

ეპონომიკა წეველი ციფრი

XI/XII
კლასი

საქართველოს სახელმწიფო ჰიმნი „თავისუფლება“

ლექსი დავით მაღრაძის
მუსიკა ზაქარია ფალიაშვილის
ჰიმნად დაამუშავა იოსებ კეჭაფიაძემ

ჩემი ხატია სამშობლო,
სახატე მთელი ქვეყანა,
განათებული მთა-ბარი,
წილნაყარია ღმერთთანა.
თავისუფლება დღეს ჩვენი
მომავალს უმღერს დიდებას,
ცისკრის ვარსკვლავი ამოდის
და ორ ზღვას შუა ბრწყინდება,
დიდება თავისუფლებას,
თავისუფლებას დიდება.

ეპონომიკა ქა სახელმწიფო

XI/XII
მოსწავლის ციგნი

გრიფი მიენიჭა 2012 წელს საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს
ს.ს.ო.პ. განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ

ავტორი: ნინო ჭალახაძე

შემდგენლები: ლია გიგაური,
გულნაზ ერქომაიშვილი,
მარინა ნაცვალაძე

ნინოს ინტერვიუ

გთავაზობთ სახელმძღვანელოს, რომლის საშუალებითაც „... შენ მიემგზავრები ეკონომიკის საოცარი სამყაროს შესასწავლად. ეს არის ამაღლებული გრძნობა, გისურვებ ბედნიერ მგზავრობას!“ /პოლ სამუელ-სონი/.

გარემუნებთ, ეს მოგზაურობა საინტერესო იქნება. თქვენ ახალ მსოფლმხედველობას ეზიარებით, რომელიც ნებისმიერი ადამიანისათვის ძალიან მნიშვნელოვანი, ამასთანავე საოცრად საინტერესოა.

ეს სახელმძღვანელო გამიზნულია ყველასთვის, ვისთვისაც სხვადასხვა არჩევანის გაკეთებისას (საქონლისა და მომსახურების შეძენის, სამუშაოს ძებნის, პოლიტიკური ფიგურების არჩევის, ფინანსების განაწილების თუ სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკის შეფასებისას) სწორი გადაწყვეტილების მიღება მნიშვნელოვანია, ვისაც წარმატების მიღწევა და უკეთ ცხოვრება განუზრახავს.

სწორედ ახლა, დამოკიდებული ცხოვრებისათვის მზადების პროცესში, უფროსკლასელთათვის ეკონომიკის საკითხებში გარკვევა და თანამედროვე სამყაროში ორიენტაციის უნარის შეძენა უდიდეს მნიშვნელობას იძენს. დღეს მიღებული გადაწყვეტილებები ხომ თქვენს მომავალს განსაზღვრავს!

წარმოდგენილი სახელმძღვანელო გახდავთ ორიენტირი თანამედროვე, XXI საუკუნის სამყაროს რეალურ ურთიერთობებში. ავტორებმა გაითვალისწინეს, რომ სკოლის დამთავრების შემდეგ ბევრს საკუთარი ბიზნესის წამოწყების სურვილი გაუჩნდება, ამიტომ საკმაოდ დიდი ადგილი დავუთმეთ ბიზნესის საწყისებს. თავისუფლად შეგვეძლო წიგნისთვის „პრაქტიკული ეკონომიკის გზამკვლევი“ გვენოდებინა.

ყოველ გაკვეთილში ძირითადი ეკონომიკური კონცეფციები და პრაქტიკული სიტუაციებია განხილული. საკლასო მოდელირება, კვლევითი პროექტები, მონაცემთა ანალიზი და დებატები ეკონომიკურ აზროვნებას შეგაჩვევთ, რომელიც შემდგომ რეალურ პრობლემებსა და ცხოვრებისეულ სიტუაციებში გასარკვევად გამოგადგებათ. თუ თითოეული თემის დასრულების შემდგომ საკუთარ თავს დაუსვამთ კითხვას: „რაში გამომადგება ამ პარაგრაფში მიღებული ცოდნა?“ – პასუხის ძებნა დიდხანს არ დაგჭირდებათ. აღმოაჩენთ, რომ, როგორც მომხმარებელმა, მოქალაქემ, მეწარმემ, პარტნიორმა, დაქირავებულმა თუ დამქირავებელმა, უკვე იცით, როგორ მოიქცეთ კონკრეტულ შემთხვევაში.

თითოეული გაკვეთილი მოიცავს შემდეგ რუბრიკებს:

დავალება

დავალება

იცსახავათ

იმსჯელეთ!

საპარაგოება

სავარჯიშო

ეს საინტერესოა

ეს საინტერესოა

შეკითხვა

სიტუაცია

სიტუაცია

ეს საინტერესოა

განმარტება

კვლევა

დასკვნა

ესე

გაიხსენეთ

რედაქტორი: გულნაზ ერქომაიშვილი

დამკაბადონებელი: გიორგი ასატუროვი

I თავი: ეპონომიკის არსი	5
1-2. ეკონომიკური აზროვნება დაგეხმარებათ	5
3. რა? როგორ? ვისთვის?	11
4-5. ვყიდულობთ რაც გვსურს?	16
6. თხილის ბაზარი	19
7. საქართველოში გავრცელებული ეკონომიკური საქმიანობის ისტორიული ფორმები	25
II თავი: სახელმიწოდებლის და ეპონომიკა	31
8. რა მიზნები აქვს ჩვენს ეკონომიკურ სისტემას?	31
9-10. რა უნდა გააკეთოს სახელმწიფომ?	36
11. როგორია სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციები?	40
12. სახელმწიფო ბიუჯეტი	45
13-14. გადასახადების სახეები საქართველოში	49
15. ვის ეკისრება გადასახადის ტვირთი?	57
16. არის კი რაიმე უფასო?	61
17. მე რა შუაში ვარ?	63
18. ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვა	66
თავი III. მაცარმაობა და პიზნესი	71
19-20. ყველაფერი ბიზნესის შესახებ	71
21. კონკურენცია სხვადასხვა ბაზარზე	79
22. კონკურენცია და შეთანხმება	82
თავი IV გდგრადობა პაზარზე პაზარზე	87
23. რა ხდება რეალურ ბაზარზე?	87
24-25. ყოფნა-არყოფნა?	91
26. ვმართავთ კომპანია „ათინათს“!	95
27. ვინ ვის აჯობებს?	97
თავი V: სახელმიწოდებლის როლი პაზრის რეგულირებაში	102
28-29. სახელმწიფო ყოველთვის ფხიზღადაა	102
30. შევამოწმოთ ჩვენი ცოდნა – ვითამაშოთ სამაია	107
თავი VI: პიზნესის დაგეგმვა	109
31-32. მინდა ფული, მინდა მანქანა, მოგზაურობა, ...ბიზნესი მინდა	109
33. შევისწავლოთ ბაზარი	117
34. ბიზნესის დაფინანსება	123

თავი VII: ოჯახის ეკონომიკა126

35. ოჯახიდან ბანკისაკენ126

თავი VIII: ეკონომიკური პოლიტიკის საკითხები ... 133

36. კონსტიტუცია ეკონომიკას იცავს	133
37-38. მთლიანი შიდა პროდუქტი და მთლიანი ეროვნული პროდუქტი	136
39. ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები	142
40. დავეძებ და ვერ ვპოულობ	144
41. ესეც სახელმწიფოს პრობლემაა?	148
42-43. ერთ პრობლემას მეორე მოსდევს	152
44-45. ინფლაცია.....	157
46. არავის უნდა იყოს ღარიბი	161
47-48. ეკონომიკური ზრდა თუ ეკონომიკური განვითარება?	167

თავი IX: ფისკალური და მონეტარული

პოლიტიკის როლი ეკონომიკაში174

49. ფისკალური პოლიტიკა	174
50. მონეტარული პოლიტიკა	180

თავი X: საერთაშორისო ურთიერთობები

და საქართველო185

51-52. ეს ჩემი ქვეყანაა	185
53. ეკონომიკური და ფინანსური კრიზისები	196
54. საერთაშორისო ურთიერთობების მნიშვნელობა ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებისთვის	201
პროექტები	205
ეკონომიკური ტერმინების ლექსიკონი	206

ეპონომიკის ერთეული

1-2 ეპონომიკური ეზონვნება დაგეხმარება

მაღლე სკოლას დაამთავრებთ და სრულიად განსხვავებულ ცხოვრებას დაიწყებთ. ალბათ, ჯერ არ იცით, როგორ წარმართოთ იგი. უკვე არჩევანის წინაშეც დგახართ:

თითოეული თქვენგანი ამ კითხვებზე პასუხის გასაცემად ჯერ მზად არ არის. ახლა მზოლოდ ის შეგიძლიათ განსაზღვროთ, თუ როგორ დაგეხმარებათ ეკონომიკა ამ კითხვებზე პასუხის მოძებნაში.

რატომ უნდა ისწავლოთ ეკონომიკა სკოლაში? იმიტომ, რომ მიუხედავად არჩეული პროფესიისა, ყველანი ეკონომიკური საქმიანობის მონაწილენი ვართ. ზოგიერთი მას პროფესიულად ახორციელებს და ამისათვის ეკონომიკურ მეცნიერებას ეუფლება. მაგრამ ის, ვისაც არასოდეს უსწავლია ეკონომიკა და არც კი ფიქრობს, რომ თავადაა ეკონომიკური აგენტი, მუდმივად აწყდება შემდეგ ეკონომიკურ პრობლემებს: იმუშაოს თუ ისწავლოს; დახარჯოს ფული თუ დააგროვოს; საკუთარი საქმე წამოიწყოს თუ თავისი სამუშაო ძალა გააქირაოს.

ჩვენ შეზღუდული რესურსების სამყაროში ვცხოვრობთ, ანუ ჩვენი მოთხოვნილებები ყოველთვის მეტია, მათ დასაკმაყოფილებლად საჭირო რესურსები კი ნაკლები. ადამიანთა მოთხოვნილებები უსაზღვროა, რესურსები კი — შეზღუდული. მუდამ რაიმე პროდუქტის უკმარისობას განვიცდით. შეზღუდულობა წარმოშობს არჩევანის პრობლემას. თითოეული ადამიანი თავისი მრვალგვარი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებისაკენ ისწრაფვის, მაგრამ დაკმაყოფილებისთანავე ახალი მოთხოვნილებები უჩნდება. ეს პროცესი დაუსრულებელია.

რესურსების და მოთხოვნილებების ურთიერთქმედება

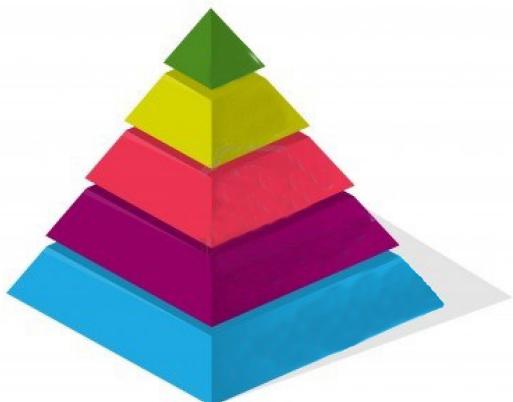
მოთხოვნილებების მახასიათებლები	→	←	რესურსების მახასიათებლები
განუსაზღვრელობა			შეზღუდულობა
დაუკმაყოფილებლობა			ამონურვადობა
ზრდადობა			იშვიათობა

- დაასახელეთ, რომელი პროდუქტი (საქონელი და მომსახურება) არის შეზღუდული პირადად თქვენთვის, თქვენი სკოლისთვის, ჩვენი ქვეყნისათვის?
- ჩამოწერეთ ფურცელზე თქვენი ოჯახის უმთავრესი მოთხოვნილებები პრიორიტეტულობის მიხედვით. შეადარეთ ეს მოთხოვნილებები ერთმანეთს. დააკვირდით, რა თანმიმდევრობით დალაგდა ისინი. მოძებნეთ კანონზომიერება, რომლის მიხედვითაც ადამიანები უპირატესობას ამა თუ იმ მოთხოვნილებას ანიჭებენ.

სოციოლოგ აბრაამ მასლოუს ადამიანის მოთხოვნილებათა პირამიდა.

პირველადი ანუ ბიოლოგიური მოთხოვნილებები – მოთხოვნილებები, რომელიც სასიცოცხლოდ აუცილებელია ადამიანის არსებობისათვის. ესენია: საკვები, ჰერიტეიტურული, სიცოცხლის, სინათლე, უსაფრთხოება, დაცულობა.

სოციალური მოთხოვნილებები – ეს არის სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის, აღიარების, თვითგამოხატვის, სიახლის გაგების, ცოდნის, გართობის, დასვენების, მეგობრობის, პატივისცემის და ა.შ. მოთხოვნილებები. ზემოთ ჩამოთვლილი მოთხოვნილებებიდან, ეკონომიკის შესწავლის საგანი ეკონომიკური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების გზების ძიებაა.

ეკონომიკური საქმიანობა. შეზღუდულობის პრობლემისგან თავის დაღწევის ერთადერთი გზა – შრომა ანუ როგორც ეკონომისტები უწოდებენ ეკონომიკური საქმიანობაა. ადამიანები მრავალმხრივ ეკონომიკურ საქმიანობას ეწევიან და შეზღუდული რესურსებით თავიანთი უსაზღვრო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების გზებს ეძებენ.

- **ეპონომიკა** არის ადამიანთა საქმიანობის ორგანიზაცია იმ დოკუმენტის შესაქმნელად, რომელიც საჭიროა მათი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.
- **ეპონომიკა** არის მეცნიერება, რომელიც შეისწავლის სამეურნეო საქმიანობის პროცესში მონაწილე სუბიექტების ქცევას.
- **ეპონომიკა** არის მეცნიერება არჩევანის შესახებ.

ტერმინი „ეკონომიკა“ ბერძნული წარმოშობისაა და საოჯახო მეურნეობის გაძლილას ნიშნავს. რეალურად სახელმწიფოს ცხოვრება წააგავს ოჯახის ცხოვრებას, ამიტომ ლოგიკურია, რომ ეკონომიკის მართვა „ოჯახის გაძლილასთანაა“ გაიგივებული.

საუკუნეების განმავლობაში ეკონომიკურმა მეცნიერებამ ევოლუცია განიცადა – განვითარდა. იგი დაიყო მრავალ „ქვემეცნიერებად“, რომლებიც საზოგადოების ეკონომიკური განვითარების სხვადასხვა ასპექტს სწავლობენ, მაგრამ ეკონომიკის, როგორც მეცნიერების საგანი უცვლელია.

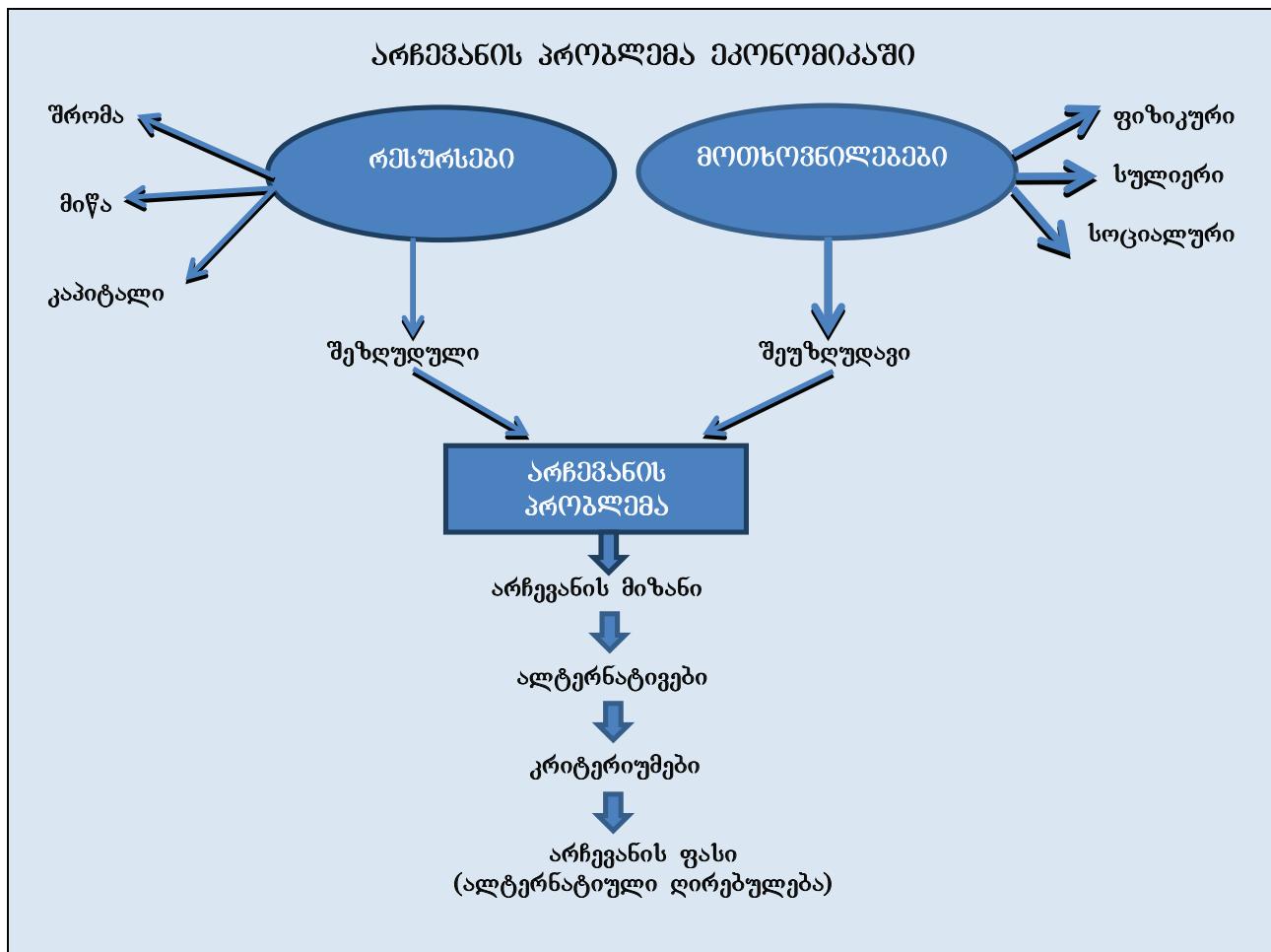
ადამიანებს უამრავი მატერიალური თუ სულიერი ფაქტორების გარეშე ცხოვრება არ შეუძლიათ. მათ სჭირდებათ საკვები, ტანსაცმელი, საცხოვრებელი ადგილი, უამრავი სახის საქონელი, რომლებიც განსაზღვრავენ ცხოვრების დონეს. ადამიანი არასოდეს არ სჯერდება მიღწეულს და სულ უფრო მეტი და მეტი უნდა. ამასთან ყველა ამ მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად საჭიროა რესურსები, რომლებიც ჩვენს ირგვლივაა. სწორედ ამ რესურსებს, მათ შორის ადამიანთა უნარს გამოიყენოს ეს რესურსები, ვიყენებთ, რათა შევძლოთ თუნდაც ფიზიკური არსებობა. თუმცა არის ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა - **შეზღუდულობა**. რესურსები არ არის გამოულეველი. თუ ერთი სახის რესურსი შედარებით უფრო მეტია ბუნებაში და მისი მარაგების ამონურვა ჯერ არ არის მოსალოდნელი, მეორე სახის რესურსი უკვე დღეისათვის ამონურულია, ან ამონურვის პირასაა.

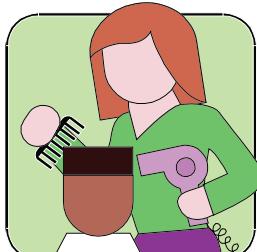
ადამიანთა სწრაფვა - გაიუმჯობესოს ცხოვრების მატერიალური პირობები, შეზღუდული რესურსები უზრუნველყოფის პირობებში არის ეკონომიკის, როგორც მეცნიერების საგანი და უმთავრესი ამოცანა. ეკონომიკა სწავლობს ადამიანის შეუზღუდავი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზნით შეზღუდული რესურსების ეფექტიანად გამოყენება/ მართვის პრობლემებს.

შეზღუდულობა უსაზღვრო მოთხოვნილებებისა და შეზღუდული რესურსების დაპირისპირებას განაპირობებს. შეზღუდულობა ადამიანებს არჩევანის წინაშე აყენებს. არჩევანის გასაკეთებლად ადამიანები ალტერნატივებს აფასებენ.

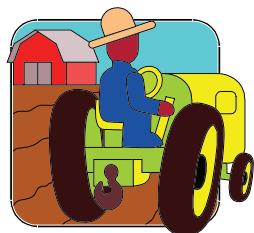
ალტერნატივა, რომელზეც უარი ვთქვით, ჩვენი არჩევანის ალტერნატიული ღირებულებაა.

საქონლის მწარმოებელი

მომსახურების
მწარმოებელი

მესაკუთრე

**ადამიანი –
ეკონომიკური
ურთიერთობების
მონაწილე**

მომსარებელი

გამყიდველი

არჩეული პროფესიის მიუხედავად, ყოველი ჩვენგანი ქვეყნის ეკონომიკაში სხვადასხვა როლს ასრულებს:

1) გადაწყვეტილების მიმღების როლი — როცა საკუთარ ალტერნატივებს განსაზღვრავს, მათ შეაფასებს და არჩევანს აკეთებს;

2) მომხმარებლების როლი — როცა ყიდულობს და მოიხმარს საქონელსა და მომსახურებას;

3) მოქალაქის როლი — როცა არჩევნებში მონაწილეობს, იცავს კანონებს და იხდის გადასახადებს;

4) დასაქმებულის როლი — როცა საქონლისა და მომსახურების წარმოებაში მონაწილეობს, ფიზიკურად და/ან გონიერივად მუშაობს;

5) დანაზოგის შემქმნელის როლი — როცა საქონლისა და მომსახურების ყიდვას სამომავლოდ გადადებს, თავის შემოსავლებს სრულად არ ხარჯავს, ფულს ბანკში აბანდებს და სარგებელს იღებს.

ჩვენ გლობალური მსოფლიო სისტემის მონაწილენი ვართ, როცა ვცდილობთ საერთაშორისო ვაჭრობის საკითხებში გავერკვეთ, შევისწავლოთ სხვა კულტურა და ცივილიზაცია.

ამ როლების ნაწილს თქვენ უკვე ასრულებთ. ასაკის მატებასთან ერთად სულ უფრო მეტად დაგჭირდებათ ერთდროულად რამდენიმე ეკონომიკური როლის შესრულება.

ეს რომ უკეთესად მოახერხოთ, ისწავლეთ ეკონომიკის ანა-ბანა, იაზროვნეთ ეკონომიკურად გაეცანით საკუთარი ქვეყნის კანონმდებლობას, თქვენს მოვალეობებს და უფლებებს სახელმწიფოს წინაშე და წარმატებასაც იოლად მიაღწევთ.

„ეკონომიკა მომხიბლველი მეცნიერებაა. მას კიდევ უფრო მიმზიდველს ხდის ის, რომ მისი ფუძემდებლური პრინციპები იმდენად უბრალოა, ერთ ფურცელზეც კი დაეტევა და თანაც ისე, რომ ყველა გაიგებს. მიუხედავად ამისა, ეკონომიკა მაინც ცოტას ესმის“.

მილტონ ფრიდმანი

„ეკონომიკა არ იძლევა მზა დასკვნებს, რომელსაც მაშინვე გამოიყენებ პრაქტიკაში. ის უფრო მეთოდია, ვიდრე მოძღვრება, გონიერების საწყობი, აზროვნების საშუალება, რომელიც სწორი დასკვნების გაკეთებაში დაგეხმარება.“

ჯონ მეინარდ კეინსი

„ხშირად გამიგონია, რომ ქრისტე ლმერთმა თავისი კალთა სიუხვისა აქ, ამ ჩვენს პატარა ქვეყანაში დაბერტყაო, ამას იმიტომ ამბობენ, რომ ჩვენი ქვეყანა ბევრს სხვა ქვეყანაზე უფრო მდიდარია, უფრო სავსეა. არც თვითონ ჩვენა ვართ უხეირნი, ლმერთი-რკვეული. მკლავ-ძარღვად კარგები ვართ, ჯანიც და ძალ-ღონეც მოგვდევს, არც ხალისი გვაკლია.. მაშ რაღათა ვართ ღარიბიო? მკითხავთ თქვენ.“

იმიტომ, რომ არ ვიცით, სად რა სიმდიდრე ძევს, სად რა განძია. არ ვიცით საიდამ რა ამოვილოთ, რა ხერხითა და ოსტატობით ამოვილოთ, რომ ჯაფაც ადვილი იყოს და ნაჯაფიც ბლომად.

ცოდნის გარეშე დედამიწა თავის უხვსა და უხარბელს გულს არ გადაგვიხსნის, ისე უხვად არ მოგვაბარებს.“

ილია ჭავჭავაძე

„ისეთი ზესტი დისციპლინა, როგორიც ეკონომიკაა არ უნდა იყოს არც მოსაწყენი და არც რთული.“

პ. სამუელსონი

დავალება

მოამზადეთ ჯგუფური პრეზენტაცია საკუთარი ეკონომიკური როლის (მოსწავლის როლის) შესახებ და ჩამოაყალიბეთ მასთან დაკავშირებული წინადადებები.

- **საქონლი** – შრომის პროდუქტი, რომელიც ადამიანის გარკვეულ მოთხოვნილებებს აკმაყოფილებს და დამზადებულია გასაყიდად.
- **მომსახურება** – საქმიანობის სახეობა, რომელსაც ადამიანების ერთი ნაწილი ანაზღაურების მიღების მიზნით მეორესთვის ეწევა. მომსახურება მოქმედება. მას განეკუთვნება: სწავლება, მუსიკალობა, თმის შეჭრა, იურიდიული მომსახურება და ა. შ.
- **ეკონომიკური მოთხოვნილება** – სურვილი და საჭიროება, რომელიც შეიძლება დაკმაყოფილდეს საქონლისა და მომსახურების მოხმარებით.
- **შეზღუდულობა** – მდგომარეობა, როდესაც ადამიანის მოთხოვნილება აჭარბებს მათ დასაკმაყოფილებლად არსებული რესურსების რაოდენობას. შეზღუდულობის პრობლემის წინაშე დგანან ინდივიდები და ორგანიზაციები, ფირმებისა და სახელმწიფო უნიტების ჩათვლით.
- **სარგებლიანობა** – საქონლის ან მომსახურების შესაძლებლობა, დააკმაყოფილოს მომხმარებლის მოთხოვნილება.
- **ალტერნატიული ღირებულება** – საუკეთესო (ჩვენს მიერ შერჩევის შემდეგ) ალტერნატივა, რომელზეც უარი ვთქვით სხვა არჩევანის სასარგებლოდ.
- **შრომა** – ადამიანის გონიერივი და ფიზიკური შესაძლებლობების, უნარების გამოყენება მატერიალური დოვლათის შესაქმნელად.

კითხვები და დავალებები

1. დაასახელეთ ის მოთხოვნილებები, რომლებიც სკოლასთან დაკავშირებით გაგაჩნიათ. ახსენით, რატომ არ გაქვთ ყველაფერი, რაც სკოლისათვის გსურთ. სცადეთ დააჯგუფოთ ისინი მოთხოვნილებათა ნასწავლი კატეგორიების მიხედვით.
2. გადაწყვეტილების მიღების მოდელის გამოყენებით წარმოადგინეთ თქვენი პირადი ან საოჯახო პრობლემის გადაწყვეტილების სქემა. რაში მდგომარეობს პრობლემა?

3 რა? როგორ? ვისთვის?

შეზღუდულობის პრობლემის გამო, საზოგადოებამ პასუხი უნდა გასცეს სამ ძირითად ეკონომიკურ კითხვას:

რა საქონელი და მომსახურება უნდა ვაწარმოოთ და რა რაოდენობით? სკოლები უფრო მეტი უნდა ავაშენოთ თუ კინოთეატრები? ამ კითხვაზე პასუხი ქვეყნისთვის მნიშვნელოვან ფასეულობებზეა დამოკიდებული. სამორინე უფრო ფასეულია თუ წიგნების მაღაზია?

როგორ უნდა ვაწარმოოთ სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება? როგორ იქნეს დამზადებული ურთულესი დეტალები — ხელით თუ ტექნოლოგიების გამოყენებით? ამ კითხვაზე პასუხი ქვეყნის განვითარების დონეზეა დამოკიდებული. თუ ქვეყანას ახალი ტექნოლოგიების, ძლიერი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის საშუალება აქვს, ის ხელით შრომას მანქანურს ამჯობინებს.

ვისთვის უნდა ვაწარმოოთ სხვადასხვა საქონელი და მომსახურება? ქალისთვის თუ მამაკაცისთვის, სპორტსმენისთვის თუ მეცნიერისთვის, ნამიბიერისთვის თუ ქართველისთვის, ბავშვისთვის თუ მოხუცისთვის? ეკონომიკური დოვლათის განაწილება შემოსავლებზეა დამოკიდებული. მაღალი შემოსავლების მქონე ადამიანები უფრო მეტს მოიხმარენ, ვიდრე დაბალი შემოსავლების მქონენ.

- **ბაზარი** – სისტემა, რომელიც მყიდველებს (მომხმარებლები) და გამყიდველებს (მწარმოებლები) ერთმანეთთან აკავშირებს.
- **საბაზრო ეკონომიკა** არის ეკონომიკური სისტემა, რომელიც ბაზარზე მყიდველებისა და გამყიდველების ურთიერთებით პასუხს გასცემს კითხვებს: რა? როგორ? ვისთვის?

საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი მახასიათებელი **კერძო საკუთრებაა**, მამოძრავებელი ძალა კი – **ბაზარი**. რესტორანი, ბენზინგასამართი სადგური, უურნალ-გაზეთების ჯიხური, მუსიკალური მაღაზია, ფოტოსალონი – ეს ჩვეულებრივი ბაზრებია. როცა ბანკის ხელმძღვანელობა მაღალი კვალი-ფიკაციის მქონე კურსდმთავრებულ სტუდენტთან კონტრაქტს აფორმებს, ესეც ბაზარია. როცა ქართველი ფეხბურთელი იტალიის საფეხბურთო კლუბთან მოლაპარაკებას აწარმოებს, ეს უკვე საერთაშორისო ბაზარია.

როგორ პასუხობს ბაზარი კითხვას — რა?

ინდივიდუალური გადაწყვეტილებების კოორდინირებას ბაზრები ფასების საშუალებით ახდენენ. **ვაწარმოო და გავყიდო = შევიძინო და მოვიხმარო**

თუ ხაჭაპურის წარმოების მაგალითს განვიხილავთ, ხაჭაპურს იმიტომ აცხობენ და ყიდიან, რომ მცხობელმა იცის, მას ვიღაც აუცილებლად შეიძენს და მიირთმევს.

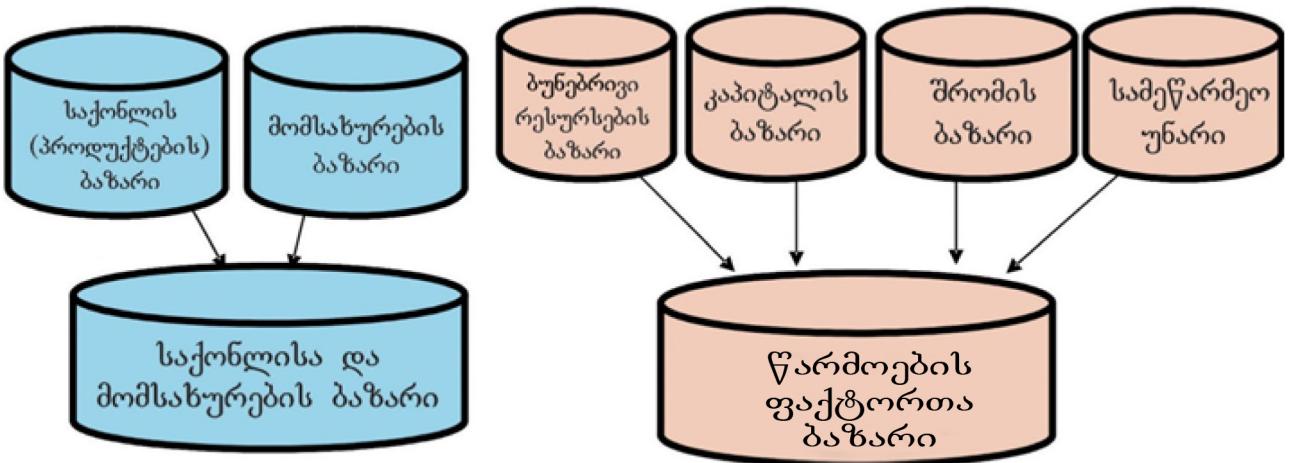
როგორ პასუხობს ბაზარი კითხვას — როგორ?

მაგალითად, ხაჭაპურების გამოცხობა გაზქურაში, ელექტროლუმელში და შეშის ღუმელში შეიძლება. ის, თუ საწვავის რომელ სახეობას გამოიყენებს მწარმოებელი, დამოკიდებულია საწვავის ფასზე. თუ ბუნებრივი აირის ფასი მოიმატებს, მწარმოებელი მის ნაცვლად ბუნებრივი აირის ალტერნატივას – ელექტროენერგიას გამოიყენებს.

როგორ პასუხობს ბაზარი კითხვას — ვისთვის?

ხაჭაპურის საცხობში შესანიშნავად იციან, რომელი მომხმარებლისათვისაა განკუთვნილი ეს პროდუქტი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ბაზარი სხვადასხვა სახისაა, მაგრამ ისინი ორ ძირითად ქვეჯგუფს ქმნიან: საქონლისა და მომსახურების ბაზარი და წარმოების ფაქტორთა ბაზარი.

- **თარმობის ფაქტორები** (საწარმოო რესურსები) — ძირითადი სახის რესურსები, რომლებიც საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად გამოიყენება. კერძოდ, ბუნებრივი რესურსები, ადამიანური ანუ შრომითი რესურსები, კაპიტალური რესურსები, სამეწარმეო უნარი.
- **საქონლისა და მომსახურების პაზარი** — ბაზარი, სადაც საქონელ-სა და მომსახურებას ყიდულობენ და ყიდიან.
- **ფაქტორთა პაზარი** — ბაზარი, სადაც ნარმოების ფაქტორებს ყიდუ-ლობენ და ყიდიან.
- **ბუნებრივი რესურსები** — ბუნების მიერ ნაბოძები ნობათი - მიწა, ოკეანეები და მდინარეები, ნავთობი და მინერალური წყლები, კლიმატუ-რი პირობები.
- **ადამიანური ანუ შრომითი რესურსები** — ადამიანის ძალისხმევა, რომელიც გამოიყენება საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად. შრომითი რესურსების გაყიდვა შრომისას ბაზარზე მიმდინარეობს;
- **კაპიტალური რესურსები (კაპიტალი)** — შენობა-ნაგებობები, მანქანადანადგარები და იარაღები, რომლებიც ნარმოების პროცესში გამოიყენება. (ჩვეულებრივ, ადამიანები კაპიტალს ფულს უწოდებენ, მაგრამ ეკონომიკაში ტერმინი კაპიტალი ნიშნავს რეალურ საწარმოო რესურსებს, რომლებიც სხვა საქონლისა და მომსახურების საწარმოე-ბლად გამოიყენება).
- **სამეცნიერო უნარი** — ადამიანის უნარი, მოგების მისაღებად ორგანი-ზება გაუნიოს სხვადასხვა ტიპის რესურსებს.
- **ფილმები** — აწარმოებენ საქონელსა და მომსახურებას და მათ ბაზარზე გასაყიდად აწვდიან.

ისახავეთ

გარდა ზემოთ ჩამოთვლილი რესურსებისა, არსებობს სპეციფიკური რესურსებიც, ეს არის: დრო და ინფორმაცია. იმსჯელეთ, XXI საუკუნეში რამ-დენად ძვირადლირებული და შეზღუდულია ორივე მათგანი, სხვა რესურსებთან შედარებით.

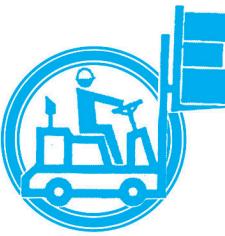
**საწარმოო რესურსების გამოყენება საქონლისა
და მომსახურების წარმოებისთვის**
წარმოება

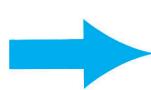
**ბუნებრივი
რესურსები**

**ადამიანური
რესურსები**

**კაპიტალური
რესურსები**

**საქონელი და
მომსახურება**

**+ სამეწარმეო
უნარი**

1. რას ნიშნავს წარმოების ფაქტორები?
2. რა სახის წარმოების ფაქტორები არსებობს?
3. წარმოების ფაქტორების რომელ სახეს შეიძლება მივაკუთვნოთ:
 - ა) ყავის საფქვავი კაფეში;
 - ბ) მანგანუმის საბადო;
 - გ) სკოლის მასწავლებელი;
 - დ) ლიმონათის საამქროს მენეჯერი;
 - ე) ავტომანქანა, რომლითაც ოჯახის უფროსს ქალაქებარეთ მიყავხართ;
 - ვ) ავტომანქანა, რომლითაც ოჯახის უფროსს მგზავრები გადაჰყავს;
 - ზ) ფული, რომლითაც მაღაზიაში პროდუქტს ყიდულობთ;
 - თ) ფული, რომლითაც საწარმო დაზგას ყიდულობს.
4. რა რესურსები გამოიყენება პურის საწარმოებლად?
მათემატიკაში საშინაო დავალების შესასრულებლად?
ახალი სკოლის ასაშენებლად?

საპუნქტოები

1

თანამედროვე ბაზარი

იმუშავეთ ჯგუფებში.

ქვეყანაში ფირმების დიდი რაოდენობა არ-სებობს. სწორედ ისინი ქმნიან საქონლისა და მომსახურების ბაზრებს. ფირმები სხვადასხვა ადგილებზე არიან განთავსებულნი.

შეავსეთ სავარჯიშოში მოცემული ცხრილი და იმსჯელეთ რა განსხვავება და მსგავსებაა ამ ფირმებს შორის. სავარჯიშო შეასრულეთ ჯგუფებში.

რეგიონალური
სავაჭრო ცენტრი
ჰიპერმარკეტი
ბიზნეს-ცენტრი
კატალოგი
ავტოსალონი
განცხადება „ვიყიდი“
ინტერნეტმაღაზია

ისახავეთ

- რატომ ანიჭებს საქონლის ყიდვისას ადამიანი უპირატესობას ერთ ფირმას, მეორეს-თან შედარებით?
- რა მსგავსება და განსხვავებაა საქონლისა და მომსახურების ბაზრებს შორის?
- იცით თუ არა რომელიმე ფირმა თქვენს დასახლებაში, ქალაქში, რაიონში ან სოფელში, რომელმაც მარცხი განიცადა. რას დაუკავშირებდით მის წარუმატებლობას?

მომხმარებლები სასურველ პროდუქციას ფირმებისგან შემდეგი მიზეზების გამო ყიდულობენ: მოხერხებულობა, ადგილმდებარეობა, განლაგება, ფასები, მფლობელისადმი კეთილგანწყობა, მყიდველების იმიჯი, საქონლისა და მომსახურების მაღალი ხარისხი და სხვა. ეს ჩამონათვალი წარმოადგენს კრიტერიუმებს, რომლითაც მომხმარებლები საქონლისა და მომსახურების შერჩევისას ხელმძღვანელობენ. ადამიანები ბაზარზე უამრავი მოთხოვნილებებით მიდიან, მაგრამ ადგილზე მისულებს არჩევანის გაკეთება უნდა რადგან ყველაფრისთვის საკმარისი თანხა არ გააჩნიათ.

საქონელი ხელშესახები საგანია, მომსახურება კი — მოქმედება.

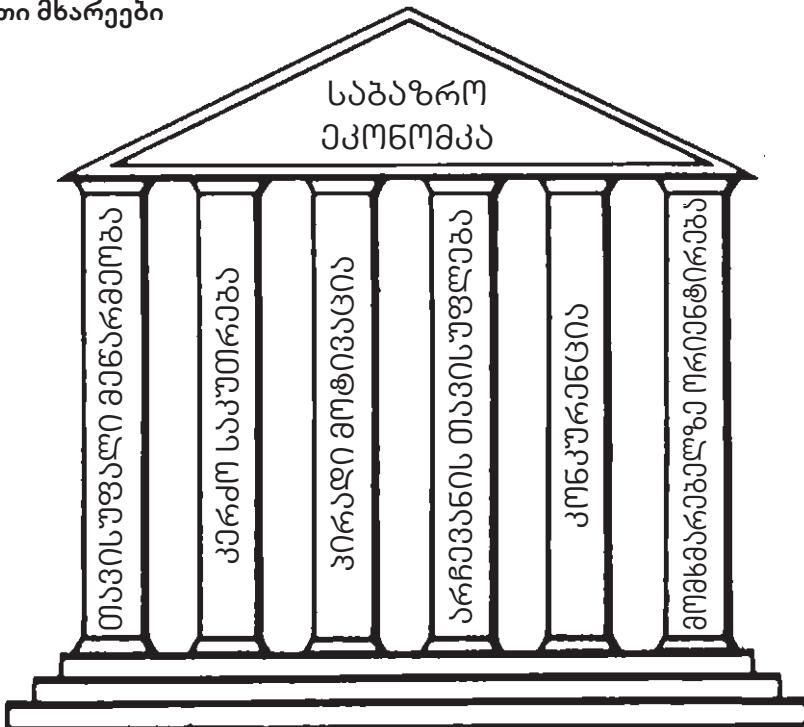
კითხვები და დავალებები

- წარმოიდგინეთ, რომ სწავლის გაგრძელება საზღვარგარეთ გადაწყვიტეთ. იქ დამოუკიდებლად უნდა იცხოვროთ და სახლი თვითონ მოაწყოთ. სცადეთ იმ საქონლისა და მომსახურების ნუსხის ჩამოწერა, რომელიც უახლოეს 1 თვეში დაგჭირდებათ. დაალაგეთ ეს საქონელი და მომსახურება მოთხოვნილებების კატეგორიების მიხედვით.
- შეარჩიეთ და გაანალიზეთ ადგილობრივ გაზეთებში განთავსებული სარეკლამო განცხადება. რა საკითხზე აკეთებს ფირმა აქცენტს, როცა მომხმარებლის ყურადღებას იპყრობს?
- მალესკოლას დაამთავრებთ. ზოგითქვენგანი უმაღლეს სასწავლებელს, ზოგიპროფესიულ სასწავლებელს მიაშურებს, ზოგიც მუშაობას დაინტერესის ინტერესი ნიშნის მიხედვით გაერთიანდით ჯგუფებად და მასწავლებლის დახმარებით შეისწავლეთ შესაბამისი ბაზრები (განათლების ბაზარი, შრომის ბაზარი).

საბაზრო ეკონომიკის უარყოფითი მხარეები

- ხელს არ უწყობს არააღდგენა-დი რესურსების შენარჩუნებას; არ აქვს გარემოს დაცვის ეკონომიკური მექანიზმი;
- არ იძლევა სტიმულს მსხვილი პროექტებისათვის, რომლებიც სწრაფ მოგებას არ ელოდებიან;
- არ უზრუნველყოფს ფუნდა-მენტალურ კვლევას მეცნიერებაში;
- ინფლაციის დროს ექვემდებარება არასტაბილურ განვითარებას;
- აქვს უმუშევრობის საფრთხე;
- აძლიერებს ქონებრივ დიფერენციაციას.

რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ შემსუბუქდეს პაზრის ნეგატიური შედეგები? დაეხმარება თუ არა ამ საქმეს სახელმწიფოს ჩარევა? სახელმწიფო ხომ დიდია, ნუთუ შესაძლებელია, რომ მან გადაჭრას ეკონომიკური პრობლემები უფრო უკეთ, ვიდრე პაზრის მონაწილეებმა?

ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად განვიხილოთ რა როლს ასრულებს სახელმწიფო ეკონომიკურ ცხოვრებაში. სახელმწიფოს ეკონომიკური ზერმოქმედების რომელი ძირითადი მეთოდები არსებობს? უნდა არსებობდეს თუ არა სახელმწოფოს ეკონომიკაში ჩარევის ზღვარი?

ପ୍ରାଚୀନତାକଳିମା ବ୍ୟକ୍ତିଗତୀଙ୍କା

დისკუსიას სახლმწიფოს როლის შესახებ გრძელი ისტორია აქვთ.

შუა საუკუნეებში გაიხსნა პოლიტიკური ეკონომიკის I სკოლა – მერკანტილისტების (მერკანტილისტი იტალიური *mercante* - ვაჭარი) სკოლა. მერკანტილიტები მხარს უჭერდნენ სახელმწიფოს აქტიურ ჩარევას ეკონომაკში. ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ქვეყნის სიმდიდრის მთავარი მაჩვენებლია ოქროს რაოდენობა, რის გამოც მოუწოდებდნენ გაეფართოებინათ ექსპორტი და შეენარჩუნებინათ იმპორტი.

მერკანტილისტების წინააღმდეგ გამოდიოდნენ ფიზიკურატები (ფიზიკურატი ბერძნული – *physis*-ბუნება და *kratos* – ძალაუფლება). ფიზიკურატების აზრით ეკონომიკურ პროცესში ჩარჩვა ზედმეტია (პროცესები მიღის ბუნებრივად, როგორც ბუნებაში). ისინი მხარს უჭერდნენ თავისუფალ ვაჭრობას. მათ დევიზს წარმოადგენდა: „რაც ნაკლებად „მართავს“ სახელმწიფო, მით უკეთესია მისთვისაც და ეკონომიკისთვისაც.“

XIX-XX საუკენეების მიჯნაზე თავისუფალი კონკურენციის პირობებში გაჩნდნენ მონოპოლიები, რომელიც დაიპყრეს ნარმოება და გასაღების ბაზარი. 1929-1933 წლებში გაჩაღდა ეკონომიკური კრიზისი. მან მთელი მსოფლიო მოიცვა. კრიზისის შედეგად უმუშვარი დარჩა დედამინის მოსახლეობის 30%. კრიზისის წლებში აშშ-ში გაიხსნა სოციალური სასადილოები უმუშევრებისათვის. უამრავი ადამიანი მხოლოდ სხვადასხვა შემონირულობებით არსებობდა. კრიზისმა აიძულა მეცნიერ-ეკონომისტები გადაეხედათ მრავალი ეკონომიკური თეორიისთვის.

ცნობილი ინგლისელი ეკონომისტი **ადამ სმიტი** ემსტრობოდა თავისუფლად განვითარებად, კონკურენციულ საწყისებზე დაფუძნებულ ეკონომიკას. აღიარებდა **სახელმწიფოს მარეგულირებელ როლს:** „სახელმწიფო უნდა იცავდეს საზოგადოებას ძალადობისა და გარე აგრესისაგან, იცავდეს მოქალაქეების სიკონკრეტულ და ქონებას, ინახვისის კვარს, პოლიტიკას, სამართალდამყავი ორგანოებს.“

სახელმწიფოს როლის შესახებ კლასიკოსების თეორიის უარმყოფელი გახდა თანამედროვეობის უდიდე-
სი მეცნიერ-ეკონომისტი ჯონ მეინარდ კეინსი. ემსრობოდა **სახელმწიფოს აქტიურ ფინასნურ ჩარევას**
ეკონომიკაში. „საბაზო ეკონომიკა არ არის სრულყოფილი და თვითონართული ბაზი”.

II მსოფლიო ომის დროს ეს მოსაზრება გავრცელდა მთელს მსოფლიოში და კეინსის შეხედულებებმა დიდი გავლენა იქმნია სხვადასხვა ქვეყნის ეკონომიკურ პროცესებზე.

დღეს წამყვანი სახელმწიფო ობის საბაზრო ურთიერთობების სულ უფრო და უფრო აქტიური მონაცემები ხდებიან. ისინი ისეთი ამოცანების გადაწყვეტას ახერხებენ, რომლის გადაწყვეტა თავისუფალ ბაზარს არ შესწოვს. მომდევნო გაკვეთილებში ამ საკითხს უფრო დეტალურად განვიხილავთ.

୧୮

- 1563 წელს ინგლისის დედოფალ ელისაბედ II-ს სურდა მხარი დატვირთვის თევზჭერისთვის და გამოეწვია თევზზე მოთხოვნის გაზრდა. ამიტომ მან კვირაში 2 დღე ხორცის გამოყენება აკრძალა.
 - ეს გამოცდილება 400 წლის შემდეგ გამოიყენა საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობამ და ქვეყანაში ხორცის უკმარისობის კომპენსირება ყველა სასადილოში „თევზის დღის“ გამოცხადებით მოახდინა. ამ დღეებში უბრალოდ შეუძლებელი იყო ხორციანი კერძის შეკვეთა.
 - როცა 1966 წელს იმავე ინგლისში წამოიჭრა ადგილობრივი შალის პროდუქციის გასაღების პრობლემა, სახელმწიფომ მისი გადაჭრა „მიცვალებულებს აიძულა“. ამისათვის ხელისუფლებამ გამოაცხადა, რომ მიცვალებულები მხოლოდ შალის ტანსაცმელში უნდა დაემარხათ. ბრძანების შეუსრულებლობისათვის დაწესდა ჯარიმა 5 ფუნტი სტერლინგის ოდენობით, რაც იმ დროს მცირე თანხა არ იყო.

4-5 პყიდულობრივი რაც გვსერს?

„ასწავლეთ თუთიყუშს მოთხოვნა და მიწოდება და თქვენს წინაშეა ეკონომისტი.“ ეს ხუმრობანარევი ფრაზა არაერთხელ გამოუყენებიათ ეკონომიკის სხვადასხვა სახელმძღვანელოში.

1. არის თუ არა ამ გამონათქვამში სიმართლის მარცვალი? პასუხი დაასაბუთეთ.
2. დაასახელეთ თქვენი ბოლოდროინდელი მოთხოვნილებები. განმარტეთ, რომელი მათგანი გადაიქცა მოთხოვნად.
3. თქვენი აზრით, მოთხოვნილების შესწავლა უფრო მნიშვნელოვანია მნარმოებლებისათვის თუ მოთხოვნის?

- **ვასი** – ფულის რაოდენობა, რომელსაც ადამიანები საქონლისა და მომსახურების ყიდვისას იხდიან, ან საქონლისა და მომსახურების გაყიდვისას იღებენ.
- **მოთხოვნა** – ადამიანის სურვილი და შესაძლებლობა, შეიძინოს საქონელი ან მომსახურება კონკრეტულ დროს და განსაზღვრულ ადგილას. რადგან მოთხოვნის არსებობას ადამიანის სურვილი და ფინანსური შესაძლებლობა ერთდროულად სჭირდება, ეკონომისტები მას ხშირად გადახდისუნარიან მოთხოვნილებასაც უწოდებენ.
- **მოთხოვნილი რაოდენობა** – მომხმარებლის მიერ შეძენილი საქონლის რაოდენობა (სხვადასხვა ფასების პირობებში).
- **მიცოდება** – გამყიდველების (მნარმოებლების) მიერ ბაზარზე სხვადასხვა ფასად საქონლის გატანა.
- **მიცოდების რაოდენობა** – ბაზარზე კონკრეტულ ფასად გატანილი საქონლის (მომსახურების) რაოდენობა.

სიტუაცია 1

თავისუფალ დროს მეგობრებთან ერთად ხშირად კაფეში ატარებთ. აქ ფასები ხელმისაწვდომია და მომსახურებაც კარგი, თანაც მოსახერხებელი ადგილმდებარეობა აქვს. ბოლო პერიოდში გაზრდილმა ფასებმა თქვენ და თქვენი მეგობრები საგონებელში ჩაგადოთ. სამ თვეში ფასები 4-ჯერ გაიზარდა.

შეადგინეთ ფასების გაზრდის მიმართ თქვენი რეაგირების ცხრილი. სთხოვეთ კაფეს მესაკუთრეს ან მენეჯერს გაიხსენოს პროდუქტზე ფასის ბოლოდროინდელი ცვლილება. ასევე სთხოვეთ ჩამოთვალოს მოთხოვნის ცვლილების რაც შეიძლება მეტი მიზეზი, რომელიც ფასის ცვლილებას არ უკავშირდება.

ეთანხმებით თუ არა შემდეგ მოსაზრებას:

მომხმარებელი დაბალი ფასის პირობებში უფრო მეტ ნამცხვარს ყიდულობს, ვიდრე მაღალი ფასის პირობებში.

- **მოთხოვნის კანონი** – რაც უფრო იზრდება საქონლისა და მომსახურების ფასი (სხვა თანაბარ პირობებში), მით უფრო მცირდება მოთხოვნის რაოდენობა.

მოთხოვნის მრუდი ფასისა და მოთხოვნის სიდიდის უკუკავშირზე მეტყველებს. ამ უკუკავშირს მოთხოვნის კანონი ეწოდება. მოთხოვნის კანონი გრაფიკულად გამოისახება, იგი დაღმავალია და უარყოფითი დახრილობა აქვს.

ავტორები ამ ეტაპზე შეგნებულად არ აღრმავებენ აღნიშნულ საკითხს, თუმცა ბაზრის მექანიზმის მუშაობის უკეთ გასაგებად, მარტივად განვიხილავთ მას.

- თქვენი აზრით, რატომ არის მნიშვნელოვანი მოთხოვნის კანონის შესწავლა?
- რა ინფორმაციას იძლევა ან არ იძლევა იგი?
- კაფეში ნამცხვრის ფასის უცვლელობის პრობებში და მისი ხარისხის გაუარესების გამო, შემცირდება თუ არა თქვენი მოთხოვნა?

საპრატკიტო

1 მოთხოვნის ცვლილების მიზანები

I ნაწილი:

ნაიკითხეთ ქვემოთ მოცემული საგაზეთო სტატიის სათაურები. განსაზღვრეთ, თითოეული მათგანის გავლენით, შეიცვლება თუ არა ბაზარზე ქათმის ხორცზე მოთხოვნა.

- ა. ქათმის ხორცზე ფასები იზრდება;
- ბ. შობადობის მატების გამოსაქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა იზრდება;
- გ. ღორის ხორცზე ფასები ეცემა;
- დ. საქართველოს ჯანდაცვის სამინისტრო გაფრთხილებთ, რომ ღორის ხორცის მიღებამ შეიძლება ზიანი მიაყენოს თქვენს ჯანმრთელობას;
- ე. ქვეყანაში ხელფასები მესამე თვეების ზედიზედ იზრდება;
- ვ. მომდევნო თვეში მოსალოდნელია ძროხის ხორცის ფასის გაზრდა.

II ნაწილი:

I ნაწილში მოცემული მოთხოვნის ყველა ცვლილება მიაკუთვნეთ ქვემოთ მოცემული კატეგორიებან ერთ-ერთს, გაითვალისწინეთ მოთხოვნის ცვლილების მიზეზები. ჩანერეთ სტატიის სათაურების ნომრები მოთხოვნის ცვლილების შესაბამისი მიზეზის გასწვრივ.

ზოგიერთ კატეგორიას შეიძლება მიეკუთვნებოდეს 1-ზე მეტი სტატიის სათაური. ხოლო ნებისმიერი მოვლენა, რომელიც მოთხოვნის ცვლილებას არ იწვევს, არ შეიტანოთ არც ერთ კატეგორიაში.

- მომხმარებლის გემოვნების ცვლილება;
- მომხმარებლის შემოსავლების ცვლილება;
- ბაზარზე მომხმარებლის რაოდენობის ცვლილება;
- ურთიერთშემცვლელი საქონლის ფასის ცვლილება;
- ურთიერთშემავსებელი საქონლის ფასის ცვლილება;
- სამომხმარებლო ფასების ცვლილების მოლოდინი.

ინსტანცია

- მხოლოდ ფასი და საქონლის რაოდენობა განსაზღვრავს მოთხოვნის სიდიდეს, თუ არის კიდევ სხვა ფაქტორები, რომლებიც მყიდველებისა და გამყიდველების ქცევაზე მოქმედებენ?
- მოთხოვნის ცვლილების ასახსნელად მოიტანეთ მაგალითები საკუთარი ცხოვრებიდან, როცა მოთხოვნის დეტერმინანტების ზეგავლენით შეცვალეთ საკუთარი მოთხოვნილება.

სიტუაცია 2

დავუბრუნდეთ სიტუაციას, სადაც აშკარად გამოიკვეთა მომხმარებლის ქცევა ფასის ცვლილებისა და მოთხოვნის რაოდენობის მიმართ. და ახლა კაფეს მეპატრონის ქცევა განვიხილოთ.

ფასის ზრდასთან ერთად მნარმოებლის მიერ მიწოდების რაოდენობა იზრდება, და პირიქით, ფასის შემცირებასთან ერთად მიწოდების რაოდენობა მცირდება. – ეთანხმებით თუ არა ამ მოსაზრებას?

- **მიწოდების კანონი** – რაც უფრო მაღალია საქონლისა და მომსაზურების ფასი, მით მეტია მიწოდების რაოდენობა და პირიქით, რაც ნაკლებია ფასი, მით უფრო ნაკლებ საქონელსა და მომსაზურებას მიაწოდებენ გამყიდველები.

სიტუაცია 3

გააანალიზეთ შემდეგი სიტუაცია:

1994-1996 წლებში ქვეყანაში ერთ სულ მოსახლეზე მოხმარება შემცირდა ერთი გამონაკლისის გარდა — კარტოფილის მოხმარება 16%-ით გაიზარდა. რა გარემოებით ახსნით ამ ფაქტს?

თანარჩუნება

2

მიწოდების ცვლილების გამომწვევი მიზეზები

I ნაწილი:

ნაიკითხეთ ქვემოთ მოცემული საგაზეთო სტატიის სათაურები. განსაზღვრეთ შეიცვლება თუ არა ღვინის საბაზრო მიწოდება, თითოეული მათგანის გავლენით. ანუ მიწოდების ზრდას გამოიწვევს ეს თუ შემცირებას?

- ნელს საქართველოში ყურძნის დიდი მოსავალი მოვიდა;
- ჩამოსასხმელი დანადგარი საშუალებას იძლევა ყოველდღიურად ღვინის ქარხანაში მეტი ღვინო დამზადდეს;
- ყურძნის ფასი 10 %-ით გაიზარდა;
- გადასახადების შემცირების გამო საქართველოში ღვინის წარმოება გაიზარდა;
- ღვინის უდიდესი მნარმოებელი გაკოტრდა, ქარხნები დაიხურა;
- მეზობელი სახელმწიფოს ბაზარზე დროებით აიკრძალა ქართული სამარკო ღვინოების გატანა, გამყიდველები ფასს ამცირებენ;
- საკურორტო სეზონის დადგომასთან დაკავშირებით სანაპიროზე ბევრი რესტორანი გაიხსნა.

II ნაწილი:

I ნაწილში მოცემული მოთხოვნის ყველა ცვლილება შეუსაბამეთ ქვემოთ მოცემული კატეგორიიდან ერთ-ერთს, გაითვალისწინეთ მოთხოვნის ცვლილების მიზეზები. ზოგიერთ კატეგორიას შეიძლება მიეკუთვნებოდეს ერთზე მეტი სტატიის სათაური. ხოლო ნებისმიერი მოვლენა, რომელიც მოთხოვნის ცვლილებას არ იწვევს, არ შეიტანოთ არც ერთკატეგორიაში.

- ცვლილება წარმოების ფაქტორთა ღირებულებაში;
- ტექნოლოგიური ცვლილება;
- ბაზარზე გამყიდველთა რაოდენობის ცვლილება;
- სხვა აღტერნატიული საქონლის წარმოება;
- მოგების მიღების შესაძლებლობა.

სიტუაცია ①

ბოლო დროს თხილის მოყვანა დასავლეთ საქართველოში ბევრმა ოჯახმა დაიწყო. მოსავალი თითქმის ყოველ წელს კარგია, საბაზრო ფასიც - მისაღები. თანაც გლეხებს პროდუქტის ბაზარზე გატანაც არ ჭირდებათ, რადგან დისტრიბუტორებს თვითონ მიაქვთ იგი. ყოველივე ეს გლეხებს შესანიშნავ სტიმულს აძლევს თხილის წარმოება გაზარდონ.

ოთარი ბაბუამ ამ შემოდგომაზეც კარგი მოსავალი აიღო, მაგრამ კი არ გაყიდა — საახალწოდ შეინახა. თან იმას ფიქრობდა: ახლა თხილის 4 ლარად გაყიდვას დეკემბერში უფრო ძვირად გაყიდვა აჯობებსო.

ქალაქში მცხოვრები ნუნუ დეიდა კი ფულს აგროვებს, ახალი წლის სუფრაზე სტუმრებს მრავალი ნუგბარით რომ გაუმასპინძლდეს. წინა გამოცდილებიდან გამომდინარე, იგი ვარაუდობს, რომ საახალწოდ თხილის ფასი 7 ლარამდე აიწევს.

თქვენი აზრით, რა ფასად გაიყიდება თხილი საახალწოდ?

სანამ თავაშს დავიწყეთ დათ!

საბაზრო ეკონომიკის დახასიათებისას ეკონომისტები სიამაყით აღნიშნავენ მისი ერთ-ერთი თავისებურების შესახებ, რაც **თავისუფალი ფასების არსებობას** გულისხმობს. თქვენი ნაცნობების წრიდან გაიხსენეთ ადამიანები, რომლებიც მენარმები არიან. ეგებ ისიც გსმენიათ, რომ მათ მიერ წარმოებული პროდუქტი ზოგჯერ სასურველ ფასად არ იყიდება. თუ კი ეს ასეა, რას გულისხმობს ტერმინი „თავისუფალი ფასი“?

საბაზრო ეკონომიკაში საქონელსა და მომსახურებას ფასები იმის შესაბამისად ანაზილებენ, რა თანხის გადახდა უნდათ და შეუძლიათ გამყიდველებს და მყიდველებს ამ საქონელსა და მომსახურებაში. ბაზარზე ფასები მყიდველებისა და გამყიდველების ურთიერთქმედების შედეგად დგინდება. საბაზრო ეკონომიკაში ბაზრების მნიშვნელობის მიუხედავად, ბევრმა არ იცის, როგორ „მუშაობს“ ბაზარი.

მოდელირებული თამაშით „თხილის ბაზარი“, უკეთ გაიგებთ, როგორ ხდება ფასების დადგენა ბაზარზე და როგორ განისაზღვრება ფასი მიწოდებისა და მოთხოვნის მეშვეობით. ამ გაკვეთილის დახმარებით დარწმუნდებით, იძლევა თუ არა საბაზრო სისტემა თავისუფალი ფასების გარანტიას.

ვიდრე საკლასო ოთახში მოდელირებულ ბაზარს მოვაწყობდეთ, სადაც თქვენი მონაწილეობით ნამდვილი ვაჭრობა გაჩაღდება, გავიცნოთ „თხილის ბაზარი“.

ვითარაშოთ „თხილის ბაზარი“ *

მოდელირებული თამაში „თხილის ბაზარი“ ვაჭრობის 3 რაუნდის ჩატარებას გულისხმობს. თითოეული 5 წუთს გაგრძელდება. ბაზარი მყიდველსა და გამყიდველს გამოავლენს, რომელსაც ყველაზე მეტი მოგება ექნება.

გულდასმით წაიკითხეთ ეს ინსტრუქციები. **დაიმახსოვრეთ!** მთელი თამაშის განმავლობაში მყიდველები მყიდველებად რჩებიან, გამყიდველები კი — გამყიდველებად.

ინსტრუქცია მყიდველებისთვის:

მყიდველები თამაშს მყიდველის ერთ ბარათით და ქულების ერთი ფურცლით იწყებენ. მყიდველის ბარათზე წერია: „რაც შეიძლება იაფად უნდა იყიდოთ ერთი კილოგრამი თხილი. თუ _____ ზე ძვირად იყიდით, იზარალებთ“. გადაიწერეთ ბარათზე აღნიშნული ფასი თქვენი ქულების ფურცელზე. რაუნდის მსვლელობისას, ეცადეთ რაც შეიძლება იაფად იყიდოთ. თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასად იყიდით, თქვენი გარიგება უზარალო იქნება. თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასზე იაფად იყიდით, ფასთა შორის განსხვავება თქვენი მოგება იქნება. თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასზე ძვირად იყიდით — იზარალებთ.

* მოდელირებული სავარჯიშო ადაპტირებულია აშშ ეკონომიკური განათლების საერთაშორისო ცენტრის (CEE) მასალების მიხედვით. © საავტორო უფლება დაცულია

თხილის ყიდვა ბაზარზე ნებისმიერ ფასად შეგიძლიათ. როგორც კი თხილს იყიდით, გარიგება ქულების ფურცელზე ჩაწერეთ, რომელსაც მასნავლებელი დაგირიგებთ. შემდეგ აცნობეთ გარიგების ფასი მას, ვინც კლასის მონაცემთა ფურცელზე ჩანაწერებს აწარმოებს. უკან დააბრუნეთ მყიდველის ბარათი, აიღეთ ახალი და დაიწყეთ მოლაპარაკება ახალ ფასზე. თუ რაუნდის განმავლობაში თხილს არ იყიდით, ბარათის დაბრუნება ახალი ბარათის მისაღებად მხოლოდ რაუნდის დასრულების შემდეგ შეგიძლიათ.

ინსტრუქცია გამყიდველებისთვის:

გამყიდველები თამაშს გამყიდველის ერთი ბარათით და ქულების ერთი ფურცლით იწყებენ. გამყიდველის ბარათზე წერია: „რაც შეიძლება ძვირად უნდა გაყიდოთ ერთი კილოგრამი თხილი.“

თუ ————— ზე იაფად გაყიდით, იზარალებთ“. გადაიწერეთ ბარათზე აღნიშნული ფასი შეფასების ფურცელზე. რაუნდის მსვლელობისას, ეცადეთ რაც შეიძლება ძვირად გაყიდოთ. თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასად გაყიდით, თქვენი გარიგება უზარალო იქნება.

თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასზე ძვირად გაყიდით, ფასთა შორის სხვაობა თქვენი მოგება იქნება. თუ ბარათზე აღნიშნულ ფასზე იაფად გაყიდით – იზარალებთ. თხილის გაყიდვა ბაზარზე ნებისმიერ ფასად შეგიძლიათ. როგორც კი თხილს გაყიდით, გარიგება ქულების ფურცელზე ჩაწერეთ. შემდეგ აცნობეთ გარიგების ფასი მას, ვინც კლასის მონაცემთა ფურცელზე ჩანაწერებს აწარმოებს. უკან დააბრუნეთ გამყიდველის ბარათი, აიღეთ ახალი და დაიწყეთ მოლაპარაკება ახალ ფასზე. თუ რაუნდის განმავლობაში თხილს არ გაყიდით, ბარათის დაბრუნება ახალი ბარათის მისაღებად მხოლოდ რაუნდის დასრულების შემდეგ შეგიძლიათ.

როცა მასნავლებელი ბაზარს გახსნილად გამოაცხადებს, შეეცადეთ 1 კგ თხილის ფასზე შეთანხმდეთ. ნებისმიერ მყიდველს და გამყიდველს შეუძლია ერთმანეთს გაესაუბროს. ყველა საბაზრო ოპერაცია თანაბარი რაოდენობის ლარებით უნდა ჩატარდეს.

მყიდველებისა და გამყიდველების მიზანი რაც შეიძლება მეტი ფულის შოვნაა. ამას მყიდველები უფრო დაბალ ფასად ყიდვის მეშვეობით აღწევენ, ვიდრე ეს მათ ბარათებზეა მითითებული. გამყიდველებს კი — ფული უფრო ძვირად გაყიდვის შედეგად რჩებათ, ვიდრე მათ ბარათებზეა მითითებული. ყოველთვის, როცა გაყიდვა შედგება, მყიდველი ამის შესახებ სპეციალურად გამოყოფილ პირს კლასის სააღრიცხვო ფურცელში ჩაწერინებს.

გარიგების შედეგები თამაშის მიმდინარეობისას შეფასების ფურცელში თანმიმდევრობით ჩაწერეთ.

გარიგება	თხილის ფასი		მოგება	ნაგება	სულ I რაუნდში
	ბარათის მიხედვით	გარიგების მიხედვით			
1	5	6	1		
2	2	1		1	
3					
4					
5					
6					
მთლიანი ჯამი			—	=	

გარიგება	თხილის ფასი		მოგება	ნაგება	სულ II რაუნდში
	ბარათის მიხედვით	გარიგების მიხედვით			
1	5	6	1		
2	2	1		1	
3					
4					
5					
6					
მთლიანი ჯამი			—	=	

გარიგება	თხილის ფასი		მოგება	ნაგება	სულ III რაუნდში
	ბარათის მიხედვით	გარიგების მიხედვით			
1					
2					
3					
4					
5					
6					
მთლიანი ჯამი			-	=	

ახლა, როცა მოდელირებული თამაშის შედეგები სახეზეა და უკვე მოგება და/ან ზარალიც დაითვალეთ, დასკვნის გაკეთებაც შეიძლება. რაშიც შემდეგი კითხვები დაგეხმარებათ.

კითხები და დავალებები

- ყველაზე ხშირად რა ფასად გაიყიდა 1 კგ თხილი თითოეულ რაუნდში?
- ეს ფასი ცნობილია საპაზრო ანუ წონასწორული ფასის სახელით. რატომ უნიდებენ მას ეკონომისტები საპაზრო ფასს?
- რომელ რაუნდში იყო ყველაზე დიდი განსხვავება ფასებში? რატომ?
- ვინ განსაზღვრავს საპაზრო ფასს: მყიდველი თუ გამყიდველი?
- რა სასარგებლო ინფორმაციის მიღება შეიძლებოდა თამაშის მსვლელობისას გარიგების ცხრილის მონაცემებით?
- რატომ დაჯგუფდა ბოლო რაუნდებში ფასები წონასწორული ფასის სიახლოვეს?
- რა მოხდებოდა თამაშში გამყიდველებზე გაცილებით მეტი მყიდველები რომ ყოფილიყვნენ?

მასნავლებლის დახმარებით ააგეთ გრაფიკი

ყიდვისა და გაყიდვის ბარათების დარიგების შემდეგ თხილის ბაზარზე მიწოდებისა და მოთხოვნის ცხრილი ფორმირდება. მასნავლებლის დახმარებით გამოიყენეთ ეს ინფორმაცია ქვემოთ ნაჩვენებ გრაფიკზე მოთხოვნისა და მიწოდების მრუდის ასაგებად, ხოლო შემდეგ უპასუხეთ კითხვებს.

მოთხოვნის ცხრილი (ყიდვა)

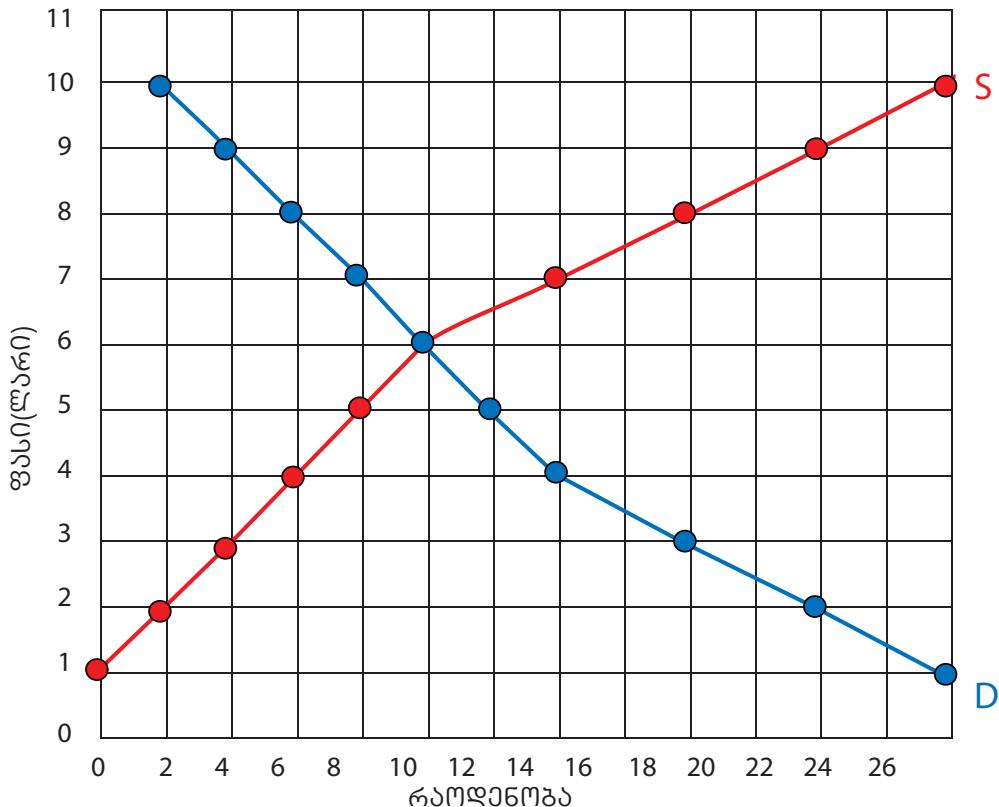
ფასი (ლარი)	მოთხოვნის რაოდენობა (კგ)
1	26
2	22
3	18
4	14
5	12
6	10
7	8
8	5
9	4
10	2

მიწოდების ცხრილი (გაყიდვა)

ფასი (ლარი)	მოთხოვნის რაოდენობა (კგ)
1	0
2	2
3	4
5	8
6	10
7	14
8	18
9	22
10	26

- როგორია წონასწორული ფასი?
- როგორი ფასი იქნება სიჭარბის დროს?
- როგორი ფასი იქნება დეფიციტის დროს?

თხილის მოთხოვნისა და მიწოდების გრაფიკი.

1. მოთამაშებიდან მყიდველები უფრო კარგ პირობებში იყვნენ თუ გამყიდველები?
2. რა მოხდებოდა თამაშში გამყიდველებზე გაცილებით მეტი მყიდველები რომ ყოფილყვნენ.
3. რით განსხვავდება გაკვეთილის მსვლელობისას მოდელირებული საბაზრო სიტუაცია რეალურისგან?
4. რა მოხდებოდა თამაშში მყიდველებზე გაცილებით მეტი გამყიდველები რომ ყოფილიყვნენ?
5. გამოიკვლიეთ, რამდენიმე მაგალითი ჩვენი ქვეყნის რეალობიდან, როდესაც ადგილი ჰქონდა და დეფიციტს და სიჭარბეს. გაანალიზეთ, როგორ მოხერხდა პრობლემის მოგვარება.

- **საპაზრო ფასი** ანუ წონასწორული ფასი ისეთი ფასია, რომლის დროსაც გამყიდველები მზად არიან გაყიდონ იმ რაოდენობის საქონელი, რა რაოდენობის მოთხოვნაც არსებობს.
- **პაზარზე დეფიციტს** ადგილი აქვს, როცა საქონელზე მოთხოვნა მეტია, ვიდრე მიწოდება. დეფიციტის დასაძლევად ფასი იზრდება მანამ, სანამ მოთხოვნილი რაოდენობა და მიწოდებული რაოდენობა ისევ არ გათანაბრდება და ახალი წონასწორული ფასი ანუ წონასწორობა დამყარდება. არსებული წონასწორული ფასის პირობებში **სიჭარბეს** ადგილი აქვს მაშინ, როცა მიწოდებული საქონლის რაოდენობა მეტია, ვიდრე მოთხოვნილი რაოდენობა. რაც გამოიწვევს წონასწორული ფასის შემცირებას მანამ, სანამ ახალი წონასწორული ფასი არ დამყარდება.

პაზარი იქ არსებობს, სადაც მყიდველები და გამყიდველები ურთიერთქმედებენ. ეს ურთიერთქმედება საბაზრო ფასებს განსაზღვრავს და შედეგად შეზღუდული საქონლისა და მომსახურების განაწილებას ახდენს.

მას შემდეგ, რაც მყიდველები და გამყიდველები მოიპოვებენ ინფორმაციას სხვადასხვა ფასად არსებული პროდუქტების რაოდენობის შესახებ, ბაზრები წონასწორული ფასისაკენ ის-ნრაფიან.

მყიდველებსა და გამყიდველებს ფასები სიგნალებს უგზავნიან და სტიმულებით უზრუნველყოფენ. როცა მიწოდება ან მოთხოვნა იცვლება, საბაზრო ფასიც იცვლება და სტიმულებზე ახდენს გავლენას.

ჯგუფებს შიგნით კონკურენციის გამოცალკეული მყიდველები და გამყიდველები ფასებს ვერ აკონტროლებენ. სწორედ ამიტომ ვერ განსაზღვრეს წინასწარ თხილის საბაზრო ფასი, ვერც თხილის გამყიდველებმა და ვერც მყიდველებმა.

როცა საქონლის ან მომსახურების ფასი წონასწორულ ფასზე დაბალია, წარმოიშობა მოთხოვნის სიჭარბე. საქონლის რაოდენობა, რომლის რეალიზაციისთვისაც მზად არიან გამყიდველები, იმ საქონლის რაოდენობაზე ნაკლებია, რომლის ყიდვისთვისაც მყიდველები მზად არიან. ბაზარზე ამ დროს დეფიციტი წარმოიშობა (საქონლის უკმარისობა) და მყიდველთა შორის კონკურენციის შედეგად ფასი წონასწორულ ფასამდე იზრდება.

სამართლის მიზანი

1 ფასი და რაოდენობა

ბაზრისა და მოვლენის ურთიერთდაკავშირების შემდეგ მოიფიქრეთ, როგორ შეიცვლება ფასი და საქონლის რაოდენობა. ფასის (P) და რაოდენობის (Q) გაზრდის შემთხვევაში მიუთითეთ — გაიზარდა (\uparrow), ხოლო შემცირებისას მიუთითეთ — შემცირდა (\downarrow).

ბაზარი	მოვლენა
1. სკოლის მერხები	ხის მასალის ფასი გაიზარდა
2. საცურაო კოსტუმები	ზაფხულის არდადეგები დაიწყო
3. სასტუმროები	ბოლო დროს ბევრი საოჯახო სასტუმრო გაიხსნა
4. შოკოლადის კანფეტები	მეცნიერებმა აღმოაჩინეს, რომ შოკოლადი ბავშვებს ძალიან აღაგზნებს
5. ნაყინი	ბავშვების უმრავლესობას მშობლები უფრო მეტ სახარჯო ფულს აძლევენ
6. ავტომობილები	ფირმებმა ავტომობილების წარმოების ახალი ტექნოლოგია დანერგეს

ისახავდეთ

როგორ ახდენს მოთხოვნის ან მიწოდების ცვლილება წონასწორული ფასისა და გასაცვლელი რაოდენობის ცვლილებას. ცვლილება ერთ ბაზარზე იწვევს ცვლილებებს მასთან დაკავშირებულ ბაზრებზე. მაგალითად, თუ საქონლის ხორცის წარმოების ღირებულება გაიზრდება, მისი მიწოდება შემცირდება, რაც გაზრდის მის ფასს და შეამცირებს გასაცვლელ რაოდენობას. გააგრძელეთ თხრობა ამ ბაზრის ცვლილების სხვა ბაზრებზე გავლენის შესახებ.

ლურჯი ჯინსებისა და „ოქროს ცვენის“ ისტორია

100 წლის წინათ, კალიფორნიაში ოქრო აღმოაჩინეს. ძვირფასი ლითონის საძებნელად ადამიანები მთელი მსოფლიოდან მიაწყდნენ დასავლეთს, რის გამოც ამ ტერიტორიებზე ბევრი ახალი ქალაქი აღმოცენდა.

ოქროს მაძიებლები აქ მცირე სახსრებით ჩამოდიოდნენ. მათ წერაქვისა და სხვა ხელსაწყოების, ფეხსაცმელების, კარვების, ჭურჭლის, საკვებისა და ტანსაცმლის ყიდვა სჭირდებოდათ. ზოგიერთ მათგანს ბედმა გაუღიმა, ოქროს საბადოს მიაგნო და გამდიდრდა. ვისაც არ გაუმართლა, რაც გააჩნდა, ისიც დაკარგა.

მინაიდან ახლად აღმოცენებულ ქალაქებში სხვადასხვა საქონელზე მოთხოვნა ძალიან მაღალი იყო, მაღაზიები და მიწოდების რაოდენობა კი — მცირე, გამყიდველებმა ფასები გაზარდეს.

კაცმა, სახელად ლევის შტრაუსმა ოქროს მარაგს მიაგნო, შემდეგ მის მოპოვებას თავი მიანება და სანაცვლოდ შექმნა ის, რაც ყველა მაღაროელს ძალიან სჭირდებოდა — ლურჯი ჯინსი.

შტრაუსმა სან ფრანცისკოში კარვებისა და ვაგონების დამზადება დაიწყო. რადგან ნაჭერი მაგარი და გამძლე იყო, ერთმა მაღაროელმა მას იმავე ტილოსგან შარვლების შეკერვაც ურჩია. მეორე მაღაროელმა კი, ლევის შტრაუსს ჯიბეებზე მოქლონის მიკერების იდეა მიაწოდა, რაც ჯინსის შარვლებს დახევისაგან დაიცავდა. განსაკუთრებით, მაშინ როცა მაღაროელები ჯიბეებს იგუძდნენ.

დენიმსად წოდებულმა ამ შარვლებმა შტრაუსს დიდი წარმატება მოუტანა და შემდგომში ისინი ცნობილი გახდნენ, როგორც ლევისი.

გარდა მაღაროელებისა, იგი მთელ დასავლეთში რანჩის მფლობელებს, ფერმერებსა და კოვბოებს ეცვათ.

დღეს ლევი შტრაუსის კომპანია მსოფლიოს უდიდესი ტანსაცმლის მწარმოებელი კომპანიაა. და ეს ყველაფერი ერთი ლურჯი ჯინსით დაიწყო.

- მოთხოვნისა და მიწოდების კონცეუფიების გამოყენებით გააანალიზეთ ეს ისტორია და იგი ბაზრების ურთიერთქმედებას დაუკავშირეთ.

მოძებნეთ და განიხილეთ საგაზიეთო სტატია, რომელშიც ნაჩვენებია, როგორ მოქმედებს ერთ ბაზარზე მომხდარი ცვლილება სხვა ბაზრებზე.

ისტორია

1. რა შეიძლება მოჰყვეს კონკრეტულ ბაზარზე მიწოდების ან მოთხოვნის ცვლილებას?
2. რას გულისხმობენ ეკონომისტები, როცა ამბობენ, რომ „ბაზრები ურთიერთქმედებენ“?
3. რა გავლენას მოახდენს ბუნებრივი აირის ფასის გაზრდა ელექტროენერგიის მიწოდებაზე და წონასწორულ ფასსა და გასაცვლელ რაოდენობაზე?
4. რა გავლენას მოახდენს ბუნებრივი აირის ფასის გაზრდა ოჯახებისა და სანარმოების გათბობის მოთხოვნაზე?
5. რომელ ბაზრებზე არ იწვევს ცვლილებებს პურის გაძვირება?

საქართველოს განვითარებული

ეკონომიკური საპარაზის ისტორიაზე და თანამედროვე ფორმები

საქართველოს ტერიტორიაზე ადამიანები უძველესი დროიდან ცხოვრობდნენ. **გვაროვნული წყობილების პერიოდში** ისინი მისდევდნენ შეგროვებით მეურნეობას, ნადირობას და თევზჭერას. ასევე დაიწყეს საკვები მცენარეების გამენება, ცხოველთა მოშინაურება, საფუძველი ჩაეყარა მარტივ მიწათმოქმედებასა და მესაქონლეობას. თანდათანობით ვითარდება მეურნეობა, განსაკუთრებით საბრძოლო იარაღის წარმოება, ასევე რთვა და ქსოვა. მოგვიანებით დაიწყო ძვირფასი ლითონების დამუშავება, სხვადასხვა სახის ფუფუნების საგნების წარმოება.

ფეოდალიზმის ხანაში თანდათანობით დაწინაურდა სოფლის მეურნეობა, განსაკუთრებით მევენახეობა-მებაღეობა, ასევე მარცვლეულ და ტექნიკურ კულტურათა წარმოება. ქვეყნის ცალკეული სამთავრო, თავისი ტერიტორიის ფარგლებში, ქმნიდა მეტ-ნაკლებად იზოლირებულ, ნატურალურ მეურნეობას. არ არსებობდა ერთიანი სამონეტო სისტემა. იმდროინდელი ზოგი პოლიტიკური ერთეული — თბილისის საამირო, ტაო-კლარჯეთის სამთავრო თავად ახდენდა დამოუკიდებლად მონეტების მოჭრას. ფეოდალურ მამულებში იქმნებოდა მიწათმოქმედების დამატებითი პროდუქცია, რაც ვაჭრობის განვითარებასთან ერთად ხელს უწყობდა ხელოსნობის განვითარებას. ხელოსნური წარმოების პირველი და უძველესი ფორმა იყო ოჯახური მრეწველობა, კერძოდ ქსოვილებისა და ტანსაცმლის წარმოება, რომელთა ნედლეულს —

მატყლს, ბამბას, სელს, კანაფს, აბრეშუმს ანვდიდნენ ვალდებული გლეხები. განვითარებული იყო რკინის, ვერცხლის, ოქროს მჯედლობა. ოჯახური მრეწველობა დიდი ხნის განმავლობაში ძირითადად მთაში არსებობდა. ვითარდება ხელოსნობის ცალკეული დარგები. ხელოსნობა და ვაჭრობა უფრო ფართოდ იყო განვითარებული თბილისში. გავრცელებული იყო მევახშეობაც, რომელსაც ძირითადად უცხო ტომის წარმომადგენლები ეწეოდნენ.

აღნიშნულ პერიოდში საქართველოს სავაჭრო ურთიერთობები ჰქონდა ირანთან, ერაყთან, სირიასთან. XIX საუკუნის დასაწყისისათვის ქვეყნის სამეურნეო ცხოვრებაში ჯერ კიდევ სოფლის მეურნეობა და პატრიარქალური საოჯახო მრეწველობა ბატონობდა.

1870-იანი წლებიდან საქართველოში ფეხს იკიდებს **კაპიტალიზმი**. ამ პერიოდში საქართველო რუსეთის კოლონია იყო და ეკონომიკის განვითარება უცხოელთა კონტროლქვეშ მიმდინარეობდა. აღნიშნულ პერიოდში ვითარდება მრეწველობის სხვადასხვა დარგი. დამკვიდრდა მსხვილი მანქანური წარმოება, აშენდა დიდი ფაბრიკა-ქარხნები. მსხვილი წარმოება ვითარდებოდა უმთავრესად მოპოვებითი მრეწველობის დარგებში, რაც ადგილობრივი ბუნებრივი სიმდიდრით იყო განპირობებული, როგორიცაა, მაგალითად სპილენძის, ქვანახშირის, მარგანეცის და სხვა წიაღისეულის დამუშავების განვითარება.

სწრაფი ტემპით იზრდება ტყიბულისა და ჭიათურის მანგანუმის წარმოება, ბათუმში გაიხსნა მსხვილი ნავთობგადამამუშავებელი საწარმო. 1872 წელს გაიხსნა პირველი რკინიგზა, რამაც ერთმანეთს საქართველოს მნიშვნელოვანი სავაჭრო ცენტრები დააკავშირა, ხოლო 1883 წლიდან თბილისი დაუკავშირდა აზერბაიჯანს და ბათუმიდან აზერბაიჯანის ნავთობის მსოფლიო ბაზარზე ექსპორტს ჩაეყარა საფუძველი.

ეს
საინფორმაცია

რკინიგზის ისტორია

საქართველოს რკინიგზა ევრაზიის სატრანსპორტო დერეფნის ერთ-ერთი უძნიშვნელოვანესი ნაწილია, რომელიც უმოკლესი გზით ევროპას ცენტრალურ აზიასთან აკავშირებს. ორი კონტინენტის ერთმანეთთან დაკავშირების იდეა ჯერ კიდევ XIX საუკუნის 30-იან წლებში გაჩნდა. ამიერკავკასიის სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით, საქართველო პრივილეგირებულ მდგომარეობაში აღმოჩნდა. შავი და კასპიის ზღვების დამაკავშირებელი სარკინიგზო მაგისტრალის მშენებლობა 1865 წელს დაიწყო. პირველმა მატარებელმა 1871 წელს გაიარა რკინიგზის მონაკვეთი ფოთი-ყვირილა (ამჟამად ზესტაფონი), ხოლო 1872 წლის 10 ოქტომბერს თბილისიდან ფოთში პირველი მატარებელი ჩავიდა. სწორედ ეს თარიღი ითვლება საქართველოს რკინიგზის „დაბადების დღედ“.

მას შემდეგ საქართველოს რკინიგზის მშენებლობა ჩქარი ტემპებით ხორციელდებოდა.

საქართველოს რკინიგზის მშენებლობის მეორე ეტაპს განეკუთვნება სარკინიგზო ხაზი თბილისი - ბაქო, რომელიც ასევე ევრაზიის დერეფნის ნაწილი იყო. რკინიგზის ხაზი თბილისი - ბაქო ექსპლუატაციაში 1883 წელს შევიდა. ამ ფაქტმა საფუძველი ჩაუყარა ბათუმის პორტიდან შავი ზღვის გავლით, აზერბაიჯანული ნავთობის მსოფლიო ბაზარზე გატანას. 1899 წელს გაიხსნა რკინიგზის ხაზი, რომელიც საქართველოს და სომხეთთან აკავშირებდა.

ბორჯომის ხეობა, საკურორტო პირობებითა და მთელ მსოფლიოში განთქმული მინერალური წყლით „ბორჯომი“, ყოველთვის წარმოადგენდა განსაკუთრებულ ინტერესს. ბორჯომის ბუნებრივი სიმდიდრის კომერციული სარგებლის მიზნით რომანოვებმა ხაშური - ბორჯომის რკინიგზის მონაკვეთის მშენებლობა დაიწყეს. ახალი ხაზი ექსპლუატაციაში 1894 წელს შევიდა.

ვიწროლიანდაგიანი სარკინიგზო ხაზის მშენებლობა 1897 წელს დაიწყო და რთული კლიმატური პირობების გამო, ოთხი წლის განმავლობაში გაგრძელდა. 1902 წლის იანვრიდან ვიწროლიანდაგიანი რკინიგზის ხაზით ბორჯომი - ბაკურიანი, პირველმა „კუკუშკა“ მატარებელმა გაიარა. „კუკუშკა“ დღემდე ემსახურება სათხილამურო სპორტის მოყვარულებსა და ტურისტებს. მაღალმთიან რაიონებში კურსირებისათვის სპციალურად ინგლისიდან იქნა ჩამოყვანილი „პორტერის“ ტიპის ორთქლმავალი. მატარებელს ებმოდა ღია ტიპის ვაგონები, რომლებიც მხოლოდ მოაჯირებით იყო შემორაგული. 1967 წლიდან პატარა ორთქლმავალი ელექტრომატარებელმა ჩაანაცვლა. ხიდი, რომელიც წალვერს ცემთან ბორჯომი - ბაკურიანის რკინიგზით აკავშირებს, რომანოვმა სპეციალურად შეუკვეთა საფრანგეთში.

კახეთის რკინიგზის ხაზის მშენებლობა 1915 წელს დასრულდა. ამ მონაკვეთის აშენებამ განვითარების საშუალება მისცა იმ რაიონებს, რომლებიც მსოფლიოში ცნობილ ლვინოებს აწარმოებენ: „მუკუზანი“, „ნინანდალი“, „რქანითელი“, „მანავის მწვანე“ და სხვ.

1932 წელს ხაშურში პირველი ელდეპო აშენდა. სწორედ ამ დეპოში გაიარა შემოწმება „ВЛ-19“ სერიის პირველმა საბჭოთა ელექტრომატარებელმა. ამჟამად პირველი ელექტრომატარებელი ხაშურის სადგურში დგას კვარცხლბეკზე.

ამ მომენტიდან რკინიგზა ეტაპობრივად ელექტრიფიკაციაზე გადადის. 1967 წლის ნოემბერში საქართველოს რკინიგზის ყველა მონაკვეთზე, მათ შორის ვიწრილიანდაგიან ბორჯომი-ბაკურიანის ხაზზე, ელექტრიფიკაციის პროცესი დასრულდა.

1974 წლიდან რკინიგზაზე ჩინდება ახალი, თანამდეროვე ელექტრომატარებლები, რომლებიც თბილისის ელექტროვაგონმშენებელ ქარხანაში იყო დამზა-

დებული.

ქვეყნის მრეწველობის წამყვანი დარგებისა და სოფლის მეურნეობის ის-ეთი დარგების, როგორიცაა მებაღეობა, მეღვინეობა, ციტრუსისა და ჩაის კულტურების განვითარებასთან ერთად, დაიწყო რკინიგზის ახალი ხაზების მშენებლობა: წატანები - ოზურგეთი (1924 წ.), ბრონეულა-წყალტუბო (1935 წ.), სენაკი - ინგირი - გალი (1930 წ.), გალი - ოჩამჩირე - სოხუმი (1938 წ.), გორი - ცხინვალი (1940 წ.).

რკინიგზის ხაზის სოხუმი - ადლერის მშენებლობამ, რომელიც მეორე მსოფლიო ომის დროს დაიწყო, საქართველოს რკინიგზა რუსეთის სარკინიგზო ქსელთან დააკავშირა. აღნიშნული მონაკვეთის მშენებლობა 1949 წელს დასრულდა. 1986 წლის 31 დეკემბერს დასრულდა მარაბდა - ახალქალაქის რკინიგზის ხაზის მშენებლობა.

საქართველოს რთულმა გეოგრაფიულმა რელიეფმა მრავალი ხელოვნური საინჟინრო წაგებობის მშენებლობა განაპირობა, რომელთა რიცხვი 3700 აღემატება. საქართველოს რკინიგზის საერთო სიგრძე 2344, 2 კილომეტრია.

2012 წლის 12 აპრილს შპს „საქართველოს რკინიგზა“ გარდაიქმნა სააქციო საზოგადოებად.

წყარო: საქართველოს რკინიგზა. <http://www.railway.ge>

ბაქო-თბილისი-ყარსის პროექტი

ბაქო-თბილისი-ყარსის პროექტი არის ახალი სატრანსპორტო დერეფანი, რომელიც გააერთიანებს აზერბაიჯანის, საქართველოსა და თურქეთის სარკინიზო ხაზებს. ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალის პროექტის განხორციელება 2007 წელს დაიწყო და ითვალისწინებს საქართველოს ტერიტორიაზე მარაბდა-ახალქალაქის სარკინიგზო ხაზის რეაბილიტაცია-რეკონსტრუქციას და ახალი სარკინიგზო ხაზის მშენებლობას ახალქალაქიდან თურქეთის საზღვრამდე. ყარსსა და ახალქალაქს შორის 98 კმ სიგრძის მაგისტრალი გაივლის, აქედან 30 კმ საქართველოს ტერიტორიაზე.

რაც შეეხება ბოსფორის სრუტის ქვეშ გვირაბის გაყვანას, პროექტი 2013 წელს დასრულდება, რის შემდეგაც ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო მაგისტრალი ევროპას დაუკავშირდება. თურქეთის გავლით, გაიხსნება სარკინიგზო დერეფანი კასპიის ზღვიდან ევროპისკენ, რომელიც საბოლოოდ გამორიცხავს საზღვაო გზით გადაზიდვის საჭიროებას. ამ ხაზით მოხდება როგორც სატვირთო, ისე სამგზავრო გადაყვანები და ის მოიაზრება როგორც ალტერნატიული სატვირთო ტრანსპორტირების გზა ირანიდან მომავალი არსებული სატრანზიტო გზების წაცვლად.

წყარო: საქართველოს რკინიგზა. <http://www.railway.ge>

XIX ს. 80-იანი წლებიდან საქართველოში მრეწველობის მრავალი დარგი წვრილი წარმოების ფორმებიდან და მანუფაქტურიდან ფაბრიკულ ფორმაში გადადის. ასე მოხდა აბრეშუმის, ბამბის მრეწველობის დარგებში, თამბაქოს, ტყვავის, კასრების, აგურის და კრამიტის წარმოებაში. აღნიშნულ პერიოდში საქართველოში დაიწყო არყის, კონიაკის, ღვინის, ლუდის ქარხნული წესით წარმოება. ასევე ხილეული წყლების წარმოება.

საქართველო წარმოადგენდა ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყანას, რომელსაც ცალმხრივად განვითარებული მრეწველობა და წაკლებპროდუქტიული, უპირატესად წვრილგლეხ-

ური სოფლის მეურნეობა ჰქონდა.

1920-30-იან წლებში საქართველოში დაიწყო სოციალიზმის მშენებლობა, რომელმაც თითქმის 70 წელი გასტანა. აღნიშნულ პერიოდში ეკონომიკის საფუძველი სახელმწიფო და საკოლმეურნეო სისტემა იყო. საბჭოთა წყობილების მიერ სოფლად გატარებული რეფორმები ცნობილია „სოფლის კოლექტივიზაციის“ სახელით. სოფლად შეიქმნა კოლექტიური მეურნეობები. მიღებული მოსავალი კოლექტივის წევრებზე ნაწილდებოდა. კოლმეურნეობები ვალდებული იყვნენ სახელმწიფოს მიერ დაწესებული სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოების გეგმები შეესრულებინათ.

ღარიბი გლეხობა, რომელსაც დასაკარგი არაფერი ჰქონდა, ნებაყოფლობით გაერთიანდა კოლმეურნეობებში. საშუალო გლეხობა მერყეობდა, ხოლო მდიდარი გლეხობა („კულაკობა“) მისი საკუთრების კოლექტიურად გადაქცევის სასტიკი წინააღმდეგი იყო, თუმცა საბოლოოდ მაინც მოხერხდა მათი წინააღმდეგობის დაძლევა და სოფლად კოლმეურნეობები და საბჭოთა მეურნეობები ჩამოყალიბდა.

ამუშავდა ჭიათურის მარგანეცის ქარხანა, ტყვარჩელის ქვანახშირის წარმოება, ბათუმის ნავთობგადამამუშავებელი ქარხანა, ზესტაფონის ფეროშენადნობის ქარხანა. პირველი წარმატებები მოპოვებული იქნა ქვეყნის ელექტროფიკაციაში.

XX საუკუნის 50-60-იან წლებში აშკარად გამოვლინდა საბჭოთა სისტემის კრიზისი. სულ უფრო ჩანაგდებოდა ქვეყნის ეკონომიკა, ეცემოდა ქვეყნის მოსახლეობის სოციალური დონე. განსაკუთრებით დიდი ხარჯები ხმარდებოდა სამხედრო მშენებლობას.

დაქვეითებას განიცდიდა ქართული ეკონომიკაც. დაეცა ქართული სამრეწველო პროდუქციის ხარისხი, განსაკუთრებით დაბალი ხარისხის იყო მსუბუქი მრეწველობის პროდუქცია. კოლმეურნეობებსა და საბჭოთა მეურნეობებში განუხრელად ეცემოდა შრომის ნაყოფიერება. ეკონომიკის კრიზისმა გამოიწვია ფასების ზრდა, რამაც კიდევ უფრო გააუარესა ცხოვრების დონე.

XX საუკუნის 70-იანი წლების დასასრულისა და 80-იანი დამდეგისათვის საბჭოთა სისტემის კრიზისმა ყოვლისმომცველი ხასიათი მიიღო. დაეცა მრეწველობის დონე, სავალალო მდგომარეობაში აღმოჩნდა სოფლის მეურნეობა, მოიშალა ტრანსპორტის მუშაობა, გაიზარდა ფასები პროდუქციაზე, შეიქმნა პროდუქციის უმწვავესი დეფიციტი.

საბჭოთა პერიოდში წარმოების საშუალებებზე არსებობდა საზოგადოებრივი საკუთრება. სახელმწიფო უკვეთავდა სანარმოებს პროდუქციის წარმოებას დადგენილი გეგმის მიხედვით და მის რეალიზაციასაც თვითონ ახდენდა. კერძო საკუთრება და მენარმეობა დანაშაულად იყო მიჩნეული. „მენარმეობა“, „საქმოსნობა“ და „კომერსანტობა“ საზოგადოებაში ნეგატიური მნიშვნელობით გამოიყენებოდა.

XX ს-ის 90-იანი წლებიდან საქართველოში მენარმეთა ფენის ჩამოყალიბება დაიწყო. სწრაფი ტემპით განვითარდა კერძო სექტორი, თუმცა ამ პერიოდში შექმნილ კოოპერატივთა უმრავლესობა (75-80%) სახელმწიფო სანარმოთა ბაზაზე ფორმირდებოდა. კოოპერატივების მიმართ ტარდებოდა შედარებით ლიბერალური ფასების პოლიტიკა, ხოლო სახელმწიფო სანარმოების მიერ წარმოებულ პროდუქციაზე (მომსახურებაზე, სამუშაოს შესრულებაზე) დაწესებული იყო ფიქსირებული ფასი. ხშირად შეკვეთები სრულდებოდა კოოპერატივის სახელით და შედეგად კოოპერატივის ფასა და სახელმწიფო სანარმოს ფასს შორის სხვაობა მნიშვნელოვანი შემოსავლების მიღების შესაძლებლობას იძლეოდა. საპაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალ საწყის ეტაპზე მენარმეობა და კერძო სექტორი ყალიბდებოდა როგორც სახელმწიფო სექტორის დანამატი. ამავე პერიოდში დაიწყო საარენდო ურთიერთობების (განსაკუთრებით არენდა გამოსყიდვის უფლებით) დამკვიდრება, რამაც ხელი შეუწყო სახელმწიფო სექტორიდან კერძო სექტორში ქონების ფაქტიურად უკონტროლო გადადინების პროცესს. გააქტიურდა სავაჭრო ურთიერთობები საზღვარგარეთის ქვეყნებთან. შეიქმნა მენარმეობის ძირითადი რგოლი ფირმა.

- „მაცარმეთა შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული ნებისმიერი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის საწარმო, აგრეთვე არასამერარმეო (არაკომერციული) იურიდიული პირი, რომელიც ეწევა სამენარმეო საქმიანობას ამ საქმიანობის ნაწილში.
- **ვიმა** არის ორგანიზაცია, რომელიც ფლობს ერთ ან რამდენიმე საწარმოს და რესურსებს იყენებს პროდუქციისა და მომსახურების წარმოებისათვის მოგების მიღების მიზნით.
- **კომერციული ორგანიზაციის საქმიანობა** მიმართულია მოგების მიღებაზე, ეს არის მისი მთავარი მიზანი. **არაკომერციული ორგანიზაციის** მიზანი არ არის მოგების მიღება და მისი განაწილება. ორივე ტიპის ორგანიზაცია შეიძლება გაერთიანდნენ კავშირებსა და ასოციაციებში.

საქმიანობის მიზანზე დამოკიდებულებით ნებისმიერი ფირმა შეიძლება იყოს:

- კომერციული ორგანიზაცია;
- არაკომერციული ორგანიზაცია.

საქმიანობის სახეებისა და შესრულებული ოპერაციების ხასიათის მიხედვით განასხვავებულ შემდეგ ფირმებს: ინდუსტრიული, სავაჭრო, სატრანსპორტო, სატრანსპორტო-საექსპედიტორო, სადაზღვევო, ინჟინირინგული, ტურისტული, ტუროპერატიული, საარენდო, სარეკლამო ფირმები და სააგენტოები და სხვა.

საკუთრების
ფორმის მიხედვით
ფირმა შეიძლება
ეკუთვნოდეს

ერთ პირს — ინდივიდუალური საწარმო
ორ ან მეტ პარტნიორს — პარტნიორული საწარმო
მრავალ პარტნიორს — კორპორაციული საწარმო
სახელმწიფოს — სახელმწიფო საწარმო

საქართველოში სიდიდის მიხედვით განასხვავებენ:

- მცირე ფირმებს (დასაქმებულთა რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 20 დასაქმებულს, ხოლო წლიური ბრუნვა 0,5 მლნ ლარს);
- საშუალო ფირმებს (ასამდე დასაქმებული და წლიური ბრუნვა 1,5 მლნ ლარამდე);
- მსხვილ ფირმებს.

ეკონომიკური საქმიანობის სახეების კლასიფიკაციაში
ეკონომიკის დარგების მიხედვით გამოიყოფა შემდეგი სექციები

სოფლის მეურნეობა, ნადირობა და სატყეო მეურნეობა, თევზჭერა, მეთევზეობა;

სამთოპოვებითი მრეწველობა;

დამამუშავებელი მრეწველობა;

ელექტროენერგიის, აირის, ორთქლისა და ცხელი წყლის წარმოება და განაწილება;

მშენებლობა;

ვაჭრობა; ავტომობილების, საყოფაცხოვრებო ნაწარმისა და პირადი მოხმარების საგნების რემონტი;

სასტუმროები და რესტორნები;

ტრანსპორტი და კავშირგაბმულობა; საფინანსო საქმიანობა;

ოპერაციები უძრავი ქონებით, იჯარა და მომხმარებლისათვის მომსახურების გაწევა;

სახელმწიფო მმართველობა;

განათლება;

ჯანმრთელობის დაცვა და სოციალური დახმარება;

კომუნალური, სოციალური და პერსონალური მომსახურების გაწევა;

შინამოსამსახურის საქმიანობა და შინამეურნეობების საქმიანობა, დაკავშირებული საქონლისა და მომსახურების წარმოებასთან საკუთარი მოხმარებისათვის; ექსტრიმური ფორმის მოხმარების საქმიანობა.

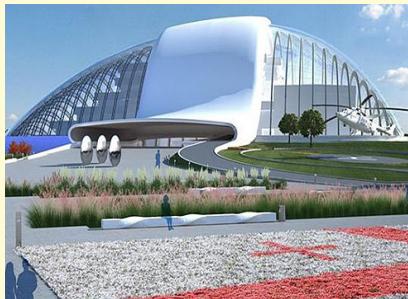
საბაზრო ეკონომიკის მთავარი მამოძრავებელი ძალა მეწარმეთა ფენაა, რომელიც ბაზრის კარნახით მოქმედებს და ამით უზრუნველყოფს ქვეყნის ეკონომიკის სრულყოფას და განვითარებას. რაც უფრო მყარად ჩამოყალიბდება მეწარმეთა კლასი, მით უფრო მაღლე გამოვა ქვეყანა ეკონომიკური კრიზისიდან. სახელმწიფომ მეწარმეებს უნდა შეუქმნას ხელსაყრელი სოციალური, პოლიტიკური, სამართლებრივი და საბაზრო გარემო. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მეწარმეს უნდა მართავდეს მხოლოდ ბაზარი და სახელმწიფოში მოქმედი კანონმდებლობა.

III სახელმიწოდებლო ეკონომიკა

8 რა მოზნები ექვს ჩვენს ეკონომიკურ სისტემას?

1. გაიხსენეთ, რომელი ეკონომიკური პრობლემების გადაწყვეტა უხდებათ ქვეყნებს?
2. დაასახელეთ ქვეყანა, რომელსაც რესურსების შეზღუდულობისა და მოთხოვნილებების განუსაზღვრელობის პრობლემა არ აწუხებს.
3. ოქვენი აზრით, რომელი მიზნის მიღწევა ქვეყნისთვის უფრო ფასეული და მნიშვნელოვანი?

ჯგუფური მუშაობა ახალ ტერმინებზე

ა) იმუშავეთ წყვილებში.

- როგორ გესმით სქემაზე გამოსახული თითოეული ტერმინის შინაარსი?
- სად შეგხვედრიათ ეს ტერმინები?
- რა მაგალითები შეგიძლიათ მოიყვანოთ ამ ტერმინებთან მიმართებაში?

ბ) მოიფიქრეთ თითოეული ტერმინის განსაზღვრება და ფურცელზე ჩამოწერეთ.

მინიშნება: ყურადღება გაამახვილეთ სიტყვაზე „ეკონომიკური“.

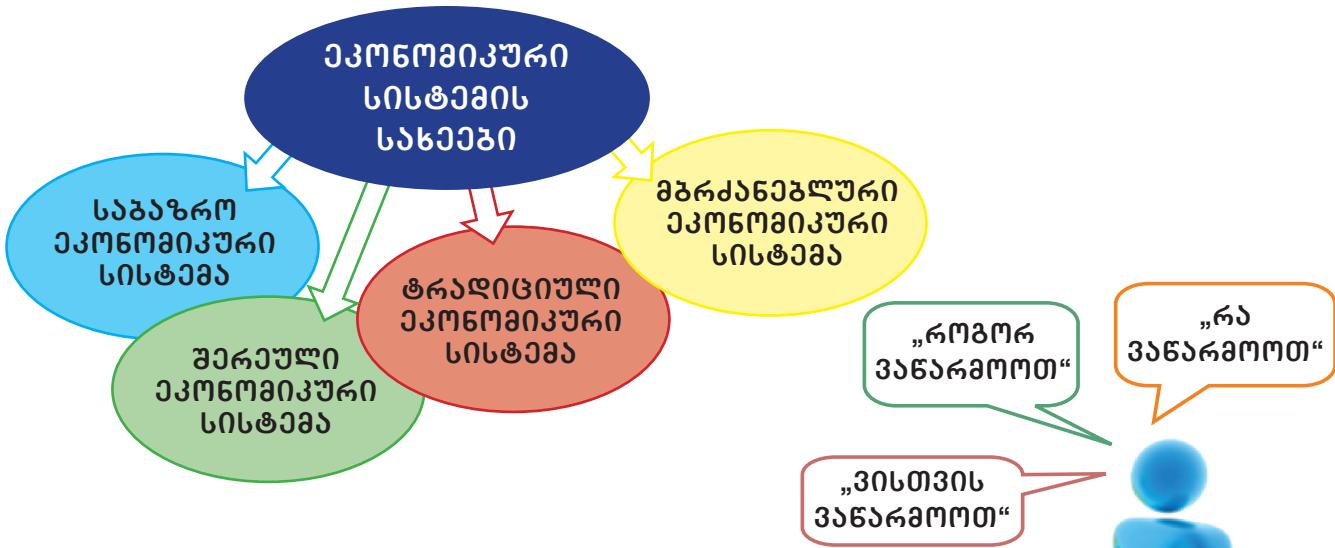
გ) გაეცანით ერთმანეთის მოსაზრებებს. რა გაიგეთ სახელმწიფოს სოციალური მიზნების შესახებ?

მიღებული ინფორმაცია წარმოადგინეთ ცხრილის სახით.

ვიცი (I)	რიგ შემთხვევაში, ხომ არ ზღუდავს სახელმწიფო ...
ეკონომიკური თავისუფლება ნიშნავს არჩევანის თავისუფლებას	ეკონომიკურ თავისუფლებას?
ეკონომიკური სტაბილურობა ნიშნავს	ეკონომიკურ სტაბილურობას?
ეკონომიკური ეფექტიანობა ნიშნავს	ეკონომიკურ ეფექტიანობას?
ეკონომიკური თანასწორობა ნიშნავს	ეკონომიკურ თანასწორობას
ეკონომიკური ზრდა ნიშნავს	ეკონომიკურ ზრდას?

■ ეკონომიკური სისტემა შეიძლება აღვწეროთ როგორც კანონების, ადამიანური ფასეულობების, ინტერესების, ორგანიზაციების ერთობლიობა, სადაც ხდება ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღება.

არსებობს ტრადიციული, მბრძანებლური, საბაზრო და შერეული ეკონომიკური სისტემა. თითოეულ სისტემაში ძირითადი ეკონომიკური პრობლემები „რა ვაწარმოოთ“, „როგორ ვაწარმოოთ“ და „ვისთვის ვაწარმოოთ“ სხვადასხვანაირად წყდება.

- **ტრადიციულ ეკონომიკურ** სისტემაში ადამიანები თაობიდან თაობამდე იმეორებდნენ წარმოებისა და განაწილებისა მეთოდებს.
- **მპრაზეპლურ ეკონომიკაში** სახელმწიფო მგეგმავები ყველა ეკონომიკურ საქმიანობას მიმართულებას აძლევენ — სახელმწიფო იღებს გადაწყვეტილებებს იმის შესახებ, თუ რა, როგორ და ვისთვის იქნას წარმოებული. მთელი ქონება სახელმწიფოს ხელშია და არ არსებობს კერძო საკუთრება.
- **საპაზრო ეკონომიკაში** ეკონომიკური საქმიანობა ორგანიზებულია ბაზრების მეშვეობით. სახელმწიფოს როლი შეზღუდულია.
- ეკონომიკურ სისტემას, რომელშიც სახელმწიფო კონტროლის ელემენტები შერწყმულია კერძო მფლობელობასთან **შერეული ეკონომიკური სისტემა** ეწოდება.

ეკონომიკური სისტემის ტიპები

ტრადიციული

საპაზრო
(კაპიტალისტური)

კომადური
(სოციალისტური)

შერეული

საკუთრება მიწაზე და კაპიტალი

კოლექტიური

კერძო

სახელმწიფო

**სახელმწიფო
და კერძო**

შეზღუდული რესურსების განაცილება

არსებული
ტრადიციების
მიხედვით

ბაზრის
მეშვეობით

ცენტრალიზებულად და შესაბამისად სახელმწიფო გეგმის
მიხედვით

ბაზრების
დახმარებით და
სახელმწიფოს
მონაწილეობით
(საბაზრო და
კომანდური
მექანიზმები)

დავალება

წაიკითხეთ ტექსტი. დაასახელეთ ფრაზები, რომლებიც თქვენს ვარაუდს ამტკიცებს ან უარყოფს; დაასახელეთ მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რომლის აღმოჩენაც მოულოდნელი იყო ან რის შესახებაც მეტის გაგება გსურთ.

საპაზრო ეკონომიკაში (ანუ თავისუფალ ეკონომიკაში) ბაზარი თვითონ არეგულირებს კერძო მენარმეთა და ინდივიდუალურ მომხმარებელთა ურთიერთობებს. საპაზრო ეკონომიკა შემდეგ ძირითად პრინციპებს ემყარება: თავისუფალი მენარმეობა, საკუთრების მრავალფეროვნება და საპაზრო ფასწარმოქმნა.

საპაზრო ეკონომიკის დროს ადამიანები და ფირმები ბაზარზე სხვადასხვა ფორმით მონაწილეობენ — როგორც მომხმარებლები, მწარმოებლები, მუშები, დანაზოგების მფლობელები და ინვესტორები. მათი გადაწყვეტილებები სხვა-

დასხვა საქონლისა და მომსახურების მოთხოვნასა და მიწოდებაზე აისახება. საბაზრო ფასები და მათი ცვლილება სიგნალს აძლევს მწარმოებლებს (გამყიდველებს) იმის შესახებ, თუ რა უნდათ მომხმარებლებს (მყიდველებს).

მსოფლიოში არცერთი ეკონომიკური სისტემა არ არის წარმოდგენილი წმინდა ტრადიციული, მბრძანებლური და საბაზრო ეკონომიკის სახით. XX საუკუნის ბოლო ათწლეულიდან მსოფლიოში ბევრმა ეკონომიკურმა სისტემამ ცვლილება განიცადა. მაგალითად, ტრადიციის ელემენტები უფრო აშკარად იგრძნობოდა აზიისა და აფრიკის განვითარებადი ქვეყნების სოფლებში. თუმცა, ამჟამად ეს რაიონები საბაზრო ან მბრძანებლური ეკონომიკის გავლენასაც განიცდიან. მბრძანებლური მეთოდები არსებობდა ყოფილ საბჭოთა კავშირში. ჩინეთში მბრძანებლური ეკონომიკის ელემენტები შერწყმულია ტრადიციულ და საბაზრო ეკონომიკასთან.

ეკონომიკური სისტემის შესაბამისად, ქვეყნის ეკონომიკაში სახელმწიფო გარკვეულ როლს ასრულებს. როდესაც ცალკეული ინდივიდები ან ჯგუფები შემოსავლების განაწილებით უკმაყოფილონი არიან, სახელმწიფო ხშირად ხელახლა, პირდაპირი გზით ახდენს მათ გადანაწილებას.

მბრძანებლური და საბაზრო ეკონომიკის შედარება

მბრძანებლური ეკონომიკაში

- ყველა სახის რესურსზე სახელმწიფო საკუთრებაა (გარდა ადამიანური რესურსებისა).
- რესურსების პირველად განაწილებას სახელმწიფო მგეგმავები განსაზღვრავენ.
- მგეგმავების მიერ დაწესებული ხელფასები შემოსავლების თანასწორობის საფუძველია.
- არ არსებობს უმუშევრობა.
- სახელმწიფო სანარმოს საფრთხე არ ემუქრება, სახელმწიფო სუბსიდიების, ფასების გაზრდის ნებართვის ან საგადასახადო ვალდებულებებისაგან განთავისუფლების გამო.
- სოციალური მიზნების შესაბამისად და მომხმარებლის აზრის თითქმის გაუთვალისწინებლად, მგეგმავები წარმოების შესახებ გადაწყვეტილებებს იღებენ.
- მომხმარებლებს არავითარი გავლენა არა აქვთ წარმოებული პროდუქტის ფასზე, რაოდენობაზე ან ხარისხზე.
- ეკონომიკური დამოუკიდებლობის მიზნით საგარეო ვაჭრობა შეზღუდულია.
- ჩვეულებრივ, საბაზრო წონასწორობის ფასზე დაბლა დაწესებული ფასები საქონლის გაყიდვასა და ფასების კონტროლს უზრუნველყოფენ.

საბაზრო ეკონომიკაში

- ყველა სახის რესურსზე კერძო საკუთრებაა.
- პროდუქტებსა და რესურსებს საბაზრო ფასები განსაზღვრავნ.
- შემოსავალი დამოკიდებულია ინდივიდების კუთვნილ გასაყიდ რესურსებზე.
- უმუშევრობის ზოგიერთი ფორმა მისაღებია, რადგან ადამიანები სამუშაოს იცვლიან, მენარმეები სხვადასხვა უნარებს ითხოვენ, არსებობს ციკლური რყევები და მოთხოვნის სეზონური ცვლილებები.
- წარმოების შესახებ ფირმების გადაწყვეტილებაში ძირითად როლს მომხმარებლის მოთხოვნა ასრულებს.
- საერთაშორისო სპეციალიზაცია ხელს უწყობს კონკურენციას და წარმოების დანახარჯებსა და ფასებს დაბალ დონეზე ინარჩუნებს.
- ფასები მოხმარებასა და წარმოებას საბაზრო წონასწორულ დონეზე არეგულირებს.

ეთანხმებით თუ არა დებულებებს?

1. მბრძანებლურ ეკონომიკურ სისტემაში მგეგმავები აწესებენ ფასებს, გამოშვების მოცულობას, კაპიტალისა და ინვესტიციების განაწილებას და ზოგჯერ თვით ხელფასებსაც კი იმისათვის, რომ ყველას დასაქმებაში დარწმუნებული იყვნენ;
2. მბრძანებლური ეკონომიკისათვის გამოშვების (შედეგის) სტაბილურობა და თანასწორობა მეტად მნიშვნელოვანია, ვიდრე საბაზრო ეკონომიკისათვის;
3. საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ეკონომიკური ზრდა ცენტრალური მგეგმავების მიერ განისაზღვრება;
4. მბრძანებლურ ეკონომიკაში ეკონომიკური თავისუფლება შეზღუდულია და მსხვერპლად ისეთი მიზნების მიღწევას ეწირება, რომელსაც მგეგმავები საზოგადოების საერთო კეთილდღეობისათვის საუკეთესოდ თვლიან.

ისახავთ

1. როგორ ფიქრობთ, საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნები უფრო უკეთ ვითარდებიან თუ მბრძანებლური ეკონომიკური სისტემის მქონე ქვეყნები? პასუხი დაასაბუთეთ;
2. რომელ ეკონომიკურ სისტემაში შეიძლება იყოს ეკონომიკური თავისუფლება და კერძო საკუთება?
3. თუ იცნობთ ადამიანებს, რომლებიც სხვადასხვა საქონელსა და მომსახურებას უფასოდ იღებენ? თუ იცნობთ ადამიანებს, რომლებიც უმუშევრობის შემწეობებს, სოციალური დაცვის საპენსიონ დახმარებებს იღებენ?
4. ჩამოწერეთ ერთი დღის განმავლობაში მომხდარი მოვლენები. ყურადღება გაამახვილეთ, როგორ გავლენას ახდენს სახელმწიფო პროგრამები თქვენი ოჯახის ცხოვრებაზე (მაგალითად, შემწეობები, კომუნალური გადასახადების შეღავათები, ჯანმრთელობის დაზღვევა და სხვ).

9-10 რა ენდე განკითოს სახელმწიფო?

საშინაო დავალების პრეზენტაცია

სახელმწიფოს შეუძლია გარკვეულ საზღვრებში დაეხმაროს ეკონომიკას, მაგრამ მისი შესაძლებლობები – ზიანი მიაყენოს მას, განუსაზღვრელია“.

ჯონ მეინარდ კეინსი

ხანმოკლეა იმ ხელისუფლების ძალაუფლება, რომელიც ხალხის საზიანოდ მართავს.

სენეკა

სახელმწიფო აკონტროლებს ეკონომიკას?

საზოგადოების განვითარების მთელი ისტორიის მანძილზე სახელმწიფო ეკონომიკის განუყოფელ ნაწილად განიხილებოდა და განიხილება. მიუხედავად სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციების შესახებ ეკონომიკურ თეორიაში არსებულ აზრთა რადიკალური სხვადასხვაობისა, თანამედროვე სახელმწიფო ეკონომიკის რეგულირებაში აქტიურად მონაწილეობს, რაც თავის მხრივ უცილობლად განაპირობებს ეკონომიკური პოლიტიკის ფორმირებას.

სახელმწიფოს მხრიდან ეკონომიკის რეგულირებაში მონაწილეობის ხარისხი განსხვავებულია, მაგრამ უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად ამისა, სახელმწიფო ეკონომიკაში ყველგან გამოდის როგორც რეგულატორი ანუ ეკონომიკური პოლიტიკის შემმუშავებელი და განმახორციელებელი, ასევე როგორც უშუალოდ ეკონომიკური სუბიექტი.

მიუხედავად იმისა, რომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში, ეკონომიკაზე ზემოქმედების ბერკეტების თვალსაზრისით სახელმწიფო საკმაოდ შეზღუდულია, ეკონომიკური მიზნების სწორად შერჩევას, მათი მიღწევის შესაძლო ვარიანტების გათვლასა და შედეგების წინასწარ განჭვრეტას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება.

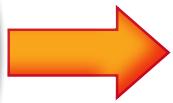
სახელმწიფოს როლი ეკონომიკაში თანდათანობით, მაგრამ განუხრელად იზრდება, განსაკუთრებით სოციალური უზრუნველყოფის რეგულირების სფეროში. სფეროში. ამას თუნდაც ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ ყველაზე განვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყნებში სახელმწიფოს მიერ განეულმა ხარჯებმა თუ 1913 წელს საშუალოდ მთლიანი შიდა პროდუქტის (განმარტება იხილეთ მომდევნო გვერდზე) 13% შეადგინეს, გასული საუკუნის ბოლოსათვის იგივე მაჩვენებელი უკვე 45% იყო.

მხოლოდ სახელმწიფოს გააჩნია ის უმნიშვნელოვანესი ინსტრუმენტები, რომლითაც ეკონომიკის რეგულირება შესაძლებელია. მაგ. ფულის გამოშვება, დენაციონალიზაცია და სხვა. ეკონომიკური ურთიერთობების სხვა სუბიექტებს არ გააჩნიათ მსგავსი ძლიერი ბერკეტები. კიდევ დიდი ხნის განმავლობაში ისინი ისევ სახელმწიფოს ექსკლუზიურ მფლობელობაში დარჩებიან.

- **სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა** არის ხელისუფლების მიერ სახელმწიფოს მიზნებიდან, ამოცანებიდან და ინტერესებიდან გამომდინარე ეკონომიკის სფეროში გატარებულ ღონისძიებათა, ქმედებათა სისტემა და ეკონომიკური პროცესებისათვის განსაზღვრული მიმართულებების მიცემა, ეკონომიკური ქცევების ან მათი შედეგების გაკონტროლება და მათზე ზემოქმედება.

ეკონომიკური პოლიტიკა მოიცავს

- სტრუქტურულ პოლიტიკას;
- საინვესტიციო პოლიტიკას;
- ფულად-საკრედიტო პოლიტიკას;
- სოციალურ პოლიტიკას;
- საგარეო-ეკონომიკურ პოლიტიკას;
- სამეცნიერო-ტექნიკურ პოლიტიკას;
- საგადასახადო-საბიუჯეტო პოლიტიკას;
- სამრეწველო, აგრარულ და ა.შ. ეკონომიკურ პოლიტიკას.

- **ეკონომიკური თავისუფლება** გულისხმობს არჩევანის თავისუფლებას: მომხმარებლებისათვის – თუ როგორ დახარჯონ ან დაზოგონ შემოსავალი, მუშაკებისათვის – სად დაინტენი ან შეიცვალონ სამუშაო, მენარმებისათვის – დაინტენი ახალი ბიზნესი ან დახურონ ძველი ფირმა.
- **მთლიანი შიდა პროდუქტი** (მშპ) არის ერთი წლის მანძილზე ქვეყანაში შექმნილი საბოლოო მოხმარების საქონელი და მომსახურება.
- **ეკონომიკური ზრდა** ხდება მაშინ, როდესაც იზრდება ქვეყანაში შექმნილი რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ).
- **ერთ სულ მოსახლეზე გშპ** — ქვეყნის ცხოვრების დონის ძირითადი მაჩვენებელია. იგი იზომება რეალური მშპ გაყოფილი ქვეყნის მოსახლეობის რიცხოვნობაზე. იმისათვის, რომ ერთ სულ მოსახლეზე მშპ გაიზარდოს, ქვეყანამ ყოველწლიურად წარმოებული საქონლისა და მომსახურების რაოდენობა უნდა გაზარდოს. მშპ-ს წლიური ზრდა 3-დან 4%-მდე დამაკმაყოფილებელ მიზნად განიხილება.
- **ეკონომიკურ სტაბილურობას** არღვევს ეკონომიკაში წარმოებული საქონლისა და მომსახურების ფასების საშუალო დონის ცვლილება (ზრდა ან შემცირება).
- **ეკონომიკური თანასწორობა** არის ეკონომიკური საქმიანობის სამართლიანობა. სამართლიანობის საკითხი წამოიჭრება გაცვლისას ან შემოსავლების განაწილებისას: სხვადასხვა შემოსავლის მქონე ადამიანების დაბეგვრისას, დაბალშემოსავლიანი ოჯახებისათვის დახმარების პროგრამების განხორციელებისას და სხვ.
- **ეკონომიკური ეფექტიანობა** ნიშნავს შეზღუდული რესურსების ყაირათიან გამოყენებას. ქვეყნის ეკონომიკისათვის ამას ორგვარი შედეგი მოაქვს: 1) ინარმოება ის საქონლი და მომსახურება, რაც ადამიანებს ყველაზე მეტად სურთ; 2) საქონლისა და მომსახურების წარმოებაში ხდება რესურსების ეკონომია, დაზოგვა და ნაკლები დანახარჯებით მეტი შედეგის მიღება.

ისახებათ

წაიკითხეთ ტექსტი. დაასახელეთ ადგილი, რომელიც თქვენს ვარაუდს ამტკიცებს ან უარყოფს; დაასახელეთ მოცემულია მნიშვნელოვანი ინფორმაცია, რომლის აღმოჩენაც მოულოდნელი იყო ან რის შესახებაც მეტის გაგება გსურთ.

ყველა ეკონომიკური სისტემა ფართო სოციალური მიზნების მიღწევას ცდლობს, ეს მიზნები ეკონომიკურ თავისუფლებას, ეკონომიკურ ზრდას, ეკონომიკურ სტაბილურობას, ეკონომიკურ თანასწორობას და ეკონომიკურ ეფექტიანობას მოიცავს.

სხვადასხვა ქვეყნის ეკონომიკური სისტემისათვის ერთი მიზანი უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე მეორე. XXI საუკუნის დასაწყისში სულ უფრო ბევრი ქვეყანა ცდილობს მპრძანებლური ეკონომიკიდან საბაზო ეკონომიკაზე გადასვლას, რათა თავისი შეზღუდული რესურსები უკეთ გაანაწილოს.

ეს მიზნები ეკონომიკური სისტემის შეფასების კრიტერიუმად გამოიყენება; თუმცა ხშირად სხვადასხვა ქვეყნისა და სხვადასხვა ეკონომიკურ სისტემის მცხოვრები ადამიანები ვერ თანხმდებიან იმის შესახებ, თუ რომელი მიზანია უმნიშვნელოვანესი.

შესაძლებელია თუ არა სრული ეკონომიკური თავისუფლების მიღწევა? ზოგჯერ ადამიანის თავისუფლება საზოგადოების ზოგადი კეთილდღეობისათვის უნდა შეიზღუდოს. მაგალითად, უკანონოა ზოგიერთი სახის საქონლისა და მომსახურების (მაგ., ჰეროინის, საარჩევნო ხელის) ყიდვა-გაყიდვა. არსებობს პროდუქტები (მაგ. ალკოჰოლი და თამბაქოს ნაწარმი) რომელთა ყიდვა-გაყიდვა ხშირად ნაწილობრივ შეზღუდულია (მაგალითად ასაკობრივი შეზღუდვა). საზოგადოება იღებს კანონებს, რომლებიც ზოგჯერ აფართოებს, ზოგჯერ კი ზლუდავს ეკონომიკურ თავისუფლებას.

ფასების დონის მოულოდნელი ცვლილება საზიანოა ადამიანთა ერთი ჯგუფისათვის, მაგრამ შესაძლოა ხელსაყრელი იყოს მეორე ჯგუფისათვის. მაგალითად, პროდუქტების ფასების ზრდა აზარალებს განსაზღვრული შემოსავლების მქონე ადამიანებს, ხოლო მოგებას მოუტანს მათ, ვინც გაყიდვიდან სარგებელს იღებს. ფასების სტაბილურობა ხელსაყრელია ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის და ინვესტირებისათვის.

საპარაგო 1

სახელმიწოდებული ფართო სოციალური მიზანი

თქვენ საკუთარი, არარეალური ქვეყნის (საზოგადოების) შექმნის შესაძლებლობა გაქვთ. თითოეულ თქვენთაგანს სხვადასხვა სოციალური მიზნების შესაფასებლად 100 ქულა აქვს. გაანაწილეთ იგი სოციალური მიზნების მიხედვით. მაგალითად, თუ ეკონომიკური თავისუფლება სხვა მიზნებზე მეტად მნიშვნელოვნად მიგაჩნიათ, შეაფასეთ მაღალი ქულით, თუ ნაკლებმნიშვნელოვანია — დაბალი ქულით. ქულათა საერთო ჯამი 100 უნდა იყოს.

- ეკონომიკური თავისუფლება
- ეკონომიკური ზრდა
- ეკონომიკური სტაბილურობა
- ეკონომიკური თანასწორობა
- ეკონომიკური ეფექტიანობა

- ?
- ა) როგორ გაანაწილეთ ქულები? განმრთეთ თქვენი გადაწყვეტილება.
ბ) არის თუ არა კლასში ქულათა განაწილების სხვადასხვაგვრი ვარი-ანტები? რა არის ამ მრავალფეროვნების მიზეზი?

სხვადასხვა ეკონომიკური სისტემის მხარდამჭერებიც ისევე სხვადასხვაგვარად აფასებენ ფართო სოციალურ მიზნებს, როგორც თითოეული თქვენთაგანი.

ვალით საზოგადოებრივ პოლიტიკას – კანონებს, დეპულებებს, სახელმწიფო პროგრამებს

საზოგადოებრივი პოლიტიკის საკითხებიდან აირჩიეთ ერთ-ერთი, თქვენთვის ყველაზე საინტერესო საკითხი.

საზოგადოებრივი პოლიტიკის საკითხები:

1. ყველა მოქალაქე უფასო სასწრაფო სამედიცინო მომსახურებით უნდა იქნას უზრუნველყოფილი;
2. მოწევა აკრძალული უნდა იყოს საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში;
3. ქართული ლუდის მწარმოებლების დაცვის მიზნით იმპორტულ ლუდზე ტარიფი უნდა გადიდდეს.

მცირე ჯგუფებში შეასრულეთ დავალება:

- თქვენს მიერ არჩეული საკითხის ირგვლივ შეიმუშავეთ ისეთი საზოგადოებრივი პოლიტიკა (კანონი, დებულება ან სახელმწიფო პროგრამა), რომელიც ეხმაურება პრობლემას;
- განსაზღვრეთ, რომელი მიზნის (მიზნების) მხარდაჭერას ცდილობს თქვენს მიერ შემუშავებული საზოგადოებრივი პოლიტიკა და ახსენით, რა გავლენას მოახდენს იგი სხვა მიზნის (მიზნების) მიღწევაზე;
- განსაზღვრეთ, როგორ ეკონომიკურ სისტემაში შეიძლება ეს პოლიტიკა განხორციელდეს და რატომ? ეკონომიკური სისტემის რომელი ტიპი (მბრძანებლური ან საბაზრო) უფრო მიესადაგება ამ პოლიტიკის ცხოვრებაში გატარებას?

ჯგუფები აკეთებენ პრეზენტაციას და ერთმანეთს უზიარებენ მოსაზრებებს საზოგადოებრივი პოლიტიკის შესახებ.

კითხვები და დავალებები

1. რომელი ფართო სოციალური მიზანი მიგაჩნით ყველაზე არსებითად?
2. სოციალური მიზნების საკუთარი ან კლასის შეფასებების მიხედვით (სავარჯიშო 1) განსაზღვრეთ ბაზარზე უფრო ორიენტირებულია უტოპიური საზოგადოება, თუ მბრძანებლურ ეკონომიკაზე? დაასაბუთეთ თქვენი მოსაზრება.
3. დაუბრუნდით სავარჯიშო 1-ს, რომლის შესრულებაც წინა გაკვეთილზე დავიწყეთ. გადაიკითხეთ და შეასწორეთ თქვენი აზრები.

აღნერეთ, რამდენად მნიშვნელოვანია ფართო სოციალური მიზნები მბრძანებლურ და საბაზრო ეკონომიკაში?

1. რატომ გადადის მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა საბაზრო ეკონომიკაზე?
2. რამდენად წარმატებული შეიძლება იყოს თქვენთვის სასურველი ქვეყნის ეკონომიკა თითოეული სოციალური მიზნის მიღწევაში და რა გავლენა ექნება ამას ქვეყნის მოქალაქეებზე?

11 როგორია სახელმწიფოს ეკონომიკური ვანპცივები?

ისახავათ

- რამდენად დიდი უნდა იყოს სახელმწიფოს როლი ჩვენს ეკონომიკაში? შეუზღუდული თუ შეზღუდული?
- ააგეთ სახელმწიფოს როლის მნიშვნელობის შეფასების წრფე.

ვინ უნდა განახორციელოს ქვემოთჩამოთვლილი საქმიანობა ქვეყანაში?

- ეროვნული თავდაცვისუნარიანობის განმტკიცება;
- ავტომაგისტრალების მშენებლობა და შეკეთება;
- საკუთრების უფლების მინიჭება;
- ვაქცინაცია;
- პენსიონერთა სამედიცინო დახმარება;
- კვების პროდუქტების ხარისხის შემოწმება;
- ღარიბებისათვის შემწეობების გაცემა;
- დაბინძურებული მდინარის გაწმენდა;
- ეროვნული ნაკრძალებისა და ტყე-პარკების დაცვა.

სამართლებრივი უძრავი გააკათოს სახელმწიფო?

რამდენი უძრავი გააკათოს სახელმწიფო?

წაიკითხეთ ბარათებზე აღნერილი სხვადასხვა პირადი და სოცილური მიზნები.

- სახელმწიფოს რომელ ქმედებებს ეთანხმებით და რომელს არა?
- რამდენად ეხმარება ან რამდენად აზარალებს სახელმწიფო პროგრამები ადამიანებს და მთელ ქვეყანას იმ მიზნის შესრულებით, რაც თქვენს ბარათზეა აღნერილი?
- დაასახელეთ თქვენს ბარათზე აღნერილი პროგრამების დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

სავაჭრო პარათები

1

მიზანი: ჯინსის ყიდვა.

შესაძლებელია უამრავი სტილის, მარკის, ფასისა და ხარისხის ჯინსის ყიდვა, რომლებსაც სხვადასხვა კონკურენტული მაღაზიები ყიდიან.

2

მიზანი: ჯინსის ყიდვა.

შესაძლებელია მხოლოდ ერთი სტილის ჯინსის ყიდვა, რომელიც სახელმწიფო სანარმოს მიერ არის წარმოებული. წარმოების კვოტები სახელმწიფო მგეგმავებმა დააწესეს. ხშირად ჯინსი მაღაზიებში არ იშოვება. მხოლოდ შავ ბაზარზეა მაღალ ფასებად.

მიზანი: სუფთა ჰაერი

საწარმოო კომპანიებმა დაბინძურება უნდა შეამცირონ ან გადაიხადონ ჯარიმები.

3

მიზანი: სუფთა წყალი.

სახელმწიფო ყიდის დაბინძურების უფლებას და გასცემს ლიცენზიებს. ფირმები ლიცენზიებს იმ შემთხვევაში ყიდულობენ, თუ ლიცენზის შეძენა უფრო იაფი უჯდებათ, ვიდრე დაუბინძურებლობის დანახარჯები.

5

მიზანი: ინფლაციის მოთოვა.

ცენტრალური ბანკი ზრდის საპროცენტო განაკვეთს, როცა ინფლაციის შემცირება უნდა.

7

მიზანი: კომპანიის კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება.

ზოგიერთი კომპანია ათავისუფლებს მუშახელს იმისათვის, რომ შეამციროს პროდუქციის ფასი და აამაღლოს მნარმოებლობა, რათა კონკურენცია გაუწიოს შიდა და უცხოურ ფირმებს.

9

მიზანი: კარგ მაგისტრალებზე სიარული.

ახალი გზები აგებულია და გადასახადებით ხერხდება მათი კარგ მდგომარეობაში შენარჩუნება.

11

მიზანი: უფრო დიდ სახლში გადასვლა.

ინდივიდებს შეუძლიათ შეისყიდონ, გაყიდონ, ან იქირაონ სახლი, მინის ნაკვეთი ან ბინა.

13

მიზანი: სუფთა ჰაერი.

სახელმწიფო მოხელეები საწარმოს პროდუქციის გამოშვების დიდ მოცულობას ავალებენ, რაც დაბინძურებას იწვევს, მაგრამ შემდეგ, ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებლად, წარმოების შემცირებაზე მსჯელობენ.

4

მიზანი: სუფთა წყალი.

დაბინძურების კონტროლის ღონისძიებები ტარდება მხოლოდ მაშინ, თუ დაბინძურების შემცირება სახელმწიფო მოხელეთა და მგეგმავებისათვის იმაზე მნიშვნელოვანი მიზანია, ვიდრე სახელმწიფო საწარმოების მიერ მეტი საქონლისა და მომსახურების წარმოება.

6

მიზანი: ინფლაციის მოთოვა.

საქონლსა და მომსახურებაზე ოფიციალურ ფასებს აწესებენ სახელმწიფო მგეგმავები და ჩვეულებრივ, ოფიციალური ფასების დონეზე ინფლაცია არ არსებობს.

8

მიზანი: კომპანიის კონკურენტუნარიანობის შენარჩუნება.

შემცირება (მუშახელის გათავისუფლება) ხელს უშლის სახელმწიფო მგეგმავების მიზანს (უმუშევრობის აღმოგება). საერთაშორისო ვაჭრობას ზღუდვენ, რათა ხელი შეუწყონ ეროვნულ თვითუზრუნველყოფას და გამორიცხონ კონკურენცია უცხოური ფირმების მხრიდან.

10

მიზანი: კარგ მაგისტრალებზე სიარული.

სახელმწიფო მგეგმავები გამოყოფენ გარკვეულ რესურსებს გზების აგებისა და შეკეთებისათვის, სხვა რესურსებს კი — სახელმწიფო ფირმებში საქონლისა და მომსახურების წარმოებისათვის.

12

მიზანი: უფრო დიდ სახლში გადასვლა.

მთავრობა აშენებს ბინებს და სთავაზობს მათ ოჯახებს ისეთ კრიტერიუმებზე დაყრდნობით, როგორიცაა ოჯახის სულადობა და ბინის რიგში ყოფნის ხანგრძლივობა. ინდივიდებს არ აქვთ უფლება იყიდონ ან გაყიდონ სახლები, ბინები, ან მინის ნაკვეთები.

14

15
მიზანი: კოლეჯში ჩარიცხვა და გეოლოგიის სწავლა.

ინდივიდუალური შეუძლიათ ნებისმიერ კოლეჯში ან უნივერსიტეტში ჩარიცხვა და საგნების არჩევა. სტუდენტებმა უნდა გადაიხადონ სწავლის საფასური.

17
მიზანი: ახალი პიზნესის დაწყება.

მენარმებებს შეუძლიათ შეისყიდონ, იქირაონ და ორგანიზება გაუკეთონ რესურსებს ახალი პიზნესის დასაწყებად.

19
მიზანი: ღარიბებსა და მოხუცებზე ზრუნვა.

საგადასახადო შემოსავლები გამოიყენება სხვადასხვა დახმარებების, სამედიცინო და სოციალური დაზღვევის უზრუნველსაყოფად. ბევრ მომუშავეს აქვთ კერძო პენსია ან/და დანაზოგი.

21
მიზანი: კარგი სამუშაო.

სურვილის შემთხვევაში სამსახურის არჩევის და შეცვლის თავისუფლება. კარგად მუშაობა ფასდება მაღალი ხელფასით და სხვა სარგებელით. ზოგიერთი ადამიანი სხვებზე მეტს გამოიმუშავებს.

23
მიზანი: უმუშევრობის თავიდან აცილება.

4-5%-იანი უმუშევრობა ითვლება სრულ დასაქმებად, რადგან მომუშავები იცვლიან სამუშაოს. სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა მიმართულია უმუშევრობის აღმოსაფხვრელად.

25
მიზანი: ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება.

სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკა გამოიყენება წლიდან წლამდე მდგრადი ეკონომიკური ზრდის შესანარჩუნებლად. ინვესტიციების უმეტესობა ახალ ქარხნებში, მანქანა-დანადგარებში და ტექნოლოგიებში იდება და დამყარებულია პირად დანაზოგებზე დაფუძნებულ კერძო ფირმებზე.

16
მიზანი: კოლეჯში ჩარიცხვა და გეოლოგიის სწავლა.

სახელმწიფო მგეგმავები განსაზღვრავენ, ვინ რომელი საგანი უნდა ისწავლოს. მთავრობა იხდის სასწავლებლებში ჩარიცხული სტუდენტების სწავლის საფასურს.

18
მიზანი: ახალი პიზნესის დაწყება.

სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული დიდი ქარხნები ანარმობენ პროდუქციის უმრავლესობას. სახელმწიფო მგეგმავები წყვეტენ, ააშენონ თუ არა ახალი ქარხნები და შექმნან ახალი ფირმები.

20
მიზანი: ღარიბებსა და მოხუცებზე ზრუნვა.

სახელმწიფოს მიერ გარანტირებულია ყველა მოქალაქის სამედიცინო დახმარება, პენსია და საცხოვრებელი ფართი.

22
მიზანი: კარგი სამუშაო.

ადამიანებს სხვადასხვა სამუშაოებში ერთნაირ, სახელმწიფო მგეგმავების მიერ დადგენილ ხელფას უხდიან. სახელმწიფოს ნებართვის გარეშე ახალ სამუშაოზე, საცხოვრებელ ფართზე და ა.შ. გადასვლის შეზღუდული თავისუფლება.

24
მიზანი: უმუშევრობის თავიდან აცილება.

ყველა დასაქმებულია, ამიტომ ოფიციალური უმუშევრობა არ არსებობს. ზოგიერთი სამუშაო შენარჩუნებულია მაშინაც კი, როცა ის თითქმის არაფრის მომტანია, ოღონდ ყველა დასაქმებული იყოს.

26
მიზანი: ეკონომიკური ზრდის სტიმულირება.

სახელმწიფო მგეგმავები საზღვრავენ ინვესტიციების დონეს და სახელმწიფო ორგანიზაციებმა ამ მიზნებს უნდა მიაღწიონ. ინვესტიციები ფინანსდება მგეგმავების მიერ წარმოების საშუალებებში მეტი რესურსების დაბანდებით და სამომხმარებლო საქონლის საწარმოებლად ნაკლები რესურსების გამოყენებით.

მიზანი: მოქალაქეების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურება.

საბაზრო ფასით ჯანდაცვა და მკურნალობა მათ-თვისაა ხელმისაწვდომი, ვისაც გადახდა შეუძლია. ყველა ინდივიდი ვერ ღებულობს სამედიცინო დახმარებას კერძო ფირმებისაგან.

მიზანი: მოქალაქეების შესაბამისი სამედიცინო მომსახურება.

უზრუნველყოფილია სამედიცინო დახმარება, მაგრამ დიდი რიცხვია ზოგიერთი სახის მკურნალობასა და მომსახურებაზე.

გაიხსენეთ, რა არის საზოგადოებრივი საქონელი?

საზოგადოებრივი საქონლისა და მომსახურების წარმოება.

საზოგადოებრივია საქონელი და მომსახურება ხასიათდება საზიარო მოხმარებით. საზიარო მოხმარება ნიშნავს, რომ საქონელი და მომსახურება შეიძლება მოიხმაროს ერთზე მეტმა პირმა და ამავე დროს არ შემცირდეს სხვების მიერ მოხმარებული პროდუქტის რაოდენობა. მას „ვერ წაართმევ“ მათ, ვინც არ იხდის, რადგანაც ამ საქონელსა და მომსახურებას მაინც მიიღებს. კერძო სექტორი არ ანარმოებს ამ საქონელსა და მომსახურებას, რადგან მწარმოებლებმა იციან, რომ მათვის შეუძლებელი იქნება მისი გაყიდვა. საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება ხასიათდება საზიარო მოხმარებით. საზოგადოებრივი საქონლის მაგალითია ეროვნული თავდაცვა, გზები, მაგისტრალები, სკვერები და ა.შ.

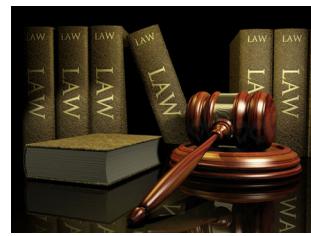
თანმდევი (გარე) ეფექტების კორექტირება – სახელმწიფოს შეუძლია გამოიყენოს საგადასახადო პოლიტიკა, იმისთვის, რომ მოახდინოს საქონლისა და მომსახურების ჭარბნარმოების ან არასაკმარისი წარმოების მოწესრიგება. მაგალითად, სახელმწიფო გადასახადს უნესებს საწარმოს, რომელიც ჰაერს აპინძურებს და ამით ზღუდავს მის საქმიანობას.

კონკურენციის შენარჩუნება – საბაზრო

ეკონომიკის ქვეყნები უზრუნველყოფენ კონკურენციას სხვადასხვა ბაზარზე. კონკურენციას გამყიდველებს შორის შედეგად დაბალი ფასები, პროდუქციის მაღალი ხარისხი და მომხმარებელთა უკეთესი მომსახურება მოჰყვება.

კანონების შესრულების უზრუნველყოფა – სახელმწიფო ქმნის კანონებს, რომლებიც მოქალაქეთა სხვადასხვა უფლებებს განსაზღვრავენ. მაგალითად, კანონი მეწარმეთა შესახებ, კანონი საკუთრების შესახებ და სხვ. საკუთრების უფლებები მოიცავს კერძო საკუთრების გამოყენების, განვითარებისა და გადაცემის უფლებას; შემოსავლების გამომუშავების, დაზოგვის და ზრდის უფლებებს, სამუშაოს შეცვლის უფლებას.

შემოსავლის გადანარისტება – სახელმწიფო გადაანანილებს შემოსავლებს გადასახადების დაწესების გზით და დახმარებების გაცემის პროგრამებით. მაგალითად, სახელმწიფო გასცემს სოციალური დაცვის შემწეობებს და უმუშევრობის კომპენსაციას.

ინფლაციისა და უმუშევრობის შემცირება – ფასების საერთო დონის, ანუ ინფლაციისა და უმუშევრობის ზრდის შესაჩერებლად სახელმწიფო ახორციელებს საგადასახადო და ხარჯვითი პოლიტიკას, რომელიც გავლენას ახდენს უმუშევრობის, წარმოების და ფასების საერთო დონეებზე.

კითხვები და დავალებები

1. დაუბრუნდით სახელმწიფოს როლის მნიშვნელობის შეფასებას, რომელიც ამ გაკვეთილის დასაწყისში განვიხილეთ. იმსჯელეთ სახელმწიფოს ეკონომიკური როლის შესახებ.
2. „ხელისუფლების კომპეტენციაა დახმარება გაუწიოს თბილისის მთავრობას აეროპორტებისა და სხვა მსგავსი სატრანსპორტო ობიექტების მშენებლობაში“. ეთანხმებით თუ არა ამ წინადადებას? ახსენით თქვენი პასუხი.
3. „კერძო საკუთრების, კონკურენციისა და მოგების მიღების მოტივის დაცვა სახელმწიფოს მხრიდან თანასწორობის, ეფექტიანობისა და ფასების სტაბილურობის შენარჩუნების საუკეთესო გზაა“. ეთანხმებით თუ არა ამ წინადადებას? დაასაბუთეთ თქვენი მოსაზრება.
4. „ქალაქის მერია არ უნდა ხარჯავდეს ფულს პარკებისა და სკვერების მშენებლობასა და ექსპლუატაციაზე. ეს კერძო ბიზნესის საქმეა“. ეთანხმებით თუ არა ამ წინადადებას? განმარტეთ თქვენი პასუხი.

სურვილისამებრ შეასრულეთ ერთ-ერთი დავალება:

1. აირჩიეთ სახელმწიფოს რომელიმე ფუნქცია. აღწერეთ, როგორ სრულდება იგი მბრძანებლურ, საბაზრო, შერეულ ან ტრადიციულ ეკონომიკაში. ახსენით, რა გავლენას მოახდენდა ამ თუ იმ სახელმწიფო პროგრამის შესრულება თქვენზე?
2. აირჩიეთ სახელმწიფოს ერთ-ერთი ფუნქცია. აღწერეთ, როგორ სრულდება იგი საბაზრო ეკონომიკაში. შეაჯამეთ სახელმწიფო პროგრამების დადებითი და უარყოფითი მხარეები ეკონომიკის ფალეფული ტიპისათვის.

12 სახელმიწოდებელი რაოდენობი

ისახოვთ

- დაასახელეთ სახელმიწოდებელი ეკონომიკური საქმიანობის მაგალითები საქართველოში (რეგიონში, ქალაქში, სოფელში).
- რაში ხარჯავს სახელმიწოდებელი? საიდან აქვს სახელმიწოდებელი?

საიდან იღებს და რაში ხარჯავს სახელმიწოდებელი?

გადასახადების გარეშე სახელმიწოდებელი საკუთარი თავის შენახვა არ შეუძლია, ამიტომ სახელმიწოდო კერძო პირებს და ფირმებს გადასახადებით ბეგრავს.

საგადასახადო ურთიერთობებში სახელმიწოდო წარმოადგენს მთავარ პირს, ხოლო გადასახადის გადამხდელი კერძო პირები და ფირმები სახელმიწოდოს მიერ კანონით დადგენილი გადასახადების გადამხდელები არიან.

- ბადასახადი** – ბიუჯეტში აუცილებელი გადარიცხვები, რომელსაც იხდიან როგორც კერძო პირები, ასევე ფირმები იმისათვის, რომ სახელმიწოდომ შეძლოს თავისი ეკონომიკური ფუნქციების შესრულება.
- მოსაკრებელი** – აუცილებელი გადასახდელი ბიუჯეტში, რომელსაც იხდიან ფიზიკური და იურიდიული პირები სახელმიწოდოს მიერ მათთვის კანონით განსაზღვრული საქმიანობის განხორციელებისა თუ სარგებლობის უფლების მინიჭებისათვის, აგრეთვე, სახელმიწოდო ორგანოების მიერ განვითარებისათვის.

- როგორ უნდა გაანაწილოს სახელმწიფომ შემოსავლების გზით მიღებული თანხა?
- არსებობს ამ კითხვაზე ზუსტი პასუხი? დაასაბუთეთ თქვენი მოსაზრება.

სახელმწიფო გადასახადების გზით მიღებულ ფულს ბიუჯეტში საგადასახადო შემოსავლების სახით აგროვებს, შემდეგ კი ამ შემოსავლის გარკვეულ ნაწილს ხარჯავს სოციალური, კულტურული და სხვა სახელმწიფო ღონისძიებებისათვის, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისათვის, პოლიტიკური მოწყობისათვის, ეროვნული თავდაცვისათვის, წესრიგის დამყარებისათვის.

ბიუჯეტი დაბალანსებული უნდა იყოს, რაც იმას ნიშნავს, რომ მისი ორი მხარე – შემოსავალი და გასავალი (ხარჯები) განონასწორებულ მდგომარეობაში უნდა იმყოფებოდეს.

- **ბიუჯეტი** - (ძველი ნორმანდიულიდან budget - საფულე) - განსაზღვრული პირის (ოჯახის, ბიზნესის, ორგანიზაციის, სახელმწიფოს და ა.შ.) შემოსავლებისა და გასავალების ჩამონათვალი, რომელიც განისაზღვრება კონკრეტული დროის პერიოდით, ჩვეულებრივ ერთი წლით.
- **სახელმთივო ბიუჯეტი** - სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ფინანსური დოკუმენტი. იგი წარმოადგენს ყველა უწყების, სახელმწიფო სამსახურების, სამთავრობო პროგრამების, ყველა ფინანსური ინფორმაციის ჩამონათვლის ერთობლიობას. სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების ფუნქციონირების განხორციელებისათვის საჭირო ფულადი სახსრების მობილიზაციისა და გამოყენების ძირითადი გეგმა.

ბიუჯეტის შესწავლით დაკავებულია ვრცელი ეკონომიკური მეცნიერება, სახელწოდებით – ფინანსები.

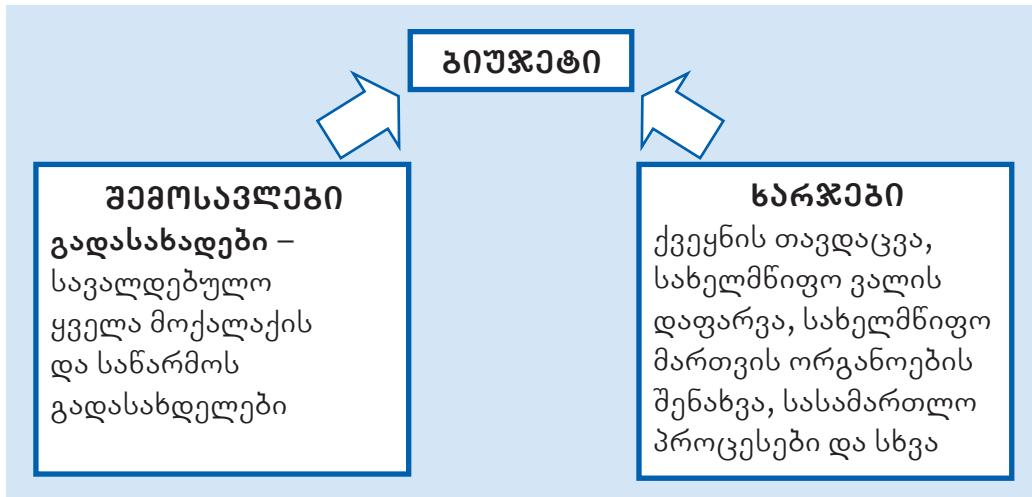
სახელმწიფო ქმედებას ბიუჯეტის ფორმირების, განხილვის, დამტკიცების და შესრულების შესახებ ანგარიშის შედგენისა და დამტკიცების საქმეში ეწოდება **საბიუჯეტო პროცესი**.

საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ყველა შემოსულობა და გადასახდელი სრულდება **სახელმწიფო ხაზინის** სისტემის მეშვეობით.

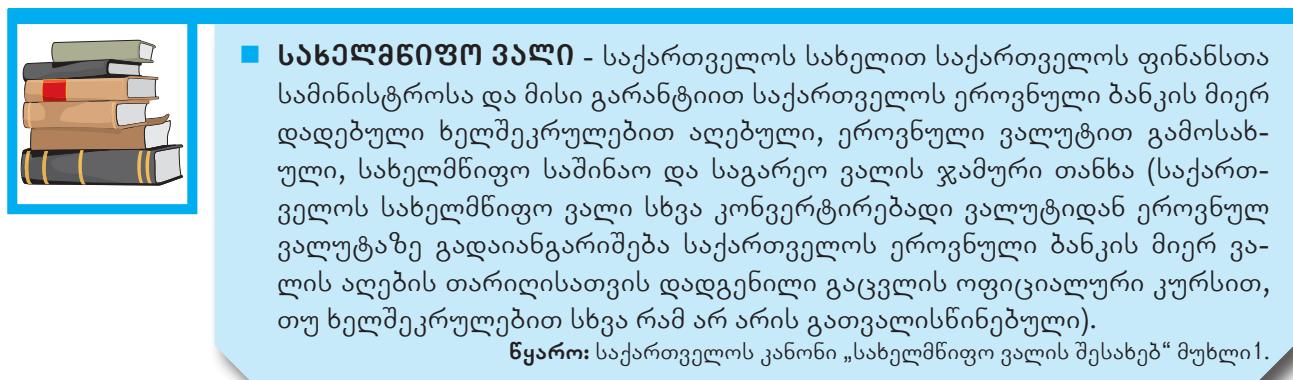
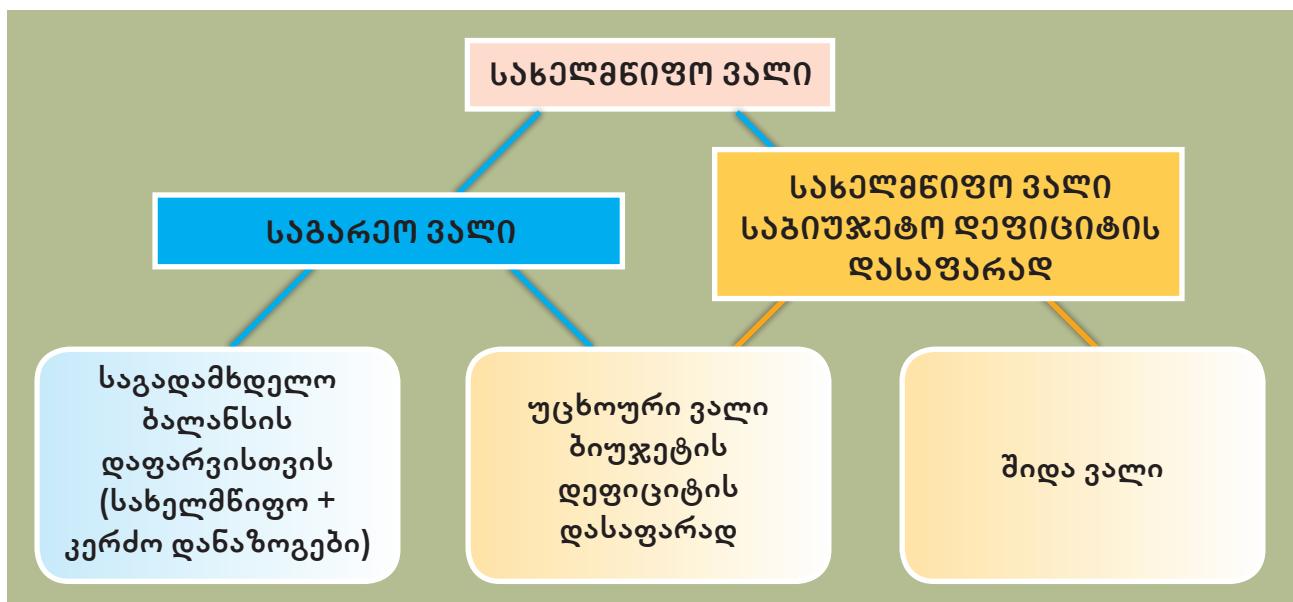
თუ ბიუჯეტის დაგეგმილი შემოსავალი აჭარბებს გასავალ ნაწილს, მაშინ საუბრობენ **საბიუჯეტო პროფიციტზე**. თუ ბიუჯეტის დაგეგმილი გასავალი აჭარბებს შემოსავალ ნაწილს, მაშინ საუბრობენ **საბიუჯეტო დეფიციტზე**. როდესაც ბიუჯეტის შესრულებისას, დეფიციტის დონე

აჭარბებს ბიუჯეტის დამტკიცებისას დადგენილ ზღვარს, ანუ ვაკვირდებით მოსალოდნელი შე-მოსავლების მნიშვნელოვან შემცირებას, მაშინ წარმომადგენლობითი სახელისუფლებო ორგანო (აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოს წინადადების საფუძველზე) იღებს გადაწყვეტილებას - აამოქმედოს კანონით გათვალისწინებული მექანიზმი, რომელიც შეამცირებს გასავლის (ხარჯვითი ნაწილის) მოცულობას. ხარჯვითი ნაწილის ასეთ მოჭრას ეძახიან **სეკვესტრს**.

სახელმწიფო ვალი

რა უნდა მოიმოქმედოს სახელმწიფომ იმ შემთხვევაში, როცა არ არის საკმარისი სახსრები?

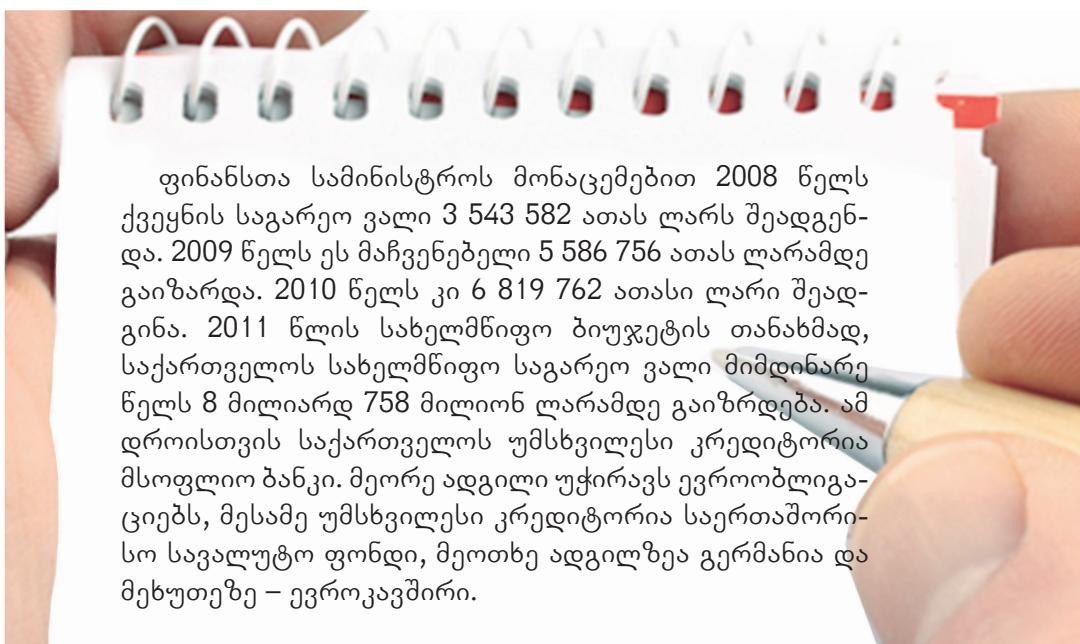

სახელმწიფო ბიუჯეტს ამტკიცებს საქართველოს პარლამენტი. 2012 წლის მთავარი საფინანსო გეგმის საერთო მოცულობა 7 მილიარდ 940,4 მილიონი ლარით განისაზღვრა, რაც წინა წლის მაჩვენებელთან შედარებით, 370 მილიონით მეტია.

უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის გარდა, 2012 წლის ბიუჯეტი ორიენტირებულია პენსიების, სახელმწიფო სადაზღვევო პაკეტისა და მასწავლებლების ხელფასების ზრდაზე, ასევე სოფლის მეურნეობის პროექტების განვითარებაზე, ინფრასტრუქტურულ პროექტებსა და განათლების სისტემაზე. ამ სფეროების დაფინანსების გაზრდის საშუალებას ეკონომიკური ზოდის ტემპი იძლევა. ნავარაუდევია, რომ 2012 წელს ეკონომიკა 5 %-ით გაიზრდება.

2011 წლის გეგმით, საქართველოს ბიუჯეტი დეფიციტურია. 2011 წლის ბიუჯეტი 7 მილიარდ 100 მილიონი ლარით განისაზღვრა, რაც 2010 წლის მაჩვენებლთან შედარებით 30 მილიონით არის გაზრდილი. დეფიციტი კი, რომელიც 2010 წელს 6,3%-ს შეადგენდა, 2011 წელს 4,3%-მდე შემცირდა. მთავრობის განმარტებით, ეს ადმინისტრაციული ხარჯების შემცირების ფონზე მოხერხდა,

ფინანსთა სამინისტროს მონაცემებით 2008 წელს ქვეყნის საგარეო ვალი 3 543 582 ათას ლარს შეადგენდა. 2009 წელს ეს მაჩვენებელი 5 586 756 ათას ლარამდე გაიზარდა. 2010 წელს კი 6 819 762 ათასი ლარი შეადგინა. 2011 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალი მიმდინარე წელს 8 მილიარდ 758 მილიონ ლარამდე გაიზრდება. ამ დროისთვის საქართველოს უმსხვილესი კრედიტორია მსოფლიო ბანკი. მეორე ადგილი უჭირავს ევროობლიგაციებს, მესამე უმსხვილესი კრედიტორია საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, მეოთხე ადგილზეა გერმანია და მეხუთეზე – ევროკავშირი.

დავალება

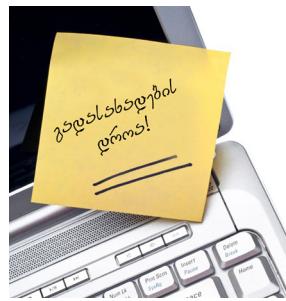

1. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის (www.geostat.ge) მასალების გამოყენებით წლების მიხედვით შეადარეთ მთლიანი საგადასახადო შემოსავლები და მთლიანი ხარჯები. რა დასკვნების გამოტანა შეგიძლიათ?
2. რომელ წელს ფიქსირდება ყველაზე დიდი დეფიციტი?
3. რა უნდა მოიმოქმედოს სახელმწიფომ საბიუჯეტო დეფიციტის აღმოსაფხვრელად?

13-14 გადასახადების სახელი საქართველოში

თანამედროვე ქვეყნების საგადასახადო სისტემა ჩამოყალიბდა ამ ქვეყნების ეკონომიკური, პოლიტიკური და სოციალური განვითარების თავისებურებათა გათვალისწინებით. ამიტომ საგადასახადო სისტემები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან გადასახადების სტრუქტურით, განაკვეთებით, ამოღების წესით.

საგადასახადო სისტემის უმნიშვნელოვანესი ელემენტია გადასახადი. საგადასახადო სისტემაში ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი უჭირავთ გადასახადის გადამხდელებს და საგადასახადო აგენტებს.

- შესაბამისად, **გადასახადი** არის სავალდებულო, უპირობო ფულადი შენატანი, რომელსაც იხდის გადასახადის გადამხდელი, გადახდის აუცილებელი, არაექვივალენტური და უსასყიდლო ხასიათიდან გამომდინარე.
- **გადასახადის გადამხდელი** არის პირი, რომელსაც გააჩნია დადგენილი გადასახადის გადახდის ვალდებულება.
- გადასახადის გადამხდელთა საგადასახადო რეგისტრაციას ახორციელებენ **საგადასახადო ორგანოები**.
- **საგადასახადო დაცლარაცია** არის ანგარიშგება კოდექსით დადგენილი გადასახადის გამოანგარიშების შესახებ.
- **საგადასახადო აგენტი** არის პირი, რომელმაც საგადასახადო კოდექსით დადგენილ შემთხვევაში და დადგენილი წესით უნდა შეასრულოს გადასახადის გადამხდელის საგადასახადო ვალდებულება.

საქართველოს საგადასახადო სისტემა

საქართველოს საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბებას საფუძველი 1991-1992 წლებში ჩაეყარა. აღნიშნული პერიოდის შემდეგ, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობამ და სისტემამ არსებითი ცვლილება რამდენჯერმე განიცადა.

1998-2004 წლები არის საქართველოს პირველი საგადასახადო კოდექსის მოქმედების პერიოდი. კოდექსით განისაზღვრა საგადასახადო სისტემის სტრუქტურა და ფუნქციონირების ზოგადი მექანიზმი, გადასახადის სახეები, მათი გამოანგარიშებისა და გადახდის წესი, საგადასახადო ორგანოებისა და გადასახადის გადამხდელების ვალდებულებები და პასუხისმგებლობა, საგადასახადო-სამართლებრივი ურთიერთობა და სხვა. აღნიშნული პერიოდის დასაწყისში არსებობდა 18 გადასახადი, ხოლო მოგვიანებით მათ რიცხვს კიდევ 3 გადასახადი დაემატა.

2005 წლის 1 იანვრიდან მოქმედი საგადასახადო კოდექსი ახალმა საგადასახადო კოდექსმა შეცვალა. ადრე არსებული 21 გადასახადიდან დარჩა მხოლოდ შვიდი; 2007-2008 წლებში ცვლილებებისა და დამატებების შემდეგ კი — ექვსი გადასახადი. შემცირდა ზოგიერთი გადასახადის განაკვეთები და დაბეგვრის ობიექტები, ასევე სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებს შორის თანხების განაწილების მექანიზმები და ოდენობები.

2010 წლის 17 სექტემბერს საგადასახადო კოდექსში ახალი ცვლილებები შევიდა. ეს კოდექსი ამოქმედდა 2011 წლის 1 იანვრიდან.

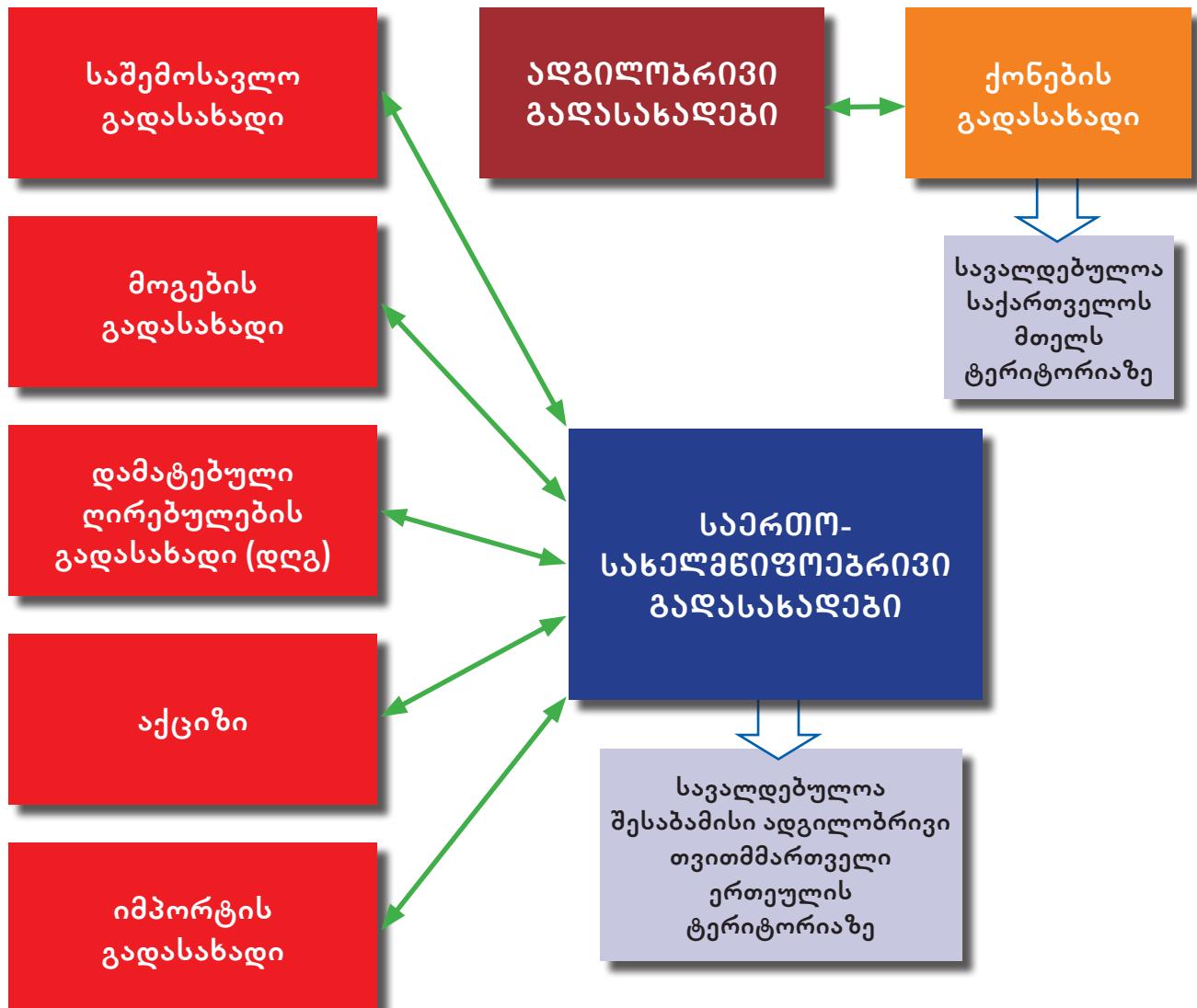
საგადასახადო ვალდებულების თანხის გაანგარიშება ხორციელდება სრულ ლარებში. ამ მიზნით 1 ლარამდე საგადასახადო ვალდებულება ნულდება.

საგადასახადო ორგანოსთან ურთიერთობის ხელშეწყობის მიზნით გადასახადის გადამხდელი უფლებამოსილია ისარგებლოს **პირადი საგადასახადო აგენტის** მომსახურებით. იგი არის საგადასახადო ორგანოს თანამშრომელი, რომელიც გადასახადის გადამხდელს უწევს ხელშეკრულებით გათვალისწინებულ მომსახურებას.

2011 წლიდან საქართველოში შემოდის **საგადასახადო ომბუდსმენის ინსტიტუტი**. საგადასახადო ომბუდსმენს **ბიზნესომბუდსმენსაც** უწოდებენ. მისი მეშვეობით ხორციელდება ურთიერთობა მენარმეებსა და სახელმწიფოს შორის. **საგადასახადო ომბუდსმენი** ზედამხედველობას უწევს საქართველოს ტერიტორიაზე გადასახადის გადამხდელთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვას, ავლენს მათი დარღვევის ფაქტებს, ხელს უწყობს დარღვეული უფლებების აღდგენას. გადასახადის გადამხდელის უფლებების დარღვევის ფაქტის გამოვლენის შემთხვევაში საგადასახადო ომბუდსმენი მიმართავს შესაბამის ორგანოს და აძლევს რეკომენდაციას ამ უფლებების აღდგენის ღონისძიებათა განხორციელების შესახებ.

საქართველოში მოქმედებს საერთო-სახელმწიფოებრივი და ადგილობრივი გადასახადები.

გადასახადების სახეები

საშემოსავლო გადასახადს ის ადამიანები იხდიან, რომლებიც საქართველოში იღებენ შემოსავალს (მიუხედავად იმისა, საქართველოს მოქალაქეა თუ არა. მისი განაკვეთი 20%-ია). საშემოსავლო გადასახადს ბიუჯეტში ჩარიცხულ თანხებს შორის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია და იგი წარმოადგენს მოსახლეობის ძირითად გადასახადს დაქირავებით მუშაობიდან. საშემოსავლო გადასახადი 2013 წლის 1 იანვრიდან 2014 წლის 1 იანვრამდე — 18% იქნება.

მოგების გადასახადის გადამხდელია საქართველოს საწარმო (ფირმა), რომელიც საქმიანობს და შემოსავალს იღებს საქართველოში. (მისი განაკვეთი 15%-ია). გარდა ნავთობისა და გაზის ოპერაციებით მიღებული მოგების, რომელიც იბეგრება 10%-იანი განაკვეთით („ნავთობისა და გაზის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული ხელშეკრულებების განხორციელებით მიღებული მოგება, თუ ეს ხელშეკრულებები დადებულია 1998 წლის 1 იანვრამდე).

მოგების გადასახადით დაბეგვრის ობიექტია დასაბეგრი მოგება. იგი განისაზღვრება, როგორც სხვაობა გადასახადის გადამხდელის ერთობლივ შემოსავალსა და საგადასახადო კოდექსით გათვალისწინებულ გამოქვითვების თანხებს შორის.

დამატებული ღირებულების გადასახადის გადამხდელია პირი, რომელიც ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას და რომლის მიერ ნებისმიერი უწყვეტი 12 კალენდარული თვის განმავლობაში განხორციელებული, დღგ—თი დასაბეგრი ოპერაციების საერთო თანხა აღემატება 100 000 ლარს. ალნიშნული თანხის გადაჭარბების შემთხვევაში დღგ-ს გადასახდელად ფირმა უნდა დარეგისტრირდეს არა უგვიანეს 2 სამუშაო დღისა.

დამატებული ღირებულება წარმოადგენს საქონლის (სამუშაოებისა და მომსახურების) ღირებულების იმ ნაწილს, რომელსაც მწარმოებელი ამატებს მესამე პირისგან შეძენილი იმ ნედლეულის, მასალების, სამუშაოსა და მომსახურების ღირებულებას, რომლებიც გამოიყენება წარმოების პროცესში. დღგ-ის გადახდის ტვირთი საბოლოოდ მომხმარებელს აწვევა და ამიტომ მას არაპირდაპირ გადასახადებს მიაკუთვნებენ.

ეს
საინფორმაცია

დამატებული ღირებულების გადასახადი (დღგ) ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გადასახადს წარმოადგენს. მისი აკრეფის სქემა შემუშავებულ იქნა ფრანგი ეკონომისტი მ. ლორეს მიერ 1954 წელს. მიუხედავად იმისა, რომ 1958 წლამდე დამატებული ღირებულების მაჩვენებლები გადასახადით დაბეგვრის სისტემაში არ გამოიყენებოდა, მას ფართოდ იყენებდნენ სტატისტიკური მიზნებისათვის. მაგალითად, აშშ-ში ალნიშნული მაჩვენებელი 1870 წლიდან გამოიყენებოდა სამრეწველო პროდუქციის მოცულობის დასახასიათებლად, ევროპის ქვეყნებში კი მან ფართო გავრცელება მე-20 საუკუნის ოცდაათიან-ორმოცდაათიან წლებში ჰქონდა.

საგადასახადო კოდექსით **აქციზის გადამხდელია** პირი, რომელიც

- აწარმოებს აქციზურ საქონელს საქართველოში;
 - ახორციელებს აქციზური საქონლის იმპორტს საქართველოში;
 - ახორციელებს აქციზური საქონლის ექსპორტს;
 - ახორციელებს ბუნებრივი აიროვანი კონდენსანტის ან/და ბუნებრივი აირის ავტოსატრანს-პორტო საშუალებებისათვის მიწოდებას;
 - ახორციელებს მობილური საკომუნიკაციო მომსახურების განევას.
- დამკვეთის ნედლეულით საქართველოში წარმოებულსაქონელზე აქციზის გადამხდელად ითვლება საქონლის მწარმოებელი.

აქციზი წარმოადგენს არაპირდაპირ გადასახადს, რომელიც შედის აქციზური საქონლის სარეალიზაციო ფასში. აქციზი წესდება მასობრივი მოხმარების საქონელზე და იგი შედის განსაზღვრული საქონლის ფასში. მრავალსაფეხურიანი დღგ-ისაგან განსხვავებით, აქციზის გადახდა წარმოებს ბიუჯეტში ერთხელ, აქციზური საქონლის მწარმოებლის ან იმპორტიორის მიერ და ფაქტობრივად მისი ტვირთი საქონლის მომხმარებელზე გადადის. აქციზი ერთ შემთხვევაში წარმოადგენს ბიუჯეტის შევსების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროს, ხოლო მეორე შემთხვევაში მოთხოვნილებისა და

მიწოდების რეგულირების საშუალებას. აქციზი ზღუდავს ზემოგების მიღებას. სწორედ ამ მიზნით მთელ რიგ ქვეყნებში აქციზით იბეგრება მინერალური ნედლეულის მომპოვებელი კომპანიები. იმისათვის, რომ შემსუბუქდეს აქციზის ნეგატიური ზემოქმედება მოსახლეობის ნაკლებად უზრუნველყოფილი ფენებისათვის, აქციზური საქონლის რიცხვში ტრადიციულად შედის ფუფუნების საგნები (საიუველირო ნაწარმი, ბენვეული, მსუბუქი ავტომანქანები და ა.შ.).

აქციზი წესდება შავ და ფერადი ლითონების ჯართზე, ალკოჰოლურ სასმელებზე, თამბაქოს ნაწარმზე, ნავთობპროდუქტებზე, მსუბუქ ავტომობილებზე, ბუნებრივ აირზე, მობილური საკომუნიკაციო მომსახურების განევაზე.

ეს
საინიციატივა

აქციზის განაკვეთები სხვადასხვა საქონელზე სხვადასხვაგვარია. მაგალითად, სპირტის სასმელებზე, რომელიც მიღებულია ყურძნის ღვინის ან ჭაჭის გამოხდით ლიტრზე შეადგენს 4,6 ლარს, ვისკიზე — 5 ლარს, არაყზე — 3 ლარს, ლიქიორსა და ტკბილ ნაყენზე — 4,6 ლარს, ლუდზე — 0,4 ლარს და სხვა. თამბაქოს ნაწარმზე, კერძოდ, ფილტრიან სიგარეტზე 20 ლერი — 0,6 ლარი, სიგარები 1 ლერი — 0,9 ლარი და სხვ. შავი და ფერადი ლითონების ჯართის ექსპორტი იბეგრება 120 ლარით 1 ტონაზე. მობილური საკომუნიკაციო მომსახურების განაკვეთი შეადგენს დასაბეგრი ოპერაციის თანხის 10%-ს.

დაწვრილებითი მონაცემები იხილეთ საქართველოს საგადასახადო კოდექსში

იმპორტის გადასახადის გადამხდელი არის პირი, რომელიც საქართველოს ეკონომიკურ საზღვარზე გადაადგილებს საქონელს, გარდა ექსპორტისა.

სხვადასხვა საქონელი იბეგრება სხვადასხვა პროცენტით:

ა) 12%-იანი განაკვეთით იბეგრება: შინაური ფრინველი, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი, ბოსტნეული, ხილი, ხორცეული, თევზეული ყოველგვარ მდგომარეობაში, თამბაქო, ჩაი, ტანსაცმელი, ფეხსაცმელი და სხვა (იხ. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. გვ. 249-263);

ბ) 5%-იანი განაკვეთით იბეგრება ღორის ხორცი გაყინული ან დამარილებული, ყველი, ხაჭო, თმის საშუალებები, საპონი, ფეხსაცმლის საცხები, პლასტმასის ფილები, კარები, ფანჯრები და სხვა (იხ. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. გვ. 263-266);

გ) საქონელი იბეგრება ასევე იმპორტის გადასახადის შემდეგი განაკვეთებით (ეურო/% ვოლ/ ნიშნავს, რომ ერთ ჰექტოლიტრზე (100 ლიტრზე) გადასახდელი იმპორტის გადახდის თანხა შეადგენს იმპორტის გადასახადის განაკვეთის ნამრავლს მოცემულ საქონელში ალკოჰოლის პროცენტული შემცველობის მაჩვენებელზე). მაგალითად, ღვინოები ცქრიალა — 1,5 ევრო/ლიტ, ყურძნის ტკბილი — 0,2 ევრო/ლიტ, სპირტის ნაყენები, მიღებული ყურძნის ღვინის ან ჭაჭის გამოხდის შედეგად, ვისკი, არაყი, ლიქიორები — 1,5 ევრო/% ვოლ/, ძმარი და მისი შემცვლელები — 0,4 ევრო/ლიტ (იხ საქართველოს საგადასახადო კოდექსი. გვ. 267-268).

იმპორტის გადასახადის დარიცხვა ხორციელდება საქონლს სატარიფო ღირებულების მიხედვით. გადახდა ხორციელდება საგადასახადო ორგანოს მიერ რეგისტრირებული საგადასახადო დეკლარაციის საფუძველზე.

ქონების გადასახადი შედის:

- * უძრავი ქონების გადასახადი;
- * მსუბუქი ავტომობილების ფლობის გადასახადი;
- * თვითმფრინავების, იახტებისა და შვეულმფრენების ფლობის გადასახადი;
- * საქართველოს საწარმოების ქონების ფლობის გადასახადი (გარდა მიწისა), რომელსაც ეკონომიკური საქმიანობისათვის იყენებენ. ამ გადასახადს ასევე იხდიან უცხოური საწარმოები, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე ფლობენ ქონებას (გარდა მიწისა), და ის პირები, რომლებიც ქონებას ეკონომიკური საქმიანობისათვის იყენებენ.
- * მიწის გადასახადი, რომელიც თავის მხრივ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწისა და არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის გადასახადად იყოფა.

საწარმოს/ორგანიზაციის ქონების გადასახადის წლიური განაკვეთი განისაზღვრება დასაბეგრი ქონების ღირებულების არაუმეტეს 1 პროცენტის ოდენობით. დასაბეგრი ქონების ღირებულება არის საშუალო წლიური საბაზონსო ნარჩენი ღირებულება

ქვეყანაში საბაზო ეკონომიკის მშენებლობის პროცესში საგადასახადო სისტემისადმი უკმაყოფილება და მისი მძლავრი კრიტიკა უპირატესად გამოწვეულია გადასახადების სამართლიანობის დეფიციტით, რომ ისინი ხშირად არასამართლიანად არის მიჩნეული. პტიმალური საგადასახადო სისტემა გულისხმობს გადასახადით დაბეგვრის საყოველთაობას და მოქალაქეთა შორის გადასახადის განაწილების თანაბრობას მათი შემოსავლების მიხედვით.

საბაზო გადასახადის შეიცავს?

რძის ფასი

წიგნის ფასი

ღვინის ფასი

- ა) ამ საქონლის ფასებიდან რომელი მოიცავს გადასახადს?
- ბ) რა ფაქტორები განსაზღვრავენ რძის ფასს?
- გ) მუდმივი დანახარჯების რა ელემენტები შეიძლება ჰქონდეს რძის წარმოების ყოველ მონაწილეს?
- დ) საიდან იღებენ ფულს საწარმოს მფლობელები გადასახადების დასაფარად?
- ე) დაასახელეთ ის ფირმები, რომელთა გადასახადებიც ჩართულია წიგნის ფასში.

გადასახადების კლასიფიკაცია

პროპრეტეიტი გადასახადის დაწესების დროს ყველა გადასახადის გადამხდელი ერთნაირი საპროცენტო განაკვეთით იბეგრება. მაგალითად, 200 ლარის შემოსავლის მქონე პირი და 2000 ლარის შემოსავლის მქონე პირი იბეგრება საშემოსავლო გადასახადით, რომელიც 12%-ს უდრის.

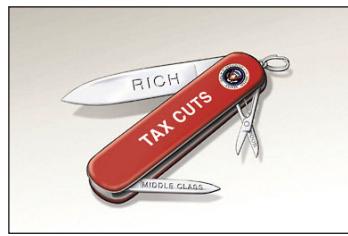
პროგრასული გადასახადის დაწესების დროს მაღალი შემოსავლის მქონე მაღალი საპროცენტო განაკვეთით იბეგრება, ხოლო დაბალი შემოსავლის მქონე — დაბალი საპროცენტო განაკვეთით. მაგალითად, 200 ლარის შემოსავლის მქონე პირი შეიძლება დაიბეგროს 6%-იანი განაკვეთით, ხოლო 2000 ლარის შემოსავლის მქონე პირი — 12%-იანი განაკვეთით.

არსებობს **ზიქსირაგული გადასახადი**, რომელიც განსაზღვრული, მყარი საგადასახადო განაკვეთის დაწესებას გულისხმობს. მეტწილად პრაქტიკაში იგი გამოიყენება რაოდენობრივი (ნატურალური) სიდიდის მიმართ. მაგალითად, ავტომანქანების იმპორტზე დაწესებული ფიქ-სირებული გადასახადი განისაზღვრება ავტომობილების ძრავის მოცულობისა და წლოვანების მიხედვით.

შემოსავლების დაბეგვრის პოლიტიკა მთელს მსოფლიოში იმ აზრს ეფუძნება, რომ პროგრესული დაბეგვრა ყველაზე სამართლიანია. თუმცა, სულ უფრო ხშირია აზრი იმის შესახებ, რომ პროპორციული დაბეგვრა მისაღებია გარკვეულ შემთხვევებში.

სამართლიანი გადასახადის პრიტერიულებები

საგადასახადო სისტემის ოპტიმიზაციის შეფასებას საკუთარი კრიტერიუმები გააჩნია, რომელიც ნათლად წარმოაჩენენ ზომიერი საგადასახადო დაბეგვრის აუცილებლობას. განვითარებული ქვეყნების სათვის ცნობილია საგადასახადო სისტემის ძირითადი კრიტერიუმი.

- 1 ეკონომიკური ეფექტიანობა: საგადასახადო სისტემა წინააღმდეგობაში არ უნდა იყოს რესურსების ეფექტიან განაწილებასთან.
- 2 ადგინისტრაციული უპრალობა: ადმინისტრაციული სისტემა მარტივი უნდა იყოს და გამოსაყენებლად შედარებით იაფი.
- 3 კოლიტიკური პასუხისმგებლობა: საგადასახადო სისტემა ისე უნდა იყოს აგებული, რომ ადამიანები დაარწმუნოს იმაში, რომ ისინი იხდიან იმიტომ, რომ პოლიტიკურ სისტემას შეეძლოს ზუსტად გამოხატოს მათი უპირატესობა.
- 4 სამართლიანობა: საგადასახადო სისტემა უნდა იყოს სამართლიანი საზოგადოების სხვადასხვა წევრებთან ურთიერთობაში.

სამართლიანობის 2

შევაზაროთ გადასახადის სამართლიანობა

თქვენი აზრით, აკმაყოფილებს თუ არა მოცემული გადასახადი კრიტიკულება?

გადასახადი

1. მსუბუქი ავტომობილის ფლობის გადასახადი, რომელიც ქონების გადასახადში შედის (ყოველი ავტომობილის მფლობელისაგან გადახდილი ფიქსირებული თანხა)
2. საშემოსავლო გადასახადი (ყოველი ადამიანის შემოსავლიდან ამოღებული გარკვეული პროცენტი)
3. აქციზი (პროდუქციის ერთეულზე დაწესებული გარკვეული გადასახადი)
4. ქონების გადასახადი (ქონების ღირებულების მიხედვით დაწესებული გარკვეული პროცენტი)

გადასახადების სამართლიანობის შეფასების დროს (სავარჯიშო 2) უთუოდ წამოიჭრება ისეთი საკითხები, რომელიც ცხარე კამათს გამოიწვევს. ეცადეთ დაითანხმოთ ოპონენტი და დაუსაბუთოთ თქვენი შეხედულება ჯვარედინი დისკუსიის საშუალებით. დისკუსიის ჩატარების შესახებ დამატებით განმარტებას მასწავლებლისაგან მიიღებთ.

დებატები საკითხზე:

ვეთანხმები აზრს და ვასაბუთებ...

არ ვეთანხმები აზრს და ვასაბუთებ...

ეს
სიცოდულოვანი

უკრაინაში მსოფლიოში | ადგილი დაიკავა გადასახადების რაოდენობის მხრივ. მეწარმეები ხაზინაში თავის შემოსავლების 55,5%-ს იხდიან.

135 გადასახადიდან (ორიოდე წლის წინ 147 იყო) ლომის წილი მოდის შრომის გადასახადზე - მათი რაოდენობა არის 108. კიდევ 5 გადასახადი არის მოგებაზე. უკრაინას უკავია 181-ე ადგილი იმ 183 სახელმწიფოს შორის, რომელიც იოლია გადასახადების გადახდა.

წყარო: <http://buhgalter911.com>ShowArticle.aspx?a=19551&year=-1>

დავალება

მოიძიეთ საგაზეთო სტატია ან ცნობილი მეწარმეების ინტერვიუ, სადაც საუბარი იქნება ცალკეული გადასახადის სახეებზე, მის სამართლიანობაზე, საგადასახადო სისტემის პრობლემებზე ან ამ სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკაზე.

დამატებითი საჭიროებები

საქართველოს ისტორია — როდიდან იხდიდნენ გადასახადებს?

ისევე როგორც მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში, საქართველოშიც დაბეგვრას საფუძველი სახელმწიფოს წარმოშობისთანავე ჩაეყარა. ისტორიას ცოტა რამ შემორჩინებული გადასახადებისა და დაბეგვრის სისტემის შესახებ. გადასახადების შესახებ მნირ ინფორმაციას შუა საუკუნეების ფეოდალური და შემდგომი პერიოდის საქართველოს ისტორია გვაძლევს.

შუა საუკუნეების საქართველოში გადასახადის გადამხდელები გლეხები იყვნენ, რომელებიც ვალდებული იყვნენ გადაეხადათ სავალდებულო ბეგარა — ამუშავებდნენ პატრონის მიწას, მოყვანილი მოსავლის ნაწილს კი მას აძლევდნენ. XI საუკუნის საქართველოში მეტად გავრცელებული იყო ჰატრონის ხლება და ლაშქრობით სამსახური.

დაპყრობილი ქვეყნების მოსახლეობა იხდიდა გადასახადს — ხარკს, რომელსაც ნაალაფევი ერქვა. გადასახადის ამერიკი მიმაგრებული იყვნენ სოფლებზე, საციხისთავოებზე და საერისთავოებზე, რათა მოსახლეობისაგან ხარკი აგროვებინათ.

გვიანდელ ფეოდალურ საქართველოში გავრცელებული იყო გადასახადის ისეთი სახე, როგორიცაა შრომამიგებითი რენტა („მიწის“, როგორც წარმოების ფაქტორის სარგებლობისათვის დაწესებული საზღაური), რომელიც მებატონის სასარგებლოდ გლეხის შრომას გულისხმობდა იმ ოდენობით, რასაც მებატონე მოითხოვდა. მასში შედიოდა მცენარეთა დათესვა, დამუშავება, მორწყვა, მოსავლის აღება, სამშენებლო საქმიანობა, შეშის დამზადება, და ა.შ.

ასევე გავრცელებული იყო გადასახადის გადახდა რენტა-პროდუქტებით. იგი გულისხმობდა მებატონისათვის გასამრჯელოს პირუტყვით, ნივთით გადასახადს. სააღდგომოდ გლეხი ვალდებული იყო მებატონისათვის სასმელ-საჭმელი მიერთმია, ხოლო ქეიფის ან ქორწილის დროს — ძროხა.

გლეხი ფულად გადასახადსაც იხდიდა. მას მებატონისათვის ფული უნდა გადაეხადა ქორწილის შემთხვევაში, ქვრივთან დაქორწინების შემთხვევაში კი — საქვრივო. გლეხს ქალიშვილის გათხოვებისას საჩექმე გადასახადი უნდა გადაეხადა, ხოლო მებატონის სიკვდილის შემთხვევაში შესანირავი გაედო.

მე-18 საუკუნის დასასრულისათვის გავრცელდა ისეთი გადასახადები, როგორიცაა:

სურსათის გადასახადი — იკრიბებოდა ომების დროს ჯარის გამოსაკვებად. გადასახადს იხდიდნენ როგორც სახელმწიფო, ისე საბატონო და საეკლესიო გლეხები. სურსათის გადასახა-

დიდან ძირითადი იყო ხორბალი და ქერი. გადასახადის აკრება წელიწადში ერთხელ ევალებულათ მელიქებს. საქართველოს მთიანი მოსახლეობა ამ გადასახადისაგან გათავისუფლებული იყო.

კოდის პური — ფეოდალური საქართველოს ერთ-ერთი ცნობილი გადასახადი იყო. წელიწადში კომლზე დადგენილი იყო 4 კოდი (10 ლ. მოცულობის) პურის გადახდა. აღნიშნულ გადასახადზე დაწესებული იყო შეღავათები იმ ტერიტორიის მოსახლეობისათვის, სადაც ხორბლის მოყვანა შეუძლებელი იყო (მაგალითად თუშეთში, ფშავ-ხევსურეთში და სხვ.)

მახტა — ნატურალური და ფულადი გადასახადი იყო, რომელსაც სოფლად იხდიდნენ ოჯახები ნატურით, 2 კოდი ხორბალის, 1 კოდი ქერის სახით, ხოლო ქალაქად ვაჭრები და ხელოსნები — ფულადი სახით.

საკომლო გადასახადი დღევანდელ მიწის გადასახადს წააგავდა. კომლი, რომელსაც მიწის გარკვეული ფართობი ეკავა, ვალდებული იყო მიწის მეპატრონისათვის გადასახადი ფულადი ან ნატურალური ფორმით გადაეხადა. საგადასახადო განაკვეთი წლის განმავლობაში კომლზე 2 აბაზის შეადგენდა.

კულუხი — მას ღვინის სახით იხდიდნენ იმ მიწის სარგებლობისათვის, სადაც ვენახი იყო გაშენებული. გადასახადის სიდიდე დამოკიდებული იყო მოსავლიანობაზე.

საბალახე გადასახადი — იკრიბებოდა აგრეთვე ხაზინის შესავსებად. მისი გადამხდელი იყო ის, ვინც საძოვარს იყენებდა. იბეგრებოდა საქონლის მეპატრონე. საქონლის რაოდენობა ალირიცხებოდა სპეციალურ დავთარში და გადასახადის გადამხდელი ვალდებული იყო ყოველ 100 ცხვარზე გადაეხადა 2 ცხვარი და ერთი ბატყანი.

მალი შემოღებული იქნა საქართველოში მონღოლთა ბატონობის პერიოდიდან და ამ გადასახადით იბეგრებოდა თბილისისა და გორის ბაზრის მამრობითი სქესის მოსახლეობა 15 წლის ასაკის ზემოთ.

შევარდენი — ძალზე ორიგინალური გადასახადი იყო და იგი უფრო მომსახურებითი ფორმის გადასახადს წარმოადგენდა. კერძოდ, სოფელს მიბარებული ჰქონდა მეფის შევარდენების ბუდეები და გლეხს მათი მოვლა, ხოლო ზოგიერთ სოფელს — მეფისათვის შევარდენების მირთმევა ევალებოდა.

საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ საგადასახადო სისტემა შეიცვალა, ნატურალური გადასახადები ფულადმა გადასახადებმა შეცვალა. ძველ გადასახადებიდან ზოგი დარჩა, ზოგიც შეიცვალა და დაემატა, კერძოდ შენარჩუნებული იქნა კოდის პურის გადასახადი, მახტა, მალი. შემოღებული იქნა **სამხედრო სასურსათო ბეგარა**.

მე-19 საუკუნის შუა პერიოდისათვის შემოღებულ იქნა ახალი სახის გადასახადები, კერძოდ ე.წ. **საპოლიციო გადასახადი**, რომელიც დღევანდელი ქონების გადასახადს უფრო ჰგავდა. ამ გადასახადით იბეგრებოდა ქ. თბილისში არსებული შენობები, სავაჭრო და სახელოსნო ფართობი. ამავე პერიოდში დაწესდა **უძრავი ქონების გადასახადი**, რომლითაც იბეგრებოდა უძრავი ქონება, მათ შორის შენობა. გადასახადის სიდიდე დამოკიდებული იყო უძრავი ქონების გამოყენებით მიღებულ შემოსავალზე.

ამ პერიოდში ასევე არსებობდა **ვაჭრობის გადასახადი**, გადასახადი დაქირავებულებისათვის, რომელსაც ახდევინებდნენ დაქირავებულ შინამოსამსახურებს და მუშებს ფულადი ფორმით. ასევე არსებობდა მოსაკრებელი **მესაკლავეობაზე** ანუ გადასახადი პირუტყვზე, რაც ქალაქში დასაკლავად ჩამორჩეოს თითოეულ სულ პირუტყვზე ფულადი გადასახადის გადახდას გულისხმობდა.

1917 წლის ოქტომბრის გადატრიალების შემდგომ პერიოდში (საქართველოს დამოუკიდებლობის მოკლე პერიოდში), სახელმწიფომ საკუთარი საგადასახადო სისტემის ჩამოყალიბება ვერ მოასწორ და გადასახადების აკრება უკვე დამკვიდრებული საგადასახადო სისტემისა და წესების მიხედვით ხდებოდა.

15 ვის ეკისრეპა გადასახადის ტვირთი?

ისახოვთ

- რა საქონელი შეიძინეთ ბოლო დღეების განმავლობაში?
- რომელიმე საქონლის შეძენისას გადასახადი გადაიხადეთ?
- როგორ ფიქრობთ, ვინ იხდის გადასახადს — მყიდველი თუ გამყიდველი?
- შესაძლებელია ვინმებ სხვისი საგადასახადი ტვირთი თქვენ დაგაკისროთ?
- განმარტეთ მოსაზრება: „ამ სამყაროში არაფერი არ არის მუდმივი სიკვდილისა და გადასახადების გარდა“.

მძიმეა საგადასახადო ტვირთი!?

ვინც გადასახადებს ეწინააღმდეგება, ალბათ, არ იცის, რომ ბიუჯეტში შეტანილ თითოეულ ლარს უამრავი ადამიანი ელოდება.

გადასახადების სახეობები

გადასახადები

პირდაპირი

გადასახადი,
რომელსაც ფიზი-
კური და იურიდიული
პირები იხდიან შემო-
სავლებიდან

პირდაპირი
გადასახადი

არაპირდაპირი

გადასახადი, რო-
მელიც ეკისრება
საქონელს და საქმი-
ანობის სახეობებს

არაპირდაპირი
გადასახადი

პირდაპირ გადასახადებს სხვას ვერ გადავახდევინებთ.

არაპირდაპირი გადასახადები შეიძლება სხვას გადავახდევინოთ. მეწარმე, რომელიც გა-
დასახადს იხდის, საშუალება აქვს დაიბრუნოს გადახდილი თანხა საქონელზე ფასის მომატების
საშუალებით.

საგადასახადო ტვირთის სხვაზე დაკისრება შესაძლებელია. ეს არის ისეთი პროცესი,
როდესაც გადასახადები, რომლებიც კანონით ადამიანთა ერთმა ჯგუფმა ან ერთმა ადამიანმა
უნდა გადაიხადოს, სინამდვილეში გადაიხდება სხვა ადამიანის ან ადამიანთა სხვა ჯგუფის მიერ.

საბოლოო ჯამში ყველა გადასახადს კერძო პირები იხდიან, რამდენადაც საგადასახადო
ტვირთს მეწარმეები და კომპანიები მომხმარებლებს, კლიენტებს, პაციენტებს, დაქირავებულ
მუშაკებს და აქციონერებს აკისრებენ.

30ს ეპისრეპა საგადასახადო ტვირთი?

მოახდინეთ ქვემოთჩამოთვლილი გადასახადების კლასიფიკაცია იმის მიხედვით, არის თუ არა ის პირდაპირი ან არაპირდაპირი. შემდეგ ჩამოთვალეთ ის პირები ან ადამიანთა ჯგუფები, რომლებიც სინამდვილეში იხდიან ამ გადასახადს — ესენი შეიძლება იყვნენ: **ინდივიდუალური გადამხდელები, მომხმარებლები, დაქირავებული მუშაკები, ფირმის მესაკუთრეები (აქციონერები).** გარკვეულ შემთხვევებში მოცემულ გადასახადს შეიძლება რამოდენიმე ჯგუფი იხდიდეს.

გადასახადის ტიპი

- მსუბუქი ავტომობილების ფლობის გადასახადი
- საპაჟო გადასახადი
- ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადი
- აქციზი
- ქონების გადასახადი

სიტუაცია ①

„გადასახადები: შეიძლება თუ არა მისი სხვისთვის დაკისრება?”

ლაშა უნივერსიტეტის III კურსის სტუდენტია. იგი ფინანსურ მენეჯმენტს სწავლობს. ლაშა თვლის, რომ საკმაოდ დიდია და შეუძლია დამოუკიდებლად ცხოვრება. ერთი კვირის წინ მას 20 წელი შეუსრულდა.

ერთ დღეს, უნივერსიტეტში წასვლის წინ მან მშობლებს ამაყად გამოუცხადა:

— „უკვე დიდი ვარ და მინდა ცალკე, დამოუკიდებლად ვიცხოვრო. ამაზე დიდი ხანია ვფიქრობ და გუშინ ბინაც კი შევარჩიე. დღესვე გადავდივარ”.

— „კარგია, რომ დამოუკიდებლობა გინდა, — უთხრა მამამ. — „მგონი სწორი არჩევანია... არ გაგიჭირდება იმის გათვლა, თუ რამდენად გაიზრდება შენი ხარჯები მარტო ცხოვრების შემთხვევაში. შენ ხომ ფინანსურ მენეჯმენტს სწავლობ. ამრიგად, წინასწარ მოფიქრებული და გაანგარიშებული გექნება ყველაფერი”, — თქვა მამამ და დედას გადახედა. ლაშას მოეჩვენა, რომ ამ გამოხედვაში ირონია იმალებოდა.

... როდესაც ყველა საჭირო ნივთი ამოალაგა და ის იყო, დასვენებას აპირებდა, ტელეფონზე ზარის ხმა გაისმა. ლაშამ ყურმილი აიღო. ხაზზე ბინის მეპატრონე, ქალბატონი წინო იყო.

— „ლაშა, მთელი დილაა გირეკავ, მინდოდა ეს ამბავი შენს ბინაში გადმოსვლამდე მეთქვა, მაგრამ ვერ დაგიკავშირდი.” ქალბატონი წინო აღელვებული ჩანდა. — „საქმე იმაშია, რომ იძულებული ვარ ბინის ქირა 50 ლარით გავზარდო, რადგან ახალი კანონის თანახმად, ქონებაზე გადასახადი გაიზარდა, ისევე როგორც ბევრი სხვა ხარჯები. მერნმუნე, ამას ძალიან განვიცდი, მაგრამ სხვა გზა არ მაქვს. ყველამ გაზარდა ქირის ლირებულება, ასე რომ მე ნუ დამემდურები, მეც ცუდ დღეში ვარ. ამ თვეში ბინის შეკეტებისა და შეღებვის დაწყებას ვაპირებდი, რასაც ვეღარ შევძლებ, მებალეც უნდა გავუშვა, მისი ხარჯების დასაფარად ფული აღარ მეყოფა. რა ეშველება ჩემს ყვავილებს, ეზოს, მინდორს, აღარ ვიცი

რა ვქნა....”

ლაშა საწოლზე ჩამოჯდა... ქალბატონი ნინოს საუბარი აღარ ესმოდა. ის საკუთარ თავზე ფიქრობდა. ამ ფასად ქირის საფასურის გადახდა მისთვის შეუძლებელი იყო.

— „რა მოვახერხო? — ფიქრობდა ლაშა. — სახლში ხომ არ მივპრუნდები, თან დღესვე... რაო, რაო, რა გადასახადი გაიზარდა? ჰო, ქონების გადასახადი. უნივერსიტეტში ხომ ვისწავლე გადასახადები და მისი სახეები. თუმცა ვერ ვხვდები, თუ გადასახადი ქონების მესაკუთრეს დაუწესეს, მე რა შუაში ვარ? დაე, ქალბატონმა ნინომ თვითონ გადაიხადოს ეს საზიზლარი გადასახადები. ჰმ, მასენდება ბენჯამინ ფრანკლინის სიტყვები: „არაფერია ცხოვრებაში მუდმივი სიკვდილისა და გადასახადების გარდა”. რას ნიშნავდა ეს სიტყვები, მაშინ არც კი დავიქიქრებულვარ. სხვათა შორის, ახლა მახსენდება, რომ ლექციას, რომლის დროსაც გადასახადები აგვიხსნეს, არც დავსწრებივარ. ნეტავ არ გამეცდინა, იმას მაინც მივხვდებოდი, როგორ მოვიქცე.”

მეორე დღეს დალონებული ლაშა ლექციების შემდეგ სამუშაოზე წავიდა. იგი არასრული სამუშაო დღით მეგობრის მამის, ბატონი გიორგის მაღაზიაში მუშაობდა კონსულტანტად. ლაშამ გადაწყვიტა ბატონ გიორგის სამუშაო დროის გაზრდა და, შესაბამისად, ხელფასის მომატება სთხოვოს.

— „ო, ლაშა, ხომ იცი, ქონების გადასახადი გაიზარდა, რამაც ჩემი ხარჯები გაადიდა. ცალკე სახლი, ცალკე მაღაზია... დღეს მთელი დღე ვანგარიშობ, როგორ მოვახერხო ამ ხარჯების დაფარვა ისე, რომ მომუშავეები არ გავანთავისუფლო და ფასები არ გავზიარდო. ხომ იცი, ამ პირობებში ჩემი მოგებაც შემცირდება.” — შესჩივლა ბატონმა გიორგიმ ლაშას.

ლაშა ჩაფიქრდა. იგი მიხვდა, რომ მომხმარებლებიდა გამყიდველები გადასახადს არაპირდაპირ იხდიან, ე.ო. ასეთი გადასახადი, რომლითაც ფირმა ან ქონების მესაკუთრე იბეგრება, არაპირდაპირი გადასახადია. რა ხდება? ფირმისათვის დაკისრებული საგადასახადო ტვირთი მომხმარებლებმა ან მომუშავეებმა უნდა ზიდონ. ლაშას გაახსენდა, რომ ისეთი გადასახადების, როგორებიცაა საშემოსავლო გადასახადისა და სადაც თვითონ ცხოვრობდა, იმ ქონების გადასახადის სხვაზე გადაკისრება არ შეიძლება.

მეორე დღეს, ლაშამ ლექტორს სწორედ ამ საკითხების კიდევ ერთხელ გაშუქება სთხოვა. სალამოს მან სახლში მისვლა და მამისთვის დახმარების თხოვნა გადაწყვიტა. ეს მისთვის საკმაოდ მძიმე დღე იყო.

1. რითი ამართლებს ქალბატონი ნინო ქირის გადიდების გადაწყვეტილებას?
2. რა გავლენა მოახდინა გადასახადის გადიდებამ ბატონი გიორგის კეთილდღეობაზე?
3. რა დასკვნა გააკეთა ლაშამ იმასთან დაკავშირებით, თუ ვის უნევს გადასახადის გადახდა?
4. მიუხედავად იმისა, რომ ლაშას არ ჰქონდა ქონება და შესაბამისად მასზე გადასახადიც არ უნდა გადაეხადა, რა გავლენა მოახდინა ამ გადასახადის დაწესებამ მის კეთილდღეობაზე?
5. რა მოხდება თუ ქონებაზე გადასახადი გაუქმდება?

ისახოვთ

გადასახადები – ნებაყოფლობითი საზღაური

„გადასახადი ადამიანზე და მის საკუთრებაზე „თავდასხმის“ ფორმაა. იმის მიუხედავად, რომ ამ აზრს მსოფლიოში პრაქტიკულად ყველა ეთანხმება, გადასახადების გადახდის მთავარ მიზეზად პოლიტიკური მიზნებისათვის ფულის მოგროვების აუცილებლობა სახელდება. ამ „აუცილებლობის“ უკან სახელმწიფოს არსებობის იდეა დგას. სინამდვილეში, სახელმწიფო იმათ სჭირდებათ, ვინც სხვის ხარჯზე აპირებს ცხოვრებას. ასეთი ადამიანები ყოველთვის თანახმანი არიან არსებობდეს გადასახადები, რომლებსაც სხვები გადაიხდიან, თვითონ კი მისი სიკეთეებით ისარგებლებენ.“

გადასახადების გადახდა ნებაყოფლობითი უნდა იყოს. ასეთია ჩვენი ლოზუნგი!

- დაწერეთ თქენი მოსაზრება გამოთქმულ შეხედულების შესახებ.

თანაკლასელების ჯგუფთან ერთად, საკუთარ დასახლებაში ჩაატარეთ მცირე გამოკითხვა გადასახადების მიმართ მოსახლეობის დამოკიდებულების გამოსავლენად (მაგ: რამდენად აუცილებელია, რეალურია, მიზნობრივად და ეფექტურად გამოიყენება და ა.შ.); მიღებული შედეგებისა და სკოლაში მიღებული ინფორმაციის ანალიზის საფუძველზე დაწერეთ თხზულება – გადასახადების როლი ქვეყნის განვითარებაში.

16 პრის კი რეგავ ეფასო?

რას ნიშნავს ბარტონ კრეინის გამოთქმა – „უფასო სადილი
არ არსებობს“?

- მხოლოდ სახელმწიფოს შეუძლია მოამარავოს ქვეყანა საზოგადოებრივი საქონლითა და მომსახურებით. მათთვის დამახასიათებელია საზიარო მოხმარება და მოხმარებისაგან განუყოფელობა.
- საზიარო მოხმარების პროდუქტები ისეთი პროდუქტებია, რომლებიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას ერთდროულად რამდენიმე პირის მიერ და ამით, სხვა მომხმარებლებისათვის მისი ხელმისაწვდომობა არ შემცირდეს.
- მოხმარებისაგან განუყოფელი პროდუქტი ისეთი პროდუქტია, რომელიც არ შეიძლება ამოღებულ იქნას იმ პირების მოხმარებიდან, რომლებსაც მისი გამოყენებისათვის ფული არ გადაუხდიათ.
- საზოგადოებრივია საერთოები, რომლითაც შეიძლება ერთდროულად ბევრმა ადამიანმა ისარგებლოს, რადგანაც მისი მიღება ადვილია. ამავე დროს მისი რაოდენობა არ მცირდება. საზოგადოებრივი საქონელი არ შეიძლება ამოღებული იქნას იმ პირების მოხმარებიდან, რომლებიც მასში ფულს არ იხდიან. ამ პრობლემას ეკონომიკაში „უბილეთო მგზავრის“ ("Free Rider") პრობლემა ეწოდება.

საზოგადოებრივი საქონლის მაგალითებია: გზები, ეროვნული თავდაცვა, საზოგადოებრივი განათლება, შუქურები, ამინდის პროგნოზი, სკვერები, შუქნიშნები, ქუჩების განათება, პოლიცია, სამაშველო სამსახური, ეროვნული ტყეები, ნაკრძალები და სხვ.

სახელმწიფოს მიერ წარმოებული ყველა საქონელი და მომსახურება არ არის წმინდა საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება. მხოლოდ ორი თვისების მქონე პროდუქტები — საზიარო მოხმარებისა და განუყოფელი მოხმარების პროდუქტები ითვლება წმინდა და საზოგადოებრივ საქონლად და მომსახურებად. როდესაც ადგილი აქვს საქონლის ან მომსახურების საზიარო, ერთობლივ მოხმარებას, ანდა როცა ძნელია აიძულო მომხმარებლებელი მასში ფული გადაიხადოს, ასეთ შემთხვევაში, სახელმწიფო უზრუნველყოფს ამ საქონლისა და მომსახურების წარმოებას.

სახელმწიფოს შეუძლია ზოგიერთ მოქალაქეს თავისი ნილი გადაახდევინოს დაბეგვრის საშუალებით. ამ ხერხით შესაძლებელია „უბილეთო მგზავრის“ პრობლემა გადაიჭრას, ან, უკიდურეს შემთხვევაში, შერბილებული იქნას.

ირსებადეთ

იმუშავეთ ჯგუფურად და შეაჯერეთ შედეგები ქვემოთ მოცემული თითოეული საქონლისა და მომსახურების შესახებ.

- ა) თვლით, რომ მოცემული საქონელი ან მომსახურება არ უნდა ანაზღაურდეს გადასახადების საშუალებით. ადამიანებმა ამ საქონლისა და მომსახურების გამოყენებისათვის ინდივიდუალურად უნდა გადაიხადონ. ის ვინც ფულს არ იხდის, ამ საქონლისა და მომსახურების გარეშე უნდა დარჩეს?
- ბ) თუ თვლით, რომ მოცემული საქონელი ან მომსახურება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან (საგადასახადო შემოსავლების ხარჯზე) უნდა დაფინანსდეს?

საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება

ეროვნული თავდაცვა	საჯარო სკოლები	გზები	წყალდიდონისამდევრო გებირები	პოლიცია	უნივერსიტეტი	ეროვნული პარკები	ამინდის პროგნოზი
-------------------	----------------	-------	-----------------------------	---------	--------------	------------------	------------------

- რა დამოკიდებულება აქვთ ადამიანებს საზოგადოებრივი საქონლისა და მომსახურებისათვის ფულის გადახდასთან მიმართებაში? აქვთ თუ არა მათ ფულის გადახდის სურვილი?
- რა მოხდება მაშინ, თუ დასახელებული საზოგადოებრივი საქონელი და მომსახურება თქვენს მიერ მიღებული შედეგების მიხედვით განაწილდება? რა სირთულეები შეიძლება წარმოიქმნას ამ შემთხვევაში?

საზოგადოებრივი საქონელი მცარმოებლები მცარმოებლები

ესე

მოიძიეთ სამი საგაზიეთო სტატია საზოგადოებრივი საქონლისა და მომსახურების შესახებ. თითოეული სტატიის მიხედვით ჩამოაყალიბეთ საკუთარი აზრი ორგვერდიან თხზულებაში.

სიტყვაცია ①

წერილი ლუკას!

გამარჯობა!

როგორ ხარ? როგორ ცხოვრობ? შეეჩინე ამერიკული ცხოვრების წესს? ახალი მეგობრები შეიძინე? სწავლა ადვილია თუ რთული?

რამდენი კითხვები დაგაყარე... იმედია, პასუხს მომწერ. ხომ იცი, შენს შესახებ ყველაფერი მაინტერესებს.

ახლა მეც მოგიყვები აქაურ ამბებს. იცი თბილისი როგორ შეიცვალა? ახალი სახლები აშენდა, სკვერები შადრევნებით გალამაზდა, სპორტული მოედნები, თანამედროვე მაღაზიები და სავაჭრო ცენტრები გაიხსნა. მართალია ამ მაღაზიებში ფასები მაღალია, მაგრამ ქუჩაში რომ მიღიხარ და მის წინ ჩაივლი, გესია-მოვნება: მოპირკეთებული შესასვლელი ტროტუარს ფარავს, ლამაზი მცენა-რეებითაა გალამაზებული, ავტოსადგომითა და თანამედროვე ფასადით. თანაც ყველგან ისეთი სისუფთავეა...

აი ჩვენს ქუჩაზე კი საშინელი სიბინძურეა. ახალ სახლებს აშენებენ, არის გაუთავებელი ხმაური, მტვერი, ტალახი, ასფალტი სულ აყრილია... ისეთი ლამაზი სახლები შენდება, მაგრამ ჩვენ რა? ორი წელია ამ დანგრეულ და დაბინძურებულ ქუჩაზე დავდივართ.

ორი დღის წინ ცუდად გავხდი, მახველებდა და მეგონა ვიხრჩობოდი. ექიმთან წამიყვანეს და გაირკვა, რომ მტვერზე ალერგია მქონია. უამრავი ძვირა-ადლირებული წამლები დამინიშნეს, მაგრამ რად გინდა? მტვერს ჩვენს უბანში რა გამოლევს? ასე ხომ არ შეიძლება? სხვები სარგებლობენ, ჩვენ კი ვზარალ-დებით როგორც ჯანმრთელობის მხრივ, ასევე მატერიალურად. მარტო ფეხსაც-მელების შეკეთების ხარჯები რად ღირს? ამას ემატება წამლების ფული და კიდევ ამერიკელებისთვის (ალბათ უკვე შენთვისაც) კარგად ცნობილი მორალური ზიანი... მოკლედ ცუდ დღეში ვართ.

ქალაქის მერიამ სამშენებლო კომპანიებისათვის სპეციალური ბრძანება გამოსცა, რომელიც მათ ავალებთ დაასუფთაონ და შეაკეთონ მათ მიერ გაფუჭე-ბული ქუჩები, წინააღმდეგ შემთხვევაში, საკმაოდ სოლიდური თანხით დაჯარიმ-დებიან. თუ ამას უურად არ იღებენ, შესაძლოა საერთოდ აუკრძალონ საქმიანობა.

ახლა იმედი გაგვიჩნდა, იქნებ რამე გვეშველოს?

მომწერე რა, ამერიკაში როგორ ხდება ამგვარი პრობლემების გადაჭრა?

მომიკითხე ოჯახის წევრები და მაღე დაბრუნდი საქართველოში. ხომ იცი, აქ სულ სხვაა, აქ ყველაზე კარგია. მოგიკითხეს ბიჭებმაც. ყველას გვენატრები და გელით.

დაჩი

- წერილში მოძებნეთ ის ადგილები, სადაც საუბარია ერთი პირის საქმიანობის გავლენაზე სხვა, მეორე პირზე;
- მოძებნეთ ის ადგილები, სადაც ერთი პირის საქმიანობა დადებით გავლენას ახდენს სხვა, მეორე პირზე;
- მოძებნეთ ის ადგილები, სადაც ერთი პირის საქმიანობა უარყოფით გავლენას ახდენს სხვა, მეორე პირზე;
- მოძებნეთ ის ადგილები, სადაც საუბარია სახელმწიფო პოლიტიკაზე აღნიშ-ნულ მოვლენებთან დაკავშირებით.

- **თანამდებო (გარე) ეფექტები** მაშინ ჩნდება, როდესაც ერთი პირის მიერ წარმოებასთან ან მოხმარებასთან დაკავშირებული დანახარჯები ან სარგებელი გადადის, „ვრცელდება“ სხვა პირზე, ანუ ისეთ გარეშე მხარეზე, რომელიც არც მწარმოებელია და არც მომხმარებელი.
- თუ ერთი პირი რაიმეს აწარმოებს ან მოიხმარს და ეს დადებით გავლენას ახდენს სხვა, გარეშე პირზე, მაშინ **დადებითი თანამდებო (გარე) ეფექტი** წარმოიქმნება.
- თუ ერთი პირი რაიმეს აწარმოებს ან მოიხმარს და ეს უარყოფით გავლენას ახდენს სხვა, გარეშე პირზე, მაშინ **უარყოფითი თანამდებო (გარე) ეფექტი** წარმოიქმნება.
- საბაზრო ფასები, ჩვეულებრივ, გაცვლაში მონაწილე მწარმოებელებისა და მომხმარებლების სარგებელსა და დანახარჯს ასახავს. როცა საბაზრო ფასი ვერ ასახავს ყველა დანახარჯსა და სარგებელს ამბობენ, რომ ადგილი აქვს „ბაზრის ჩავარდნას“. მას თანმდევი ეფექტის პრობლემას უწოდებენ.

ისახავდეთ

რომელი სახის (დადებითი თუ უარყოფითი) თანმდევი ეფექტების მაგალითებს წარმოადგენს შემდეგი ფაქტები:

- საზოგადოებრივი რადიოს ან ტელევიზიის მხარდასაჭერად გაღებული წვლილი;
- მანქანების გამონაბოლქვი;
- ძალლის ყეფა ქალაქის უბანში;
- ბინის მცხოვრები, რომელიც ცეცხლმაქრს ყიდულობს;
- მტირალა ბავშვები თვითმფრინავის ხალხმრავალ სალონში.

სიტუაცია ②

დაპირებულებული ტბა და უღიმდამო ცხოვრება

ნაწილი I

ლომიძეების ოჯახს ტბასთან 1 ჰექტარი მინა ჰქონდა. მათ ტბის აღმოსავლეთ ნაპირთან სახლი ააშენეს. პირველად აქ ცხოვრება მეტად სასიამოვნო იყო, შემდეგ კი შვილებმა მშობლებისაგან ფარულად, ტბაში ნაგვის ჩაყრა დაიწყეს, რაღგან ნაგვის ფუთების გზაზე გატანა ეზარებოდათ, საიდანაც შემდგომ ნაგავი მანქანებს გააქვთ. რამდენიმე თვის შემდეგ ტბა საშინლად დაბინძურდა და აშკარა გახდა, სად იყრებოდა ნაგავი. ახლა ლომიძეების ბავშვები დადარდიანებულნი არიან, რადგან უახლოესი შაბათ-კვირის განმავლობაში, მეგობრებთან გართობის ნაცვლად, ტბის გაწმენდა მოუწევთ.

ნაწილი II

როცა ბავშვები სტუდენტები გახდნენ, სასწავლებლად სხვა ქალაქში გადაწყვიტეს წასვლა. ლომიძეებმა დაბინძურებულ ტბასთან მათი კუთვნილი მინა, სამოსახლო ადგილის გარდა, მინის ბიზნესით დაკავებულ გაიძვერა კაცს — მიტო გაიძვერაძეს მიჰყიდეს. გაიძვერაძემ სახლი ტბის დასავლეთ ნაპირთან ააშენა და მანაც ტბა ნაგვის ჩასაყრელად გამოიყენა.

ნაწილი III

ერთი წლის შემდეგ გაიძვერაძემ მინის ნაკვეთების გაყიდვა განიზრახა, ტბის დაბინძურება შეწყვიტა და ტერიტორია 15 ოჯახს სამოსახლოდ (თითოს 50 000 ლარად) მიჰყიდა, თავად კი სხვაგან გადასახლდა. ახალმა მესაკუთრეებმა დიდი სახლები აიშენეს.

რამდენიმე თვის შემდეგ ნაგავი წყლის ზედაპირზე ამოტივტივდა. ლომიძეებმა პრობლემის გადასაჭრელად მეზობლები სათათბიროდ მოიწვიეს. ოჯახებმა ტბის დაბინძურებაში ერთმანეთი დაადანაშაულეს და დასუფთავების ხარჯების გაღება მოითხოვეს. დადანაშაულებული გადასახადის გადახდას უარობდნენ და სხვა ოჯახებს ადანაშაულებდნენ. საბოლოოდ ყველა ერთმანეთს წაეჩება. პრობლემა ვერ მოგვარდა. ტბა დაბინძურებულ და ულიმლამო ადგილად იქცა.

- ა) არსებობდა თუ არა გარეშე ეფექტების რაიმე პრობლემა, სანამ ტბასთან მხოლოდ ლომიძეების ოჯახი ცხოვრობდა? თუ არსებობდა, როგორ შეიძლებოდა მისი გადაჭრა?
- ბ) არსებობდა თუ არა გარეშე ეფექტების რაიმე პრობლემა, სანამ ტბასთან მხოლოდ მიტო გაიძვერაძე და ლომიძეების ოჯახი ცხოვრობდა? თუ არსებობდა, როგორ შეიძლებოდა მისი გადაჭრა?
- გ) დავუშვათ, რომ გაიძვერაძეს, როგორც მესაკუთრეს, ტბაში ნაგვის ჩაყრის კანონიერი უფლება აქვს, ან ტბა ძალიან შორსაა ნებისმიერი კანონალმს-რულებელი ორგანოსაგან, რომელსაც დაბინძურების შეჩერება შეუძლია. რა შეიძლება მოიმოქმედოს ლომიძეების ოჯახმა ამ შემთხვევაში?
- დ) რა სტიმულები ჰქონდა გაიძვერაძეს დაბინძურების შესაჩერებლად მიწის გაყიდვამდე?

დავალება

შეაფასეთ სიტუაცია, მიიღეთ გადაწყვეტილება და დაასაბუთეთ.

ქარხნის ნარჩენები მდინარეში ჩაედინება, რის შედეგადაც თევზი გაწყდა, წყალი ბანაობისთავის და ბალების მოსარწყავად გამოუსადეგარი გახდა. ეს განსაკუთრებით ქვემო დინებასთან მცხოვრებლებს აწუხებთ. მდინარის ნაპირას მაცხოვრებლები ეკოლოგიური პრობლემის გადაჭრის სამ ვარიანტზე მსჯელობენ. აირჩიეთ ის ვარიანტი, რომელიც თქვენი აზრით საუკეთესოა. პასუხი დაასაბუთეთ.

ვარიანტი 1 — რადგან დაბინძურების კონტროლი და ეკოლოგიური პრობლემის გადაჭრა პირველ რიგში, ქვემო დინების მცხოვრებლებისთვის სარგებლის მომტანია, ამისათვის მათ ქარხნისთვის გადახდა მოუწევთ, რათა ნარჩენები სხვა გზით იქნას გატანილი.

ვარიანტი 2 — სახელმწიფომ ქარხანა უნდა დახუროს. ეს ერთადერთი გზაა დაბინძურების შესაჩერებლად. მოსახლეობა არ უნდა დაზარალდეს. ამ პრობლემის ნებისმიერი სხვაგვარი გადაწყვეტა წყალს მაინც დააბინძურებს.

ვარიანტი 3 — კომპანია წარმოების ყველა დანახარჯს არ ითვალისწინებს. მდინარის წყლის დაცვა ერთ-ერთი ასეთი დანახარჯია. უნდა დაწესდეს ეკოლოგიური გადასახადი და იგი კომპანიას ყოველი კუბური ლიტრი წყლის დაბინძურებისთვის უნდა დაეკისროს. ეს კომპანიის დანახარჯების ზრდას და შესაბამისად, წარმოების შემცირებას გამოიწვევს. შედეგად, მდინარის წყალი ნაკლებად დაბინძურდება.

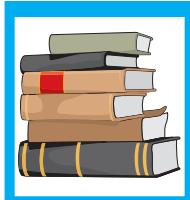
18 ეკონომიკური ექსპლოატაცია ნრეპრენერი

ცნობილია, რომ ეკონომიკური სისტემა ურთიერთობის წესებს ქმნის, რომლის შესაბამისადაც ადამიანები სხვადასხვა ფუნქციას ასრულებენ. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველგვარი დაყოფა პი-რობითია, იგი მაინც დაგვეხმარება ეკონომიკური სისტემის ფუნქციონირების უკეთ გაგებაში.

ეკონომიკის მთავარ კომპონენტებსა და მათი ურთიერთქმედების მექანიზმს ნათლად აჩვენებს ეკონომიკური წრებრუნვის მოდელი, რომელიც ორი სახის კომპონენტისაგან შედგება: გადაწყვეტილების მიმღები ჯგუფები და ბაზრები.

საოჯახო მეურნეობები, ფირმები და სახელმწიფო ეკონომიკურ გადაწყვეტილებებს იღებენ. მათ შორის ურთიერთობები ურთიერთდამოკიდებულ ეკონომიკურ სისტემას ქმნის. ამ სისტემის ილუსტრაციას რესურსების, საქონლის, მომსახურებისა და ფულის წრებრუნვის მოდელი წარმოადგენს.

- **სახელმწიფო** — აწარმოებს საქონელსა და მომსახურებას. იგი ანაწილებს შემოსავლებსა და დოკუმენტებს. მთავრობის მიერ წარმოებული ყველაზე მნიშვნელოვანი მომსახურებაა კანონები და მათი აღმასრულებელი მექანიზმი (სასამართლოები და პოლიცია), თავდაცვა, ჯანდაცვა, ტრანსპორტი და განათლება.
- **საოჯახო მეურნეობები** — ოჯახი ან ცალკეული ადამიანები (მაგალითად, ოჯახი ან სამი სტუდენტი, რომელიც ერთად ცხოვრობს და მოქმედებს როგორც ერთი ერთეული), რომლებიც საქონელსა და მომსახურებას მოიხმარენ. მათ გააჩნიათ რესურსები, რომლებსაც ფირმებს ანაზღაურების სანაცვლოდ მიჰყიდიან.
- **ხელფასი** — შრომის საფასური, გამოხატული ფულადი ფორმით.
- **რენტა** — გადასახადი მიწის გამოყენებისათვის.
- **სარგებელი** (ზოგჯერ მოიხსენიებენ როგორც პროცენტი) — გადასახადი ფულადი სესხისათვის.
- **გადასახადები** — სავალდებულო ფულადი გადასახდელები, რომლებსაც საოჯახო მეურნეობები და ფირმები სახელმწიფოს სასარგებლოდ იხდიან.

ნებისმიერი ინდივიდი რომელიმე საოჯახო მეურნეობის წევრია. ინდივიდები მოქმედებენ როგორც მომხმარებლები და როგორც მწარმოებლები.

საოჯახო მეურნეობები ეკონომიკაში მოქმედებენ როგორც მომხმარებლები, როდესაც ისინი ფირმების მიერ წარმოებულ საქონელსა და მომსახურებას იძენენ. ასეთი გაცვლა პროდუქტის ბაზარზე ხდება. ადგილობრივ სასურსათო მაღაზიაში საკვების შეძენა ასეთი გაცვლის მაგალითია. საოჯახო მეურნეობები მუდმივად იღებენ გადაწყვეტილებებს, თუ რა რაოდენობის შრომა, მიწა და კაპიტალი გაყიდონ ხელფასის, რენტისა და მოგების სანაცვლოდ. ასევე, შემოსავლის რა ნაწილი დახარჯონ არსებული საქონლისა და მომსახურების შესაძენად.

რესურსების მფლობელები ფირმებს საწარმოო რესურსებით ამარაგებენ. ეს უკანასკნელი კი მათ საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად იყენებენ. ასეთ გაცვლას ადგილი აქვს ფაქტორთა ბაზარზე (ანუ საწარმოო რესურსების ბაზარზე). აღნიშნულ ბაზარზე გარიგების მაგალითია, ფირმის მიერ მუშისათვის ხელფასის გადახდა, მიწის მესაკუთრისათვის სესხის პროცენტის (სარგებლის) გადახდა (რენტის, საწარმოსა და მოწყობილობებისათვის აღებული სესხებისათვის).

ფირმები საოჯახო მეურნეობების მსგავსად ფუნქციონირებენ, როგორც მომხმარებლები და როგორც მწარმოებლები. ფირმები საქონელსა და მომსახურებას საქონლის ბაზარს აწვდიან. ყველა ვინც აწარმოებს — ფირმას წარმოადგენს, მიუხედავად იმისა რა სიდიდისა არის და რას აწარმოებს მისი საწარმო. მანქანათმშენებლები, ფერმერები, ბანკები, სადაზღვევო კომპანიები – ფირმებია. ფირმები იღებენ გადაწყვეტილებას, რა რაოდენობის შრომითი რესურსები, მიწა და კაპიტალი იქირაონ ან შეიძინონ და რა რაოდენობის საქონელი და მომსახურება აწარმოონ.

მოგების მიღებას, ფირმები თავიანთი პროდუქციის თვითლირებულებაზე მაღალ ფასში ცდილობენ. თუ მათი საქმიანობა წარუმატებელია, იგი ზარალს გამოიწვევს. ფირმებმა მოგების მისაღებად ის პროდუქცია უნდა მიაწოდონ, რომლის ყიდვაც საოჯახო მეურნეობებს სურთ, თანაც — კონკურენტულ ფასად. თუ საწარმო ისეთ საქონელს (მომსახურებას) არ აწარმოებს, რომლის შეძენაც საოჯახო მეურნეობებს სურთ და არ შეამცირებს ფასებს ისე, რომ კონკურენცია გაუწიოს სხვა მეწარმეების მიერ გამოშვებულ საქონელს (მომსახურებას), მაშინ იგი განწირული იქნება წარუმატებლობისათვის. თუ ფირმა კვლავ ზარალით იმუშავებს, მაშინ მან ბიზნესი უნდა დატოვოს.

სახელმწიფო წყვეტის, რომელი საქონელი და მომსახურება უნდა უზრუნველყოს და რა რაოდენობის გადასახადები გადაახდევინოს საოჯახო მეურნეობებსა და ფირმებს.

1. როგორ ხდება მწარმოებლებისა და მომხმარებლების ინტერესების დამთხვევა?
2. რა არის ის ძალა, რომელიც ყველა სასურველ საქონელსა და მომსახურებას ბაზარზე უყრის თავს?
3. შეადარეთ თქვენი აზრი სახელმძღვანელოში მოცემულს.

ერთი შეხედვით საოჯახო მეურნეობების, ფირმებისა და მთავრობის არჩევანი და გადაწყვეტილებები თითქოს ერთმანეთს უნდა ეწინააღმდეგებოდეს, მაგრამ სინამდვილეში ისინი ძალზე შეთანხმებულად მოქმედებენ.

ფაქტორთა ბაზარზე

საოჯახო მეურნეობები გასაყიდი შრომის სახეებსა და რაოდენობას ირჩევენ, ხოლო ფირმები შესაძენი შრომის სახეებსა და რაოდენობას.

საქონლისა და მომსახურების ბაზარზე

საოჯახო მეურნეობები შესაძენი საქონლისა და მომსახურების სახეებსა და რაოდენობას ირჩევენ, ხოლო ფირმები გასაყიდი საქონლისა და მომსახურების სახეებსა და რაოდენობას.

სახელმწიფოს მიერ დაწესებული გადასახადები გავლენას ახდენს შემოსავლის იმ ნაწილზე, რომელიც საოჯახო მეურნეობებსა და ფირმებს დასახარჯად აქვთ განკუთვნილი. საოჯახო მეურნეობებისა და ფირმების გადაწყვეტილებები, შესაძენი საქონლისა და მომსახურების შესახებ დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა საქონელსა და მომსახურებას უზრუნველყოფს მთავრობა. მაგ., თუ მთავრობა უზრუნველყოფს საუკეთესო გზატკეცილებს, მაგრამ გაუმართავ სარკინიგზო სისტემას, მაშინ საოჯახო მეურნეობები თავიანთი შემოსავლის დიდ ნაწილს ავტომანქანების შეძენას მოახმარენ.

სანამ ეკონომიკურ მოდელს წარმოგიდგენთ, შეეცადეთ უპასუხოთ შემდეგ კითხვებს. პასუხები დასაბუთეთ.

1. როგორ ხდება, რომ მილიონობით ინდივიდუალური გადაწყვეტილება, რომელსაც საოჯახო მეურნეობები, ფირმები და მთავრობა იღებს შესაბამისობაშია ერთმანეთთან?
2. რა აიძულებს საოჯახო მეურნეობებს ანარმონ საქონლისა დამომსახურების ზუსტად ის სახეობები და რაოდენობა, რომლის ყიდვაც ფირმებს სურთ?
3. რა მოხდება თუ ეკონომიკის პროფესორების რაოდენობა იმ უნივერსიტეტების რაოდენობას გადააჭარბებს, რომელთაც მათი სამუშაოზე მიღება სურთ?
4. საიდან იციან ფირმებმა რა საქონელი და მომსახურება უნდა ანარმონ?
5. რა მოხდება თუ ფირმები უფრო მეტ საქონელს ანარმოებენ, ვიდრე საოჯახო მეურნეობები მოისურვებენ ყიდვას?

ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვის დიაგრამის ანალიზისთვის მნიშვნელოვანია იმის გაგება, რომ ერთი და იგივე ადამიანი რესურსების მესაკუთრეც შეიძლება იყოს და — საოჯახო მეურნეობის წევრიც. ამავდროულად იყოს ფირმის მუშაკი და საქონლისა და მომსახურების მწარმოებელი.

სიტუაცია ①

ყველამ იცის, რომ სოფლად მცხოვრებ ოჯახებს მიწის ნაკვეთები აქვთ, საიდანაც მიღებული შემოსავალი მათი მთელი წლის სარჩოა. განვიხილოთ გლეხის ოჯახის (საოჯახო მეურნეობა) საქმიანობა, რომელსაც საკუთარი მიწის ნაკვეთი აქვს. ყველა საჭირო პროდუქტს ოჯახი ამ ნაკვეთზე ვერ მოიყვანს. სხვა პროდუქტების შესაძნად საჭირო თანხებისათვის გლეხი და მისი ოჯახის წევრები ფირმაში ხორბლის მოყვანით არიან დაკავებულნი. მათ თავიანთი სამუშაო ძალა (შრომითი რესურსი) ფირმას მიჰყიდეს. ფირმა მათ შრომას პურის საწარმოებლად იყენებს. ხოლო მზა პროდუქტს — პურს, პროდუქტების ბაზარზე ყიდის.

გლეხი თავისი ხელფასიდან (ფულადი შემოსავალი) ფირმას პურის საფასურს უხდის პროდუქტის ბაზარზე. ამ ბაზარზე მიღებული შემოსავლებით ფირმა ფარავს წარმოებისთვის განტელ ხარჯებს (ხელფასები, მასალები და სხვა) და მოგებას იღებს. ამგვარად იკვრება ეკონომიკური საქმიანობის წრე, რომელიც საქონლისა და შრომის მოძრაობას გამოხატავს.

სიტუაცია ②

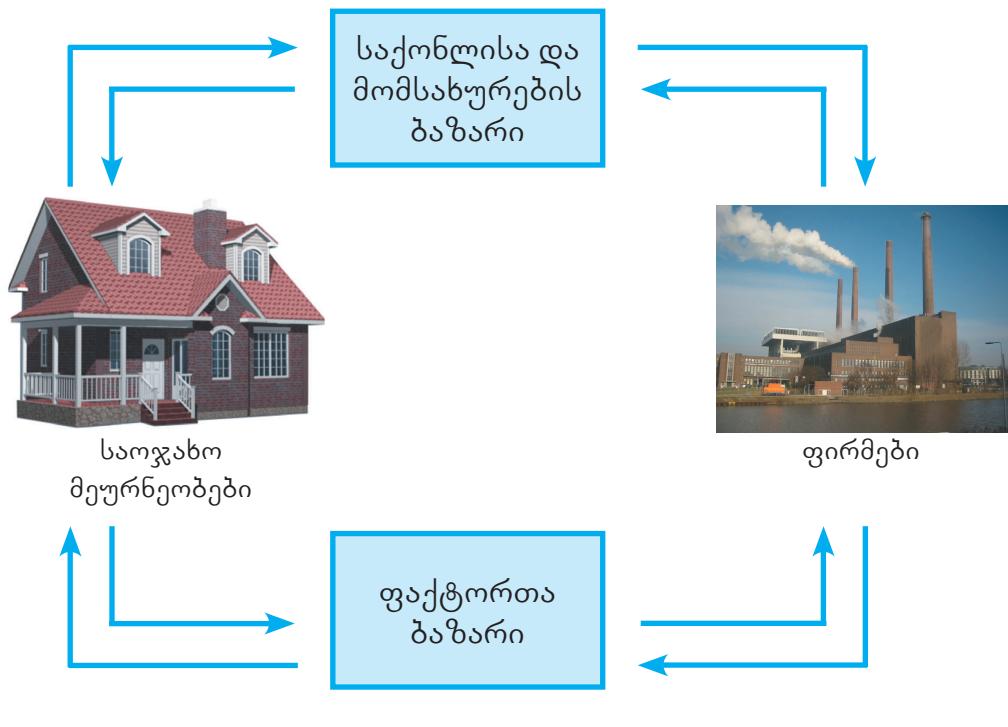
როგორც აღვნიშნეთ, საოჯახო მეურნეობები პურს ფირმებისგან ყიდულობენ. ფირმა ამ ფულით თანამშრომლებს ხელფასს უხდის, ყიდულობს ფქვილს და სხვა. დარჩენილი თანხა კი ფირმის (მეპატრონის) მოგებაა. მეპატრონებიც ხომ რომელიდაც საოჯახო მეურნეობის წევრები არიან — ეს მათი შემოსავალია.

ამრიგად, პურის საფასურს საოჯახო მეურნეობები ფირმებს უხდიან. პურის დანახარჯები საოჯახო მეურნეობებიდან ფირმაში გადადის, შემოსავლები კი ხელფასისა და მოგების სახით ფირმებიდან საოჯახო მეურნეობებში ბრუნდება. ამგვარად იკვრება ეკონომიკური საქმიანობის მეორე (გარე) წრე, რომელიც ფულის მოძრაობას გამოხატავს.

ეს საბაზრო მეურნეობის ძალიან მარტივი მოდელია. შეეცადეთ ორივე სიტუაცია ეკონომიკური საქმიანობის წრებრუნვის დიაგრამაზე გადაიტანოთ.

ქვემოთ მოცემული წრებრუნვის სქემაზე, ისრით გამოსახულია გადასახადების და პროდუქტების გადაადგილების მიმართულება, საოჯახო მეურნეობებსა და ფირმებს შორის. ხაზების გარეთა ქსელი აჩვენებს შემოსავლების ნაკადს (ფულადი გადასახდელები). ხაზების შიგნითა ქსელი აჩვენებს მზა პროდუქციისა და საწარმოო რესურსების ნაკადს.

ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვა

- რა როლს ასრულებენ ფირმები ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვაში?
- რა როლს ასრულებენ საოჯახო მეურნეობები ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვაში?
- როგორ არიან ურთიერთდამოკიდებული ფირმები და საოჯახო მეურნეობები?

რეალურ ცხოვრებაში მეწარმეები და საოჯახო მეურნეობები, მკაცრად გამიჯნულნი არ არიან;

რესურსების მესაკუთრეები შეიძლება არა მხოლოდ მომხმარებლები იყვნენ, არამედ ფირმებიც. გარდა ამისა, ფირმებს რესურსებით ერთმანეთს შორის ვაჭრობა შეუძლიათ;

სახელმწიფო განსაკუთრებულ ეკონომიკურ აგენტს წარმოადგენს და არც ფირმებს და არც საოჯახო მეურნეობებს არ წააგავს;

რესურსები შეიძლება ურთიერთშემცვლელი აღმოჩნდეს: საქონლის ერთი და იგივე რაოდენობა შეიძლება წარმოებული იქნეს რესურსების სხვადასხვა კომბინაციის გამოყენებით.

ეკონომიკურ სისტემაში მნარმოებლები წარმოების ფაქტორებზე მოთხოვნას უზრუნველყოფენ და საქონელსა და მომსახურებას აწვდიან. ამავდროულად საოჯახო მეურნეობები წარმოების ფაქტორების მიწოდებას უზრუნველყოფენ და ქმნიან მოთხოვნას საქონელსა და მომსახურებაზე. ამგვარად, არსებობს ორი ძირითადი ბაზარი:

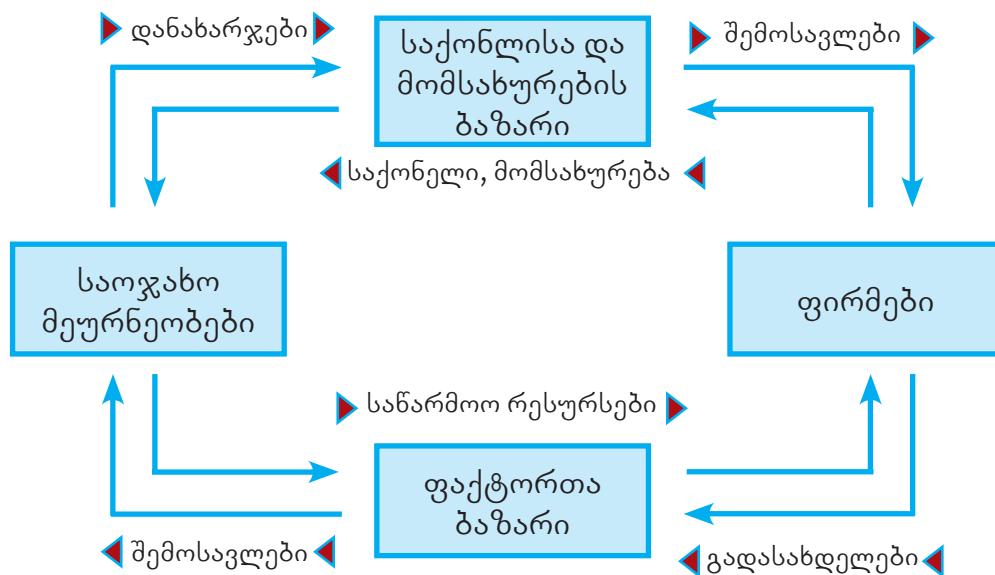
- 1) საქონლისა და მომსახურების,
- 2) წარმოების ფაქტორთა ბაზარი.

ამავე დროს, ეკონომიკაში ორი საწინააღმდეგო მიმართულების წრებრუნვა არსებობს: ფულის ნაკადი და საქონლისა და მომსახურების ნაკადი.

ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვა

საოჯახო მეურნეობები თავის განკარგულებაში არსებულ ბუნებრივ რესურსებს, მრომით რესურსებს და კაპიტალს ფულადი შემოსავლების (ზელ-ფასი, რენტა, პროცენტი და მოგება) სანაცვლოდ აწვდიან. ამგვარად მიღებული შემოსავლებით, ფირმები საოჯახო მეურნეობებისაგან ყიდულობენ რესურსებს ახალი საქონლის და მომსახურების საწარმოებლად და შემდგომში გასაყიდად. ამრიგად, იქმნება საწარმოო რესურსების, საქონლისა და მომსახურების, აგრეთვე, შემოსავლების წრებრუნვა.

- დიაგრამის მიხედვით განსაზღვრეთ, რომელ ბაზარზე აწვდიან ფირმები ფულად გადასახადებს საოჯახო მურნეობებს, საწარმოო ფაქტორების სანაცვლოდ?
- რომელ ბაზარზე აწვდიან საოჯახო მეურნეობები ფულად გადასახდელებს ფირმებს, საქონლისა და მომსახურების სანაცვლოდ?
- დაასახელეთ საწარმოო რესურსები, რომელსაც სახელმწიფო საოჯახო მეურნეობებისგან შეისყიდის.
- დაასახელეთ საქონლი და მომსახურება, რომელსაც სახელმწიფო ფირმებისგან შეისყიდის.

პითევები და დავალებები

- როგორ არიან დამოკიდებული საოჯახო მეურნეობების წევრები ფირმებზე?
- როგორ არიან დამოკიდებული ფირმები საოჯახო მეურნეობების წევრებზე?
- როგორია სახელმწიფოს როლი ეკონომიკური აქტივობის წრებრუნვაში? ამ როლის გათვალისწინებით მოდელში ჩართეთ და ჩახაზეთ სახელმწიფო.
- მოიყვანეთ მაგალითები თქვენი ქალაქის, რაიონის, დასახლების რეალური ცხოვრებიდან, რომელიც სქემაზე მოცემულ თითოეულ ნაკადს შეესაბამება.

/// გენარალი და ჰიზნესი

19-20 ყველაფარი
ჰიზნესის მესახე

ისახავდოთ

- ჩამოთვალეთ ცნობილი ბიზნესმენების სახელები, საქმიანობის სფერო და ის პროდუქტი, რომელსაც მათი ფირმები აწარმოებენ.
- როგორი ფირმა გინდათ გქონდეთ? რომელი პროდუქტის წარმოებას ისურვებდით? ფირმის დამოუკიდებლად მართვა გირჩევნიათ თუ გუნდთან ერთად?

ფირმები ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. ისინი სხვადასხვა საქონელსა და მომსახურებას აწარმოებენ და არჩეული აქვთ საქმიანობის ორგანიზების სხვადასხვა ფორმები: ინდივიდუალური საწარმო, პარტნიორობა და კორპორაცია (სააქციო საზოგადოება).

- ინდივიდუალური სანარმო (ერთაიროვნული მფლობელობა)** არის ბიზნესის ისეთი ფორმა, რომელსაც რამდენიმე ადამიანი ფლობს. ისინი თანამესაკუთრები არიან. ვალდებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში ამხანაგობაც პირადი ქონებით აგებს პასუხს.
- პარტნიორობა (ამხანაგობა)** არის ბიზნესის ისეთი ფორმა, რომელსაც რამდენიმე ადამიანი ფლობს. ისინი თანამესაკუთრები არიან. ვალდებულებების შეუსრულებლობის შემთხვევაში ამხანაგობაც პირადი ქონებით აგებს პასუხს.
- კორპორაცია (სააქციო საზოგადოება)** არის ბიზნესის ისეთი ფორმა, რომლის საკუთრება დაყოფილია აქციებად, ხოლო აქციის მფლობელებს აქციონერებს უწოდებენ. კორპორაცია (სააქციო საზოგადოება) კანონის მიხედვით არის **იურიდიული პირი**. მან შექმნის დროს რეგისტრაცია უნდა გაიაროს და შეიძლება განუსაზღვრელი ვადით იმოქმედოს. კორპორაციას შეუძლია თავისი სახელით სასამართლოს მიმართოს და შესაძლოა, თვითონაც იქნას სამართალი მიცემული.
- ადცია** — ფასიანი ქაღალდი, რომლის მიხედვითაც მისი მფლობელი კორპორაციის მეწილე ხდება.
- დივიდენი** არის აქციონერის შემოსავალი, რომელსაც ის კორპორაციის მოგებიდან იღებს.
- მოგების მიღება** — ის მიზანია, რისთვისაც ადამიანები ამა თუ იმ საქმიანობას იწყებენ. მიუხედავად მისი ორგანიზაციული ფორმისა, ყოველი ფირმა მოგების გაზრდას (მაქსიმიზაციას) და დანახარჯების შემცირებას (მინიმიზაციას) ცდილობს.

სიტყაცია ①

თამარი პატარა სასურსათო მაღაზიის მფლობელია. იგი ყიდულობს პროდუქტებს, საჭირო აღჭურვილობას, ტრანსპორტირებისათვის საბარგო მანქანას ქირაობს. მის მაღაზიაში 1 მუშა და 2 გამყიდველია დასაქმებული. თამარი მაღაზიას დამოუკიდებლად მართავს, ყველა ხარჯს თვითონ ეწევა და მოგებასაც თვითონ იღებს.

თამარმა სასურსათო მაღაზია ბანკიდან აღებული სესხის დახმარებით გახსნა. იგი იმედოვნებს, რომ თუ ყველაფერი კარგად აეწყობა, ვალს სამ წელში დაფარავს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, იძულებული იქნება ვალის დაბრუნებისათვის პასუხი პირადი ქონებით აგოს.

სიტუაცია 2

სამმა მეგობარმა — გიორგიმ, ნინომ და თეონამ ინტერნეტ-კაფეს გახსნა გადაწყვიტეს. ფირმის დაფუძნებისათვის სამივემ გარკვეული თანხა შეიტანა. ყველაზე მეტი ფული გიორგიმ გაიღო, ყველაზე ნაკლები კი — ნინომ.

ხელშეკრულების საფუძველზე გადაწყდა, რომ დამფუძნებლები მოგებიდან წილს შეტანილი თანხის მიხედვით მიიღებენ. თეონას მეთვალყურეობა და მომხმარებლებთან ურთიერთობა დაევალა, ნინოს — შემოსული თანხის მიღება და დღის ბოლოსათვის საბუღალტრო დაკუმენტაციის მოწესრიგება, გიორგის — ქსელის ადმინისტრირება (მართვა).

ჯერ-ჯერობით მეგობრები შეხმატკბილებულად მუშაობენ, თუმცა ხშირად ამა თუ იმ საკითხებზე კამათი უწევთ. ეს ძირითადად გიორგის ეხება. გუშინ მან განაცხადა, რომ მეტად სერიოზულ და საპასუხისმგებლო სამუშაოს ასრულებს, რისთვისაც სხვა-გან უკეთეს ანაზღაურებას მიიღებდა. აქ კი, ფაქტიურად, უფასოდ მუშაობს და მაღალი შემოსავლის მიღების შესაძლებლობას კარგავს. მან მეგობრებს ახალი თანამშრომლის დაქირავება შესთვაზა.

სიტუაცია 3

კომპანია „ეკოპროდუქტი“ ახალ შესაძლებლობებს ავლენს. მისი პროდუქტი ბაზარზე უფრო და უფრო პოპულარული ხდება. კომპანიის აქციების შეძენის სურვილი ბოლო პერიოდში ბევრს გაუჩნდა, რადგანაც მოგება სულ უფრო და უფრო იზრდება.

პიზნესის ორგანიზაციის რომელი ფორმებია განხილული სიტუაციებში?

ეს
საინტერესო

- განვითარებულ ქვეყნებში ინდივიდუალური და საოჯახო ფირმები მთლიანი საწარმოების რაოდენობაში დაახლოებით 80%-ს შეადგენენ.
- აშშ-ში დაახლოებით 15 მლნ. ინდივიდუალური მეწარმეა, რომელთა ხელშიც თავმოყრილია ბიზნესში დაკავებული სახსრების დაახლოებით 14 %.
- ინგლისში ფირმების 96% არის მცირე. მასში დასაქმებულია კერძო სექტორის მშრომელთა მესამედზე მეტი. აქ მცირე საწარმოების რიცხვი ყოველწლიურად იზრდება დაახლოებით 10%-ით. მათ უმრავლესობაში დასაქმებულთა რიცხვი 20 ადამიანს შეადგენს. ამ ჯგუფის შემოსავლები კი ყოველწლიურად იზრდება.
- „სილიკონის ველი“ მთელს მსოფლიოში ცნობილია. იგი აშშ-ში, კალიფორნიის შტატში მდებარეობს. მასში გაერთიანებულია დაახლოებით 3 ათასი ფირმის ძალისახმევა. ისინი ყველაზე უფრო თანამედროვე ელექტრონულ მოწყობებს აწარმოებენ. აქ დასაქმებულია 6 ათასზე მეტი მეცნიერებათა დოქტორი. დასაქმებულთა შორის 15 ათასამდე ადამიანი მილიონერია.
- საქართველოს მოქალაქეებს, ძირითადად, შემოსავლის მიღების შემდეგი წყაროები აქვთ: შემოსავლები დაქირავებული შრომიდან, თვითდასაქმებიდან, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გაყიდვიდან, მემკვიდრეობით მიღებული ქონებიდან, უცხოეთიდან მიღებული გზავნილებიდან, ქონების გაყიდვიდან, ახლობლებისაგან მიღებული ფულიდან, ფულის სესხებიდან ან დანაზოგის გამოყენებიდან.

ფართო გაგებით მენარმეობა უკავშირდება პიროვნების გამორჩეულ თვისებებს: პიროვნება, რომელიც ფიზიკური და მატერიალური შესაძლებლობებით სხვგბზე მაღლა დგას, გამბედავია, სწყურია ძალაუფლება და ცდილობს დააგროვოს სიმდიდრე, ნებისმიერ სამუშაოს წარმატებით განახორციელებს და სხვებსაც გაიყოლებს. თუმცა, ასეთი ადამიანები გამონაკლისს წარმოადგენენ. ვიწრო გაგებით მენარმეობა განიხილება, როგორც მოგების მიზნით მუშაობა.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მენარმეობა გულისხმობს ინიციატივას და დამოუკიდებლობას. მენარმეობის გარეშე შეუძლებელია ეკონომიკის განვითარება და ამიტომ ყველა დარგში გათვალისწინებული უნდა იყოს მენარმეობის ელემენტები.

მაგალითად, ფერმერისთვის ძირითადი სანარმოო საშუალება არის მიწა. ამიტომ ფერმერმა კარგად უნდა იცოდეს მიწის თავისებურებები. იგი სისტემატურად უნდა ზრუნავდეს მიწის ნაყოფიერების ამაღლებასა და შენარჩუნებაზე.

ვინაიდან, სოფლის მეურნეობაში მენარმეობა დაკავშირებულია კლიმატურ პირობებთან: ნალექების რაოდენობასთან, ვეგეტაციის ვადებთან, მზის რადიაციასა და საშუალო წლიურ ტემპერატურასთან, ბუნებრივი ფაქტორების შესწავლა და ეკონომიკური ცოდნის გამოყენება სოფლის მეურნეობაში მენარმეობის სწორად ორგანიზებისა და შემოსავლის მიღების შესაძლებლობას იძლევა.

მენარმეობაში ერთ-ერთი ძირითადი პირობა თვით მენარმის პიროვნებაა. ამოსავალი წერტილი, რომლისგანაც იწყება თითოეული ახალი სანარმო, არის იდეა.

იდეა შეიძლება იყოს როგორც ორიგინალური (საკუთარი), ასევე ნასესხები (სხვისი საქმის გაგრძელება).

რა არის საჭირო, რომ ფერმერი მენარმე გახდეს?

თადაყოლილი თვისებები

- ინტერესი სოფლის მეურნეობისადმი;
- პრაქტიკული აზროვნება;
- რისკის უნარი;
- ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის წარმართვის უნარი;
- გამბედაობა;
- მიზანმიმართულობა;
- დამოუკიდებლობა, რთული ამოცანების გადაწყვეტის შესაძლებლობის რჩმენა;
- სოფლის და მიწის სიყვარული, არ შეუშინდეს ე.წ. „ტალახიან საქმეს“.

სრავლით და პრაქტიკით შეძლილი ცოდნა და უნარები

- ეკონომიკის საფუძვლების ფლობა;
- ბულალტრული აღრიცხვა, ფინანსური საქმიანობის ანალიზი, მენეჯმენტისა და მარკეტინგის ანბანი;
- კლიენტების, კონკურენტების, საქონლის მომზოდებლების შესახებ ინფორმაციის მოძიების უნარი;
- ბაზარზე არსებული მდგომარეობის ცოდნა;
- ტექნიკისა და წარმოების ტექნოლოგიების ცოდნა;
- საქმიანობის მოკლევადიანი და გრძელვადიანი დაგეგმვის უნარი;
- სიახლეების მიღების უნარი.

რამ შეიძლება მოახდინოს ახალი იდეების გაჩენა თუ ახალი საქმის ინიცირება?

იდეის წყარო შეიძლება იყოს მომხმარებელთა გამოხმაურება, ცვლილებები სახელმწიფო პრიორიტეტებში (მაგ., სახელმწიფომ ეკოლოგიური პროდუქცია პრიორიტეტად აღიარა, შეამცირა რომელიმე გადასახადი, დააწესა ბარიერი იმპორტზე), ასევე ნაცნობების გამოყითხვა, კონკურენტების პროდუქციის შეფასება, სამეცნიერო კვლევის შედეგები, სხვა ქვეყნების პროგრესული გამოცდილება და სხვა.

პიზნების სამართლებრივი გარემო

ბიზნესის გარემოს კერძო, სახელმწიფო და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები ქმნიან. ნებისმიერი ბიზნესის ფორმის წამოწყება სახელმწიფო კანონმდებლობითაა განსაზღვრული.

საქართველოში ბიზნესის მოწყობის სამართლებრივ-ორგანიზაციულ ფორმებს (ანუ მათი შექმნის, გაძლიერდის, ლიკვიდაციის, შერწყმა-დანაწევრების საკითხებს) არეგულირებს კანონი „მენარმეთა შესახებ“. ამ კანონის თანახმად, სამეცნარმეო საქმიანობად განიხილება არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც განხორციელებულია მოგების მიღების მიზნით. სამეცნარმეო საქმიანობის განხორციელების უფლება აქვს როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიულ პირს.

ინდივიდუალური საწარმო არის ფიზიკური პირი, ყველა სხვა დანარჩენი სამართლებრივ-ორგანიზაციული ფორმები — იურიდიული პირი. „მენარმეთა შესახებ“ კანონის შესაბამისად საქართველოში მენარმეს შემდეგი სამართლებრივ-ორგანიზაციული ფორმებიდან შეუძლია ერთ-ერთი სტატუსი მიიღოს.

იურიდიული პირის რეგისტრაციისთვის სავალდებულოა პარტნიორთა რაოდენობა განისაზღვროს 50-მდე, თუ ფუძნდება სპს, კს, ან შპს.

თუ პარტნიორთა რიცხვი აჭარბებს 50-ს — ასეთი საწარმო სააქციო საზოგადოებად ყალიბდება. პარტნიორთა რიცხვი შეუზღუდავია კოოპერატივისათვის.

საწარმო კანონით განსაზღვრულ უფლება -მოვალეობებს მხოლოდ მას შემდეგ ითავსებს, რაც შეტანილი იქნება სამეცნარმეო რეესტრში.

- **სამეცნარმეო რეესტრი** არის ნუსხა, რომელთაც ეკონომიკურ ურთიერთობებში სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვთ.
- **შეუზღუდავი ასაუსისმგებლობა** გულისხმობს მთლიანად, მთელი თავისი ქონებით პირდაპირ პასუხისმგებლობას კრედიტორების (მევალეების) წინაშე წარმოქმნილი ვალებულებების (ვალის) დასაფარავად.

- ინდივიდუალური საწარმო (ის)

ფიზიკური პირი

- სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (სპს)
- კომანდიტური საზოგადოება (კს)
- შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს)
- საქციო საზოგადოება (სს)
- კოოპერატივი

იურიდიული პირი

საწარმოს რეგისტრაციისთვის საჭიროა შეიქმნას წესდება, რომელშიც შეტანილი იქნება კანონით მოთხოვნილი ყველა პარამეტრი, ურთიერთობების რეგულირებისათვის აუცილებელი ყველა დეტალი. საზოგადოების წესდებას ხელს აწერენ დამფუძნებელი პარტნიორები.

ინდივიდუალური მაცარებელი

ინდივიდუალურ მეწარმეს შეუზღუდავი პასუხისმგებლობა ეკისრება.

კომანდიტები, შპს-ს, სს-ს და კოოპერატივების დამფუძნებლები პასუხს აგებენ თავისი იურიდიული (ანუ წესდებით) განსაზღვრული ქონებით.

ნებისმიერი ტიპის საზოგადოებაში გადაწყვეტილების მიღების უფლების მქონეა:

- საერთო კრება (კორპორაციაში; კოოპერატივში);
- სამეთვალყურეო საბჭო (სააქციო საზოგადოებაში);
- საკონსულტაციო საბჭო (შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოებაში, სააქციო საზოგადოებაში, კომანდიტურ საზოგადოებაში);
- დირექტორატი.

სელმძღვანელობის უფლებამოსილება ენიჭება

დირექტორს

(სს, შპს, კოოპერატივი)

ყველა პარტნიორს

(სპს)

**პერსონალურად
პასუხისმგებელ პირს**

(ის, შპს, სპს, კოპ.)

საზოგადოებამ შესაძლებელია შექმნას მასზე დაქვემდებარებული ერთეული — ფილიალი, რომელიც არ წარმოადგენს იურიდიულ პირს.

სააქციო საზოგადოება

სააქციო საზოგადოება საწარმოს ისეთი ფორმაა, რომელიც ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს შორის ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე, მათი მატერიალური საშუალებებისა და ფულადი სახსრების გაერთიანების გზით იქმნება. სააქციო საზოგადოების საწესდებო კაპიტალი აქციებად არის დაყოფილი. მინიმალური საწესდებო კაპიტალი 15 000 ლარია. იგი შეიძლება გაიზარდოს ახალი აქციების გამოშვებით. აქციონერს აქვს საზოგადოების საქმიანობის შესახებ ინფორმაციის მიღების და თავისი მოთხოვნების წამოყენების უფლება. საზოგადოების უმაღლესი მმართელი ორგანოა აქციონერთა საერთო კრება. ის ნიშნავს სამეთვალყურეო საბჭოს, რომელიც თავის მხრივ, დირექტორატს ნიშნავს.

სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოება

ფიზიკური პირები, რომლებიც ერთობლივად, ერთი საფირმო სახელწოდებით ეწევიან მეწარმეობას, ქმნიან იურიდიულ პირს — სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოებას.

სოლიდარული პასუხისმგებლობის საზოგადოების დამფუძნებლები კრედიტორების წინაშე წარმოქნილი ვალდებულებებისათვის პასუხს აგებენ შეუზღუდავად — მთელი თავისი ქონებით.

საზოგადოების ხელმძღვანელობის უფლებამოსილება ყველა პარტნიორს ენიჭება, თუმცა წესდებით სხვა პირობების გათვალისწინებაცაა შესაძლებელი. ყველა საკითხი, გარდა ჩვეულებრივი სამეწარმეო საქმიანობისა, საერთო კრებაზე განიხილება.

თუ წესდება ერთ პარტნიორს ხელმძღვანელ პირად განიხილავს, მაშინ დანარჩენ პარტნიორებს საზოგადოების ფინანსური საქმიანობის გაკონტროლების უფლება აქვთ.

საზოგადოების მოგება-ზარალი წლის ბოლოს იანგარიშება და მასში თითოეული პარტნიორის წილი განისაზღვრება.

კომანდიტური საზოგადოება

საზოგადოება, რომელშიც რამდენიმე პირი ერთობლივად, ერთიანი საფირმო სახელწოდებით ეწევა საქმიანობას, არის კომანდიტური საზოგადოება. საზოგადოებაში იურიდიული პასუხისმგბლობით (მხოლოდ საგარანტიო თანხის გადახდით) შესული პირები განიხილებიან კომანდიტებად, პერსონალური პასუხისმგებლობით შესული პირები — კომპლემენტარად.

კომანდიტური საზოგადოების მართვისთვის გამოიყენება სოლიდარული პასუხისმგებლობის მართვის ზოგადო წესები, ასევე ანალოგიური პრინციპით ხდება მოგება-ზარალის განწილებაც.

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება

საზოგადოებას, რომლის პასუხისმგებლობა კრედიტორთა წინაშე მთელი თავისი ქონებით ხდება, ხოლო პარტნიორის პასუხისმგებლობა კი საწესდებო კაპიტალში მისი წილის შესაბამისად შემოიფარგლება — შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება (შპს) ეწოდება. შპს შეიძლება ერთმა ან რამდენიმე ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა დააფუძნოს. შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების საწესდებო კაპიტალი სულ მცირე, 200 ლარს უნდა შეადგენდეს.

საზოგადოების უმაღლესი ორგანოა პარტნიორთა კრება, რომელსაც სამეთვალყურეო საბჭოს შექმნა შეუძლია. საზოგადობას უშუალოდ ხელმძღვანელობს ხმების უმრავლესობით არჩეული დირექტორი ან დირექტორები. დირექტორი შეიძლება იყოს ერთი პირი, რამდენიმე პარტნიორი ან შრომითი ხელშეკრულებით დაქირავებული პირი.

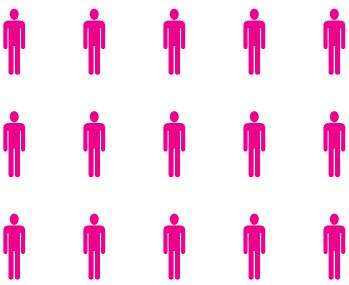
კომპარატივი

კომპერატივი იურიდიული პირია, რომელიც წევრთა შრომით საქმიანობაზეა დაფუძნებული ან წევრთა მეურნეობის განვითარებისა და შემოსავლის გადიდების მიზნით შექმნილი საზოგადოებაა.

 მენარეთა მთავარი ამოცანა — წარმოების აწყობა და სრულყოფა, მომხმარებელთა ნდობის მოპოვება, ძირითადად ახალი სამრეწველო ტექნოლოგიებისა და მეთოდების დანერგვით ხორციელდება. ეს, თავის მხრივ, დანახარჯების შემცირებას იწვევს, რაც მეტად მნიშვენლოვანია ბაზრის წილის მოპოვებისა და მოგების მაქსიმიზაციისათვის.

პიზესის ორგანიზაციული ფორმები — უპირატესობა და ნაკლოვანები

პიზესის ორგანიზაციის ფორმები	უპირატესობები	ნაკლოვანები
ინდივიდუალური საწარმო 	<ul style="list-style-type: none">ორგანიზაციის სიმარტივე;კონტროლის სიმარტივე;თავისუფალი მოქმედების საშუალება. ნაკლებად სტაბილურია;სახელმწიფოს მხრიდან არ განიცდის მნიშვნელოვან რეგულირებას;ნაკლებად სტაბილურობა	<ul style="list-style-type: none">ძნელია ფულადი სახსრების (კაპიტალის) მოპოვება გაფართოვებისათვის;არასაკმარისად სტაბილურია;შეზღუდავი პასუხისმგებლობის მქონე საწარმოა;მესაკუთრე იძულებულია დაკავებული იყოს მართვის ყველა ფუნქციით.

პარტნიორობა (ამხანაგობა)	 <ul style="list-style-type: none"> ორგანიზაციის სიმარტივე; მართვის სპეციალიზაციის შესაძლებლობა; მეტი ფინანსური რესურსების მიღების შესაძლებლობა, ვიდრე ინდივიდუალური საწარმოს შემთხვევაში (ფულადი სახსრების გაერთიანება); შეზღუდული რეგულირების სუბიექტი. 	<ul style="list-style-type: none"> საკუთრების დაყოფის დროს უთანხმოებისაკენ მიღრეკილება; ერთ-ერთი პარტნიორის საქმიდან გასვლის ან გარდაცვალების შემთხვევაში ავტომატურად წყვეტს არსებობას; შეზღუდული პასუხისმგებლობის სუბიექტი; შეზღუდული ფინანსური რესურსები.
კორპორაცია (სააქციო საზოგადოება)	 <ul style="list-style-type: none"> აქციებისა და ობლიგაციების გაყიდვის გზით კაპიტალის დიდი რაოდენობით მოზიდვის შესაძლებლობა; აქციონერების შეზღუდული პასუხისმგებლობა; სტაბილურობა და მუდმივობა. იურიდიული პირი; სპეციალიზებული ხელმძღვანელი, პერსონალის დაქირავების შესაძლებლობა. 	<ul style="list-style-type: none"> სახელმწიფოს მხრიდან მნიშვნელოვანი რეგულირება; მძიმე საგადასახადო ტვირთი და საორგანიზაციო ხარჯები ორმაგი დაბეგვრა: კორპორაციულ შემოსავლებზე და დივიდენდებზე; დაყოფილი საკუთრება და კონტროლი (პრობლემა — „ხელმძღვანელი — შემსრულებელი“).

სამართლებრივი კურსები

ვფიქრობთ, ვაზროვნებთ, ვიმედოვნებთ...

- ჩამოთვალეთ ხუთი კორპორაცია, რომელთა პროდუქციითაც თქვენი ოჯახი სარგებლობს.
- შესაძლებლობა რომ გქონდეთ, ბიზნესის ორგანიზაციის რომელ ფორმას მიანიჭებდით უპირატესობას და რატომ?
- რა მნიშვნელოვანი განსხვავება შეგიძლიათ იპოვოთ იმ ფირმებს შორის, რომლებიც მომსახურების სფეროში მოქმედებენ (მაგ: საპარიკმახერო) და იმ ფირმებს შორის რომლებიც წარმოების სფეროში მოქმედებენ (მაგ: ფარმაცევტული ქარხანა)?
- შეიძლება თუ არა სააქციო საზოგადოება განვიხილოთ, როგორც კერძო საკუთრებაში მყოფი ფირმა?
- განსაზღვრეთ, რომელი ტიპის ფირმისათვის არის დამახასიათებელი შემდეგი თავისებურებები?
 - თავისუფალი მოქმედების უნარი;
 - მრავალი ადამიანის მოზიდვის უნარი;
 - ძლიერი ეკონომიკური სტიმული;
 - დიდი კაპიტალური დანახარჯები;
 - რისკი კონკურენტებთან ბრძოლის დროს.

კითხვები და დავალებები

- ჩამოთვალეთ საქართველოში ცნობილი სავაჭრო ნიშნები (სპეციალური გამოსახულება ან სიმბოლო, რომელთა საშუალებითაც ხდება მისი მწარმოებელი ფირმის ამოცნობა).
- გაიხსენეთ მსოფლიოში ცნობილი ბიზნესმენები. რამ განაპირობა მათი პოპულარობა?

გამოიკვლიეთ თქვენს სკოლასთან (სახლთან, სოფელში, ქალაქში, რაიონში) არსებული ფირმები ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მიხედვით. შეავსეთ ცხრილი და უპასუხეთ, რომელია უფრო მეტად გავრცელებული ფორმა?

ფირმების დასა- ხელება	ინდივიდ. საწარმო (ის)	სოლიდარ. პასუხ- ისმგებ. საზ-ბა (სპს)	კომან- დიტ. საზ- ბა (კს)	შეზღუ- დული პა- სუხისმგ. საზ-ა (მპს)	სააქციო საზოგა- დოება (სს)	კომპერა- ტივი
-----------------------------	-----------------------------	--	--------------------------------	---	-------------------------------------	------------------

21 კონკურენცია სხვადასხვა გაზარზე

1. რას გულისხმობს კონკურენცია და როგორ აისახება იგი ადამიანის ყოველდღიურ ცხოვრებაზე?
2. რას გულისხმობს კონკურენცია ეკონომიკაში?

- **კონკურენცია – არის ორი ან მეტი ადამიანის (ფირმის) მისწრაფება მიღლონ ერთი და იგივე საქონელი, მომსახურება ან საწარმოო და ფინანსური რესურსები. ხშირად მწარმოებლები მეტოქეობას უწევენ სხვა მწარმოებლებს, მომხმარებლები კი — სხვა მომხმარებლებს.**
- **სრულყოფილი კონკურენციის პაზარი** — ისეთი პაზარია, სადაც ბევრი გამყიდველი ერთგვაროვან, იდენტურ (მსგავს, არადიფერენცირებულ) პროდუქტს ყიდის, ასეთ პაზარზე შესვლა და გამოსვლა შედარებით ადვილია. გამყიდველები საბაზრო ფასს თვითონ ადგენენ.
- **არასრულყოფილი კონკურენციის პაზარი** — ისეთი პაზარია, სადაც გამყიდველთა რაოდენობა მცირეა და ისინი არაერთგვაროვან, განსხვავებულ პროდუქტს ყიდიან. ასეთ პაზარზე შესვლა და გამოსვლა შედარებით რთულია. გამყიდველები საბაზრო ფასს თვითონ ადგენენ.

პაზრის სტრუქტურა ძირითადი ნიშნების მიხედვით

**სრულყოფილი
კონკურენცია**

**მონოპოლისტური
კონკურენცია**

ოლიგოპოლია

მონოპოლია

ძალიან მარტივია

დარგში შესვლის შესაძლებლობა

ბლოკირებულია

მცირე

მსხვილი

ფირმის ზომა

ბევრი

ერთი

ფირმათა რიცხვი

არ არსებობს

სრული

ფასებზე კონტროლი

მონოპოლისტური კონკურენცია

ბაზრების უმრავლესობა თავისუფალი კონკურენციის პირობას არ შეესაბამება. არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზრები, სრულყოფილი კონკურენციისგან რამდენიმე ნიშნით განსხვავდებიან. ბაზართა უმრავლესობაში პროდუქტი არაიდენტურია, განსხვავებულია, მაგრამ არსებობს რამდენიმე ახლო შემცვლელი. ასეთ ბაზარს მონოპოლისტური კონკურენციის ბაზარი ეწოდება.

ოლიგოპოლია

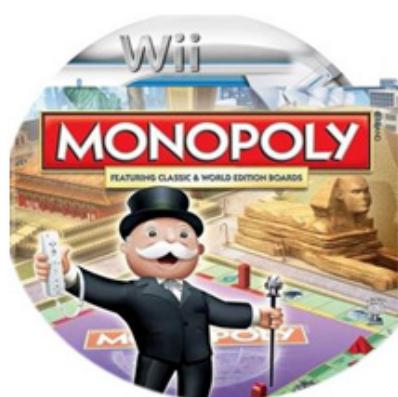
ბევრ ბაზარზე შესვლა არ არის ადვილი მაღალი კაპიტალური დანახარჯებისა და იმ მნარმოებლებთან კონკურენციის გამო, რომლებიც ცნობილ, კარგად რეკლამირებულ სამარკა

პროდუქტს ყიდიან. ასეთი ბაზარი ხასიათდება მსხვილი გამყიდველების მცირე რაოდენობით და არა მრავალი წვრილმოვაჭრით. მაგალითად, საქართველოში ისეთი პროდუქტებისა და მომსახურების მნარმოებელთა შორის, როგორიცაა ლუდი, ღვინო, ფიჭური კავშირგაბმულობის სატელეფონო მომსახურება, ტელეკომპანიები

— მხოლოდ რამდენიმე კონკურენტული ფირმაა. ასეთ ბაზარს ოლიგოპოლიური ბაზარი ეწოდება. ბაზარზე რამდენიმე (5-დან 10-მდე) მნარმოებელია, რომლებიც ერთგვაროვან (მსგავს) ან განსხვავებულ (დიფერენცირებულ) საქონელს ანარმოებენ, ოლიგოპოლია წარმოიქმნება. როდესაც ბაზარზე რამდენიმე მსხვილი ფირმა დომინირებს, შესაძლოა ფასების შესახებ ფარული შეთანხმებაც მოხდეს.

მონოპოლია

როდესაც ბაზარზე მხოლოდ ერთი გამყიდველია (მნარმოებელია), რომელიც განსაკუთრებულ, უნიკალურ საქონელს ყიდის, ბაზარზე მონოპოლია წარმოიქმნება. არსებობს ეკონომიკის ისეთი სექტორები, სადაც მონოპოლიის არსებობა ბაზრის განვითარების აუცილებელ პირობებს უზრუნველყოფს, სადაც კონკურენცია შესაძლებელია არაეფექტურიანიც კი იყოს, ან საერთოდ შეუძლებელია. ასეთ პირობებში ბუნებრივი (ლეგალური) მონოპოლია წარმოიქმნება.

მონოპოლიის პირობებში, როდესაც ბაზარზე ერთი გამყიდველია, იგი მაღალ ფასებს აწესებს, უგულებელყოფს მომხმარებლის ინტერესებს, ქმნის არაკეთილსინდისიერ კონკურენტულ გარემოს. ამ დროს არ ხდება ხარისხის მუდმივი გაუმჯობესება და შესაბამისად მონოპოლიური დარგი ნაკლებად ვითარდება. ბაზარზე შესაძლებელია ისეთი სიტუაციაც შეიქმნას, როდესაც მხოლოდ ერთი მყიდველი არსებობს. ამ დროს არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე ფირმები ხშირად, ურთიერთდამოკიდებულები არიან — **ერთი ფირმის ქმედება დიდ გავლენას ახდენს კონკურენტზე**. არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე, მსხვილი და წვრილი ფირმები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ არასაფასო კონკურენციას და რეკლამას.

ოლიგოპოლისტები ხშირად მოგებულნი რჩებიან, თუ კონკურენტებს გაურიგდებიან და მათთან თანამშრომლობას დათანხმდებიან. გარიგებაში მყოფი ფირმები ერთდროულად ირჩევენ და ბაზარს კარნაბობენ მაღალ ფასს, რომელიც მათი დამატებითი მოგების გარანტია. ოლიგოპოლიის დროს, ხშირად ადგილი აქვს ფარულ შეთანხმებას საქონლისა და მომსახურების საბაზრო ფასის, მომხმარებლის კატეგორიის, საქმიანობის სფეროს, ბაზრის წილის, რესურსების წყაროს შესახებ.

გარიგებაში მყოფი ოლიგოპოლისტების გაერთიანებას **კარტელს** უწოდებენ. ოლიგოპოლიურ შეთანხმებას, არაკანონიერი ხასიათი აქვს, რაც სახელმწიფოს მხრიდან გამოვლენასა და მოწერიგებას მოითხოვს.

არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე ფირმები ხშირად, ურთიერთდამოკიდებულები არიან — **ერთი ფირმის ქმედება დიდ გავლენას ახდენს კონკურენტზე**.

არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე, მსხვილი და წვრილი ფირმები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ არასაფასო კონკურენციას და რეკლამას.

ოლიგოპოლისტები ხშირად მოგებულნი რჩებიან, თუ კონკურენტებს გაურიგდებიან და მათ-თან თანამშრომლობას დათანხმდებიან. გარიგებაში მყოფი ფირმები ერთდროულად ირჩევენ და ბაზარს კარნახობენ მაღალ ფასს, რომელიც მათი დამატებითი მოგების გარანტია. ოლიგოპოლის დროს, ხშირად ადგილი აქვს ფარულ შეთანხმებას საქონლისა და მომსახურების საბაზრო ფასის, მომხმარებლის კატეგორიის, საქმიანობის სფეროს, ბაზრის წილის, რესურსების წყაროს შესახებ. გარიგებაში მყოფი ოლიგოპოლისტების გაერთიანებას კარტელს უწოდებენ.

ოლიგოპოლიურ შეთანხმებას, არაკანონიერი ხასიათი აქვს, რაც სახელმწიფოს მხრიდან გამოვლენასა და მოწესრიგებას მოითხოვს.

სამიართოება

1

სრულყოფილი და არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზრები

ბაზრის თავისებურების გათვალისწინებით ახსენით, როგორ შეიცვლება გაყიდვების მოცულობა პროდუქტზე ფასის გაზრდის ან შემცირების პირობებში? თუ:

- ა. კახელი მევენახე ყურძნის ფასს გაზრდის/შეამცირებს;
- ბ. ადგილობრივი ელექტროკომპანია ფასს გაზრდის/შეამცირებს;
- გ. ერთ-ერთი ფიჭური კავშირგაბმულობის კომპანია საქართველოში ფასს გაზრდის/შეამცირებს;
- დ. ყვავილების მაღაზია თბილისში ფასს გაზრდის/შეამცირებს.

ეს საიდეალოსნა

კონკურენციაში ღირსეული გამარჯვების მიზნით, ფირმები განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ექსპერიმენტებს ანიჭებენ.

- ფირმა „მაკდონალდსი“ ახალი სახის კაფე-რესტორნების, მენიუს, კერძების და ფასების ცვლილების გზით მუდმივად ატარებს ექსპერიმენტებს;
- კომპანია I-ის წარმატებას გარკვეულწილად ე.წ. „თავისუფლად გასროლილი ისარი“ განაპირობებს. კერძოდ ის, რომ კომპანია ხშირად ახალ, თითქოსდა უაზრო და საოცარ იდეებს ახორციელებს, რომელთაც შემდგომ უდიდესი

სამიართოება

2

ვინ არის მონოპოლისტი?

აგენტი მევლუდი ბაზარზე მოქმედ ფირმათაგან მონოპოლისტის გამოვლენას ცდილობს. მოისმინეთ მონოპოლისტობაში ეჭვმიტანილთა არგუმენტები. გამორიცხვის მეთოდის საშუალებით, დაეხმარეთ აგენტ მევლუდს განსაზღვროს, რომელი ბაზრის სტრუქტურაზე მოქმედებს თითოეული მათგანი.

ეჭვმიტანილთა ჩვენებებს მასწავლებელი გაგაცნობთ.

ეჭვმიტანილები	ბაზრის სტრუქტურა
---------------	------------------

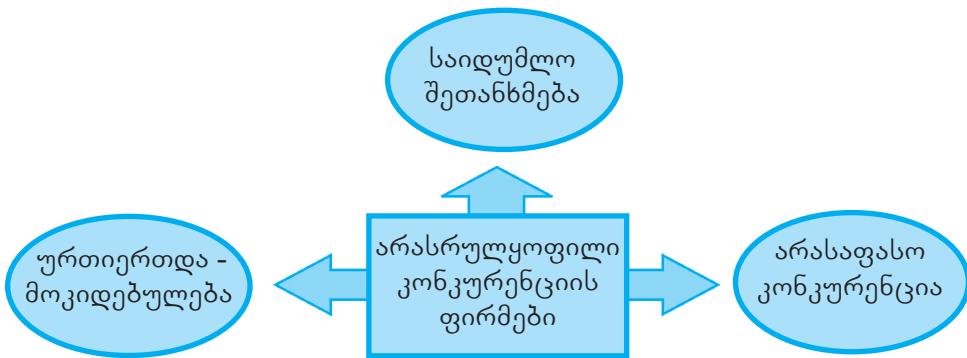
1. რატომ არ აღიარებენ ეჭვმიტანილები, ვინ არის მონოპოლისტი?
2. სასურველია თუ არა მონოპოლის არსებობა ბაზარზე? დაასაბუთეთ.

22 კონკურენცია და გათანხმება

ისახავეთ

გაიხსენეთ არასრულყოფილი კონკურენციის სახეები.
ახსენით ამ სქემის შინაარსი.

არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე ფირმები ხშირად, ურთიერთდამოკიდებულები არიან – ერთი ფირმის ქმედება დიდ გავლენას ახდენს კონკურენტებზე.

არასრულყოფილი კონკურენციის ბაზარზე, მსხვილი და წვრილი ფირმები დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ არასაფასო კონკურენციას და რეკლამას.

ოლიგოპოლისტები ხშირად მოგებულნი რჩებიან, თუ კონკურენტებს გაურიგდებიან და მათთან თანამშრომლობას დათანხმდებიან. გარიგებაში მყოფი ფირმები ერთდროულად ირჩევენ და ბაზარს კარნახობენ მაღალ ფასს, რომელიც მათი დამატებითი მოგების გარანტია. ოლიგოპოლის დროს, ხშირად ადგილი აქვს ფარულ შეთანხმებას საქონლისა და მომსახურების საბაზრო ფასის, მომხმარებლის კატეგორიის, საქმიანობის სფეროს, ბაზრის წილის, რესურსების წყაროს შესახებ. გარიგებაში მყოფი ოლიგოპოლისტების გაერთიანებას კარტელს უწოდებენ.

ოლიგოპოლიურ შეთანხმებას, არაკანონიერი ხასიათი აქვს, რაც სახელმწიფოს მხრიდან გამოვლენასა და მოწესრიგებას მოითხოვს.

საპარაკიათ

მოქიშპე ბენზინგასამართი სადგურები

კახას და გიორგის ქალაქის გარეუბანში, გზატკეცილის სხვადასხვა მხარეს ბენზინგასამართი სადგურები აქვთ. მასლობლად სხვა სადგური არ არის. ორივე სადგურზე ერთნაირი ფასებია. ეს მათ ფირნიშზე კარგად ჩანს.

ა) კახა ფასის გაზრდას აპირებს, რადგან თვლის, რომ ფასის უმნიშვნელოდ გაზრდის შემთხვევაში, ადამიანები დაახლოებით, იგავე რაოდენობის ბენზინს შეიძენენ. ის თვლის, რომ მცირე დანაკარგებს მაღალი ფასებით აანაზღაურებს.

ბ) გიორგი ფასის შემცირებას აპირებს, რადგან ჰერნია, რომ ფასის უმნიშვნელოდ შემცირების შემთხვევაში, კახას მომხმარებელს დააკარგვინებს. იგი დარწმუნებულია, რომ თითოეულ ლიტრზე შემოსავლების მცირეოდენ კლებას, გაცილებით მეტი რაოდენობის ბენზინის გაყიდვით აანაზღაურებს.

მს
საინფორმაცია

ნექო — ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგნიზაცია (The Organization of the Petroleum Exporting Countries) – არის გაერთიანება, რომელიც ნავთობგადამამუშავებელი მაგნატების გაერთიანების შედეგად, ნავთობზე ერთიანი ფასების დაწესების მიზნით შეიქმნა. ამ ორგანიზაციის წევრები ის ქვეყნები არიან, რომელთა ეკონომიკა მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ნავთობის ექსპორტიდან მიღებულ შემოსავალზე. მისი ძირითადი მიზანი ნავთობის მსოფლიო ფასების კონტროლია.

ნექო, როგორც მუდმივად მოქმედი არასახელმწიფო ორგანიზაცია, 1960 წლის 10-14 სექტემბერს ბელგრადის კონფერენციაზე შეიქმნა. თავდაპირველად მის შემადგენლობაში უთი ქვეყანა გაერთიანდა: ირანი, ერაყი, ქუვეითი, საუდის არაბეთი და ვენესუელა. მათ მოგვიანებით კიდევ რვა ქვეყანა შეუერთდა: კატარი (1961), ინდონეზია (1962), ლიბია (1962), გაერთიანებული არაბთა ემირატები (1967), ალჟირი (1969), ნიგერია (1971), ეკვადორი (1973-1992), განდანი (1975-1994).

ნექოს შტაბ-ბინა თავდაპირველად უენევაში (შვეიცარია) მდებარეობდა. 1965 წლის 1 სექტემბრიდან ის ვენაში (ავსტრია) გადავიდა.

ნექოს მიზანია ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს შორის საქმიანობის კოორდინაცია და საერთო პოლიტიკის შემუშავება ნავთობის მოპოვების, ფასების დაწესებისა და სტაბილიზაციის, ნავთობის მომზარებელთა სტაბილური მომარაგების უზრუნველყოფის, ნავთობის დარგში ჩადებული ინვესტიციებიდან უკუგების მიღების მიზნით.

ნექოს წევრი ქვეყნები მსოფლიო ნავთობის მარაგების 2/3-ს აკონტროლებენ.

მათ წილზე მსოფლიო ნავთობის მოპოვების 40% და მსოფლიო ნავთობის ექსპორტის ნახევარი მოდის.

ამონანერი საგაზიეთო სტატიიდან:

„გასულ საუკუნეში, მსოფლიოში მომხდარ პროგრესს უმეტესწილად საფუძველი იმ ქვეყნების ბაზრებზე ჩაეყარა, სადაც არის ან იყო არასარულყოფილი კონკურენცია. ეს პროგრესი ახალი საქონლის შექმნასა და არსებულზე ფასის შემცირებას გულისხმობს. ჩვენი კეთილდღეობა გაიზრდება, თუ სახელმწიფო თავს დაანებებს ბაზრების კონკურენტულობის შენარჩუნებას და მათ ოლიგოპოლიებად ან მონოპოლიებად გადაქცევას დაუშვებს.“
დანერეთ თქვენი შეფასება სტატიაში გამოთქმული მოსაზრების შესახებ.

დამატებითი საკითხები

საბაზრო სტრუქტურის ოთხი მოდელი (მარტივად)

1. სრულყოფილი კონკურენცია, ყურძენი, კიტრი, ვაშლი...

საქართველოს სოფლის მეურნეობა ეკონომისტების აზრით წმინდა, ანუ სრულყოფილი კონკურენციის ბაზარს უახლოვდება. საქართველოში უამრავი ფერმერია, რომლებსაც სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტები მოჰყავთ. შემოდგომით, რთველის დროს, მთელი საქართველო, განსაკუთრებით კი კახეთის რეგიონი ყურძნის ბაზრად იქცევა, სადაც უამრავი გლეხი რქანითელის და საფერავის ჯიშის ყურძენს ყიდის. ამ ბაზარზე უამრავი მყიდველია, როგორც კერძო პირები, ასევე ღვინის ქარხნები.

რადგან ყურძნის გამყიდველების რიცხვი საქმაოდ დიდია, საეჭვოა, რომ რომელიმე ფერმერმა ფასის დაწესება ან მასზე გავლენის მოხდენა შეძლოს.

საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში კიტრი ერთ-ერთი ძირითადი სასოფლო-სამეურნეო კულტურაა. დავუშვათ, კიტრის ბაზარზე შესვლა და ადგილობრივი ფერმერების ბაზარში ეზოში მოყვანილი კიტრის გაყიდვა მოისურვეთ. ბაზარზე კიტრის მრავალფეროვნებაა, თქვენი კიტრი რაიონში მოყვანილის იდენტური თუ არა, მსგავსი იქნება. თუ ფერმერების ბაზარზე 1 კგ კიტრის ფასი დაახლოებით 0.80 ლარია, თქვენ კი უფრო ძვირად გაყიდვას შეეცდებით, შეიძლება ერთიც ვერ გაყიდოთ. თუ გადაწყვიტავთ, კიტრი ბაზარზე აღარ გაიტანოთ, მთლიანი მიწოდება იმდენად არ შემცირდება, რომ ფასის გაზრდა გამოიწვიოს. თქვენ არ შეგიძლიათ ფასების გაკონტროლება, რადგან ბაზარზე უამრავი სხვა გამყიდველია. ალბათ, თქვენთვის არამომგებიანი იქნება არასაფასო კონკურენციის (მაგალითად, რეკლამის) გამოყენება იმისათვის, რომ მომხმარებელი კიტრში უფრო მაღალი ფასის გადახდაზე დაითანხმოთ, რადგან ყველა კიტრი ერთმანეთის მსგავსია.

ქართველი ფერმერები საერთაშორისო ბაზარზე არსებული კონკურენციის გამო სერიოზული სირთულეების წინაშე დგანან. ავილოთ თუნდაც ქართული ვაშლი. იმისათვის, რომ მან შეძლოს ჯანსაღი კონკურენცია გაუწიოს ისეთ მიმწოდებლებს, როგორიცაა მოლდოვა, პოლონეთი და ჩინეთი, ქართველმა მეხილეებმა ხილის მოყვანის და ხეხილის ბალების მოვლა-პატრონობის თანამედროვე მეთოდები უნდა აითვისონ, რათა მსხვილი, ხრაშუნა, არომატული და ლამაზი შეფერილობის ვაშლი აწარმოონ. გარდა ამისა, მოსავლის ალების შემდეგ, მათ ვაშლი ცივ საცავებში თვეების მანძილზე უნდა შეინახონ, რათა ნელინადის ნებისმიერ დროს ბაზრის მოთხოვნების დაკმაყოფილება შეძლონ. გარდა ამისა, აუცილებელია თანამედროვე ვაშლის ჯიშების მოყვანა, რაც საერთაშორისო ბაზარზე კონკურენტუნარიანობის ერთ-ერთი საწინდარია.

2. მონოპოლისტური კონკურენცია და თქვენი ვარცხნილობა

თუ ქალაქში ან დიდ დასახლებაში ცხოვრობთ, თქვენც და თქვენს მეგობრებსაც დიდი არჩევანი გაქვთ, სად გაიკეთოთ ახალი ვარცხნილობა. ფასი, რომელსაც ჩვეულებრივი

ვარცხნილობისათვის იხდით, ალბათ რამდენიმე ლარიდან (ფასდაკლების პერიოდში) რამდენიმე ათეულ ლარამდე (პრესტიულ სალონში) მერყეობს. თუ ამდენი სტილისტია,

რატომ არ ამცირებს კონკურენცია ფასებს ისე, რომ ნებისმიერი ვარცხნილობის გაკეთება ერთიდამავე ფასად იყოს შესაძლებელი?

პასუხს ბაზრის სტრუქტურის ერთ-ერთი ტიპი — მონოპოლისტური კონკურენცია იძლევა. სილამაზის სალონები, ბენზინგასამართი სადგურები, კაფეები, რესტორნები, ქიმიკები, ბევრი თვისებით წმინდა კონკურენციის ბაზრებს ჰგვანან. დარგში მრავალი კონკურენტი გამყიდველი ან ფირმაა და შედარებით ადვილია ამ სახის ბიზნესის დაწყება. მონოპოლისტური კონკურენციის დროს, გამყიდველები ცდილობენ მომხმარებლები დაარწმუნონ, რომ მათი პროდუქცია სხვა გამყიდველების პროდუქციისაგან განსხვავებულია და ერთმანეთს კონკურენციას არა ფასის შემცირებით, არამედ სხვა საშუალებებით უწევენ.

ზოგს აკვირვებს ვარცხნილობის ფასებს შორის ასეთი დიდი განსხვავება. ძვირადღირებულმა სტილისტმა შეიძლება განაცხადოს, რომ ის უკეთ აკეთებს თავის საქმეს და უახლესი

ვარცხნილობები იცის, რის გამოც მისი მომსახურება უფრო ძვირია. საპარიკმახეროები, ხშირად ერთმანეთს მეტოქეობას არასაფასო კონკურენციის გზით უწევენ. მათ მომხმარებლის მიზიდვა უკეთესი ადგ-

ილმდებარეობით, მომხიბვლელი გარემოთი, ხელსაყრელი სამუშაო საათებით შეუძლიათ. არასაფასო კონკურენცია ფართოდ არის გავრცელებული მონოპოლისტური კონკურენციის პირობებში.

3. ოლიგოპოლია, ბურღულებულის საუზმე და მობილური ტელეფონი

ოლიგოპოლია, დარგში რამდენიმე ფირმის არსებობას ნიშნავს. ოლიგოპოლიურ დარგში ფირმა ანარმოებს პროდუქციას, რომელიც განსხვავდება ამ დარგის სხვა ფირმების პროდუქციისაგან (მაგალითად, ერთი ფირმის ლუდი ან ნაყინი განსხვავდება სხვა ფირმის პროდუქციისაგან), ან შეიძლება გარკვეულწილად სხვა პროდუქტების იდენტურიც კი იყოს. რადგან დარგში რამდენიმე გამყიდველია, მათ დაწესებული ფასის გაკონტროლება შეუძლიათ. მცირერიცხოვნობის გამო ოლიგოპოლიურმა ფირმებმა კონკურენტების მიერ დაწესებულ ფასებს დიდი ყურადღება უნდა მიაქციონ. მაგალითად, თუკი ერთი ავიაკომპანია ფასებს შეამცირებს, სხვებმაც მხარი უნდა აუბან. ოლიგოპოლიური ფირმების სიდიდის გამო, ხშირად ახალი ფირმისათვის დარგში შესვლა და არსებულ ფირმებთან კონკურენცია ძნელია.

უეჭველად შენიშნავდით, რომ საქართველოში არსებული ლუდის მნარმოებელი ფირმები რეკლამაზე უამრავ ფულს ხარჯავენ და მას კონკურენციის საშუალებად იყენებენ. კონკურენციის ასეთი ძვირადლირებული გზა დამახასიათებელია ისეთი ოლიგოპოლიური დარგისათვის, სადაც დიფერენცირებული პროდუქცია იყიდება. მაგალითად, ავტომანქანები, ავიაკომპანიები. რეკლამა იმდენად ძვირადლირებულია, რომ ეს ფაქტორი დარგიდან კონკურენტების ჩამოშორებას ემსახურება.

საქართველოში ამჟამად არსებული ფიჭური კავშირგაბმულობის მომსახურების კომპანიებს „მაგთიკომსა“ და „ჯეოსელს“ შორის, კონკურენციულ ბრძოლაში გამარჯვებულის დასახელება ძნელია, რადგან ისინი მუდმივად ეჯიბრებიან ერთმანეთს და ცდილობენ ახალი სიხშირების, მომსახურების სახეებისა და პროდუქტის დანერგვას. ორივე უდიდეს ფულს ხარჯავს ახალ ტექნოლოგიებზე, რეკლამაზე, საქველმოქმედო საქმიანობაზე. აღსანიშნავია, რომ ბოლო პერიოდში საქართველოს ბაზარზე შემოვიდა ახალი კონკურენტი — „ბილაინი“, რომელიც უკვე მძაფრად ჩაერთო კონკურენტულ ბრძოლაში.

როცა დარგში რამდენიმე მსხვილი მნარმოებელია, არსებობს ფარული შეთანხმების შესაძლებლობა. ეს იმას ნიშნავს, რომ შესაძლებელია ფირმებმა ფასების დაწესება ერთობლივად, არალეგალურად სცადონ. ამიტომ არის, რომ ოლიგოპოლიების საქმიანობას ხშირად დიდი ყურადღებით ეკიდებიან სახელმწიფო რეგულირების ორგანოები.

4. მონოპოლია და ალმასები

მონოპოლიის განსაზღვრება ძალზე მარტივია: მონოპოლია მაშინ არსებობს, როცა უნიკალური პროდუქტის ერთადერთი გამყიდველია. რეალური ცხოვრებიდან მონოპოლიის მაგალითის მოტანა ადვილი არ არის, რადგან ნებისმიერ ბიზნესში გარკვეული სახის კონკურენცია.

თუ პატარა ქალაქში სახაჭაპურე მხოლოდ თქვენ გაქვთ, რას ნიშნავს ეს, მონოპოლია გაქვთ, თუ კონკურენციაში ხართ ჩაბმული სხვა სახის რესტორნებთან?

არიან თუ არა სინამდვილეში პროფესიონალური სპორტული გუნდები გეოგრაფიული მონოპოლიები?

ალმასის ინდუსტრია მონოპოლიის ნიმუშია, რომელიც კონკურენციის კონტროლის უუნარობის გამო დაიშალა. მსოფლიოში ცნობილია კომპანია „დე-ბირსი”, (De Beers) 1930-იანი წლებიდან დაწყებული მთელი XX საუკუნის მანძილზე, ოფისებით შვეიცარიასა და სამხრეთ აფრიკაში, აკონტროლებდა მსოფლიოში მიწოდებული ალმასის უდიდეს ნაწილს. „დებირსი” მონოპოლიის კარგი მაგალითია. ალმასის მიწოდების კონტროლმა, შეაძლებინა მას გასაყიდად მიწოდებული ალმასის რაოდენობა შეეზღუდა და იმაზე მეტ ფასად გაეყიდა, ვიდრე ეს კონკურენციის პირობებში იქნებოდა შესაძლებელი. მონოპოლისტი რომ გახდეს, კომპანიამ შესვლის მკაცრი ბარიერები უნდა დააწესოს – ეს კონკურენტების ჩამოშორების გზაა. წლების განმავლობაში, ნედლი ალმასის შესყიდვით, „დე-ბირსი” თავიდან იცილებდა კონკურენციას. ის დაბალ ფასად ალმასის შესყიდვით და მაღალ ფასად გაყიდვით ბაზარს ფასებს კარნახობდა. ამავე დროს, მაღალი მოთხოვნის შესანარჩუნებლად და სავაჭრო მარკის გასაძლიერებლად, არასაფასო კონკურენციის ფორმას — რეკლამას („ალმასი მუდმივია“) იყენებდა.

საუკუნის ბოლოს, „დე-ბირსმა” მონოპოლიური კონტროლი თანდათან დაკარგა და მონოპოლიიდან წასვლა გადაწყვიტა. რუსეთმა, მიუხედავად იმისა, რომ ოფიციალურად ჯერ კიდევ მონოპოლიის ნაწილი იყო, ალმასის მიყიდვა უშუალოდ სხვა ქვეყნებისათვის „დებირსის“ გვერდის ავლით დაიწყო. კანადასა და აფრიკაში ალმასის აღმოჩენამ, „დე-ბირსას” მიწოდების კონტროლი გაურთულა. აფრიკის საომარ მდგომარეობაში მყოფი ქვეყნებიდან, ალმასის შესყიდვის ეთიკურმა პრობლემებმა, „დე-ბირსის” პრობლემები კიდევ უფრო გაართულა. 2000 წლის ივლისში, „დე-ბირსმა” გამოაცხადა, რომ ის აღარ აპირებს ალმასის მსოფლიო მიწოდების კონტროლს და მონოპოლია ოფიციალურად დაიშალა.

მიუხედავად იმისა, რომ წმინდა მონოპოლიის შემთხვევები იშვიათია, „თითქმის მონოპოლიების“ არასებობამ შეიძლება ეკონომიკას პრობლემები შეუქმნას. მონოპოლიებს მკაცრი კონტროლი აქვთ, მათივე დაწესებულ ფასებზე და მცირე სტიმული იმისა, რომ ეფექტიანები და ინოვაციურები იყვნენ.

შეერთებულ შტატებში მონოპოლიები არალეგალურია, მაგრამ ფირმების მხრიდან საკუთარი მონოპოლიის დაცვის მცდელობა არსებობს.

დავალება

ამონაწერი საგაზეთო სტატიიდან:

„გასულ საუკუნეში, მსოფლიოში მომხდარ პროგრესს უმეტესწილად საფუძველი იმ ქვეყნების ბაზრებზე ჩამოაყალიბდა, სადაც არის ან იყო არასრულყოფილი კონკურენცია. ეს პროგრესი ახალი საქონლის შექმნასა და არსებულზე ფასის შემცირებას გულისხმობს. ჩვენი კეთილდღეობა გაიზრდება, თუ სახელმწიფო თავს დაანებებს ბაზრების კონკურენტულობის შენარჩუნებას და მათ ოლიგოპოლიებად ან მონოპოლიებად გადაქცევას დაუშვებს.“

ალწერეთ თქვენი შეფასება სტატიაში გამოთქმული მოსაზრების შესახებ.

**23 რე ხდება
რეადურ პუნქტები?**

დავალება

- რა ხდება რეალურ პაზარზე, როდესაც რამდენიმე გამყიდველია გაპატონებული?
- რა ხდება რეალურ პაზარზე, როდესაც უამრავი გამყიდველი ერთგვაროვან საქონელს ყიდის?
- რა ხდება ბაზარზე, როდესაც მყიდველების რაოდენობა ძალიან მცირეა?
- ალბათ გაგიგიათ გამოთქმა „ბაზარი დატოვა“. ხომ არ იცით, რას გულისხმობს ეს ფრაზა?
- თქვენი აზრით, რა პირობები აიძულებს მეწარმეს ბაზრის დატოვებას?

მეწარმეების ნაწილს მიაჩნია, რომ რაც მეტ საქონელს გაიტანს ბაზარზე, მით მეტი მოგების მიღებას შეძლებს. როგორ ფიქრობთ, ასეთი ლოგიკით მუშაობა უზრუნველყოფს მათ გამდიდრებას?

სიტუაცია 1

ნიკას სკოლაში წასვლისას გზის გადაკვეთა მიწისქვეშა გადასასვლელით უწევს. იქ უამრავი სავაჭრო პავილიონია, სადაც სათამაშოები, ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი იყიდება. ნიკას ოცნებაა სკოლის დამთავრებისთანავე მუსიკალური მაღაზია გახსნას. მას განსაკუთრებით კუთხის პავილიონი მოსწონს. მომავალი მაღაზიის გახსნას სწორედ იქ გეგმავს. ამ პავილიონში თავდაპირველად ტანსაცმლის მაღაზია იყო, შემდეგ სათამაშოები იყიდებოდა, ბოლოს კომპიუტერული მომსახურების ცენტრი გაიხსნა, თუმცა ორი თვეც არ გასულა, რაც დაიხურა. კვლავ გამოჩნდა წარწერა „ქირავდება“. ბიჭმა ყური მოჰკურა ფრაზას „არც მომსახურებამ გაამართლა“.

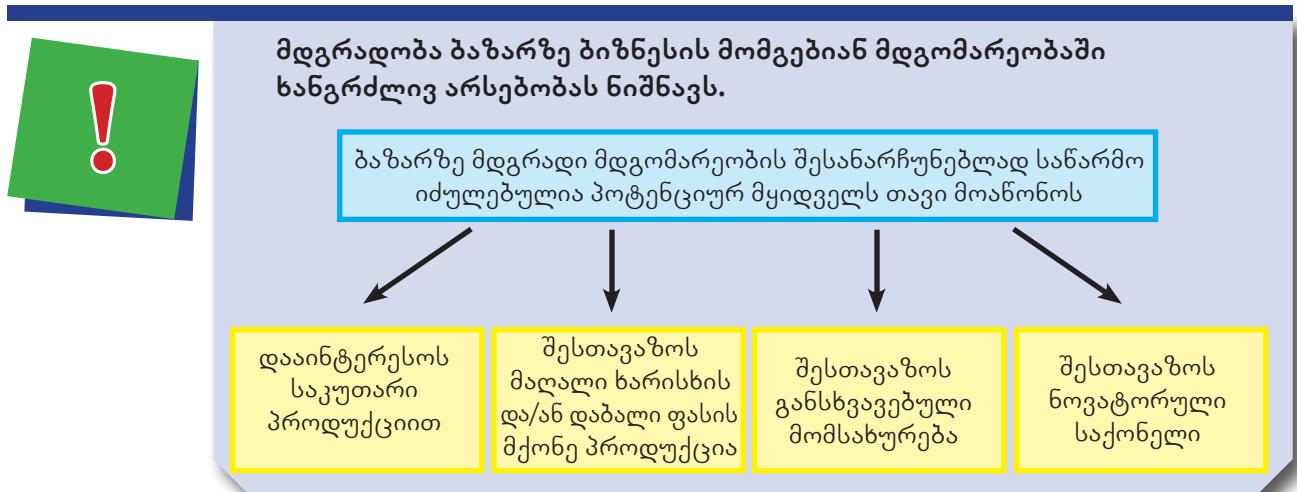
ნიკას აინტერესებს, რატომ ვერ მოახერხეს მეწარმეებმა ამ პავილიონს მომგებიანი ბიზნესის აწყობა მაშინ, როცა მეზობელი მაღაზიები წარმატებით მუშაობენ?

1. დაეხმარეთ ნიკას ბიზნესის წარუმატებლობის ყველა შესაძლო მიზეზი დააფიქსიროს:

- ცუდი ადგილმდებარეობა;
- არაეფექტური მომსახურება;
- ცუდი სამუშაო პირობები;
- დაბალი ხარისხის საქონელი;
- ძალიან მაღალი ფასები;
- კონკურენტთა სიმრავლე;
- რეკლამის არარსებობა;
- არაპოპულარული, მოდას ჩამორჩენილი საქონელი;
- სხვა? გააკეთეთ კომენტარი თქვენს შეფასებებზე.

2. გიოცნებიათ ბიზნესმენობაზე? როგორ წარმოგიდგენიათ თქვენი ცხოვრება ოცნების ასრულების შემთხვევაში?

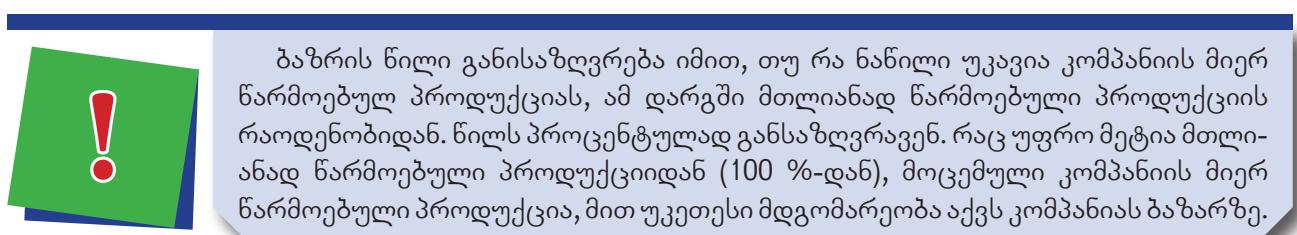
ბიზნესის ფლობა, ან მის მმართველად ყოფნა ადამიანებში კეთილდღეობის ასოციაციას იწვევს: ბევრი ფული, კარგი მანქანა, ფეშენებელური სახლი, ყველა ოცნების ასრულება... თუმცა, ვის ოჯახსაც ბიზნესთან შეხება ჰქონია, ეცოდინება, რა რთულია მოგების მიღება. ბიზნესის დაწყებიდან საოცნებო ცხოვრებამდე რთული გზაა გასავლელი. მიღწეული წარმატება კი სამუდამო არ არის. ხშირად წარმატებით წამოწყებულ ბიზნესსაც უჭირს სასურველი მდგომარეობის ხანგრძლივად შენარჩუნება და ბაზრის დატოვება უხდება.

თუ მომხმარებელს საქონელი მოსწონს, მოთხოვნა იზრდება და გამყიდველი მოგებული რჩება. მოთხოვნა მძლავრი საბაზრო ფაქტორია. ის მეწარმეს უფრო მეტი და ხარისხიანი პროდუქციის წარმოების სტიმულს აძლევს. თუ დროთა განმავლობაში საქონლის მიმართ მომხმარებლის ინტერესი კლებულობს – მოთხოვნა მცირდება. თუ მეწარმემ ალტერნატიული საქონლის წარმოებაზე დრულად არ იფიქრა, გაკოტრების საფრთხის წინაშე აღმოჩნდება. ბაზრის მკაცრი კანონები მეწარმეებს მშვიდად ყოფნის საშუალებას არ აძლევს. ბაზარზე წარმატება ბიზნესს ერთგული კლიენტების შეძენის და მდგრად მდგომარეობაში ყოფნის შესაძლებლობას აძლევს.

მეწარმემ მომხმარებლის სურვილები, მიდრეკილებები, პრიორიტეტები უნდა შეისწავლოს და მათი გათვალისწინებით იმოქმედოს.

ნებისმიერი მეწარმისათვის ბაზარზე სასურველი მდგომარეობა, დარგში მნიშვნელოვანი საბაზრო წილის მოპოვებაა.

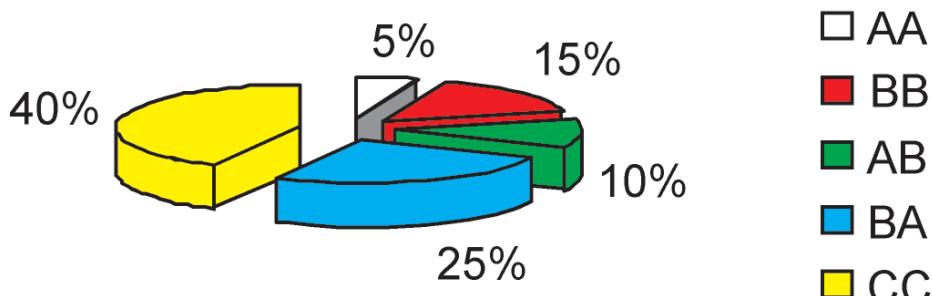

როგორ შეიძლება ბაზრის წილის გაზრდა? ეს ფირმების სასტარტო (საწყის) პირობებსა და ფინანსურ მდგომარეობაზეა დამოკიდებული.

ბაზრის წილის გასაზრდელად ფირმები ერთდროულად რამდენიმე გეგმის (სტრატეგიის) მიხედვით მოქმედებენ:

ფირმის სტრატეგია	რას ნიშნავს?	მაგალითი
მოულოდნელად გაჩენილი ხელსაყრელი შესაძლებლობებით სარგებლობა	ისეთი შესაძლებლობების გამოყენება, როგორიცაა პროდუქტზე მოთხოვნის ზრდა, იაფი რესურსების ბაზრის პოვნა, მომგებიანი იდეის აღმოჩენა, კომპანიათა შერწყმა, ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა და სხვ.	კომპანიები ყიდულობენ ლიცენზიებს, პატენტებს, სავაჭრო ნიშნებს. დიდი ხანია „კოკა-კოლასა“ და „მაკდონალდსის“ პროდუქცია მხოლოდ აშშ-ში აღარ იყიდება.
მომხმარებლისათვის ალტერნატიული საქონლის ან მომსახურების მიწოდება	ფირმები პროდუქტის ან მომსახურების ახალ ვარიანტებს შეიმუშავებენ.	სწრაფი საფოსტო მომსახურების ფირმები „იუ-პი-ესი“ (UPS) და „დი-ეიჩ-ელი“ (DHL) პოპულარული გახდა მსოფლიოს ნებისმიერ წერტილში, ადრესატებისათვის გზავნილების 2-3 დღეში მიტანით, ეს დაეხმარა იმაში, რომ მრავალ ქვეყანაში, მათ შორის საქართველოშიც, კონკურენტთა მომსახურება დაეჩრდილა და ბაზრის ლიდერი გამხდარიყო.
საბაზრო ცვლილებების გათვალისწინება	დამატებითი მომსახურების შეთავაზება.	ამერიკულმა კომპანიამ „SERVE“, რომელიც გრანდიოზულ სტაციონალურ ავტოსარემონტო სახელოსნოებს ფლობს, ავტომანქანის მფლობელებს დამატებითი მომსახურებაც შესთავაზა. მან სახელოსნოები გამოძახებით (მობილური სარემონტო სახელოსნოები) გახსნა, რითაც მნიშვნელოვან წარმატებას მიაღწია და ბაზრის ლიდერი გახდა.
პროდუქციის ან საწარმოო პროცესის გაუმჯობესება	ფირმები მიერ ახალი პროდუქციის შექმნა, ან ძველის დახვეწა და მოხმარების გაადვილება.	სათვალეების ჩანაცვლება კონტაქტური ლინზებით, რძისა და ნატურალური წვენებისათვის მინის ტარის, პლასტმასის, თუნუქის ან ქალადის შეფუთვით შეცვლა, ციფრული ფოტოგრაფიის ბაზარზე გამოჩენა, ამის საუკეთესო მაგალითია.
საზოგადოებრივი ტენდენციების ოპერატორული გა-მოყენება.	საზოგადოებრივი ცნობიერება და ცხოვრების სტილი, მოსახლეობის შემოსავლების ზრდასთან და სხვა ქვეყნებთან ინტეგრაციის შედეგად იცვლება, რაც ბიზნესისათვის ახალ ხელსაყრელ შესაძლებლობებს ქმნის.	თუ მოსახლეობის დიდ ნაწილს ხელოვნური ტყავის ქურთულები უფრო მეტად იზიდავს, ვიდრე ბუნებრივი, მენარმემ ეს ტენდენცია ახალი პროდუქტების დაგეგმვისას უნდა გამოიყენოს. სამშენებლო ბუმი თბილისში, საზოგადოებრივი ტენდენციების ბიზნესზე ზეგავლენის ნათელი მაგალითია.

ნახაზზე ნაჩვენებია ერთ ბაზარზე მოღვაწე ხუთი მსხვილი კომპანია. მათგან ყველაზე დიდი წილი CC კომპანიას აქვს. ის 40%-ის ტოლია. CC კომპანია ბაზრის ლიდერია.

- რომელ კომპანიას აქვს ყველაზე მცირე წილი?
 - როგორ უნდა იმოქმედოს ამ კომპანიამ, წილის გაზრდა რომ შეძლოს?
 - როგორ შეიცვლება CC კომპანიის მდგომარეობა ბაზარზე, თუ კომპანია წილის 10%-ით გაზრდას მოახერხებს?
 - ჩამოთვალეთ თქვენთვის ცნობილი ლიდერი კომპანიები.
 - როგორ უნდა მიაღწიოს კომპანიამ ლიდერობას ბაზარზე?
1. როგორ უნდა დაარწმუნოს კომპანიამ მომხმარებელი, რომ ბაზარზე საუკეთესო საქონელს სწორედ ის სთავაზობს?
 2. ჩამოთვალეთ თქვენთვის ცნობილი კომპანიების აქციები, რომელიც მომხმარებლის ყურადღების მისაპყრობად ჩატარდა.

- ბაზარზე არავის აქვს მოგების გარანტია!
- პროდუქტის გასაღება დამოკიდებულია იმაზე, თუ როგორ შეძლებს ფირმა მომხმარებელის დარწმუნებას, რომ სწორედ მის მიერ წარმოდგენილი საქონელია საუკეთესო. სწორად შერჩეული სარეკლამო ფრაზა, მომხმარებელს ამ საქონლის შეძენის სურვილს უჩენს.

მე რომ საკუთარი ბიზნესი მქონდეს...

ც ს ე

კითხვები და დავალებები

წაიკითხეთ ქვემოთ მოყვანილი საგაზეთო სტატიის ფრაგმენტები და თითოეულ შემთხვევაში განსაზღვრეთ:

1. შეიცვლება თუ არა ბიზნესის მიერ ბაზარზე დაკავებული პოზიცია?
2. თუ თვლით, რომ შეიცვლება, განსაზღვრეთ ცვლილების მიმართულება-გამყარდება, შემცირდება თუ კრახით დაასრულებს არსებობას?
3. თუ აღნიშნული მოვლენა ცვლილებას არ იწვევს, ახსენით რატომ?
 - ა) კაფე „იებში“, სახელმწიფო სანიტარული სამსახურის ინსპექციამ, სანიტარული ნორმების დარღვევა დააფიქსირა;
 - ბ) ქათმის გრიბის ეპიდემიის საშიშროებასთან დაკავშირებით, სასურსათო მაღაზიების ქსელიდან ამოღებული უნდა იქნეს ქათმის პროდუქტები;
 - გ) სპეციალიზირებულ მაღაზიას „ფრინფერის ხორცი“ დეზინფექცია ჩაუტარდეს და ორკვირიანი კარანტინი დაწესდეს;
 - დ) ერთი წლის განმავლობაში, კომპანიამ სარეკლამო კამპანიაში 1 მილიონ ლარამდე დახარჯა;
 - ე) მაღაზიის მფლობელმა გამყიდველებს ხელფასი გაუორმავა.
 - ვ) მსოფლიოში ცნობილმა ხორცის მნარმოებელმა ფირმამ „XYZ“ განაცხადა, რომ საქართველოს ბაზარზე მისი შემოსვლის მიზანი არ არის მაქსიმალური მოგების მიღება, არამედ საზოგადოების წინაშე ვალის მოხდა;
 - ზ) რძის პროდუქტების მნარმოებელმა კომპანია „ლამამ“ იაფი და ხარისხიანი რესურსების წყარო გამონახა;
 - თ) ლუდის ბაზრის განვითარების შესწავლის მიზნით ჩატარებული გამოკვლევის შედეგებით, მოსახლეობაში ლუდის მოხმარების ზრდა შეიმჩნევა. მკვლევარების პროგნოზით, ლუდის ყოველწლიური მოხმარება 590 -600 მლნ. ლიტრს მიაღწევს. კვლევის შედეგების გაცნობის შემდეგ, ლუდის მნარმოებელმა კომპანიამ „ლუდი XXI“, ბანკიდან კრედიტის აღება და საწარმოს რეორგანიზაცია-გაფართოება განიზრახა.

ისახავთ

ბაზარზე ხანგრძლივად რჩება საწარმო, რომელსაც მომხმარებლის საჭიროებების მიმართ სწრაფი რეაგირების უნარი აქვს.

როგორ გვინიათ, ბიზნესის წარმატებისათვის ეს პირობა საკმარისია? პასუხი დაასაბუთეთ არგუმენტებით.

ბაზარზე ბიზნესის ყოფნა-არყოფნის საკითხი მხოლოდ მომხმარებლის მოთხოვნილებებზე დროულ რეაგირებაზე, ჩადებულ ინვესტიციებზე, მეწარმის მონდომებასა და უნარ-ჩვევებზე არ არის დამოკიდებული. ბიზნესის „სასიცოცხლო“ პირობებს უამრავი სხვა ფაქტორიც ქმნის. საწარმოები იზოლირებულად ვერ იარსებენ. მათ ფუნქციონირება უხდებათ გარკვეულ გარემოში, რომელიც მათზე ზემოქმედებს და ხშირად „სასიკვდილო დარტყმებსაც“ აყენებს.

სიტუაცია ①

ქვეყანა სამთავრობო ცვლილებების მოლოდინშია. საინფორმაციო საშუალებები მთელი თვე მნიშვნელოვან პოსტებზე სავარაუდო კანდიდატურებს ასახელებენ. ჟურნალისტები აცხადებენ, რომ ბიზნესმენები დიდი ინვესტიციებისაგან თავს იკავებენ.

- თქვენი აზრით, რომელი მოტივებით ხელმძღვანელობენ მეწარმეები ამ გადაწყვეტილების მიღების დროს? სხვა რომელი მიზეზები მოქმედებს ინვესტირების დონეზე? პასუხები შეადარეთ მომდევნო გვერდზე მოცემულ სქემას.

პიზენის მდგრადობაზე მოქმედი ფაზები

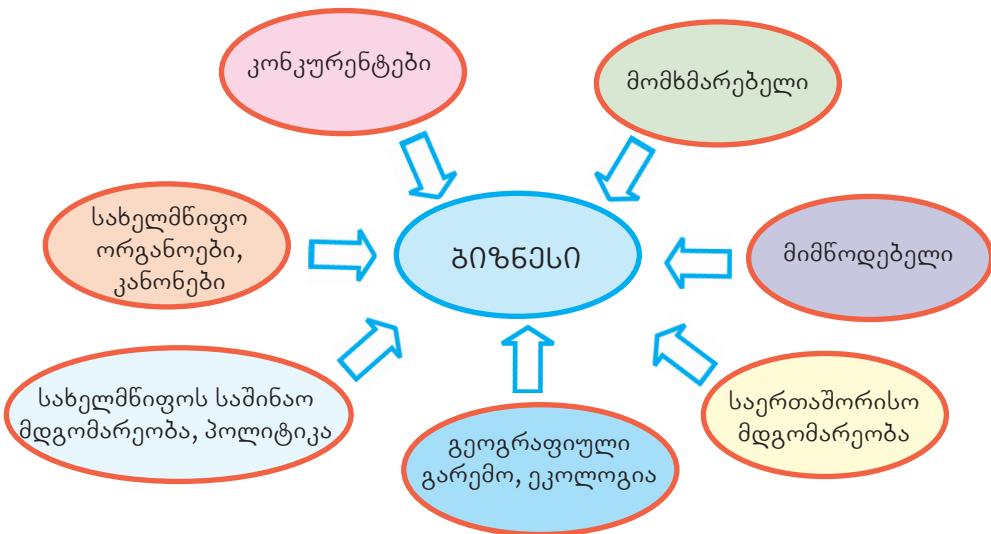
სახელმწიფოს საშინაო მდგომარეობის ზეგავლენა

⇒ ქვეყნის სტაბილურობა ბიზნესის განვითარების აუცილებელი პირობაა. 90-იან წლებში საქართველოში არსებულმა პოლიტიკურმა ქაოსმა და არეულობამ, სამოქალაქო ომმა ეკონომიკის განვითარება მნიშვნელოვნად შეაფერხა. ახალი ბიზნესის წამოწყება უდიდეს რისკთან იყო დაკავშირებული, არსებული საწარმოები კი ერთმანეთის მიყოლებით ტოვებდნენ ბაზარს. ქვეყანა სიღატაკის ზღვარზე აღმოჩნდა. როდესაც ქვეყნის ეკონომიკამ წელში გამართვა დაიწყო, 2008 წელს რუსეთ-საქართველოს ომმა ისევ დაატყო დაღი.

სახელმწიფოს ზეგავლენა

⇒ სახელმწიფო სამეწარმეო საქმიანობის უფლებას ლიცენზირების წესით იძლევა, ბიზნესის მართვას სამართლებრივი ნორმებით — კანონებით და დადგენილებებით — არეგულირებს. სახელმწიფომ შეიძლება, ისეთი საკანონმდებლო ბაზა და საგადასახადო ფონი შექმნას, ისეთი წესები შემოიღოს, რომელიც ბიზნესის განვითარებას გაართულებს. ხშირად პირიქით ხდება: მთავრობა თავისუფალი ბაზრის და კონკურენციის დაცვას ანტიმონოპოლიური კანონებით, უცხოურ საქონელზე შეზღუდვების დაწესებით ადგილობრივი წარმოების ხელშეწყობას და გაძლიერებას ახდენს. მკაფიო მოთხოვნებია საწარმოთა მხრიდან გარემოს დაბინძურებასთან მიმართებაში, მაღალი ჯარიმები მკვეთრად ზრდის საწარმოო დანახარჯებს.

ახალი მეწარმეები იმსფეროში ჩნდებიან, რომელშიც შემოსავლები და მოგება მეტია. ნებისმიერი მატერიალური რესურსი, რომლიც ერთი ფირმისათვის არის ხელშესახები, დროთა განმავლობაში, მეტოქესათვისაც ხელმისაწვდომი ხდება. კომპანიას კონკურენტების მხრიდან აგრესიის მოგერიება (ფასების შემცირება, გაყიდვების წახალისება, სარეკლამო საქმიანობის გაშლა და სხვა) მუდმივად უხდება. ბაზარზე ადგილის შენარჩუნება თითოეული საწარმოსათვის მით უფრო ძნელია, რაც

მეტი და ძლიერი კონკურენტები ჰყავს, რაც მეტად უძნელებენ ფუნქციონირებას. კონკურენტულ ბრძოლაში დამარცხებული საწარმოები ბაზარს ტოვებენ. მეორე მხრივ, იგივე კონკურენტები ბიზნესისათვის სტიმულის მიმცემი ხდებიან. ბაზარზე ადგილის შესანარჩუნებლად საწარმო იძულებული ხდება ბაზრის მკაცრი წესები მიიღოს — რამდენადაც შესაძლებელია მაღალი ხარისხის და დაბალი ფასის პროდუქცია გამოუშვას, რაც მომხმარებლისათვის მომგებიანია.

მომხმარებლის ზეგავლენა

⇒ ბიზნესის ფუნქციონირების ძირითადი მიზანი მოგების მიღებაა. მოგებას ფირმა მომხმარებელის საშუალებით ღებულობს. ის შემოსავალი, რომელიც მეწარმეს ახალი წედლეულის შექმნის და საქმიანობის გაგრძელების საშუალებას აძლევს, მხოლოდ რეალიზებულ (გაყიდულ) პროდუქციას მოაქვს. კლიენტების შემცირების შემთხვევაში, საწარმო ფუნქციონირებას დიდხანს ვერ შეძლებს. სწორედ მომხმარებლის კმაყოფილება განსაზღვრავს ბიზნესის წარმატებას, ამიტომ მომხმარებელი ბიზნესის გარემოს უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია. მისი გემოვნება, განათლების დონე და კულტურა, რელიგიური კუთვნილება, სოციალური მდგომარეობა, ასაკი, შემოსავლები, ცხოვრებისეული ფასეულობები გავლენას ახდენს წარმოებაზე: პროდუქცია სწორედ მათი გათვალისწინებით იქმნება. მომხმარებელს მით უფრო მეტი ძალაუფლება გააჩნია ბაზარზე, მით უფრო მნიშვნელოვანი ზემოქმედების უნარი აქვს პროდუქციის ხარისხზე და ფასებზე, რაც უფრო ცოტა მომხმარებელი ჰყავს კონკურეტულ ბაზარს და პროდუქტს.

მომწოდებელთა ზეგავლენა

⇒ წედლეულის მომწოდებლების მხრიდან შეფერხებები საწარმოების ფუნქციონირების პარალიზებას, ზოგჯერ კი შეწყვეტასაც იწვევს. მაგალითად, ელექტროენერგიის ან ბანკიდან ფულის ნაკადის შეწყვეტას, ხშირად წარმოების გაჩერება და მნიშვნელოვანი ზარალი მოჰყვება.

გეოგრაფიული გარემოს ზეგავლენა

⇒ ბიზნესისთვის მნიშვნელოვანია როგორც ბუნებრივი (გეოგრაფიული) გარემო: მიწა, წყალი, სათბობ-ენერგეტიკული რესურსები, კლიმატი, ბუნებრივი წედლეული და სხვა, ასევე ეკოლოგიური გარემოც. არც თუ იშვიათად, საწარმოები გარემოს აპინძურებენ. ტოქსიკური ნარჩენები ეკოლოგიურ ცვლილებებს და მოსახლეობის ჯანმრთელობის გაუარესებას იწვევს. თუ ასეთი დარღვევები მასშტაბურია, ხელისუფლება იძულებულია საწარმო დახუროს. განსაკუთრებით საშიში ჰაერის, წყლის და ნიადაგის დაბინძურებაა.

საერთაშორისო მდგომარეობის ზეგავლენა

⇒ ცნობილია, რომ სპარსეთის ყურეში საომარმა მოქმედებებმა ჯაჭვური რეაქცია გამოიწვია ნავთობის იმპორტიორ ქვეყნებში. ეკონომიკის აღმავლობა შეფერხდა, გაძვირდა ფასები ენერგომატარებლებზე (საქართველოში ნავთობზე), რამაც წარმოებას უდიდესი პრობლემები შეუქმნა. მსოფლიომა კრიზისმა კი ქვეყნების უმრავლესობაში ეკონომიკას დიდი დარტყმა მიაყენა.

სიტყაცია 2

ნინომ ელექტროსაქონლის დამამზადებელ კომპანიაში დაიწყო მუშაობა. მას მსხვილ გადამყიდველებთან უხდება ურთიერთობა. გოგონას ძალიან უნდა სამსახურში წარმატებას მიაღწიოს, ამიტომ კლიენტებს საქონელს მონდომებით უქებს. ინფორმაცია იმდენად გააზვიადა, რომ ვერც კი მიხვდა, სიმართლეს როგორ დაშორდა. მართალია პროდუქცია ორ დღეში გაიყიდა, მაგრამ მენეჯერს არც კმაყოფილება შეტყობია და არც ნინოს შექება უფიქრია...

- 1) რა შედეგებს მოიტანს ნინოს საქციელი კომპანიისათვის?
- მსხვილი გადამყიდველებისათვის? რატომ?
- 2) სამართლიანი იქნება თუ არა ფირმის ადმინისტრაცია,
- თუ ნინოს დასჯას გადაწყვეტს?
- 3) შეაფასეთ მენეჯერის საქციელი.

ირსებადება

ცნობილია, რომ სინგაპური სისუფთავითა და წესრიგით გამორჩეული ქალაქ-სახელმწიფოა. თუმცა, ბევრმა არ იცის, რომ იქ ავტომობილის ფლობა წლიურად ღირებულების 50%-დან 150%-მდე იბეგრება და გადასახადი თვეებზე ნაწილ-დება. მთავრობამ ეს ღონისძიება უცილებლად მიიჩნია ავტომობილების გაყიდვების შესამცირებლად, რადგან ნინააღმდეგ შემთხვევაში ქუჩები მანქანებით გადაიტვირთებოდა და საცობები შეიქმნებოდა, რაც ავტომობილის მფლობელებს ქალაქში გადაადგილებისას პრობლემებს შეუქმნიდა.

ა) როგორ გონიათ, სახელმწიფოს მიერ ასეთი ბეგარის შემოლება არის თუ არა ბაზრის რეგულირება?

ბ) ავტომობილის მფლობელების მდგომარეობას ასეთი ბეგარა ნამდვილად გააუმჯობესებს?

გ) როგორი ეფექტი ექნება მსგავსი ბეგარის დაწესებას საქართველოში? რა კავშირშია ბიზნესის გარემო მომხმარებელთან?

იმუშავეთ ჯგუფებში. გაანალიზეთ, როგორ აისახება ბიზნესზე მოქმედი ფაქტორები მომხმარებლებზე. დახაზეთ სქემა, მოამზადეთ პრეზენტაცია.

პითხევი და დავალებები

წაიკითხეთ ბოლო 3 დღის განმავლობაში საქართველოში ბიზნესის განვითარებასა და პრობლემებზე პრესაში გამოქვეყნებული სტატიები, უპასუხეთ კითხვებს:

1. რომელი პრობლემაა უმწვავესი?
2. როგორია მთავრობის ზეგავლენა ბიზნესის განვითარებაზე, დადებითი თუ უარყოფითი? მოყვანეთ მაგალითები.
3. რა გავლენას ახდენს საქართველოში ბიზნესის განვითარებაზე:
 - ა) საქართველოს დღევანდელი საშინაო მდგომარეობა?
 - ბ) საერთაშორისო მდგომარეობა?
 - გ) სახელმწიფო გადაწყვეტილებები?
 - დ) ურთიერთობა გეოგრაფიულ მეზობლებთან?
 - ე) მომხმარებლის პრიორიტეტების ცვლილება?
- 3) როგორ „ებრძვიან“ კონკურენტი საწარმოები ერთმანეთს საქართველოში? მოიყვანეთ მაგალითები.

მომხმარებელი საქონლის შეფუთვას ისეთივე ყურადღებას აქცევს, როგორც თვით საქონელს. არასაიმედოდ შეფუთული პროდუქტია ნდობას არ იმსახურებს, ამიტომ საქონლის ეფექტურ შეფუთვას მწარმოებლები დიდ თანხებს და დროს უთმობენ.

შესაფუთი მასალების წარმოება მსოფლიოში გაყიდვების მოცულობით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგია. ყოველწლიურად საკონსერვო ქილებიდან დაწყებული პერმეტული კონტეინერებით დამთავრებული, მილიარდობით დოლარის შესაფუთი მასალა მზადდება და იყიდება.

კარგი შეფუთვა არა მარტო იცავს პროდუქტს, არამედ ხაზს უსვამს მის უპირატესობას თავისი ფორმით, ფერით, შემადგენლობითა და დიზაინით. შეფუთვა მყიდველთა ყურადღებას იქცევს, აადვილებს საქონლის აღქმას და განთავსებას. არსებობს შეფუთვის კოდირებული სახეობებიც, ისინი დამცავ სიგნალს გამოსცემენ, რითაც ამცირებენ მოპარვის საფრთხეს.

შეფუთვის ფერი ინფორმაციის მიწოდების საშუალებასაც წარმოადგენს, მყიდველს შეუძლია მოკლე დროში, ეტიკეტზე არსებული ინფორმაციის გაცნობამდე, საქონლის შესახებ დასკვნა გააკეთოს. მაგალითად, სასმელის ქილა, რომელზეც წითელი ფერი დომინირებს, იმაზე მიუთითებს, რომ მასში ან კოკა-კოლაა, ან პომიდვრის წვენი; მწვანე ფერი – ლიმონის შემცველ სასმელზე მიუთითებს, ნარინჯისფერი – ფორთოხალზე. თუ ჭურჭლის სარეცხი სითხე ყვითელი შეფუთვითაა, წინასწარ ვიცით, რომ მას ლიმონის სუნი ექნება, ნივთების შავი შეფუთვა მისი ელეგანტურობის მაჩვენებელია.

შეფუთვის შემადგენელი ნაწილია **ეტიკეტი**. ის პროდუქტის დამახასიათებელი ნიშნების ამოცნობაში გვეხმარება. საქონლის ხარისხის, შემადგენლობის, მოხმარების წესების, გამოყენების ხანგრძლივობის და სხვათა შესახებ ინფორმაციას იძლევა.

მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში კანონების მეშვეობით, რეგულირდება საკვები პროდუქტების, მედიკამენტების, კოსმეტიკური ნაწარმის და მრავალი ქიმიური და სხვა პრეპარატების მარკირება. კანონი მაკონტროლებელ ორგანოებს ავალდებულებს ეტიკეტებზე ჩამოთვლილი შემადგენელი ნაწილების სიზუსტეს თვალყური ადევნონ.

ეტიკეტს გამყიდველები ხშირად საქონლის პოპულარობის ხარისხის დასადგენად იყენებენ. მომხმარებელს მათ შეგროვებას სთხოვენ და გარკვეული რაოდენობის ეტიკეტისათვის სხვადასხვა პრიზებს სთავაზობენ, ათამაშებენ ლატარეას. საქონელზე განთავსებული ელექტრონული კოდები კომპანიებს პროდუქციის მოძრაობაზე დაკვირვების საშუალებას აძლევს.

არაეკოლოგიური შეფუთვა საქონლის ხარისხს, შესაბამისად გასაღებას უდიდეს ზიანს აყენებს, შესაძლებელია საწარმოს დახურვის მიზანიც გახდეს.

შეფუთვა მომხმარებლის დამოკიდებულებასთან პირდაპირაა დაკავშირებული. მომხმარებლის პირველადი რეაქცია საქონელზე, აღქმა და დამოკიდებულების ჩამოყალიბება (მოსწონს თუ არა საქონელი) – მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს როგორი იქნება შემდგომში

- ⇒ გაყიდვების მოცულობა;
- ⇒ პროდუქტის და ფირმის იმიჯი;
- ⇒ მდგომარეობა ბაზარზე;
- ⇒ საქონლის კონკურენტუნარიანობა.

26 ვაკრთვეთ კომპანია „ათინათი!“

კომპანია „ათინათი“ 3 ბიზნეს ერთეულისაგან შედგება. თქვენი ამოცანაა, გაეცნოთ მათ შესახებ მონაცემებს, მოახდინოთ თითოეული ბიზნესის ანალიზი და კომპანიის მომავალი მდგომარეობის პროგნოზირება. გადაწყვიტოთ, შეძლებს კომპანია ბაზარზე არსებობა განაგრძოს? ახსენით ფიქრობთ ასე? თუ თვლით, რომ ბიზნესის მდგომარეობა რთულია, დასახეთ მდგომარეობის გამოსწორების გეგმა და მოამზადეთ გეგმის პრეზენტაცია.

გაეცანით ინფორმაციას წარმოსახვითი კომპანია „ათინათის“ შესახებ:

შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება „ათინათი“ 3 ბიზნეს-ერთეულისაგან შედგება. ესენია:

1. გამაგრილებელი უალკოჰოლო სასმელების კომპანია „სიხარული;“
2. ყავის დამამზადებელი საწარმო „გეოარაბიკა;“
3. სწრაფი კვების რესტორნების ქსელი „პრინცესა“

1. „სიხარული“ ახალი საწარმოა, ბაზარზე მისი წილი დიდი არ არის, მაგრამ ორი თვის წინ ჩატარებული სოციოლოგიური გამოკვლევის შედეგების მიხედვით რესპონდენტთა 60%-მა მათთვის ცნობილი ხარისხიანი უალკოჰოლო სასმელებიდან პირველ რიგში, სწორედ „სიხარული“ დაასახელა. „სიხარული“ უკვე 5 სახის უალკოჰოლო სასმელს უშვებს.

2. „გეოარაბიკა“ ყავის დამაფასოებელი საშუალო ზომის საწარმოა. მისი პროდუქცია ხლების მანძილზე პოპულარული იყო საქართველოს ბაზარზე, თუმცა, უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში გახშირდა შემთხვევები, როდესაც საწარმომ ხარისხი ვერ უზრუნველყო. ერთი თვის წინ საწარმომ სავაჭრო ქსელიდან დიდი რაოდენობით წუნდებული პროდუქცია უკან დაიბრუნა. ხელმძღვანელობამ პროდუქციის მეორედ გადამუშავება და მდგომარეობის გამოსწორება გადაწყვიტა, მაგრამ საკმაოდ დაბალი ხარისხის ყავის პარტიები მუშების დაუდევრობის გამო, სავაჭრო ქსელში მეორედ მოხვდა, რამაც მყიდველთა და მაღაზიის მფლობელთა უკმაყოფილება გამოიწვია. სახელმწიფო სანიტარული სამსახური ამ ფაქტით დაინტერესდა და დაინტერესდება თუ როგორ მოქმედებს წუნდებული ყავა მომხმარებლის ჯანმრთელობაზე. კვლევის შედეგების გამოქვეყნებამდე წარმოება შეაჩერა. მენეჯერები თვლიან, რომ საგანგაშო არაფერია და პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესება შესაძლებელია, რამდენადაც როგორც დანადგარები, ისე რესურსები სრულიად ახალია. ამიტომ, უკეთესი სპეციალისტების მოყვანით პრობლემა გადაიჭრება.

3. „პრინცესამ“ ერთი რესტორნიდან დაინტერესდება თავდების ხლის თითოეული მომავალი მსგავსი მომსახურების შეთავაზება სიახლე იყო. თუმცა ბევრი მიმდევრები გამოუჩნდა, ბაზარზე მას ადგილი დამკვიდრებული აქვს, წარმატების მიზეზად მენეჯერს მზარეულთა საუკეთესო გუნდი მიაჩნია. რესტორანს ნედლეულის ხარისხთან, მოწოდების დროსა და ტრანსპორტირებასთან დაკავშირებით პრობლემები არასოდეს ჰქონია. „პრინცესა“ ქსელს აფართოებს მოთხოვნის ზრდის პარალელურად: ყოველწლიურად, დედაქალაქში ან საქართველოს რომელიმე რეგიონულ ცენტრში ერთი ახალი ობიექტი იხსნება. ანალიტიკოსების პროგნოზით 3-5 წლის შემდეგ ბაზრის ზრდის ტემპი 4-6-ჯერ შემცირდება, კონკურენციის ინტენსიურობა კი შენარჩუნდება ან ზრდას განაგრძობს.

იმუშავეთ ჯგუფებში.

შეადგინეთ ბიზნესის ამჟამინდელ და მომავალ მდგომარეობაზე მაქსიმალური ინფორმაციის მომცველი ცხრილი და ყველა არსებული მონაცემის მიხედვით შეავსეთ ის. თითოეული ბიზნესისათვის განსაზღვრეთ:

- ბაზრის ტენდენციები;
- მდგრადობის პირობები;
- პროდუქციის ხარისხი;
- განვითარების პერსპექტივა.

სიტუაციის ანალიზისას არ დაგავიწყდეთ, რომ თქვენ კომპანია „ათინათის“ განვითარების პროგნოზირება უნდა მოახდინოთ (უნდა განსაზღვროთ კომპანიის მომავალი); ამისათვის კარგად შეისწავლეთ მოცემული ინფორმაცია.

სამუშაო დრო ჯგუფებში 20 წთ-ია, თითოეულ ჯგუფს პრეზენტაციისათვის 7 წუთი ეთმობა.

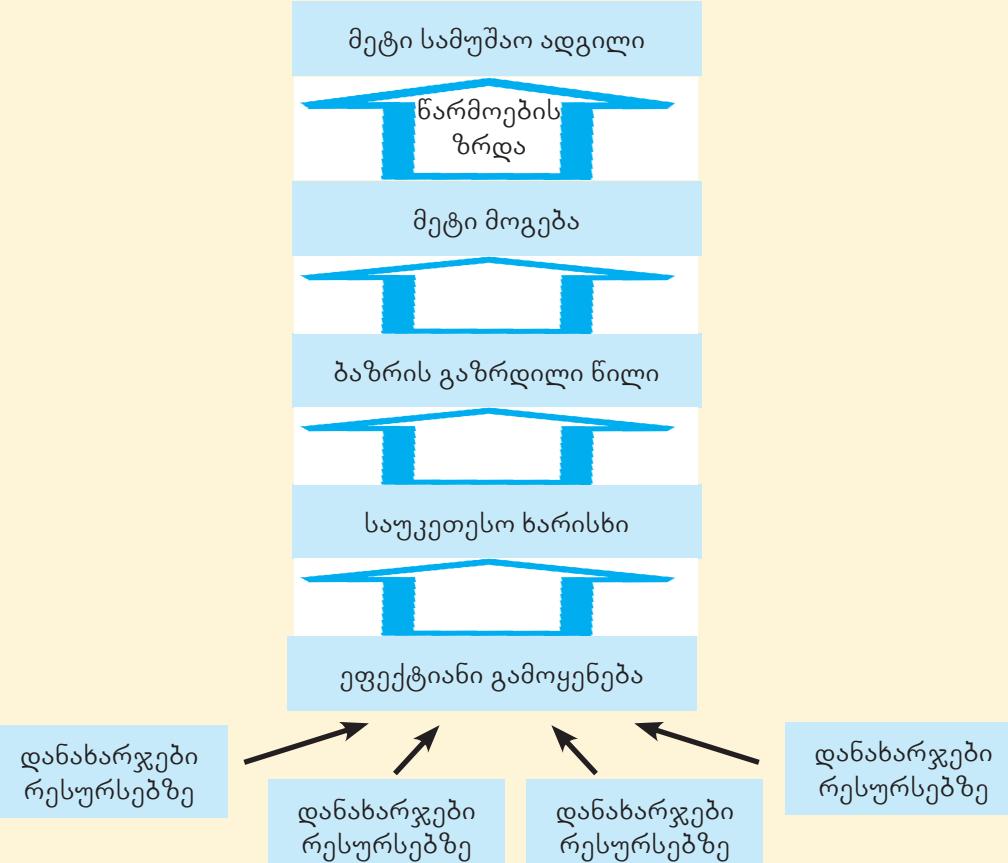
საუკეთესო შედეგის მისაღებად „გონებრივი იერიშის“ მეთოდით იმუშავეთ: ჯგუფის თითოეულმა ნევრმა გამოთქვას ნებისმიერი მოსაზრება ამ საკითხთან დაკავშირებით. აზრები დააფიქსირეთ ქაღალდზე, ნუ გააკრიტიკებთ ნურცერთ იდეას, ბოლოს იდეები შეაჯერეთ და პრეზენტაცია მოამზადეთ. პრეზენტაციის დასრულების შემდეგ 3-4 წთ ოპონენტების შეკითხვებზე პასუხებს დაუთმეთ.

დავალება

სქემის მიხედვით გაიაზრეთ და ჩანსერეთ მასში რომელიმე კონკრეტული ბიზნესის (ან პროდუქტის) განვითარების ისტორია და საზოგადოებრივი შედეგები.

დაიწყეთ საჭირო რესურსების ჩამოთვლით, ახსენით რას გულისხმობს მათი ეფექტიანად გამოყენება თქვენს კონკრეტულ ბიზნესში, მოერიდეთ ზოგად ფრაზებს!!!

ისახავეთ

შეუძლია თუ არა მეწარმეს წინასწარ განსაზღვროს, რამდენად უზრუნველყოფს საქონლის ან მომსახურების მის მიერ შეთავაზებული ხარისხი პროდუქტის კონკურენტუნარიანობას?

სიცუაცია ①

ბატონი გიორგი თვლის, რომ ბაზარი კაკაოს ერთფეროვანი პროდუქტებით არის გაჯერებული, ამიტომ მას შეუძლია ხელსაყრელი შემთხვევით ისარგებლობს და სარისკო წამოწყება დაგეგმოს: ბაზარს სხვადასხვა მცენარეების თესლისა-გან დამზადებული ინოვაციური კაკაოს შემცვლელი პროდუქტები შესთავაზოს. მათი წარმოება გიორგიმ ერთი თვის წინ დაიწყო. საცდელი პროდუქტი ბევრად არმომატული და გემრიელი გამოვიდა, ვიდრე წატურალური. დამწყებ მეწარმეს ბაზრის დაპყრობა აქვს გადაწყვეტილი.

რეალურად მიგაჩნიათ ამ მიზნის განხორციელება?

დაეხმარეთ ბ-ნ გიორგის იდეა სისრულეში მოიყვანოს. ამისათვის ჯგუფებში ისეთი სამოქმედო გეგმა მოამზადეთ, რომლის ეტაპობრივად განხორციელების შემდეგ ბ-ნ გიორგი შეძლებს კონკურენტების დამარცხებას.

გეგმის პრეზენტაციის შემდეგ შეგიძლიათ დაასკვნათ, რა შემთხვევაში გაუადვილდება ბ-ნ გიორგის კონკურენტების დამარცხება.

ფირმები ერთმანეთს კონკურენციას უწევენ ბაზარზე დამკვიდრებისათვის. წათქვამია, მჯობზე მჯობი არ დაილევაო, ამიტომ ბაზარზე ერთმანეთზე უკეთესი საქონელი იმდენად აქტიურ კონკურენციაშია, რომ მომხმარებელს არჩევანის გაკეთება უჭირს.

კონკურენტებთან ბრძოლაში იმარჯვებს ის ფირმა, რომელსაც აქვს

- დაბალი ფასები;
- მაღალი ხარისხის პროდუქცია;
- ორიენტაცია სიახლეების დანერგვაზე;
- ეფექტუანი რეკლამა.

მხოლოდ იმ საწარმოებს აქვთ დაბალი ფასების დაწესების საშუალება, რომელთაც კონკურენტებთან შედარებით იაფად მოიპოვეს რესურსები და პროდუქტის წარმოებაც წაკლები უჯდებათ. ამიტომ, საწარმოო რესურსებისათვისაც (კვალიფიციური მუშახელი, ნედლეულის იაფი საბადოები და მანქანა-დანადგარები, ახალი ტექნოლოგიები) ფირმებს შორის კონკურენციაა.

იმის მიხედვით, თუ რომელი ფირმა უფრო ადრე აღმოაჩენს რესურსების იაფ წყაროს, ბაზარზე გამოტანილი საქონლისა და მომსახურების ფასები მუდმივად იცვლება.

წარმატებისაკენ მიმავალ გზაზე ბიზნესმენებს უამრავი წინააღმდეგობის დაძლევა უხდებათ. პრობლემების დასაძლევად ექსპერტები მათ ასეთ რჩევას აძლევენ:

დამწყებ ბიზნესმენს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ სიმდიდრეს უწყვეტ ნაკადად იღებს ის, ვინც იცის, როგორ მოიპოვოს და შემდეგ როგორ შეინარჩუნოს მომხმარებლის ნდობა. სტაბილურ ეკონომიკურ გარემოში, თუ ფირმა მომხმარებლის სიმპათიას ინარჩუნებს, ბაზარზე მის არსებობას საშიშროება არ ემუქრება.

სიტუაცია 2

წარმოიდგინეთ, რომ თქვენი კომპანია (შეურჩიეთ სახელი) მოსწავლის ჩანთებს ყიდის. რა თქმა უნდა, სასწავლო წლის დასაწყისში ჩანთა ყველა მოსწავლემ შეიძინა. თქვენ კი უამრავი სარეალიზაციო საქონელი დაგრჩათ. მოიფიქრეთ, თქვენს რაიონში ჩანთების გაყიდვის მიზნით რა ხერხებს მიმართავდით?

იმუშავეთ ჯგუფებში. შეადგინეთ კომპანიის მოქმედების გეგმა და მოამზადეთ პრეზენტაცია.

გახსოვდეთ, რომ პრეზენტაციისათვის თითოეულ ჯგუფს 5 წუთი აქვს.

ბაზარზე დამკვიდრებისთვის
მეწარმეს სჭირდება

სწორად
შეარჩიოს
საქონლის ან
მომსახურების
სახე

ფასები
კონკრეტულ
დროს და
ადგილს
შეუსაბამოს

შეძლოს
პოტენციური
კლიენტების
წახალისება

სწორად შეარჩიოს
სამოქმედო
ადგილმდებარება

მომხმარებლის საქონლითა და მომსახურებით **დაინტერესების ანუ გაყიდვების ხელშეწყობის პოლიტიკას** მეწარმეები მომხმარებლის **სტიმულირების პოლიტიკას** უწოდებენ.

სტიმულირება არის იმ მეთოდების ერთობლიობა, რომელსაც კომპანიები მიზნობრივ ბაზებთან და ფართო საზოგადოებასთან ურთიერთობისას მიმართავენ, რათა მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის ყიდვის **სარგებლიანობაში** დაარწმუნონ.

რეალურ ბაზარზე არსებული კონკურენტი ფირმებიდან „ვინ ვის აჯობებს“ ხშირად იმით განისაზღვრება, თუ რამდენად ეფექტურად ხდება მომხმარებლის **სტიმულირება**. მომხმარებლის შესანარჩუნებელ ღონისძიებებში საწარმოთა უმრავლესობა დიდ თანხებს ხარჯავს. **პოპულარობის** მისაღწევად ისინი აწყობენ საქველმოქმედო აქციებს, სხვადასხვა კონკურსებში აწესენებ პრიზებს, მონაწილეობენ სატელევიზიო გადაცემებში, აფინანსებენ ფესტივალებს, მნიშვნელოვან დელეგაციებს, ფილმებს, ტელე-რადიო გადაცემებს.

გაყიდვების სტიმულირება (ხელშეწყობა)

- მომხმარებლის ინფორმირება პროდუქტის შესახებ;
- მომხმარებლის დარწმუნება, რომ ეს პროდუქტი მათვის შეუცვლელია;
- მომხმარებლისათვის კომპანიის და პროდუქტის შესახებ შეხსენება

გაყიდვების ხელშეწყობის შემადგენელი ძირითადი კომპონენტები:

- ✓ პირადი გაყიდვა;
- ✓ რეკლამა;
- ✓ საზოგადოებასთან ურთიერთობა.

ბაზარზე კონკურენცია ხშირად ისეთი მწვავეა, რომ ფირმების ურთიერთშეტევა ნამდვილ ბრძოლას ემსგავსება. განსხვავება ისაა, რომ ეს ურთიერთდაპირისპირება ფართო საზოგადოებისათვის სასარგებლოა. ის მომხმარებლისათვის შეუმჩნევლად მიმდინარეობს. ხშირად „თავდასხმის ობიექტი“ ფირმაც კი იმდენად გვიან იგებს რა პრობლემები შეუქმნეს კონკურენტებმა, რომ რომ საქმის გამოსწორება შეუძლებელი ხდება. ყველაზე ხშირად ახლად დაარსებული ფირმები ვერ უძლებენ კონკურენციას და ბაზარს ტოვებენ.

იმ შემთხვევაში, როცა ფირმას

- ბაზარზე უჭირს შეღწევა,
- კონკურენციას დამოუკიდებლად ვეღარ უმკლავდება,
- წარმოებული პროდუქციის ასორტიმენტის გაფართოება სურს,
- ფინანსური პრობლემების დაძლევა უძნელდება,

კომპანიის მფლობელები იძულებული ხდებიან სხვა ფირმასთან შეერთების გადაწყვეტილება მიიღონ.

ხშირ შემთხვევები, ერთი საწარმო მეორეს ბიზნესის გაფართოების მიზნით ყიდულობს. შეძენილი ფირმა ან იშლება, ან შემსყიდველი ფირმის შემადგენელ ნაწილად რჩება. არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც კონკურენტ ფირმებს მათი ლიკვიდაციის მიზნით ყიდულობენ. ჩამოთვლილ პროცესებს ფირმების შერწყმას უწოდებენ.

- ვერტიკალურია შერწყმა, როდესაც წარმოების სხვადასხვა ეტაპზე მოღვაწე ფირმები ერთიანდებიან.
 - ⇒ მაგალითად: „კოკა-კოლას“ წარმოებამ 70-იან წლებში მისი პროდუქციის გამავრცელებელი ფირმა „კეპითალ სიტი“ შეიძინა.
- ჰორიზონტალურია შერწყმა, თუ ერთი და იმავე საქმიანობაში ჩაბმული ორი ან მეტი კომპანია გაერთიანდება.
 - ⇒ მაგალითად: წარმოების გაფართოების მიზნით შოკოლადის მწარმოებელი სხვადასხვა ფირმის გაერთიანება მოსკოვში 2002 წელს, ინტერნეტ-პროვაიდერი კომპანიების „სანეტის“ და „ჯორჯია ონლაინის“ ჯერ ერთმანეთთან, შემდეგ კი „კავკასუს ნეთვორქთან“ შერწყმა.
- კონგლომერაციულია შერწყმა, როდესაც განსხვავებული საქმიანობის ორი ან მეტი საწარმო ერთ მმართველობაში გაერთიანდება.
 - ⇒ მაგალითად: სიგარეტის მწარმოებელმა კომპანიამ „კენტი“ ტკბილეულის წარმოება შეიძინა, შეიქმნა ერთ-ერთი უმსხვილესი კონგლომერანტი და ახალი ბაზრის დიდი წილი დაიყრო. „კენტი“ - ამ დასახელების კანფეტს, შოკოლადს და საღეჭრების ყველა თქვენთაგანი იცნობს.

სიტუაცია ③

კომპანია „ფილიპ-მორისი“ ცნობილია, როგორც მსოფლიოში უმსხვილესი თამ-ბაქოს მწარმოებელი ფირმა, რომელიც ათეული წლების განმავლობაში მაღალხარისხის ან ფილტრიან თამბაქოს აწარმოებდა. კომპანიის წამყვანმა მენეჯერებმა გათვალეს, რომ უახლოესი 6-7 წლის განმავლობაში აშშ-ში თამბაქოზე მოთხოვნა მკვეთრად შემცირდებოდა, ამიტომ კომპანიამ ორი უმსხვილესი კორპორაცია: „ჯენერალ ოოდს“ და „რაფტი“-ი შეისყიდა და საკვები პროდუქციის ერთ-ერთ უმსხვილეს მწარმოებლად იქცა.

შერწყმის რომელი სახეა ეს და რა შედეგს მოუტანს იგი კომპანიას?

როგორ შევაღწიოთ ბაზარზე?

როგორ შევაღწიოთ ბაზარზე?

დაჯგუფდით ხუთეულებად, აირჩიეთ თქვენთვის საინტერესო ბიზნესი. განსაზღვრეთ სამოქმედო ბაზარი. თქვენი ამოცანა ამ ბაზარზე დამკვიდრებაა. ამისათვის კონკურენტების შესახებ ინფორმაციის მოგროვება დაგჭირდებათ. გამოარკვიეთ

- რომელი ფირმები ლიდერობენ ამ ბაზარზე?
- რომელი ძლიერი და სუსტი მხარეები აქვთ კონკურენტების პროდუქტებს და მომსახურებას?
- რამდენად ეფექტურია მომხმარებლისათვის პროდუქტის შეთავაზების ფორმები?
- რა ხარვეზები რჩებათ მათ?

მოიფიქრეთ, როგორ შეგიძლიათ ამ ხარვეზების შევსება და მოამზადეთ პრეზენტაცია. პრეზენტაციისათვის თითოეულ ჯგუფს 5 წუთი აქვს.

1. რა არის თითოეული მეწარმის წარმატების საიდუმლო?
2. რა არის ბაზარზე პროდუქტის ხანგრძლივი სიცოცხლის მიზეზი?
3. როგორ უნდა იმოქმედოს ბიზნესმა ბაზარზე ყოფნის გახანგრძლივებისათვის?

ისახავთ

მოიფიქრეთ რა განსხვავებაა კლიენტების მოზიდვის მიზნით ფასის დაწევასა და ბაზარზე მონოპოლიის დამყარების მიზნით ფასის დაწევას შორის.

ს საინიციატივა

- ბაზარზე ახლად შესული კომპანია „ფუჯი“ მთავარ კონკურენტ კომპანია „კოდაკზე“ შეტევისათვის ფასდათმობის სტრატეგიას მიმართავდა. თითქმის იმავე ხარისხის ფოტოქაღალდს 10% -ით ნაკლებად ყიდიდა. „კოდაკმა“ უარი თქვა ფასების შემცირებაზე, რამაც მას ბაზრის დიდი წილი დააკარგვინა.
- „მერსედესის“ ფირმამ გადაწყვიტა „იერიში“ ხარისხიანი და ძვირადლირებული მანქანა „კადილაკის“ ძლიერ მხარეზე მიეტანა. მომხმარებელს მან ახალი პრესტიჟული საქონელი — უფრო ხარისხიანი და უფრო ძვირი მანქანები შესთავაზა, რითაც „კადილაკს“ ევროპული და ამერიკული ბაზრის მნიშვნელოვანი ნაწილი „წაართვა“.
- კბილის პასტების მწარმოებელმა ფირმა „ქოლგეითმა“ მძაფრი კონკურენციის დასაძლევად საინტერესო სტრატეგია შეიმუშავა: ინტენსიურ რეკლამებში დარგის ლიდერზე — „კრესტზე“ ორჯერ მეტი დახარჯა და მომხმარებელს შედარებით დაბალი ხარისხის საქონელი იაფად შესთავაზა. რადგან მომხმარებელთა საკმაოდ დიდი რაოდენობისათვის დაბალი ფასი მნიშვნელოვანი იყო, „ქოლგეითმა“ ბაზარზე სწრაფად დაიმკვიდრა ადგილი, შემდეგ კი ხარისხის გაუმჯობესება დაიწყო, თუმცა რეკლამების ინტენსივობა არ შეუმცირებია. საპასუხოდ „კრესტმაც“ გაზარდა რეკლამისათვის გამოყოფილი თანხები, შეძლებისადაგვარად შეამცირა ფასები, მაგრამ ვერც კონკურენტის სარეკლამო ინტენსივობას გაუტოლდა და ვერც დაკარგული მომხმარებელი დაიბრუნა, ამიტომ შეწყვიტა რეკლამებში დიდი თანხების ხარჯვა და დღემდე მხოლოდ ერთგულ, მისი პროდუქციის მაღალ ხარისხში დარწმუნებულ მომხმარებელზე მუშაობს.
- მოგებაზე ორიენტირებული ბიზნესმენები ეთიკის პრინციპებს არ ივიწყებენ. მაგალითად, 1982 წელს შეერთებული შტატების ქალაქ ჩიკაგოში აფთიაქებები შეძენილი ტკივილგამაყუჩებელი მედიკამენტის – ტაილენბოლის მიღების შედეგად რამდენიმე ადამიანი დაიღუპა. ამ პრეპარატს სამედიცინო ტრანსნაციონალური კომპანია „ჯონსონ-ენდ-ჯონსონი“ აწარმოებდა. გამოძიებამ გამოავლინა, რომ მედიკამენტი განზრას იყო მოწამლული და აჩვენა, რომ საქმე დამნაშავის მიერ პროდუქტის გაფუჭების იზოლირებულ შემთხვევასთან გვქონდა და „ჯონსონ-ენდ-ჯონსონი“ არაფერში არ იყო დამნაშავე, არც შეიძლებოდა პასუხისმგებლად ჩათვლილიყო. მიუხედავად ამისა, კომპანიამ „ჯონსონ-ენდ-ჯონსონი“ განახორციელა გაყიდვის ქსელიდან ამ პროდუქტის ამოღების აქცია, რომელიც 100 მილიონი აშშ დოლარი დაჯდა, თუმცა ეს სამართალდამცველ ორგანოებს არ მოუთხოვიათ.

პროდუქტის ამოღების შემდეგ „ჯონსონ-ენდ-ჯონსონის“ მოგება შემცირდა, მისი დიდი ნაწილი გაყიდვიდან პროდუქტის მსხვილმაშტაბიანი ამოღების და განადგურების ხარჯებმა შთანთქა. მასმედია ყოველდღიურად ავრცელებდა ინფორმაციას, რომ მომხმარებელი აღარასოდეს შეიძენდა ამ პროდუქტს და კომპანიას დახურვა ემუქრებოდა. თუმცა პროგნოზი არ გამართლდა: მოსახლეობამ კომპანიის პასუხისმგებლობის გრძნობით ნაკარნახევი ქცევა მოიწონა. იმის გამო, რომ კომპანიამ ამკარად კლიენტების ინტერესები საკუთარ მოგებაზე უფრო მაღლა დააყენა, მომხმარებლებმა კვლავ დაიწყეს პროდუქტის შეძენა, რამაც ტაილენბოლს მოკლე ხანში ტკივილგამაყუჩებელი წამლების უაღრესად კონკურენტულ ბაზარზე წამყვან პოზიციებზე დაბრუნების საშუალება მისცა.

სახელმწიფო კოდი ჩაზრის კეთების განვითარება

28-29

**სახელმწიფო ყოველთვის
ჰელიკონი!!!**

როგორ ფიქრობთ, გაქრება კონკურენცია, თუ სახელმწიფო ბაზარს
თვითონებულირებისათვის გაწირავს?

ისახავდეთ

რამდენად კონკურენტულია საქართველოს ეკონომიკა მთლიანობაში ან
თქვენს მიერ შერჩეული ცალკეული სექტორი?

სიტუაცია ①

შალის ქსოვილების ბაზარზე ერთადერთი ადგილობრივი მეწარმეა. ის ეროვნული არმიის შესამოსად საჭირო ქსოვილს ამზადებს. ქსოვილების ბაზარზე მოზღვავებული იმპორტირებული საქონლის კონკურენციისაგან თავის დასაცავად მეწარმე სახელმწიფოსგან იმპორტზე გადასახადის დაწესებას მოითხოვს. მას მიაჩინია, რადგან მისი წარმოება ეროვნული თავდაცვისათვის მნიშვნელოვანია, სახელმწიფო ვალდებულია კონკურენტებთან ბრძოლაში დახმარება გაუწიოს.

1. რამდენად გამართლებულია მეწარმის პრეტენზია?
2. რა შედეგებს მოიტანს შალის იმპორტზე შეზღუდვის დაწესება მეწარმისათვის?
3. რა შედეგებს მოიტანს შეზღუდვის დაწესება სახელმწიფოსათვის, რომელიც ამ შემთხვევაში მომხმარებლის როლშია?
4. როგორი არგუმენტაცია იქნება გამართლებული სახელმწიფოს მხრიდან მეწარმის თხოვნის უარყოფის შემთხვევაში?

თქვენ უკვე იცით, კონკურენტები რამდენ პრობლემებს უქმნიან მეწარმეს. თუ მეწარმე ხარისხის შენარჩუნებაზე, ფასის დაკლებაზე, ინოვაციებზე მუდმივად არ იფიქრებს, კონკურენტი ფირმები მომხმარებელთა ნაკადს თავის მხარეს მიმართავენ და მას ბაზრის დატოვება მოუწევს. როდესაც ბაზარზე რამდენიმე მსხვილი გამყიდველია, თითოეული მათგანის პროდუქციაზე მოთხოვა კონკურენტების საფასო პოლიტიკაზეა დამოკიდებული.

რამდენ მეწარმეს უფიქრია, რა ადვილი იქნებოდა მოგების მიღებაკონკურენტები საერთოდ რომ არ ჰყოლოდა, თითოეული საწარმო საკუთარი ინტერესების სასარგებლოდ დააწესდა

მაღალ ფასებს, ბაზარზე დეფიციტს შექმნიდა და მომხმარებელს იძულებულს გახდიდა მაღალი ფასი გადაეხადა, ისე რომ აღარ იზრუნებდა ხარისხზე, რეკლამაზე, ინვაციებზე, შეფუთვაზე... მაგრამ კონკურენცია გარდაუვალია. გამყიდველები არა თუ ბაზარზე გაბატონობას, მის ურთიერთხელსაყრელად გასაყოფად შეთანხმებასაც ვერ მოახერხებენ, რადგან შემოსავლების გაზრდის მიზნით შეთანხმების რომელიმე მონაწილე ფასს აუცილებლად შეამცირებს.

ბაზრები კონკურენტული „თამაშის“ წესებს ნებაყოფლობით არ ადგენენ... კონკურენციის წესების დასაცავადაც, როგორც წესისმიერი შეჯიბრისას, წეიტრალური მხარის ჩარევაა საჭირო. ასეთი მხარე სახელმწიფოა, ის „ მუდამ ფხიზლადაა“, შორიდან აკვირდება და იცავს ბაზარს, რათა რომელიმე სანარმომ ან სანარმოთა ჯფუფმა კონკურენცია არ შეზღუდოს, ბაზრის დაპყრობა და რესურსებზე კონტროლი არ მოიწადინოს. გამორიცხული არ არის ე.წ. „**მტაცებლური ფასების**“ ჩამოყალიბება. „**მტაცებლური ფასები**“ დანახარჯებზე ნაკლები ფასების დაწესებას ნიშნავს. როდესაც სანარმოები ერთმანეთთან შეთანხმების საფუძველზე ერთდროულად შეამცირებენ ფასებს, რათა ბაზრიდან განდევნონ ის კონკურენტები, რომლისთვისაც ასეთი ფასი მიუღებელია, ანდა დარგში არ დაუშვან ახალი კონკურენტების შემოსვლა. მათი ბაზრიდან განდევნის შემდეგ ფასებს კვლავ გაზრდიან და ყველა დანაკარგს აინაზღაურებენ.

ფასების მტაცებლური დაწევა დიდი ფირმების ტაქტიკაა, მათ მნიშვნელოვანი ფინანსური რესურსები გააჩნიათ, ამიტომ შეუძლიათ მნიშვნელოვან დანაკარგებს გაუძლონ. მოკლევადიან დანაკარგები ფირმამ ხანგრძლივი მოგებებით უნდა დაიფაროს, სხვანაირად ეს პოლიტიკა ვერ გაამართლებს, ამიტომ ფასების მტაცებლურ კლებას ყოველთვის ფასების მნიშვნელოვანი მატება ახლავს თან.

ბიზნესის ნარმართვას არეგულირებს სამართლებრივი ნორმები: სახელმწიფო კანონები, დაგენილებები, წესები და პროგრამები, ისინი მხოლოდ მომხმარებლის ინტერესების დასაცავად კი არ იქმნება, არანაკლებ მნიშვნელოვანია მეწარმეებისთვისაც.

სახელმწიფო რეგულირების გარეშე თავისუფალი მეწარმეობა კონკურენციის არსებობას ყოველთვის ვერ უზრუნველყოფს.

საბაზრო კონკურენციის უზრუნველსაყოფად სახელმწიფო ანტიმონოპოლიურ ანუ ანტიტრესტულ კანონებს იყენებს. ეს კანონები იცავენ კონკურენციას, ზღუდავენ მონოპოლიას, არეგულირებენ სარეკლამო საქმიანობას. სახელმწიფოს მხრიდან კონკურენციის დაცვა ეფექტურია, ის ზეგავლენას ახდენს ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღებაზე, ხელს უწყობს ქვეყანაში ეკონომიკის განვითარებასა და სტაბილიზაციას.

■ **ლიცენზია** სახელმწიფოსაგან კონკურენციის გარეშე მუშაობისათვის განსაკუთრებული უფლების მინიჭებას ნიშნავს.

1. რომელი მონოპოლისტური კომპანიების შესახებ გსმენიათ?
2. რა იცით მათ შესახებ?
3. რა გავლენას ახდენენ ისინი ქვეყნის ეკონომიკაზე?

კანონით დაშვებული მონოპოლიის ერთ-ერთ სახეს სახელმწიფო ლიცენზია წარმოადგენს. საზოგადოებრივი კომუნიკაციის ფარგლებში, ლიცენზია სახელმწიფოსაგან კონკურენციის გარეშე მუშაობისათვის, განსაკუთრებული უფლების მინიჭებას ნიშნავს.

სახელმწიფო მომხმარებელს სხვა კანონებით და დებულებებითაც იცავს. ძნელად მოიძებნება საქონელი, რომელიც სამთავრობო რეგულირების რამე ნიშანს არ ატარებს. მაგალითად, საკვები პროდუქტების მნარმოებლები ვალდებული არიან შეფუთვაზე წარმოადგენ, რა არის ყუთ-

ში ან ქილაში, რომელ ინგრედიენტებს შეიცავს. გულდასმით ჩატარებული გამოცდის გარეშე დაუშვებელია წამლის გასაყიდად გატანა.

ვრცელია იმ საქონლის ჩამონათვალი, რომლებმაც სახელმწიფოს მხრიდან გადამოწმება უნდა გაიარონ ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების წესებთან შესაბამისობის თაობაზე. მაგალითად, ავტომობილების კონსტრუქცია უსაფრთხოების სტანდარტებს უნდა აკმაყოფილებდეს. ამასთან ერთად, მავნე გამონაბოლევის საკონტროლო ხელსაწყოები და ავარიის შემთხვევაში მძღოლისა და მგზავრების დამცავი ბალიშებიც უნდა გააჩნდეს. კონსტრუქციის უსაფრთხოება მოეთხოვება მშენებლობებსაც.

იმ მოთხოვნათა შორის, რომლებითაც მთავრობა მომხმარებლებს იცავს, მნიშვნელოვანია ის, რომ გამყიდველს ნებიმიერ გასაყიდ საქონელზე ფასის ნათლად აღნიშვნა მოეთხოვება. მათ შორის სკოლის სახელმძღვანელოების გამომცემლობებსაც. ყურადღება ექცევა იმასაც, რომ რეკლამამ მომხმარებელი შეცდომაში არ უნდა შეიყვანოს. **მომხმარებლის უსაფრთხოება** სახელმწიფოს მხრიდან მოსახლეობის დაცვის ერთ-ერთი მთავარი საკითხია. კომპანია პასუხს აგებს მისი პროდუქტის შენახვისა და მოხმარების პროცესში მომხმარებლის სიცოცხლისა და საკუთრების დაცვაზე (არ აფეთქდება, მომწანიერი არ იქნება, მექანიკურ დაზიანებებს არ გამოიწვევს და სხვა). კომპანიები აგრეთვე პასუხს აგებენ, რომ პროდუქტის წარმოების პროცესი სანიტარული ნორმებისა და ქიმიური შემადგენლობის სრული დაცვით მიღიოდეს.

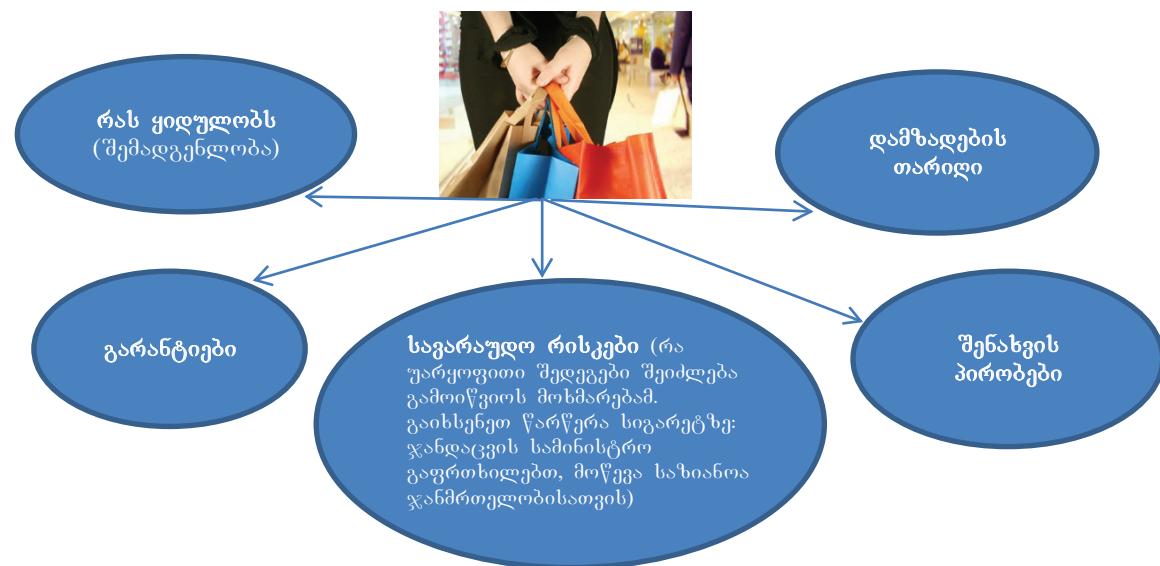
ქვეყნის სავაჭრო პალატა უფლებამოსილია მომხმარებელთა ინტერესების დაცვის მიზნით სასაქონლო სტანდარტები დაადგინოს. სახელმწიფო არა მხოლოდ რეკლამის კეთილსინდის-იერებას უნდა გაუწიოს კონტროლი, არამედ პროდუქციის შეფუთვას, ეტიკეტს, შენახვის პირობების დაცვასაც.

სახელმწიფო მომხმარებლის **ინფორმირებულობის უფლებასაც** იცავს.

ინფორმირებულობის უფლება ინშავს, რომ

საქონლისა და მოსახურების შემცირებას

მომხმარებელთა იცოდეს:

ცნობილია, რომ სახელმწიფო კანონმდებლობა ხელს უშლის ერთი ფირმის მიერ სხვა ფირმის შევიწროვებას. როგორ ფიქრობთ, კონკურენციის ასეთ დაცვას თავისუფალი კონკურენციის შეზღუდვამდე ხომ არ მივყავართ?

სახალხო

1

დავიცვათ მენარმეები და მომხმარებლები.

დაიყავით 2 ჯგუფად, ერთმა ჯგუფმა შეადგინოს **მენარმეთა დაცვის კოდექსი**, მეორემ — **მომხმარებელთა დაცვის კოდექსი**. მოამზადეთ პრეზენტაცია. სამუშაოდ 15 წუთი გაქვთ. საბოლოო ვერსია დაფაზე ერთმანეთის გვერდით გააკარით. პრეზენტაციის შემდეგ მონიშნეთ ორივე კოდექსის საერთო მუხლები, იმსჯელეთ რატომ აღმოაჩნდა ამ კოდექსებს საერთო საკითხები?

სახალხო

2

პოლიციარებია და მოთხოვთ

ფირმები ხშირად კონკურენციის საკანონმდებლო შეზღუდვას მოითხოვენ. მაგალითად, გასული საუკუნის 90-იან წლებში საფრანგეთში სხვადასხვა სეგმენტის გამყიდველები მედია საშუალებებით საინტერესო მოთხოვნებს ახმოვანებდნენ და მთავრობისაგან მხარდაჭერას მოითხოვდნენ. გთავაზობთ ზოგიერთი მათგანის ფრაგმენტს.

- განიხილეთ თითოეული და იმსჯელეთ, როგორი შედეგები მოჰყვებოდა მთავრობისაგან მხარდაჭერის შემთხვევაში, მენარმეთა მოთხოვნების დაკმაყოფილებას ა) მოკლევადიან პერიოდში? ბ) გრძელვადიან პერიოდში?

1. ხუთი წლის განმავლობაში, ყველა სანტექნიკოსმა, ყოველ სასწავლო სემესტრში ზოგად ფიზიკასა და ჰიდრაულიკაში გამოცდები უნდა ჩააბაროს, მხოლოდ ამის შემდეგ მიეცეს მას მუშაობის ლიცენზია.“

2. „.... ახლადგახსნილი მომსახურების ცენტრის მფლობელმა ბატონმა დავითმა პრესკონფერენციაზე განაცხადა, რომ სახელმწიფოსაგან დარგის რეგულირებას მოითხოვს.“

— „უნდა შეიზღუდოს იმ დილეტანტების თავისუფლება, რომლებიც თავს მეეზოვებს და სახლის დამლაგებლებს უწოდებენ და მოსახლეობას დაბალ ფასებში ემსახურებიან“ — განაცხადა მან და ყველა ისეთი პირის მიმართ, ვინც მსგავს საქმიანობას ეწევა და მომსახურების ცენტრში არ არის აღრიცხვაზე, მთავრობას გამოძიების დაწყება და ადმინისტრაციული სასჯელის დაწესება მოსთხოვა.

3. „ეკონომისტთა ნაწილი ამტკიცებს, რომ კანონი, რომელიც ზღუდავს კონკურენტს, ზღუდავს კონკურენციასაც“.

რა საფუძველი აქვთ მათ ასეთი განცხადების გაკეთებისათვის?

სახალხო

3

წარმატებული ბიზნესი

მომხმარებლის უფლებების დაცვა და ნდობის დამსახურება თვით კომპანიისათვისაც სასარგებლოა, რადგან მომხმარებელი არჩევანს ასეთი ფირმების სასარგებლოდაკეთებს. ჩამოთვალეთის ქართული კომპანიებიდა პროდუქტები, რომელთაც მომხმარებლის განსაკუთრებული ნდობა მოიპოვეს.

ისახავეთ

ეთანხმებით თუ არა ეკონომისტებში გავრცელებულ შემდეგ აზრს?

იმისთვის, რომ შევინარჩუნოთ კონკურენტუნარიანი ეკონომიკური სისტემა, საჭიროა ისეთი კანონები ძლიერი ფირმების მოქმედებების საწინააღმდეგოდ, რომლებიც დანახარჯებზე უფრო დაბალ ფასში გაყიდვებს კრძალავენ.

მოამზადეთ თხზულება თემაზე:

ანტიმონოპოლიური კანონების უარყოფითი შედეგები.

ეს

ეს
საინიციატივა

შერმანის კანონი

შერმანის კანონი აშშ-ს კონგრესის მიერ 1890 წელს იქნა მიღებული. კანონი კრძალავს ნებისმიერ კონტრაქტებს, გაერთიანებებს და საიდუმლო გარიგებებს, რომლებიც შტატებს შორის ვაჭრობის შეზღუდვისაკენ ან ვაჭრობის რომელიმე ნაწილის მონოპოლიზაციისაკენ არის მიმართული. ნებისმიერი ორი კონკურენტი, რომელიც გაერთიანდა და გახდა პარტნიორი, შეიძლება დამნაშავედ ჩაითვალოს კონკურენტებისათვის ვაჭრობის გართულებისა და ბაზრის დიდი ნაწილის ჩაგდების მიზნით გაერთიანებისათვის, ამიტომ ფედერალური სასამართლოები მათ წინააღმდეგ გამოდიან და გამოაქვთ დასკვნა, რომ ასეთი გაერთიანებები შერმანის კანონის მიხედვით უნდა აიკრძალოს (დაიშალოს). მაგ., მსოფლიოში ყველაზე დიდი და აყვავებული ტელეკომუნიკაციის ქსელი „AT&T“ 1974 წელს სატელეფონო ინდუსტრიის მონოპოლიზაციის მცდელობაში იქნა ბრალდებული და სასამართლო გადაწყვეტილებით 1982 წელს 22 ლოკალურად მოქმედ კომპანიად დაიშალა.

2000 წელს მთელ მსოფლიოში გახმაურებულმა სასამართლომ კომპანია „მაიკროსოფტი“ მონოპოლიად მიიჩნია და ანტიმონოპოლიური კანონმდებლობის საფუძველზე, მისი ბიზნესის დანაწევრების განაჩენი გამოიტანა.

30 გევამონათო ჩვენი ცოდნა – ვითარებოთ „საბაკა“

საბაზრო ეკონომიკის დახასიათებისთვის უკვე საკმარისი ცოდნა გაგარინიათ — მის თავისებურებებს, ყველაზე მნიშვნელოვან ეკონომიკურ ინსტიტუტს — ბაზარს და ბაზარზე ფასების დადგენის პრინციპებს უკვე გაეცანით. ამ თამაშის დახმარებით თქვენ საკუთარი ცოდნის თვითშეფასებას მოახდენთ და დააზუსტებთ, მართლაც გაიაზრეთ თუ არა შესწავლილი თემები. ამასთან ერთად, მოდელირება ეფექტურიანი მოსმენის და დამახსოვრების უნარის განვითარებაში დაგეხმარებათ.

საბაზრო განვითარების მიზანი

1

ვითამაშოთ „სამაია“

მცირე ჯგუფებში - „სამაია“ (სამეულები) ურთიერთმოსმენის 3 რაუნდი უნდა ჩაატაროთ. თითოეული რაუნდი 5 ნუთს გაგრძელდება.

გულდასმით წაიკითხეთ ეს ინსტრუქციები:

1. დაიყავით სამეულებად. დაიმაგრეთ სამაგრები: A,B,C.

გაინაწილეთ როლები: **A** – ორატორია; **B** – მსმენელი; **C** – არბიტრია.

2. **A** ორატორი ირჩევს ჩამონათვალიდან ერთ რომელიმე თემას და საუბრობს საკითხის შესახებ, გამოთქვამს შეხედულებებს, აქცენტებს აკეთებს მნიშვნელოვან საკითხებზე.

B - მსმენელი ყურადღებით უსმენს **A**-ს და შემდეგ ტრიადაში თავისი სიტყვებით იმეორებს მოსმენილს, აჯამებს ორატორის მონათხრობს და აკეთებს დასკვნას. გაუგებრობის შემთხვევაში ორატორს უფლება აქვს შეაწყვეტინოს მას თხრობა და გაუსწოროს.

C - არბიტრი თვალყურს ადევნებს, რათა მსმენელმა ორატორის ნაამბობიდან რაიმე არ გამოტოვოს, ან ნათქვამი არ დაამახინჯოს, არაფერი დაუმატოს ან ინტერპრეტაცია არ გაუკეთოს. შემდეგ მსმენელს ათბალიან სკალაზე გამეორებაში უწერს ქულას.

3. თამაშის განმავლობაში თითოეული მონაწილე 3-ჯერ იცვლის როლს.

II რაუნდში მონაწილე ორატორი ხდება, ირჩევს თემას და მსჯელობს. **C** მონაწილე მსმენელია,

A მონაწილე კი — არბიტრი.

4. მომდევნო რაუნდში როლები კვლავ იცვლება და ყველაფერი მეორდება

რაუნდი	ორატორი	მსმენელი	არბიტრი
I	A	C	B
II	B	A	C
III	C	B	A

- თითოეულ რაუნდში მხოლოდ ორატორი ირჩევს თემას;
- ტრიადაში ერთხელ არჩეული თემის გამეორება დაუშვებელია;
- თითოეული რაუნდი ხუთწუთიანია;
- ორატორმა თემა ფართოდ უნდა მიმოიხილოს,
- დაუშვებელია მხოლოდ რამდენიმე ზოგადი ფრაზით შემოფარგვლა;
- მასწავლებელი გაგაფრთხილებთ რაუნდის დაწყებისა და დამთავრების შესახებ.

მოამზადეთ, ჯგუფური სამუშაოს დასრულების და კლასის შედეგების განხილვის შემდეგ, მს-მენელების კატეგორიიდან საუკეთესოებს ხანმოკლე პრეზენტაციაში იმ თემის შეჯამება მოუწევთ, რომელშიც ჯგუფში მაღალი შეფასება მიიღეს. ამჯერად ქულას მასწავლებელი წერს.

შეფასებას იღებს როგორც მსმენელი, ისე მისი რაუნდის ორატორი და არბიტრი. დაეხმარეთ ერთმანეთს მაღალი შეფასების მიღებაში!!!

ინსტრუქცია ორატორებისათვის:

- წაიკითხეთ თემების ჩამონათვალი;
- შეარჩიეთ სასურველი თემა;
- თხრობისას ინტონაციით გამოყავით ძირითადი საკითხები;
- ნათქვამი დაასაბუთეთ მაგალითებით!

განსახილველი თემები:

- კანონის უზენაესობა ქვეყნის ეკონომიკაში;
- ეკონომიკური რეფორმების მიზანი;
- გარემოს დაცვა – მთავრობის ეკონომიკური ფუნქცია;
- სამართლიანობა, კანონიერება და ანგარიშვალდებულება ეკონომიკაში;
- მოგების მიღების სტიმულები;
- რატომ იცავს სახელმწიფო კონკურენციას?
- რას ნიშნავს ეკონომიკური სამართლიანობა?
- ეფექტური იურიდიულ-სამართლებრივი ფორმები მცირე ბიზნესისათვის;
- რეალური მდგომარეობა საქართველოს ბაზარზე;
- ბაზარზე ფირმების თანაარსებობის პირობები;
- კონკურენციის მნიშვნელობა ეკონომიკის განვითარებისათვის;
- რამდენად დაცულია მომხმარებელი საქართველოში?

იმსახურებთ

თამაშის დასრულების შემდეგ იმსჯელეთ:

- რამდენად კარგად ისმენდით?
- თითოეულისათვის რა იყო რთული ორატორის სიტყვების პერიფრაზირებისას?
- ხომ არ იყო შემთხვევა, როცა მსმენელს საკითხის შესახებ ორატორზე მეტი ინფორმაცია ჰქონდა? ძნელი იყო ასეთ შემთხვევაში თამაშის წესების დაცვა, არ ჩაგერთოთ საკუთარი აზრები?
- თქვენი რომელი უნარები დაგანახათ ამ თამაშმა?
- რამდენად სწორი დასკვნები გააკეთა მონაწილემ ორატორის ნაამბობიდან?

დავალება

ჯგუფურად მოამზადეთ კოლაჟი „მთავრობის როლი საქართველოს ეკონომიკაში”.

მასალები საინფორმაციო საშუალებებიდან და პრესიდან მოაგროვეთ.

VI ბიზნესის დაგენერაცია

**31-32 მონდა ფარი, მონდა მანქანა,
მოზუაურობა, ...ბიზნესი მონდა**

ისახავთ

1. როგორ გესმით ბიზნესის იდეის არსი?
2. მოიყვანეთ სხვადასხვა ტიპის ბიზნესის იდეის რამდენიმე მაგალითი.
3. თქვენს მიერ წარმოდგენილი იდეებიდან რომელია ყველაზე მომგებიანი დღე-ვანდელ პირობებში?
4. რა პირობებია საჭირო იმისათვის, რომ საინტერესო და მიმზიდველი იდეა მომგებიან ბიზნესად იქცეს?

ნებისმიერი საქმიანობა იდეით იწყება. დღეს წარმატებული და მომგებიანი ყველა ბიზნესიც იდეიდან დაიწყო. ბიზნესმენები ამბობენ, რომ „საჭირო დროს საჭირო საქმიანობის წამოწყება ბიზნესის წარმატების მნიშვნელოვანი ფაქტორია“. სირთულე მხოლოდ „საჭირო საქმიანობის“ დროულად მოფიქრება ანუ მომგებიანი ბიზნესის იდეაა. იდეა შეიძლება იყოს ახალი (ინოვაციური), ან საიდანმე გადმოღებული, მაგრამ დროული აღმოჩნდეს და წარმატება (გამდიდრება) მოიტანოს.

სიტუაცია ①

ნინოს ძალიან უყვარს ნამცხვარი „კალათი“, მაგრამ დედას მის გამოსაცხობად ხშირად არ სცალია. ნინომ თვითონ ისნავლა ამ ნამცხვრის გამოცხობა და პირველივე ცდაზე კარგი შედეგი მიიღო. ნახელავი მეგობრებმაც მოუწონეს და წაიწუნუნეს, რა იქნება, სკოლის ბუფეტში ასეთი ნამცხვარი რომ იყიდებოდესო. სწორედ მაშინ გაუჩნდა ნინოს ბიზნესის წამოწყების იდეა. აღტაცებულს მთელი ღამე არ უძინია, წარმოიდგინა როგორ გამდიდრდება და ზაფხულს მოგზაურობაში გაატარებს. ძალიან ლამაზი, ორიგინალური შეფუთვაც კი მოიფიქრა და დილაადრიან მეგობარს — თეონას მიაკითხა, რომელიც სულ ადვილად დაითანხმა მარკის დახატვაზე.

გოგონები საქმეს შეუდგნენ: ნამცხვრის რეცეპტის მიხედვით საჭირო მასალების და შეფუთვა-გაფორმებისათვის აუცილებელი ქაღალდისა და მარკერების შესაძენად თეონას მამიდისაგან ფული ისესხეს, რომელიც ბიზნეს-იდეით აღფრთოვანდა და იცოდა რა გოგონების შრომისმოყვარების ამბავი, მათ წარმატება უწინასწარმეტყველა. გოგონებმა მეორე დღე შრომაში გაატარეს: ნინო აცხობდა, თეონა ფუთავდა და თავისივე მოხატულ მარკებს აწებებდა. სამუშაოს დამთავრებისთანავე მძიმე ტვირთით სკოლის ბუფეტს მიაკითხეს.

— „სკოლაში კრემიანი ნამცხრების გაყიდვა აკრძალულია!“ — ცივად უპასუხა გამყიდველმა.

გოგონები გაოგნდნენ. მათმა ხვენა-მუდარამ შედეგი ვერ გამოიღო, ამიტომ სურსათის მაღაზიისაკენ გაეშურნენ.

— „ლიცენზია გაქვთ?“ — იკითხა გამყიდველმა და როცა მიხვდა, რომ გოგონებმა შეკითხვა ვერ გაიგეს, გაიმეორა: — „ნამცხვრის წარმოების ნებართვა გაქვთ?“ რადა აგან ნებართვა არ არსებობდა, ნამცხვარი არც ამ და არც სხვა მაღაზიაში ჩაიბარეს.

მაგრამ „მენარმეებს“ ფარხმალი არ დაუყრიათ. იქვე სახელდახელო დახლი მოაწყეს და ნამცხვრის გაყიდვა დაიწყეს.

„თავდადებული“ რეკლამის მიუხედავად, მყიდველი არ ჩნდებოდა. — „ნუთუ ჩვენს გარდა არავის უყვარს ეს ნამცხვარი?“ — კითხულობდნენ გაოცებული გოგონები.

— „ნანილობრივ ასეა. თანაც ბევრს არ იზიდავს ქუჩაში ლია დახლზე ნამცხვრის ყიდვა. ამასთან, ახლა მარხვაა და ვისაც უყვარს, ისიც არ ყიდულობს.“ აუხსნა მათ გამვლელმა.

რადგან სხვა გამოსავალი არ დარჩათ, გოგონებმა ნამცხვარზე მეგობრების დაპატიჟება განიზრახეს. ამ ნამცხვრის მოყვარული მართლაც ბევრი არ აღმოჩნდა, ზოგიერთს მათი დამზადებულის მიმართ ნდობა არ აღმოაჩნდა, მაგრამ ყველაზე დიდი დარტყმა წინ ელოდათ: სიჩქარის გამო ცხელი ნამცხვარი შეფუთხეს და ყველა მათგანი ჩაცომებული აღმოჩნდა.

„კიდევ კარგი, რომ არავინ ჩაიბარა. სერიოზული უსიამოვნებები არ აგვცდებოდა“. — ფიქრობდნენ გოგონები.

უსიამოვნებები კი მაინც შეხვდათ. დედა საოცრად არეულმა სამზარეულომ გააბრაზა, მამიდამ ვალის დაბრუნება შეახსენა.

დაღლილი გოგონების განცდები არავის ესმოდა, ყველა დაშვებულ შეცდომებზე მიუთითებდა. მოგზაურობაზე ოცნება უკვე შეუძლებელი იყო. . .

რა შეცდომები დაუშვეს გოგონებმა? მოიფიქრეთ სქემა, რომლის მიხედვით მოქმედების შემთვევაში ისინი წარმატებას მიაღწევდნენ.

ბიზნესის დაწყების მსურველებს ხშირად დიდი ოცნებები აქვთ: საკუთარი იდეა უნიკალურად ეჩვენებათ, ერთბაშად ბევრის მიღწევა და ბევრი ფული სურთ. ყველაფერი კი იმით მთავრდება, რომ ისინი იმგვარ მიზნებს ისახავენ, რომელთა მიღწევაც არ ძალუდთ ან საერთოდ შეუძლებელია. ერთი ქილა ერბოს ისტორია ყველაზ ვიცით, ამიტომ იდეებს სიფრთხილით უნდა მოვეკიდოთ.

მენარმეობის უნარი არა მხოლოდ ხელსაყრელი შესაძლებლობის დროულად დანახვა, არამედ მასზე მიზანმიმართული რეაგირებაცაა.

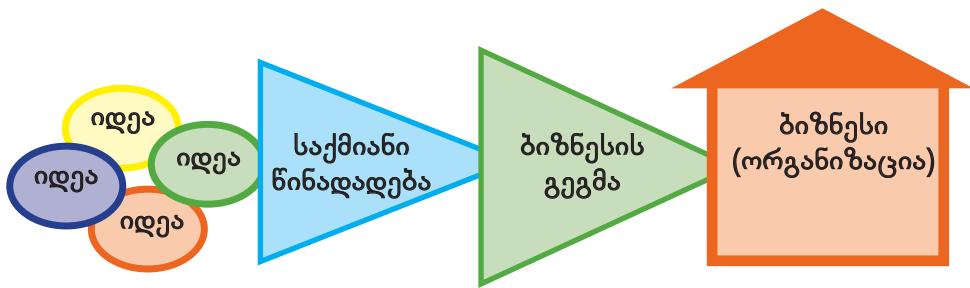
ბიზნესის დასაწყებად მხოლოდ საინტერესო იდეა საკმარისი არ არის.

საქმიანობის წამოსაწყებად ფირმის იურიდიული რეგისტრაცია ან სპეციალური ნებართვის გარდა, ბიზნესის დაწყება უამრავ ინფორმაციას, ნედლეულს, კაპიტალს, შრომას, დროს და მრავალი სამუშაოს შესრულებას საჭიროებს. საქმის დაწყებამდე მოსაგვარებელი საქმეების განაწილება, თანმიმდევრობის დადგენა და შესრულების მეთოდების შემუშავებაა საჭირო. სწორედ ეს არის ბიზნესის გეგმა — რა არის გასაკეთებელი, როგორ უნდა გაკეთდეს და როდის, რომელი მომხმარებლისათვის უნდა შექმნას პროდუქცია. თუ ეს ყველაფერი წინასწარ

არ განისაზღვრა, შეიძლება დიდი დანახარჯები იქნას განეული, მაგრამ შედეგი სავალალო იყოს. მენარმეს მხოლოდ მაშინ შეუძლია ბიზნესის ორგანიზებაზე იფიქროს, თუ წინასწარ, გეგმის მიხედვით შესრულებული ფინანსური გათვლები მოგების გარანტიას იძლევა. იდეიდან ბიზნესის ორგანიზებამდე მისასვლელი გზა ბიზნეს-გეგმაზე გადის. ამ გზის წარმატებით გავლის შემთხვევაში, იდეა საქმიან წინადადებად გადაიკცევა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ის ოცნებად დარჩება.

საქმიანი ორგანიზაციის ჩამოყალიბება საგულდაგულო დაგეგმვის საფუძველზე ხდება. დაგეგმვა საშუალებას აძლევს კომპანიას საკუთარი მიზნები მოქმედებად აქციონს, ან ავტორს იდეის არარეალურობა დაანახოს.

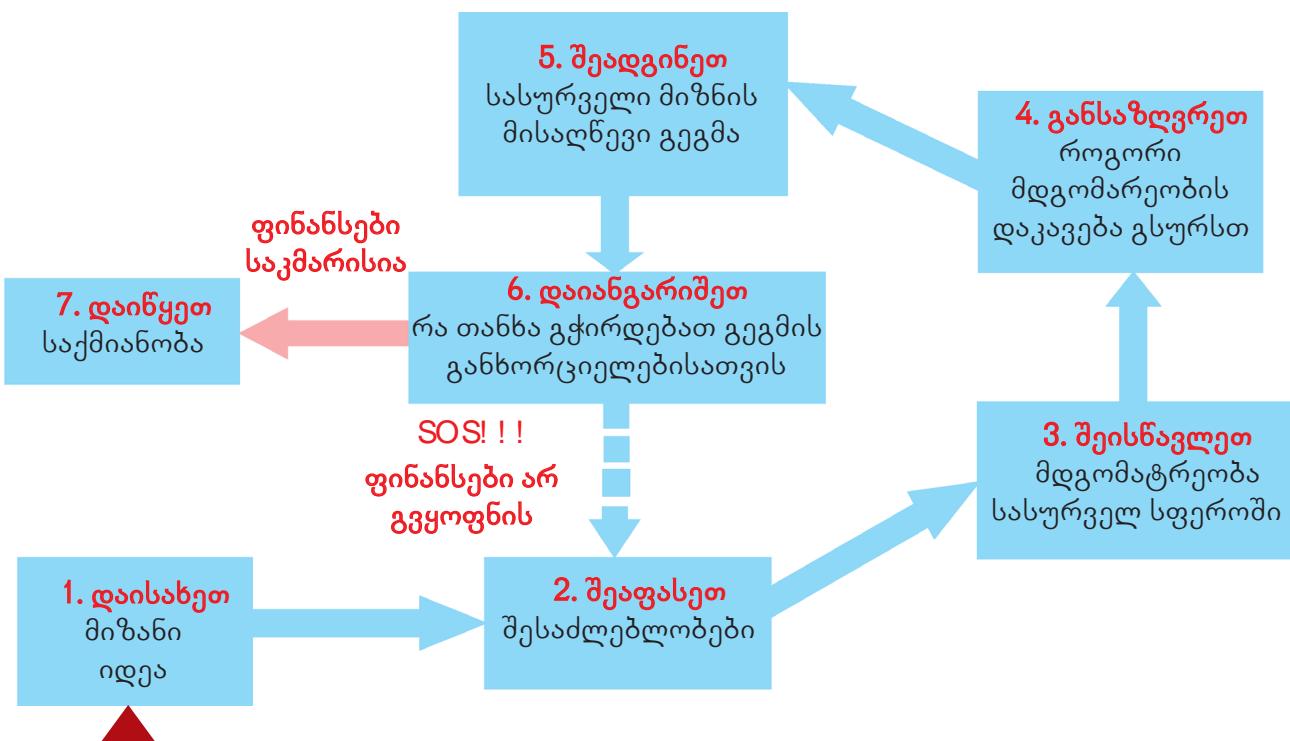
ბიზნეს-გეგმა ფირმის წარმატების მიღწევის პროგრამაა.

დაგეგმვას შეუძლია ფირმას მოქმედების აღტერნატიული გზებისა და თითოეული აღტერნატივის დანახარჯებისა და სარგებლიანობის დეტალურად გააზრებაში დაეხმაროს.

საინტერესო და დასაბუთებული ბიზნეს-გეგმის საფუძველზე ინვესტორისა-გან ან ბანკიდან კრედიტის მიღება გაადვილებულია.

გეგმა უნდა მოიცავდეს საწარმოსათვის დასახულ მიზნებს მოკლე და გრძელ-
ვადიანი პერიოდისათვის, იმ პროდუქციისა თუ მომსახურების აღწერას, რომელსაც მომხმარებელს სთავაზობს, ძირითად საქმიანობას და მისი მართვის პრინციპებს, მარკეტინგულ მხარეს, საბაზრო შესაძლებლობებს და სავარაუდო კონკურენციის პირობებში, მიზნების მიღწევისათვის საჭირო რესურსებისა და სახსრების აღწერას.

მარკეტინგი საქონლისა და მომსახურების კონცეფციისა და ფასების ჩამოყალიბების, მომხმარებლის სტიმულირებისა და პროდუქციის გავრცელების პროცესია.

ისახავეთ

- აღწერეთ საქმიანი იდეის განხორციელების სქემა.
- რა შესაძლებლობები აქვთ სამეწარმეო საქმიანობაში ჩართულ ადამიანებს, საკუთარი წარმოების ეფექტიანობის გასაზრდელად?
- როგორ შეიძლება დანაკარგების თავიდან აცილება?

ბიზნესის გეგმის დაწერა ბიზნესის დაწყების პირველი და ყველაზე მნიშვნელოვანი ეტაპია. გეგმა სამ ძირითად ფუნქციას ასრულებს:

- 1. არის ბიზნესის წარმართვის გზამკვლევი.** გვეხმარება საქმიანობის თანმიმდევრულად და ეფექტიანად წარმართვაში;
- 2. არის შეფასების საშუალება.** მეწარმეს საშუალებას აძლევს, გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, საქმიანობისაგან მიღებული ფაქტიური შედეგები შეაფასოს;
- 3. არის ფულადი სახსრების მოზიდვის საუკეთესო საშუალება.** ინვესტორი ან ბანკი კრედიტს მხოლოდ საინტერესო და დასაბუთებული ბიზნეს-გეგმის საფუძველზე იძლევა.

წარადგენული ზოზები

- კონცეპცია
- ძაგლება
- წარმოება
- გარკეფინანსი
- დისტრიბუცია
- მომსახურება

სამუშავებელი

იმუშავეთ ოთხ-ხუთ კაციან ჯგუფებად.

თითოეულ ჯგუფს ევალება შექმნას კომპანია: დაირქვას სახელი, მოიფიქროს კომპანიის საქმიანობის სფერო და ძირითადი პროდუქტი. თქვენ ახლად შექმნილი კომპანიის დირექტორთა საბჭოს წარმოადგენთ. **პირველი სხდომის მიზანი კომპანიის მომავალი საქმიანობის დაგეგმვაა.** თითოეულ ჯგუფს ბარათების თითო კომპლექტი შეხვდება. ბარათებზე ის კითხვებია დაწერილი, რომელზე პასუხის გაცემაც ბიზნესის წამოწყებისათვის აუცილებელია.

დავალება: ბარათები გარკვეულ კატეგორიებად დაახარისხეთ, დააჯგუფეთ და თითოეული კატეგორია დაასათაურეთ. ბარათები იმ თანამიმდევრობით გადანომრეთ, რომლის მიხედვითაც ეს საკითხები თქვენი ბიზნესიდეის რეალიზებისას უნდა გადაწყვდეს. ბარათზე ის კითხვებია მოცემული, რომელიც ნებისმიერი საქმიანობის დაგეგმვისას და განხორციელებისას გაჩნდება. გადანომრილი ბარათები რიგითობის მიხედვით გააკარით დაფაზე. თითოეულმა კომპანიამ მის მიერ არჩეული მოქმედებათა თანამიმდევრობის ლოგიკურობა უნდა დაასაბუთოს.

გაფრთხილება: ჯგუფი ვალდებულია ყველა ბარათი გამოიყენოს.

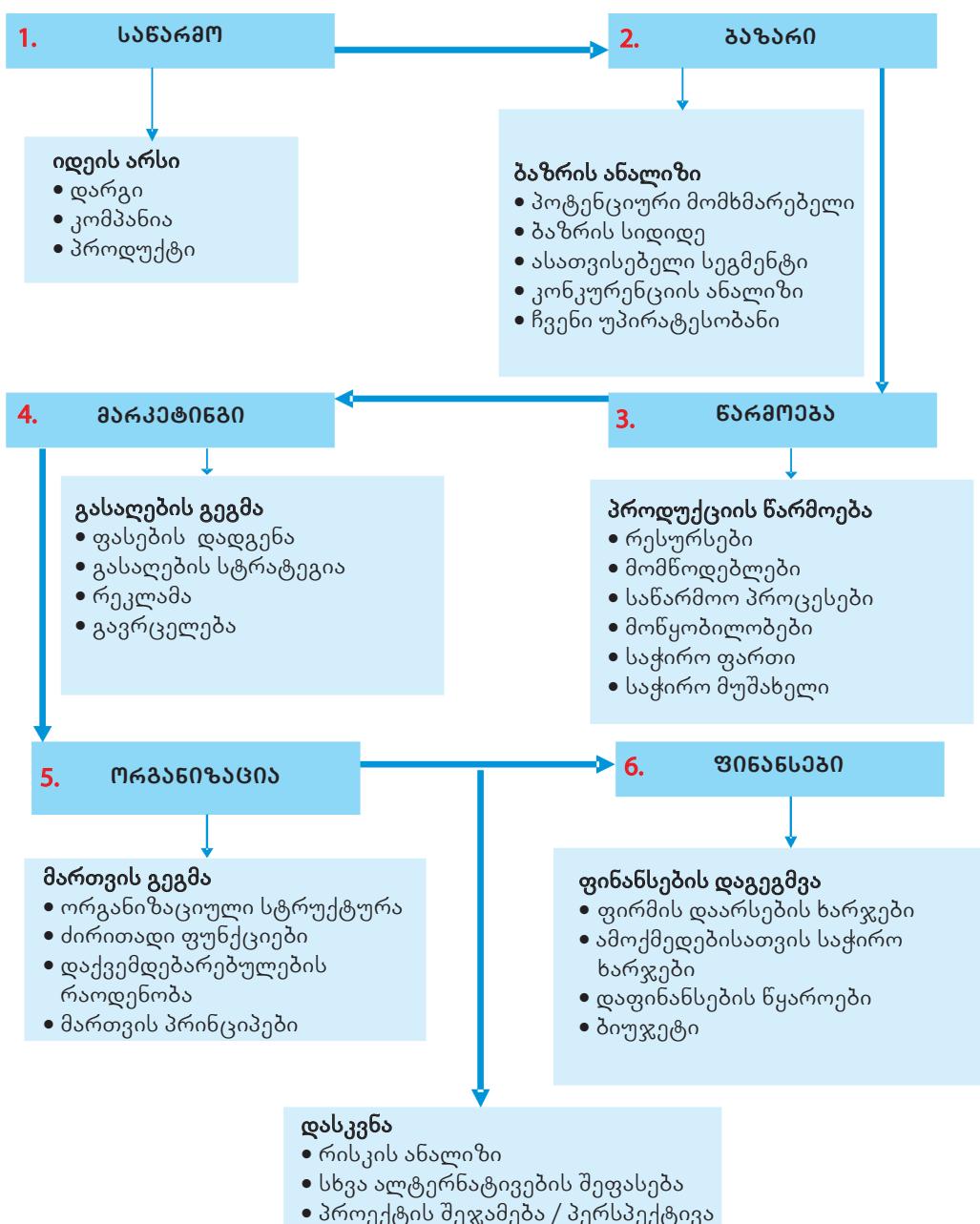
დირექტორთა საბჭოს სამუშაო დრო 20 წუთია, პრეზენტაციის — 5 წუთი.

შემდეგ აირჩიეთ ექსპერტთა საბჭო, რომელიც ობიექტურად შეაფასებს წარმოდგენილი ბიზნეს-გეგმების (ბარათების რიგითობის) სისწორეს. ექსპერტთა შეფასების სისწორის შემოწმება კი, ქვემოთ წარმოდგენილი სქემის მიხედვით უკვე „კომპანიებს“ შეუძლიათ.

რომელი აუცილებელი სამუშაოებია შესასრულებელი?	რომელ ბიზნესში (დარგში) ვსაქმიანობთ?	შევიძინოთ თუ არა მანქანა?	როგორი იმიჯის შექმნა გვსურს?
რას წარმოადგენს ჩვენი პროდუქტი, მომსახურება?	რომელი დანადგარები დაგვჭირდება?	ვინ არიან ჩვენი კლიენტები?	რა თანხა დაგვჭირდება?
სად ჯობია რეკლამის განთავსება?	რას წარმოადგენს ჩვენი ბაზარი?	რომელია გასაღების მთავარი რაიონი?	რომელი მარკე- ტინგული მოთხოვ- ნილებები გვაქვს?
საწარმოს ორგანიზების რა ალტერნატივები გვაქვს?	რა ძლიერი და სუსტი მხარეები აქვთ ჩვენს კონკურენტებს?	როგორი ფასები აქვთ დაწესებული კონკურენტებს?	რა კონკურენტული უპირატესობა გვაქვს არჩეულ ბაზარზე?
რამდენი მუშაკი გვჭირდება?	რა სიდიდის ფართი გვჭირდება?	რა და რამდენი მოწყობილობა გვჭირდება?	ვინ არიან ჩვენი კონკურენტები?
რა ფინანსური კაპიტალი გვაქვს ამჟამად?	რა ფინანსური რესურსები გვექნება მომდევნო ექვსი თვის განმავლობაში?	როგორი იქნება კომპანიის მოგება ერთი წლის შემდეგ?	რომელი ბანკის სასესხო პირობებია უკეთესი?
რა გამოცდილება გაგვაჩნია?	როგორ მივალნიოთ წარმატებას?	როგორი იქნება რეკლამის ინტენსივობა?	გავარკევიოთ, რომელი კანონების მოქმედე- ბის სივრცეში ვართ?
როგორია პროდუქტის მიღების ტექნოლოგია?	მართვის როგორი სისტემა იქნება ეფექტუანი?	რა რისკებთან გვექნება საქმე? როგორ დავიზღვევთ თავს?	როგორ მოვახდენთ პროდუქტის გასაღებას?

- ბიზნესის გეგმა მნიშვნელოვანი დოკუმენტია, ამიტომ ის ნაბეჭდი სახით მზადდება.
- ბიზნესის გეგმის თავფურცელს სატიტულო გვერდი ჰქვია. მასზე კომპანიის სახელი და მისა-მართი იწერება. მომდევნო გვერდზე განთავსდება მონაცემები კომპანიის, მფლობელების შესახებ, ბიზნესის გეგმის მთლიანი ღირებულება, ნილობრივი განაწილება.
 - შემდეგი გვერდი ბიზნეს-გეგმის შინაარსი ანუ სარჩევია, რასაც თვითონ გეგმა მოჰყვება.
 - ბიზნეს-გეგმა აუცილებლად უნდა შეიცავდეს ერთი წლის ბიუჯეტს — სავარაუდო ყოველთ-ვიური ფინანსური ხარჯების და შემოსავლების გეგმას, რომელიც პირველი თორმეტი თვის მიხედვით უნდა იყოს განერილი.
 - ყოველთვიური ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილი ყველა სავარაუდო დანახარჯს უნდა ითვალისწინებდეს, მათ შორისაა ხარჯები.
 - რეკლამის ღირებულება
 - შეფუთვა
 - ხელფასები
 - სხვა ხარჯები
 - გაუთვალისწინებელი ხარჯები
- სულ ხარჯები**

გარტივი პიზნესის გეგმის კომპონენტები

გახსოვდეთ!

სკოლის დამთავრების შემდეგ, როდესაც რეალური ბიზნესის წამოწყების გადაწყვეტილებას მიიღებთ, ნუ დაივიწყებთ, რომ ნებისმიერი იდეის რეალიზება დიდ რისკთან არის დაკავშირებული. გაიხსენეთ ამ სახელმძღვანელოში მოცემული რჩევა და კიდევ ერთხელ გადაიკითხეთ.

სიფრთხილით მოეკიდეთ ბიზნესის მიზნების შემუშავებას და გაითვალინეთ:

- პირველ რიგში, **ბაზარზე საკუთარი ადგილი განსაზღვრეთ;** ყურადღების კონცენტრაცია იმ სფეროზე მოახდინეთ, სადაც განსაკუთრებით ძლიერი ხართ და სადაც სხვები, მსხვილი კორპორაციებიც კი, კონკურენციას ვერ გაგინევენ;
- **აკეთეთ მხოლოდ ის, რაც ყველაზე უკეთ გეხერხებათ:** კარგად დაფიქრდით, სანამ ფართო ასპარეზზე გასვლას გადაწყვეტდეთ. რადგან ერთბაშად ყველაფრის გაკეთებას მაინც ვერ შეძლებთ, ორიენტაცია იმის კეთებაზე აიღეთ, რაც ყველაზე უკეთ გეხერხებათ, ბიზნესი იმ სფეროში დაიწყეთ, რომელსაც უკეთ იცნობთ;
- **დააკონკრეტეთ საკუთარი მიზნები:** მასშტაბური და რამოდენიმე წელზე გათვლილი გეგმები მხოლოდ ზოგად მიმართულებას განსაზღვრას. უმჯობესია, კონკრეტული, ერთწლიანი მიზნები დაისახოთ, მოქმედებები დეტალურად შეიმუშავოთ და ყოველთვიურად მათი შესრულების კონტროლი აწარმოოთ. ასე მუდმივად გეცოდინება რა მდგომარეობაშია თქვენი ბიზნესი, როგორ მიდის საქმეები.
- **კრიტიკულად მოეკიდეთ იდეას:** თუ ბიზნესის დაგეგმვის პროცესში ბაზრის კვლევამ დაგანახათ, რომ იდეა არ ვარგა, გული დაგწყდებათ, მაგრამ ნუ მოერიდებთ მის შეცვლას, ამით მომავალში უამრავ პრობლემას აიცილებთ თავიდან.

ეს
საინიციატივა

- XX საუკუნის 80-იან წლებამდე კომპიუტერი ისეთი დიდი ზომის იყო, რომ მთელ ოთახს იკავებდა და მისი შეძენა მხოლოდ ფინანსურად ძლიერ ორგანიზაციებს შეეძლოთ. 1976 წელს სტივენ ჯონს გაბეჭული ბიზნეს-იდეა გაუჩნდა, გადაწყვიტა კომპიუტერი იოლად მოსახმარ, იაფ და ოჯახურ პირობებში გამოსაყენებელ, ყველასათვის საჭირო ხელსაწყოდ გადაექცია. მან ელექტროკოს სტივენ ვოზნიაკთან ერთად კომპანია „ეპლ კომპიუტერი“ დაარსა და ისეთი იდეის განხორციელება დაიწყო, რომელიც მაშინ სასწაულის ტოლფასად ითვლებოდა. ჯონსი თავდაუზოგავი შრომისათვის მზად იყო და წარმატებასაც მიაღწია.
- დავით სარაჯიშვილი თბილისში 1848 წელს დაიბადა. ის ჯერ რუსეთსა და გერმანიაში, შემდეგ საფრანგეთში სწავლობდა. იმ პერიოდში ფრანგული კონიაკი მთელ მსოფლიოში პოპულარული და ძალიან ძვირი იყო. სარაჯიშვილი კონიაკის წარმოებით დაინტერესდა და საქართველოში სამამულო ნედლეულით მისი დამზადება გადაწყვიტა. 1885 წელს მან თბილისში საწყობი ააშენა, სადაც საკონიაკე სპირტს მუხის კასრებში აძველებდა. ამ გაბეჭულ წამოწყებას ყველა სკეპტიკურად უყურებდა. წარმატებაში დარწმუნებულმა სარაჯიშვილმა კი ბაზრის გაფართოება დაგეგმა. მისი ფირმა 1889 წელს ალკოჰოლიანი სასმელების უკვე რამოდენიმე სახეობას ამზადებდა ფრანგული ტექნოლოგით. ის 1 არყის, 1 ლიქიორის და 7 კონიაკის ქარხანას აერთიანებდა და პროდუქციით არა მხოლოდ საქართველოს ბაზარს, არამედ რუსეთის იმპერიასაც ამარაგებდა. მისი პროდუქციის ფასი გაცილებით ხელმისაწვდომი იყო, ხარისხი კი — ძალიან მაღალი, ამიტომ რუსული ბაზრის თითქმის 25% დაიპყრო. ეს ქართული პროდუქტის მანამდე არნახული წარმატება იყო.

1913 წლისათვის სარაჯიშვილის საფირმო კონიაკს საერთაშორისო გამოფენებსა თუ დეგუსტაციებზე 9 ოქროს და 5 ვერცხლის მედალი ჰქონდა მიღებული.

კითხვები და დავალებები

1. რომელი ძირითადი ეტაპები შეიძლება გამოვყოთ საქმიანი ორგანიზაციის ფორმირების პროცესში?
2. რა არის ბიზნეს-გეგმა და რატომ არის ის აუცილებელი ახალი ბიზნესის დასაარსებლად?
3. ვის და რა მიზნით სჭირდება ბიზნესის გეგმაში წარმოდგენილი ინფორმაცია?
4. მოიფიქრეთ ოთხი კითხვა, რომელიც ფირმას საკუთარი თავის დახასიათებაში დაეხმარება.
5. აირჩიეთ წარმოების რომელიმე ფორმა და ზემოთ შემოთავაზებული სქემის მიხედვით განსაზღვრეთ ერთი თვის სავარაუდო ხარჯები.

გაანალიზოთ:

- რომელი კითხვების პასუხი უნდა იცოდეთ, რომ ერთი თვის ბიუჯეტი ზუსტად განსაზღვროთ?
- შეიძლება თუ არა, მოვახდინოთ ბიზნესის წარმატების პროგნოზირება, თუ არ გვექნება ინფორმაცია სავარაუდო შემოსავლების შესახებ?
- კონკრეტული სამეწარმეო საქმიანობის განხილვის საფუძველზე ჩამოთვალეთ მოგების გაზრდისა და ხარჯების შემცირების ფაქტორები.
- 6. არის თუ არა მეწარმე იმ ადამიანების ბედზე პასუხისმგებელი, რომელსაც დაასაქმებს? პასუხი დაასაბუთეთ.

დაწერეთ თხზულება:

„მეწარმის როლი ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებაში“.

ესე

33 გევისნავდოთ პაზური

ისახავდეთ

- როგორ გესმით ბაზრის კვლევა?
- რა ინფორმაციას უნდა ფლობდეს მენარმე, რომ უფლება ჰქონდეს თამამად განაცხადოს: „მე ამ ბაზარს ვიცნობ”?

სიტყაცია ①

თბილისში უამრავი კაფეა, რომლებსაც მსგავსი მენიუ და ფასები აქვთ. ისინი ერთ-მანეთს კონკურენციას ადგილმდებარეობის, კომფორტის, მომსახურებისა და რეკლამების საშუალებით უწევენ. რაც უფრო მეტ მომხმარებელს მიიზიდავენ, მით მეტ საბაზრო ნიღლს მიისაკუთრებენ. ხშირად ხდება, რომ ერთი კაფეს მიერ შემოტანილი სიახლე (მომსახურება, პროდუქტი, ინტერიერის დეტალები) ძალიან სწრაფად ვრცელდება სხვა კაფეებშიც. სიახლეების შემომტანს/ნოვატორს კი ლიდერობის შესანარჩუნებლად კვლავ და კვლავ საინტერესო შეთავაზებების მოფიქრება უხდება.

- რატომ არ წყვეტს ნოვატორი კაფე სულ ახალ-ახალი სიახლეების შეთავაზებას და დამატებითი ხაჯვების განევას, თუ იცის, რომ ამ სიახლეს კონკურენტები ძალიან სწრაფად გადაიღებენ?
- როგორ ახერხებენ ნოვატორი კომპანიები ისეთი სიახლეების მოფიქრებას და შეთავაზებას, რომელიც მომხმარებელს მოსწონს?
- რატომ არ ცდილობს ყველა კომპანია თვითონ იყოს ნოვატორი?

ბაზარზე პოზიციებს ის კომპანია იმყარებს, რომელიც მომხმარებლის მოთხოვნებზე სწრაფად რეაგირებს, სიახლეებს სთავაზობს მას. ამიტომ ბიზნესის დაგეგმისა და განვითარებისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს მომხმარებლის მოთხოვნის შესწავლას. ბიზნესის გეგმის შემუშავებამდე მიზანშეწონილია ზოგიერთი საკითხის წინასწარი გამოკვლევა.

საჭიროებები

დაასახელეთ ბიზნესის ისეთი სფერო, რომელშიც სურვილი გექნებოდათ საქმიანობა დაგენეროთ, როგორც ინდივიდუალურ მენარმეს და რომელსაც დიდი დაფინანსება არ სჭირდება. იდეებიდან ამოარჩიეთ სამი სფერო, რომელსაც ყველაზე კარგად იცნობთ. დაიყავით 3 ჯგუფად. თითოეულმა ჯგუფმა თითო ბაზრის კვლევა უნდა მოახდინოს.

განსაზღვრეთ ბიზნესისათვის დამახასიათებელი ყველა ნიშნები:

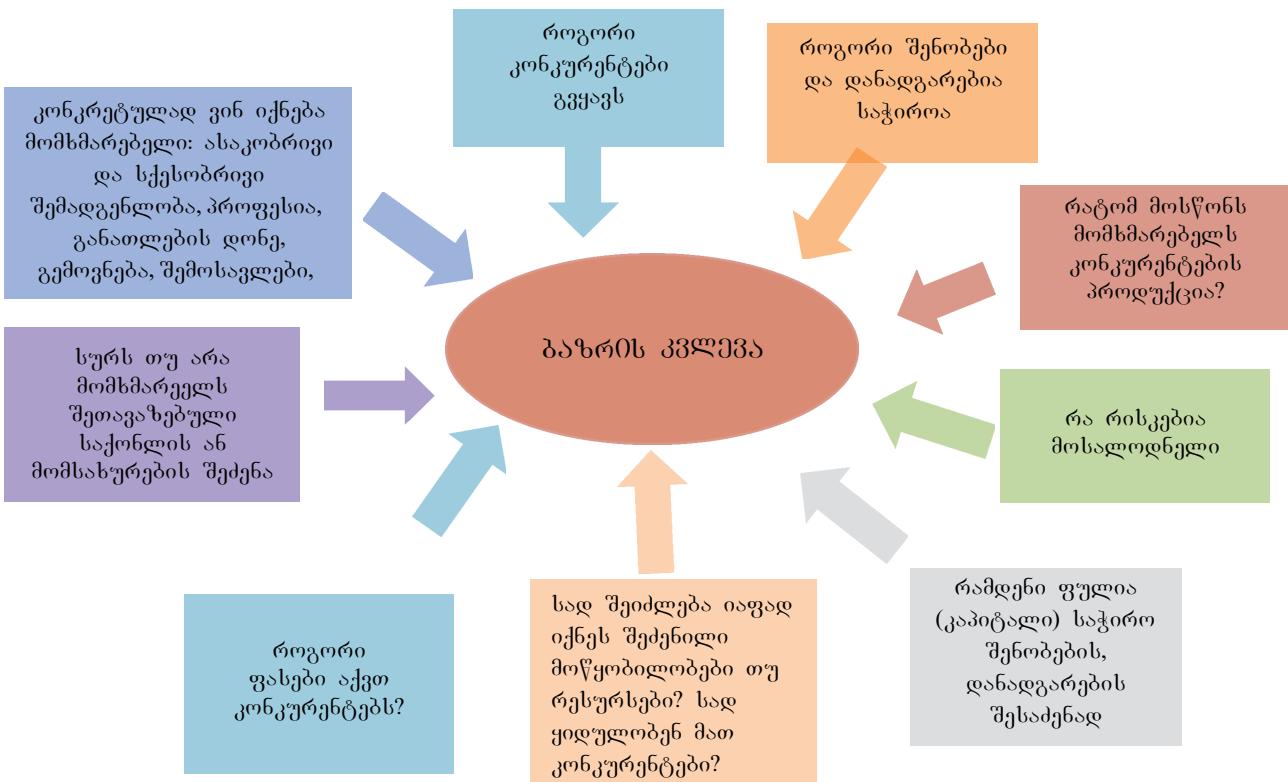
- დარგში არსებული საწარმოების რაოდენობა;
- საქონლის ტიპები;
- დარგში შესვლის სიმარტივე, კონკურენტები;
- როგორ გარემოში მოგიწევთ ფუნქციონირება;
- დანახარჯების დონე;
- საქონლის (მომსახურების) ფასი;
- ბაზარზე დამკვიდრების სტრატეგია;
- დაარსებიდან რა დროში მიაღწევთ წარმატებას?
- ბიზნესის წამოწყების სავარაუდო ბიუჯეტი.

მოამზადეთ არგუმენტების პრეზენტაცია,

- რატომ არის მომგებიანი ამ საქმიანობის წამოწყება?
- რატომ არ ღირს ამ საქმიანობის წამოწყება?
- ღია კენჭისყრის საშუალებით გააკეთეთ კლასის არჩევანი, ბიზნესის წარმოდგენილი სახეებიდან, რომლის წამოწყება უფრო მომგებიანია?

ალბათ მიხვდით, რომ ამ სავარჯიშოში მიღებული დასკვნა ზედაპირულია, შესაძლებელია ის რეალობისაგან ძალიან შორს იდგეს, რადგან თქვენ კვლევა არ გინარმოებიათ, მხოლოდ ინტუიციასა და გამოცდილებაზე დაყრდნობით გააკეთეთ დასკვნები.

ბიზნესის დაგეგმისა და განვითარებისათვის მიზანმენტის ზოგიერთი საკითხების წინასწარი შესწავლა ან გამოკვლევის ჩატარება.

სწორედ ამ და მსგავს კითხვებზე პასუხის ძიება წარმოადგენს ბაზრის კვლევას. რა თქმა უნდა უნდა, პირდაპირ ასეთ კითხვებზე პასუხს თვით ყველაზე განათლებული ადამიანიც კი ვერ გასცემს. მან ჯერ ინფორმაცია უნდა მოაგროვოს.

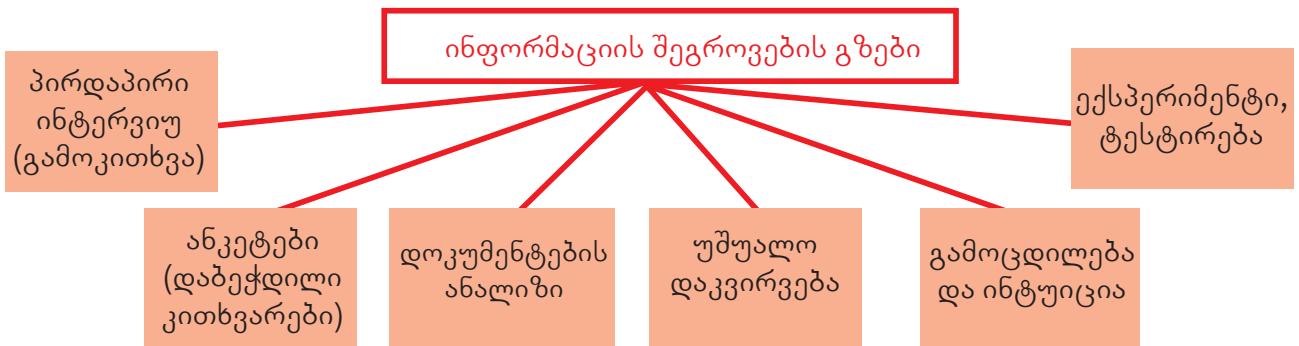
ბაზრის კვლევა ახალი ინფორმაციის მოპოვებასა და ანალიზს გულისხმობს. როგორც იცით, ფირმების სტიმული, მოგების მიღებაა, რაც მხოლოდ იმ საქონლისა და მომსახურების წარმოებით შეიძლება, რომელზეც მოთხოვნა მაღალია. იმისათვის, რომ ფირმებმა საქონელი და მომსახურება ანარმონ, რესურსები უნდა შეისყიდონ. რესურსები კი (როგორც ადამიანური, ისე მატერიალური) ძალიან ძვირია, ამიტომ საწარმოთა მფლობელები ცდილობენ მაქსიმალურად შეამცირონ დანაკარგები, შეაფასონ ყველა ალტერნატივა და რაც შეიძლება ეფექტიანად გამოიყენონ არსებული რესურსები. ალტერნატივების შეფასება კვლევის საშუალებით მიღებული მონაცემების საფუძველზე ხდება.

დაგეგმილი მოგების მისაღებად კვლევის ჩატარება აუცილებელია. მეწარმემ პირველ რიგში ბაზრი უნდა შეისწავლოს, შემდეგ მოიფიქროს, როგორ „წაართვას“ კონკურენციებს მომხმარებელი.

კვლევის შედეგად ბაზრის ხედვის არე ფართოვდება: ღრმავდება ცოდნა მომხმარებლის, მისი სურვილების, შემოსავლების, გადახდისუნარიანობის შესახებ.

კარგად ჩატარებული კვლევა მეწარმეს საშუალებას აძლევს შეისწავლოს კონკურენტები, მომხმარებლის კმაყოფილებისა და უკმაყოფილების მიზეზები, წინასწარ განსაზღვროს რისკი, აირჩიოს ბაზარზე შეღწევის მოქნილი სტრატეგია.

კვლევის ჩატარება დიდ დროს მოითხოვს. წინასწარ უნდა მომზადდეს კითხვები და ანკეტები, დაიგეგმოს დაკვირვება და საჭირო დრო. შემდეგ სხვადასხვა გზით მიღებული ინფორმაცია გაერთიანდეს და გაანალიზდეს. რადგან მომხმარებელი უამრავია და ყველა მათგანის გამოკითხვა რთული იქნება, კვლევის დროს კონცენტრირება მიზნობრივ ბაზარზე ხდება.

■ მიზნობრივი ბაზარი — მომხმარებლის ის კონკურენტული ჯგუფი, რომელზეც ორიენტირებულია კომპანია თავისი საქონლისა და მომსახურების გაყიდვისას.

მიზნობრივი ბაზრის ფორმირება ხდება ერთი ან რამდენიმე საბაზრო ნაწილის (სეგმენტის) კვლევის, შეფასებისა და შერჩევის გზით.

ბაზრის სეგმენტი შეიძლება შეიორჩის:

- **ტერიტორიული ანუ გეოგრაფიული ნიშით** — პოტენციურ მყიდველებს სხვადასხვა ადგილებში (მსოფლიოს რეგიონებში, ქვეყნებში, ქვეყნის რეგიონებში, ქალაქებში, კვარტლებში) ხშირად განსხვავებული მოთხოვნილებები და გემოვნება აქვთ. თუ ყოველივე ეს მნიშვნელოვან როლს თამაშობს პროდუქციის გასაძებაში, აზრი აქვს გეოგრაფიულ სეგმენტაციას.
- **მომხმარებელთა ტიპების მიხედვით** — მომხმარებელთა კატეგორიებად დაყოფა ხდება საქმიანობის (ბიზნესმენები, ტურისტები, მოსწავლეები და ა.შ.) გათვალისწინებით.
- **ქცევის მიხედვით** — ხდება მოხმარების მოცულობის (ზოგი ბევრ პროდუქტს იძენს, ზოგი ნაკლებს) ან სიხშირის, ფასებზე ორიენტაციის, სპეციფიკური გემოვნების, პროდუქტის მახასიათებლებზე რეაქციების მიხედვით მომხმარებლის დაყოფა.
- **ქცევით სეგმენტაციასთან საქმე გვაქვს მაშინ, როდესაც იკვლევენ, რომელ სავაჭრო მარკას ანიჭებს მომხმარებელი უპირატესობას, რომელი რადიო და ტელეგადაცემები მოსწონს, უფრო ხშირად რას კითხულობს (უურნალებს, გაზეთებს, მხატვრულ თუ სპეციალურ ლიტერატურას), დღეში საშუალოდ რამდენ საათს უყურებს ტელევიზორს ან რა დროს უთმობს წიგნის კითხვას, დღის რომელი ნაწილი აქვს კითხვისათვის გამოყოფილი და სხვა.**
- **პროდუქციის გამოკვლევა მისი საცდელი პარტიის ნარმოებას გულისხმობას.**

კვლევის აუცილებლობა გამოწვეულია იმითაც, რომ ხშირად მეწარმეს მომხმარებელთან უშუალო შეხება არ აქვს. ის საქონელი, რომელიც სერიულად (დიდი რაოდენობით) ინარმოება, მომხმარებელთან მოხვედრამდე გრძელ გზას გადის.

მომხმარებელთა მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, მარკეტინგის მენეჯერები მარკეტინგის სტრუქტურას ანუ კომპლექსს ამუშავებენ.

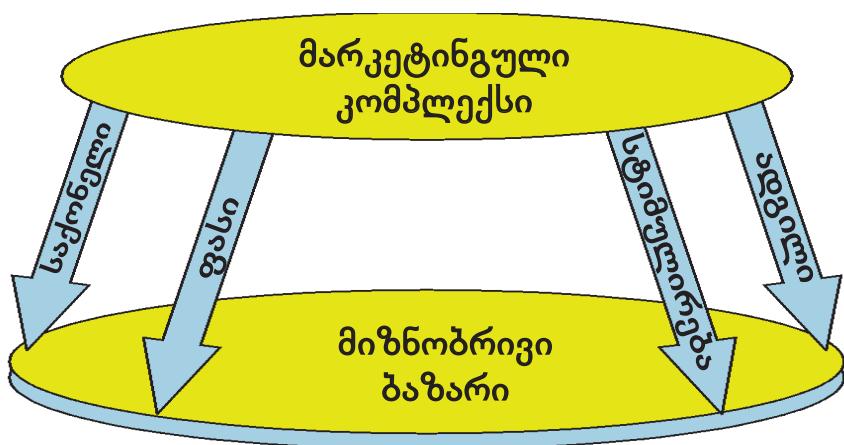
მარკეტინგული კომპლექსის ელემენტებია:

- საქონელი, იდეა ან მომსახურება (Product);
- ფასი (Price);
- ადგილი (Place);
- სტიმულირება (Promotion).

მარკეტინგის მენეჯერები ამ კომპონენტებისაგან თავისებურ „ნარევს“ (Mix) ქმნიან, რომელიც ცნობილია **მარკეტინგის „4 P“**-ს სახელით, ინგლისური დასახელებების საწყისი ასოების გაერთიანებიდან გამომდინრე.

ბიზნესის დაგეგმვა ფაქტიურად, მარკეტინგული სამუშაოებით იწყება.

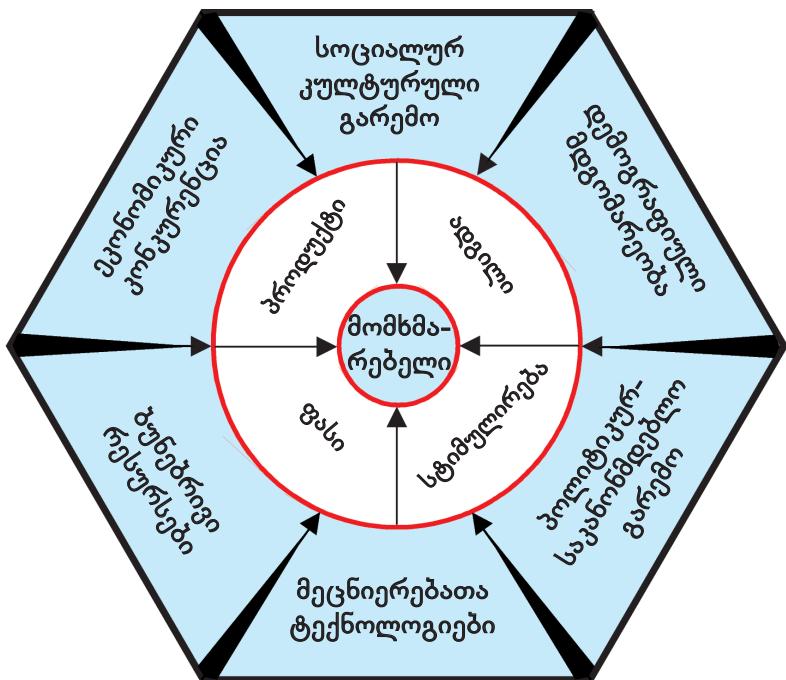
მიზნობრივი ბაზრის შერჩევა და გამოკვლევა მარკეტინგის სფეროა.

მარკეტინგული კვლევა უწყვეტი პროცესია. მეწარმე მუდმივად საქმის კურსში უნდა იყოს იმის შესახებ, რა სურს მომხმარებელს (რომელი საქონელი, რომელი მომსახურება), როგორი ფასია მისთვის ხელსაყრელი, როგორ ჯობია გასაღება, გაყიდვის რომელი ფორმა ან რომელი ადგილია უფრო ეფექტური, სტიმულირების (საქონლით დაინტერესების) რომელ ხერხებზე რეაგირებს მყიდველი, პროდუქტის ან შეფუთვის ვიზუალური მიმზიდველობის რომელი მაჩვენებელია ეფექტიანი.

მომხმარებლის ქცევა და მარკეტინგული კომპლექსი მჭიდრო ურთიერთებაშია. პირველი მეორეს განსაზღვრავს, მეორე კი ზემოქმედებას ახდენს პირველზე. ორივე მათგანის ფორმირება გარემო ძალების — ქვეყნის ან რეგიონის სოციალური, კულტურული, ეკონომიკური, პოლიტიკური, დემოგრაფიული და სხვა ფაქტორების ზეგავლენით ხდება.

მარკეტინგის პროცესი

მომხმარებელთა მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად, მარკეტინგის მენეჯერები მარკეტინგის სტრუქტურას ანუ კომპლექსს ამუშავებენ.

ეს
სისტემასთავი

კომპანია FORD Motor Company - ავტომობილები და ავტონაწილები იყო. მიუხედავად წარმატებისა, კომპანიას ბაზრის კვლევა არ შეუწყვეტია. უწყვეტად სწავლობდა ახალი მანქანების მყიდველთა ჩვევებს, მათი სურვილების ცვლილებებს, იკვლევდა მომხმარებლის შენაძენით კმაყოფილების დონეს. კვლევები ასევე ყიდვის პროცესების და პოტენციური მოხმარების შესასწავლადაც ტარდებოდა.

1986 წელს კომპანიის წმინდა მოგება 2,5 მილიარდი ამერიკული დოლარი იყო.

2006 წელს, თითქმის 2-ჯერ მეტი. სწორედ მომხმარებლის სურვილების მუდმივად შესასწავლა და გათვალისწინება განაპირობებს ამ კომპანიის სტაბილურ წარმატებებს.

საუკუნეზე მეტია, რაც 1903 წელს დაარსებული კომპანია აპროექტებს, აწარმოებს და ხუთ კონტინენტზე ყიდის როგორც მსუბუქ, ისე სატვირთო ავტომობილებს, ძრავებს, სათადარიგო ნაწილებს.

სწორედ კვლევებმა დაანახა კომპანიას, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანია თანამედროვე ავტომფლობელისათვის მცირე ლიტრაჟი, მანქანის საიმედოობა და გარანტის ხანგრძლივობა. მიუხედავად იმისა, რომ FORD Motor Company ხარისხის გარანტიას ყოველთვის იძლეოდა, კომპანიამ მომხმარებლის სურვილების გათვალისწინებით შეიმუშავა ახალი პროექტები მიკრო და მცირელიტრაჟიანი ავტომობილებისათვის, დაიხვეწა როგორც გარეგანი, ისე შინაგანი სტილი, სალონი ისეთივე მყუდრო და კომფორტული გახდა, როგორც ლუქსის ტიპის ავტომობილებში იყო. გარდა ამისა, მომხმარებელს ავტომობილების სხვადასხვა ვარიაციები და ძრავის სამუდამო უფასო სერვისი შესთავაზა. FORD-ის ავტომობილებზე მოთხოვნა ისევ მზარდია. კომპანიის შემოსავლები მატულობს. „ჩვენი ხარისხი მომხმარებლის სურვილს ემთხვევა“ - აცხადებენ კომპანიის მესვეურები. შედეგი სახეზეა: 2005–2006 წელს, კომპანია FORD Motor-ი კვლავ მსოფლიოს ათი ყველაზე წარმატებული კომპანიის სიაშია და მე-9 ადგილს იკავებს.

წყარო: <http://money.cnn.com/magazines/fortune/>

კითხვები და დავალებები

1. დაახასიათეთ თქვენი ოჯახი, როგორც მომხმარებელი.
2. დაახასიათეთ თქვენი კლასი, როგორც მომხმარებელი.
3. როგორი მომხმარებელი ხართ თვითონ? მაგალითად,
 - თქვენთვის აუცილებელი საქონლის შეძენის რამდენი წყარო არსებობს?
 - რა სიხშირით იძენთ ტანსაცმელს?
 - ტანსაცმლის შეძენისას, რა არის თქვენთვის მნიშვნელოვანი? ამოარჩიეთ სამი უმთავრესი: ა) ფერი; ბ) კომფორტულობა; გ) გამძლეობა; დ) ქსოვილი; ე) ფასი; ვ) უნიკალურობა; ზ) მარკა; თ) ფირმა; ი) მოდურობა; კ) გამოყენების ხანგრძლივობა; ლ) თანატოლებში გავრცელება/ცნობადობა.
4. გაანალიზეთ, ზემოთ მიღებული მონაცემები და დაასახელეთ თანაკლასელები, რომლებიც თქვენს მსგავს მომხმარებლად (ანალოგიური სამომხმარებლი ქცევის მქონედ) მიგაჩნიათ?
5. რა უნდა იყოს იმ საქონლის მახასიათებლები, რომელსაც თქვენს თანატოლებს სთავაზობენ მენარმები?

სიტყვაცია 1

თქვენი მეგობარი საკუთარი საწამოს გახსნას აპირებს. ერთ დღეს მოვიდა, გითხრათ, რომ სახსრები არ ყოფნის დანადგარის შესაძენად და სესხად დაბადების დღეზე საჩუქრად მიღებული 100 ლარი გთხოვათ.

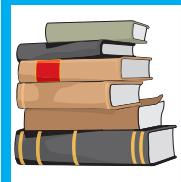
იმუშავეთ ჯგუფებად და ჩამოწერეთ დიდ ფურცელზე.

- რა შეკითხვებს დაუსვამდით მეგობარს, ვიდრე სესხის მიცემაზე დათანხმდებით?
- რა შემთხვევაში დათანხმდებით ფულის სესხად გაცემას?
- რა პირობებს წაუყენებთ მსესხებელს?
- სესხის მიცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში, რას ურჩევდით მეგობარს, სად ეძებოს დამატებითი დაფინანსების წყარო?
- სამუშაოს დამთავრების შემდეგ, გააცანით თანაკლასელებს ჯგუფის ნამუშევარი და სხვადასხვა ჯგუფის სამუშაოში მსგავსი პასუხები მონიშნეთ.
- თქვენი აზრით, რომ განაპირობა პასუხების მსგავსება? ხომ არ ნიშნავს ეს სიფრთხილის გამოჩენას საკუთარი თანხების ხარჯვასა და სესხის დაბრუნებას-თან დაკავშირებით?
- ექნებათ თუ არა იგივე ან მსგავსი კითხვები ბანკის თანამშრომლებს, თუ თქვენი მეგობარი კრედიტის აღებას ბანკიდან მოინდომებს?

მართალია, ადამიანთა უმრავლესობა ბიზნესის სფეროში მოღვაწეობას ფულის საშოვნელად იწყებს, მაგრამ ბიზნესის წამოწერა სოლიდური თანხების გარეშე შეუძლებელია.

დასრულებული და კარგად გამართული ბიზნეს-გეგმა ნათლად გვიჩვენებს სულ რამდენი ფულია საჭირო იდეის რეალიზებისათვის, რისთვის არის საჭირო ეს თანხები, როდის და რა რაოდენობის ფულადი სახსრები იქნება საჭირო. თუ ბიზნესი თავისი მიზნებისათვის სახსრებს პროდუქციასა და მომსახურების რეალიზაციის შედეგად მიღებული თანხებიდან ღებულობს, ამბობენ, რომ სამენარმეო საქმიანობა **შიდა სახსრებით ფინანსდება**; მაგრამ ეს წარმატებული ბიზნესის ასაწყობად საკმარისი არ არის, განსაკუთრებით საქმიანობის დასაწყისში, ამიტომ **საჭიროა გარე სახსრების მოზიდვა**.

არსებული თუ მოზიდული თანხების უდიდესი ნაწილი საწარმოს დაარსების ან გაფართოებისათვის საჭირო **კაპიტალური რესურსების შეძენას ანუ ინვესტირებას** ხმარდება. არანაკლებ მნიშვნელოვანია წარმოებისათვის საჭირო რესურსების შეძენა და მარაგების შექმნა.

ინვესტირება — იმ კაპიტალური რესურსების შეძენა, რომლებიც საჭიროა საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად. იგი შეიძლება გამოიხატებოდეს კორპორაციის აქციების ფლობაში, უძრავ ქონებაში ან ნაგებობებსა და მოწყობილობებიში.

კაპიტალური რესურსების შეძენას და საწარმოს საქმიანობას ფულადი ან სხვა ტიპის სახსრები ანუ **ფინანსები** სჭირდება.

ბიზნესის წამოწერის მსურველი უამრავია, მათ საინტერესო იდეები აქვთ, მაგრამ საჭირო თანხების მოპოვება უჭირთ. ზოგიერთს კი რისკის განევის ეშინა, ამიტომ ბიზნესის წამოწერის დამდე ადამიანები ყველანაირ ალტერნატივებს აფასებენ. თითოეულ იდეასთან მიმართებაში მათ სამი ძირითადი კითხვა ანუსებთ: **რამდენი ფული დასჭირდება იდეის განხორციელებას, როგორ მოახდინონ საჭირო თანხების მობილიზება?** (სად იშოვონ ფული?) ექნებათ თუ არა იმდენი შემოსავალი, რომ ვალები დაფარონ და **მოგება დარჩეთ?**

საწარმოები ახალ კაპიტალურ რესურსებში ინვესტირებისათვის ბანკს მიმართავენ. გრძელვადიანი სესხის სახეს ობლიგაცია წარმოადგენს. საწარმოები ობლიგაციებს ინვესტიციისათვის საჭირო ნაღდი ფულის მიღების მიზნით ყიდან. ობლიგაციის შემსყიდველები საწარმოს კრედიტორები ანუ მევალეები ხდებიან. ისინი გადახდილი თანხის მიხედვით, ყოველწლიურად ფიქსირებულ სარგებელს იღებენ. ვადის გასვლის შემდეგ კი — სრულ თანხას. კორპორაციები ობლიგაციების გაყიდვას მაშინ იწყებენ, როდესაც ფირმას ახალი ტექნოლოგიების შესაძენად, საწარმოო ოპერაციების გაფართოების, სხვა კორპორაციების მიერთების ან შერწყმის დასაფინანსებლად კაპიტალის მოზიდვა სჭირდება.

გარე სახსრების მოზიდვა

სესხების აღება

აქციების გაყიდვა

ახალი მფლობელის მოზიდვა

მცირე და საშუალო ბიზნესის დაფინანსება უფრო ხშირად მოკლევადიანი სესხებით ხდება. მოკლევადიანი სესხები სხვადასხვა სახისაა:

- კომერციული კრედიტი — რესურსების ან საქონელის შეძენა კრედიტით ანუ შემდგომში გადახდის ანგარიშით.
- საფინანსო დანესხებულებიდან აღებული სესხები — სესხები ბანკებიდან, ფინანსური კომპანიებიდან.
- სხვა კომპანიებისაგან ან პირებისაგან აღებული სესხები.

დაფინანსების მიღება ახალი მფლობელებისგან — საწარმოს დაფინანსება აქციების გამოშვების გზით შეუძლია. აქცია, „მფლობელობის“ სინონიმია. აქციების გაყიდვა მოკლევადიანი კრედიტის კიდევ ერთი წყაროა.

მცირე საწარმოს დაარსებას ან გაფართოებას დიდი ინვესტიციები არ სჭირდება. დაფინანსების წყარო შეიძლება იყოს:

- პირადი დანაზოგები;
- ოჯახი და მეგობრები;
- ამხანაგობის დაარსება;
- აქციების გაყიდვა;
- კომერციული ბანკიდან აღებული სესხი;
- უძრავი ქონების გაყიდვით ან გაქირავებით მიღებული შემოსავალი.

საწარმოს ფინანსური მდგრადობა ნიშნავს, რომ პროდუქციის რეალიზაციის შედეგად მიღებული შემოსავლებიდან საწარმოს შეუძლია:

- ყველა მიმდინარე ვალი და გადასახადი დაფაროს;
- მოსალოდნელი შემოსავლებიდან მომავალი ვალდებულებები დაფაროს;
- ფულადი სახსრები ახალ კაპიტალურ რესურსებში დააბანდოს;
- გაუთვალისწინებელი ხარჯები დაფაროს.

ბიზნესის დასაფინანსებლად ბანკიდან სესხის აღება მარტივი არ არის. მეწარმემ ბანკის ნდობა უნდა მოიპოვოს. ბანკი მომავალი კლიენტის კრედიტუნარიანობას სწავლობს:

- **იკვლევს რეპუტაციას** — ამონტმებენ დოსიეს (მონაცემებს), ყველა ადრინდელი ანგარიში და ვალი დროულად არის თუ არა დაფარული.
- **ამონტმებს გადახდისუნარიანობას** — შემოსავლის წყაროს, ამჟამინდელ დავალიანებებს და ნაკისრ ვალდებულებებს.
- **ახდენენ ქონების შეფასებას** — ითვლის ბანკში განთავსებულ ფულს, უძრავ და მოძრავ ქონებას. შესაძლებელია კრედიტორმა კაპიტალის ნაწილი გირაოს სახით დაიტოვოს.

სამართლებრივი მუნიციპალიტეტი

დაიყავით ჯგუფებად, ჩამოწერეთ პირობები, რომლსაც თქვენი აზრით მენარმე უნდა აკმაყოფილებდეს, რათა ბანკი დარწმუნებული იყოს, რომ კრედიტი არ გაიფლანგება და ის სესხის პატიოსანი გადამხდელი იქნება.

მოამზადეთ პრეზენტაცია. სამუშაო დრო 10 წუთია.

დაგენტერიზი სპეციალისტი

არსებობს აქციების ორი სახე: ჩვეულებრივი და პრივილეგირებული. ორივე კორპორაციის მფლობელობას ნიშნავს, მაგრამ ჩვეულებრივი აქციების მფლობელებს საწარმოს აქციონერთა საერთო კრებაზე კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება აქვთ, პრივილეგირებული აქციების მფლობელები კი, კორპორაციის ლიკვიდაციის შემთხვევაში დივიდენდებს და ქონების წილს პირველ რიგში მიიღებენ.

მცირე საწარმოები სასესხო პროგრამების ფარგლებში ყოვედლიურად მილიარდობით აქციას ყიდულობენ და ყიდიან მთელ მსოფლიოში. აქციებით ვაჭრობისათვის მრავალი **საფონდო ბირჟა** ანუ **აქციათა ბაზარი** არსებობს. როდესაც კორპორაცია პირველად უშვებს აქციებს, იგი თანამშრომლობს საინვესტიციო ბანკთან ან ფინანსორული კომპანიით, რომელიც აქციების გამოშვებას გარანტირებულს ხდის.

აქციების საწყის გაყიდვას პირველადი ბაზარი ეწოდება. აქციების თავდაპირველი გაყიდვის შემდეგ ხალხი მათ გამომშვები კომპანიისგან დამოუკიდებლად ყიდულობს და ყიდის. სწორეს ამ **მეორად ბაზარს უწოდებენ საფონდო ბირჟას ანუ აქციათა ბაზარს.**

ფინანსურად მდგრადი დიდი კორპორაციები ზოგჯერ ე.ნ. **ვენჩურული ანუ სარისკო** კაპიტალით აფინანსებენ სიახლეთა დანერგვით დაკავებულ პატარა ფირმებს. იმის გამო, რომ პრინციპულად ახალი საქონლის დანერგვა ყოველთვის დიდ რისკთან არის დაკავშირებული, ახალი პროდუქტებისათვის საჭირო დაფინანსება და კაპიტალი სარისკოდ ითვლება. ცხადია, წარუმატებლობის შემთხვევაში კაპიტალი დაკარგულია, წარმატების შემთხვევაში კი მსხვილი კორპორაცია თვითონ იწყებს ამ პროდუქტის მასშტაბურ წარმოებას.

თქვენ რომ საკუთარი საწარმოს გახსნის იდეა გქონდეთ, როგორ მოახდენდით მის დაფინანსებას? დაფინანსების ეს ფორმა აირჩიეთ იმიტომ რომ რეალური შანსი გაგარინიათ, თუ იმიტომ, რომ უპირატესობას დაფინანსების ამ წყაროს ანიჭებთ?

VIII რჩასის ეპონომიკა

35 რჩაიდან
ჩანაცისაცვენ

- რა საჭიროებები გააჩნია ოთხწლეულიან (დედ-მამა, 12 და 16 წლის ორი შვილი ი) ოჯახს 1 თვის განმავლობაში?
- რა მაქსიმალური შემოსავალი შეიძლება ქონდეს ოთხსულიან ოჯახს საქართველოში, თუ ორივე მშობელი მცირე ბიზნესშია დასაქმებული?
- განვდება თუ არა ეს შემოსავალი ოჯახის საჭიროებებს?

ოჯახის წევრებმა წინასწარ უნდა განსაზღვრონ მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების თანმიმდევრობა – რა, სად და როდის შეიძინონ, რათა ოჯახის განკარგულებაში არსებული ფული გონივრულად გამოიყენონ: შეიძინონ საკვები, სათბობი მასალები, ტანსაცმელი, გადაიხადონ გადასახადები. ძნელია სამომავლო ხარჯების დაგეგმვა, თუ არ იცი, როგორ შემოსავალზე უნდა გათვალო ეს ხარჯები.

სამართლო

1

ოჯახის (გუნდის) ბიუჯეტი

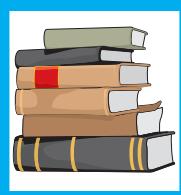
ოჯახი (4 წევრისგან შემდგარი გუნდი) დამოუკიდებლად ცხოვრობთ და თქვენი საერთო შემოსავალი 600 ლარს შეადგენს. ეს თანხა ფიქსირებულია. ფული გონივრულად დახარჯეთ. (ამ საკითხის ირგვლივ კონსულტაცია შეგიძლიათ უფროსებისგანაც მიიღოთ). მოცემული მონაცემების გამოყენებით შეადგინეთ ბიუჯეტი. მნიშვნელოვანი ხარჯები ბიუჯეტში უნდა დაფიქსირდეს. ეს ხარჯები ფიქსირებულია და მისი შეცვლა მხოლოდ მასწავლებელს შეუძლია.

ხარჯების კატეგორია	1 თვე (ლარი)	მე-2 თვე (ლარი)
ბინა (შენობა)	600	600
ძირითადი საკვები		
მსუბუქი საუზმე		
ტანსაცმელი		
ტელეფონი		
ბუნებრივი აირი/შეშა		
ელექტრობა		
ბეზინის ან ავტობუსის გადასახადები		
ცხოველების საკვები		
კინოს, თეატრის და სპორტული ღონისძიებების ბილეთები		
დაზოგვა		
ჯამი		

1. გეყოფათ თუ არა ეს თანხა დამოუკიდებლად საცხოვრებლად ერთი თვის განმავლობაში?
2. რამ მოახდინა გავლენა თქვენს არჩევაზე ბიუჯეტის მუხლებიდან?
3. შეადარეთ გუნდების ბიუჯეტების მსგავსება და განსხვავება.
4. შეადგინეთ ახალი ბიუჯეტი II თვისათვის შემდეგი ახალი პირობების გათვალისწინებით:
 - ა. ელექტროენერგიის გადასახადი 10 %-ით გაიზარდა.
 - ბ. საწვავის ფასი 5%-ით შემცირდა.
 - გ. სადღესასწაულო საუზმის ფასი 50 %-ით შემცირდა.
 - დ. ბენზინის ფასები და ავტობუსის გადასახადი 25 %-ით გაიზარდა.
 - ე. ძირითად საკვებ პროდუქტებზე ფასები 15 %-ით გაიზარდა.
 - ვ. ფასები ტანსაცმელზე უცვლელი დარჩა.
 - ზ. სატელეფონო მომსახურება 3 პროცენტით შემცირდა.
 - თ. საბინაო მომსახურების ფასი უცვლელია.
5. როგორ რეაგირებდა გუნდი ფასების ცვლილებაზე?
6. მოგეწონებოდათ თუ არა დამოუკიდებლად ცხოვრება ასეთ პირობებში?
7. ვის მიმართავდით დასახმარებლად სესხისათვის ?
8. ბიუჯეტის გაზრდილი დეფიციტის შემთხვევაში მიმართავდით თუ არა ბანკს?

ყოველთვის არსებობენ ადამიანები, რომლებიც ფულს აგროვებენ ანუ **დანაზოგს აკეთებენ** და მეორე მხრივ — ადამიანები, რომლებიც ფულს სესხულობენ. დანაზოგი მაშინ კეთდება, როცა ცალკეული ადამიანები, ფირმები და ქვეყნები მთლიანად არ იყენებენ მიმდინარე შემოსავლებს. ეკონომისტების თვალსაზრისით, დანაზოგი არის შემოსავალი, რომელიც მოხმარებისათვის არ დახარჯულა.

ალბათ გაგიკეთებიათ დანაზოგი იმისათვის, რომ მომავალში რაიმე გეყიდათ. თქვენი, როგორც მოსწავლის დანაზოგი, რომელიც მშობლებისა და ნათესავების მიერ ნაჩუქარი ან ყოველდღიური სახარჯო ფულისგან შედგება, სახლშიც მშვენივრად შეინახება. უფროსების მიერ დაზოგილი თანხა კი უმჯობესია ბანკში განთავსდეს, რადგან სახლისაგან განსხვავებით, ფულის ბანკში შენახვით ადამიანები სხვა დამატებით ფულს გამოიმუშავებენ სარგებლის სახით, რომ აღარაფერი ვთქვათ, ბანკში დანაზოგის დაცულობაზე.

- **ბანკები** — ინსტიტუტები, სადაც ადამიანთა ერთი ნაწილი ფულს ინახავს და სარგებელს გამოიმუშავებს, ხოლო მეორე ნაწილი — ფულს სესხულობს და სანაცვლოდ სარგებლის განაკვეთს იხდის.
- **დანაზოგი** — შემოსავლების ნაწილი, რომელიც არ იქნა დახარჯული გადასახადებისა და საყიდლებისათვის.
- **მეანაბრე** — ადამიანი, რომელიც ბანკში დანაზოგს ინახავს.
- **ბანკები და სხვა საფინანსო ინსტიტუტები** იმ არხის როლს ასრულებენ, რომ ლითაც შემნახველთა ფინანსური საშუალებები მიემართება მსესხებლებისა და ინვესტორებისაკენ. ბანკებსა და სხვა საფინანსო ინსტიტუტებს ფინანსურ შუამავლებს უწოდებენ. ისინი იღებენ ანაბრებს და გასცემენ სესხებს.
- **სარგებელი** — გადასახადი სხვისი ფულით სარგებლობისათვის (ხშირად მას პროცენტს უწოდებენ).
- **ინვესტიცია** — მანქანების, შენობა-ნაგებობების, მოწყობილობების წარმოება და ყიდვა, რომელიც მომავალში უფრო მეტი რაოდენობის საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად გამოიყენება.
- **პირადი ინვესტირება** — ფასიანი ქაღალდების (აქციები, ობლიგაციები) ყიდვა, რაც უფრო სარისკოა, ვიდრე შემნახველ ანგარიშზე ფულის განთავსება, რადგანაც ფასიანი ქაღალდების ღირებულება შეიძლება შეიცვალოს. სამაგიეროდ, ასეთმა დაბანდებამ შეიძლება ბევრად მეტი მოგება მოიტანოს, ვიდრე შემნახველმა ანგარიშებმა.

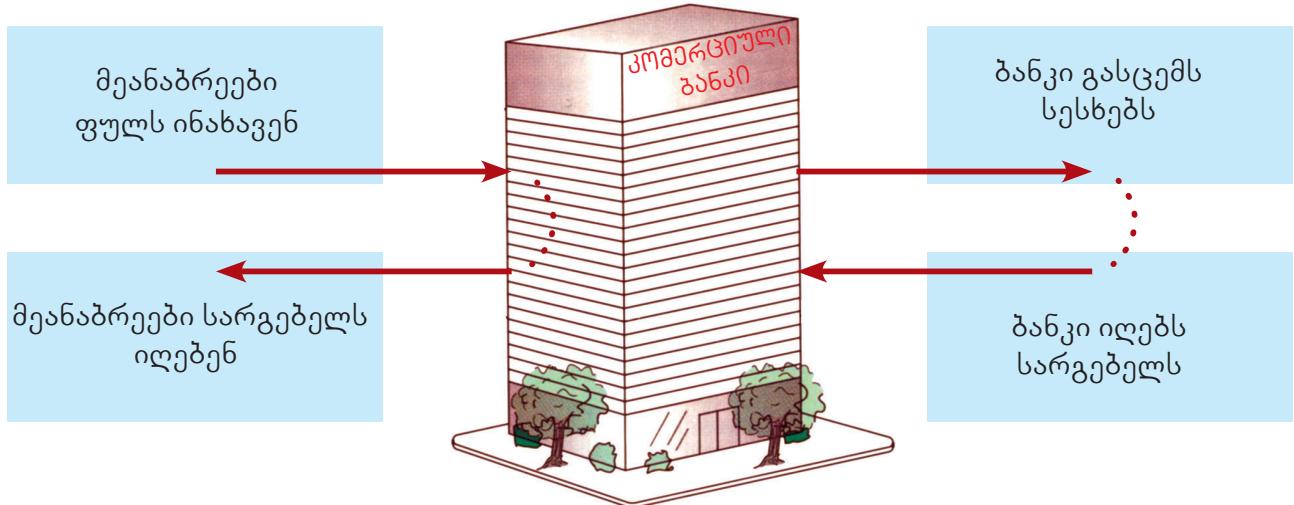
საქონლისა და მომსახურების საყიდლად ადამიანები მთელ შემოსავალს არ ხარჯავენ, ფულს ზოგავენ. შემოსავლის ნაწილს პროდუქტის სამომავალოდ ყიდვის მიზნით ინახავენ. საქონლისა და მომსახურების მიმდინარე მოხმარება დაზოგვის ალტერნატიულ ღირებულებას წარმოადგენს.

ფულის სესხებისას, ადამიანები სხვის ფულს იყენებენ. ნასესხებ ფულს მომავალში ხარჯავენ. ამიტომ საყიდლებისათვის უფრო ცოტა ფული რჩებათ, რის გამოც საქონელსა და მომსახურებაზე, რომლის მომავალში უნდა შეეძინათ უარს ამბობენ. ეს საქონელი სესხის ალტერნატიულ ღირებულებას წარმოადგენს.

დაუხარჯავი შემოსავლის ნაწილი შეიძლება საფინანსო ინსტიტუტებში განთავსდეს. **საფინანსო ინსტიტუტები** კრედიტს იმ ადამიანებზე გასცემენ, რომელთაც კაპიტალური ან სხვა რესურსის ყიდვა სურთ. ბანკები მსესხებელსა და გამსესხებელს შორის შუამავლის როლს ასრულებენ, რითაც ფულის მფლობელს საქმეს უადვილებენ — მოძებნოს ის, ვისაც ფულის სესხება სურს. რა თქმა უნდა, ბანკის შეთავაზებული პირობები ორივე მხარეს უნდა აკმაყოფილებდეს. ამასთანავე, ბანკები ყურადღებით ადევნებენ თვალს მსესხებლებს, რათა დარწმუნდნენ იმაში, რომ ეს უკანასკნელი სესხს დააბრუნებენ, თანაც დროულად და სარგებლის გადახდის პირობით. სწორედ ეს გახდავთ კრედიტის თვისება: სარგებლის გადახდა, ვადიანობა, დაბრუნება.

როცა საკუთარი ფული საქმარისი არ არის; როცა ადამიანებს ახალი საქმიანობის დაწყება სურთ, ესაჭიროებათ ფული მშენებლობის დაფინანსებისათვის, მოწყობილობების, საქონლისა და მომსახურების ყიდვისათვის, ისინი სესხს იღებენ.

ყოველივე ზემოთქმულის უკეთ გარკვევაში საკლასო ოთახში „ნამდვილი“ ბანკი მოვაწყოთ.

კითხვები და დავალებები

- შეადგინეთ თავისებურებების სია, რომელიც თქვენი აზრით, ფინანსურ შუამავალს უნდა გააჩნდეს. დაასახელეთ მიზეზები, რომლის გამოც ეს თავისებურებები მნიშვნელოვანია.
- იმსჯელეთ კრედიტის როლის შესახებ საკუთარი ოჯახის, რაიონის მაგალითზე.

ცნობილია, რომ ბოლო პერიოდში საქართველოში მკვეთრად გაიზარდა კრედიტის აღების მსურველთა რაოდენობა. ეს პირველ რიგში იმაზე მეტყველებს, რომ ადამიანების უმრავლესობას ხელფასი საბანკო მომსახურებით სარგებლობის საშუალებას აძლევს. საბანკო სესხების ყველაზე მეტი წილი საყოფაცხოვრებო ტექნიკის, ბინების, მშენებლობის, ავტომობილების შეძენისა და სტუდენტური სესხებისათვის იხარჯება.

ქალბატონ ლილის სავაჭრო ცენტრი

ქალბატონი ლილი სამშენებლო ფირმა „ლილის“ მფლობელი და მმართველია. მისი ორი ქალიშვილი და ვაჟი კომპანიის თანამფლობელები არიან. კომპანია უკვე 11 წელია მუშაობს. ახლახანს ქალბატონმა ლილიმ ახლომდებარე 10 ჰექტრი მინა იყიდა და იგი აქ სავაჭრო ცენტრის მშენებლობას გეგმავს. ამ ცენტრში ერთი დიდი უნივერსამი, თხუთმეტი მცირე მაღაზია, ორი რესტორანი და ავტოსადგომი განთავსდება. „ლილის“ გაანგარიშებით, როცა ცენტრი გაიხსნება, იქ 3000 ადამიანი იმუშავებს: ნაწილი სრული სამუშო განაკვეთით, ნაწილიც არასრული სამუშაო განაკვეთით.

ამ პროექტის რეალიზაციისათვის ქალბატონ ლილისათვის აუცილებელია დამატებით 600 000 ლარის მოზიდვა. იგი ერთ-ერთი ბანკის წარმომადგენელს შეხვდა და განცხადებაც დაწერა სესხის მიღების შესახებ. კომპანიის განცხადების დეტალური შესახვლის შემდეგ, ბანკი დათანხმდა სესხის გაცემას. სესხის სანაცვლოდ ბანკი ყოველთვიურად სესხად გაცემული თანხის 16%-ს მიიღებს. სავაჭრო ცენტრის მშენებლობა ერთი წლის შემდეგ დაიწყება. სამუშაო რომ ვადაში შესრულდეს „ლილი“ პირებს მუშათა სამი დამატებითი ბრიგადის დაქირავებას.

1. რაში მდგომარეობს ქალბატონ ლილის პრობლემა?
2. როგორ მოიქცა იგი?
3. რატომ სჭირდება ბანკს განცხადება სესხის მიღებაზე?
4. რატომ აქვს ბანკს შესაძლებლობა ფული ქალბატონ ლილის ასესხოს?
5. რა მიიღეს შემნახველებმა სანაცვლოდ?
6. რა არის შემნახველებისათვის ალტერნატიული ლირებულება?
7. რატომ იღებს ბანკი ქალბატონი ლილისაგან სარგებელს?
8. რა არის ქალბატონი ლილისათვის ალტერნატიული ლირებულება?
9. რა გავლენას ახდენს ადგილობრივ ბაზარზე ახალი სავაჭრო ცენტრის გახსნა?
10. ვინ იმუშავებს სავაჭრო ცენტრში?
11. როგორ გამოიყენებენ მუშაკები თავიანთ შემოსავლებს?

ქალბატონ ლილის სავაჭრო ცენტრის ეკონომიკური წრებრუნვის დიაგრამა.

იმუშავეთ წყვილებში. ააგეთ წრებრუნვის დიაგრამა სავაჭრო ცენტრისათვის, შემდეგი სიტუაციების გამოყენებით:

- ✓ შემნახველებს დაუხარჯავი შემოსავლი აქვთ;
- ✓ ბანკები და სხვა ფინანსური შუამავლები;
- ✓ სესხები ფირმებისათვის („ლილი“);
- ✓ სამუშაო ადგილები მშენებლობაზე;
- ✓ მომუშავეები იღებენ სესხს;
- ✓ დაზოგვა — სამომავლოდ საქონლის და მომსახურების ყიდვა;
- ✓ სამუშაო ადგილები სავაჭრო ცენტრში;
- ✓ მომუშავეები იღებენ შემოსავალს;
- ✓ სესხები ფირმებს („ლილი“);
- ✓ შემნახველებს აქვთ აღურიცხავი შემოსავალი;
- ✓ ბანკები და სხვა საფინანსო შუამავლები სესხები ფირმებისათვის („ლილი“).

საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში ძირითად საფინანსო მომსახურებას ბანკები საოჯახო მეურნეობებსა და ფირმებს უწევენ. ამით ისინი ეკონომიკურ ზრდას უწყობენ ხელს.

ბანკები ცალკეულ ადამიანებს სთავაზობენ შემნახველ ანგარიშზე და ჩეკებით ფულის უსაფრთხო ადგილას შენახვას. ანაბრების დიდ ნაწილს ბანკები სესხად გასცემენ, რაც ზოგიერთ ადამიანს ეხმარება დაინტენს ან გააფართოვოს საკუთარი ბიზნესი, ხოლო ზოგს — იყიდოს სახლი და ძვირადლირებული საქონელი, მაგალითად, მაცივარი და ავტომობილი. ზოგი ადამიანი კი ფულს ძვირადლირებული მომსახურებისათვის სესხულობს, მაგალითად შვილების განათლება, სამედიცინო მომსახურება ან საზღვარგარეთ დასვენება.

განვითარებული საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებში ინვესტიციებისა და ბიზნესის განვითარების სტიმულირებაზე საკვანძო როლს ფინანსური ბაზარი (აქციებისა და ობლიგაციების ბაზარი) ასრულებს. მილიონობით ინვესტორი ათასობით დიდი კომპანიის საქმიანობას და მათ ინვესტიციებთან დაკავშირებულ გეგმებს აანალიზებს, კონკურენციას უწევენ ერთმანეთს, ცდილობენ გონივრული რისკის ფასად თავიანთი ფული ისეთ ფირმებში დააბანდონ, რომლებსაც შედარებით მეტი მოგება ექნებათ.

კითხვები და დავალებები

1. არის თუ არა დამზოგველის როლი მოქალაქის უმთავრესი როლი? პასუხი დაასაბუთეთ.
2. რა მოგება მოაქვს თქვენთვის იმ ადამიანის როლის შესრულებას, რომელიც დანაზოგს აკეთებს?
3. როგორ უკავშირდება თქვენი, როგორც გადაწყვეტილების მიმღების როლი იმ ადამიანის როლს, რომელიც დანაზოგს აკეთებს?
4. გამოკითხეთ სამი უფროსი ასაკის ადამიანი და გაარკვიეთ, რომელი ნივთების საყიდლად სესხულობენ ისინი ფულს. დაიყავით ჯგუფებად. გააერთიანეთ მთელი კლასის მიერ მიღებული მონაცემები და თითოეულ ჯგუფს დაავალეთ ააგოს სქემა,
5. იმუშავეთ მცირე ჯგუფებად. ამოჭერით ბანკების და შემნახველი და საკრედიტო და საფინანსო ინსტიტუტების საკრედიტო განცხადებები და/ან დარეკეთ ბანკებში, საკრედიტო ორგანიზაციებში, რათა დაადგინოთ სასესხო სარგებლის სიდიდე და გაცემის პროცედურა, რომელიც საჭიროა ავტომობილის საყიდლად. პირველადი 5000 ლარის შენატანით და პირველადი შენატანის გარეშე. მიეცით ჯგუფებს ააგონ დიაგრამა, სქემა ან გრაფიკი მიღებული ინფორმაციის შესადარებლად.
6. ეთანხმებით თუ არა ი. ჭავჭავაძის მოსაზრებას: „ჩვენი უბედურება ის არის, რომ სესხით სარგებლობა არ ვიცით. ბანკმა ყველა ჩვენთაგანი უნდა შეაჩვითს ვალის პირნათლად გადახდას.“ /გაზ. „ივერია“, 1891 წ.124/.

საბანკო სესხები საქართველოს სტუდენტებისათვის

2006-2007 სასწავლო წლიდან საქართველოს განათლების სამინისტრომ სტუდენტებისთვის განათლების ხელშეწყობის პროგრამა დაიწყო. იგი ინიციატურ მხარდაჭერას გულისხმობს მათთვის, ვინც სახელმწიფო გრანტი ვერ მიიღო (ან ნაწილობრივ მიიღო). ნებისმიერ სტუდენტს შესაძლებლობა ეძლევა, სწავლის საფასურის დასაფარად შეღავათიანი კრედიტი აიღოს. ამ ახალი საბანკო პროდუქტის შექმნით სრულიად შეიცვალა სტუდენტების დამოკიდებულება სწავლისადმი — სტუდენტი, რომელმაც სწავლისათვის ნასესხები ფული გადაიხადა, უფრო მომთხოვნი გახდა როგორც საკუთარი თავის, ისე სასწავლებლის მიმართ. ეს კი განათლების ხარისხის ამაღლების წინაპირობაა.

ტფილისის ქართული საადგილო აულო განვი

საქართველოში ბატონიშვილის გადავარდნის დაწყებისთანავე, გამოჩენილმა ქართველმა საზოგადო მოღვაწემ დიმიტრი ყიფიანმა, რომელიც იმ დროს აღმოსავლეთ საქართველოს თავად-აზნაურობის წინამძღვრი იყო, წამოაყენა ბანკის დაარსების იდეა.

ილია ჭავჭავაძე აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ბანკის წესდების შემმუშავებელ სხდომებში. 1873 წლის მაისში იგი ბანკის წესდების დამტკიცების დასაჩქარებლად და საბანკო საქმების შესასწავლად, დავით ყიფიანთან და დიმიტრი ყაზბეგთან ერთად რუსეთს გაემგზავრა. 1874 წლის 28 მაისს ფინანსთა მინისტრმა რეიტერნმა ბოლოს და ბოლოს დაამტკიცა თბილისის სათავადაზნაურო საადგილმამულო ბანკის წესდება.

1875 წლის თებერვლიდან ამოქმედდა თბილისის სათავადაზნაურო საადგილმამულო ბანკი, რომელსაც მთელი 30 წლის მანძილზე 1905 წლის 23 ივნისამდე სათავეში ედგა ილია ჭავჭავაძე.

ბანკი იყო პირველი ეროვნული ორგანიზაცია, რომელიც ქართველთა აქტიურობით და მონდომებით შეიქმნა. ილიამ განმარტა საადგილმამულო კრედიტის მნიშვნელობა „მიწის და მიწათმოქმედების განკარგებისა და გაძლიერებისათვის“. „დანიშნულება საადგილმამულო კრედიტისა განკარგებაა მამულ-დედულისა, გაძლიერება მიწათმოქმედთა ღონისა და მომცემლობისა“. „ჩვენი ქვეყანა მიწათმოქმედი ქვეყანაა და ერთადერთი წარმოება, რომელსაც იგი ამოქმედებს, სასოფლო მეურნეობაა. ამიტომ საადგილმამულო კრედიტს, როგორც კრედიტს, საგნად მარტო ისუნდა ჰქონდეს, რომ გააძლიეროს სოფლის მეურნეობის წარმოება და რადგან ეს წარმოება განუყოფლად შეერთებულია მიწასთან და მიწათ-მოქმედებასთან, ამიტომაც საადგილმამულო კრედიტი ირჩევა ყოველ სხვა კრედიტისაგან იმ განსაკუთრებული თვისებებით, რომლებიც წარმოსდგებიან თითონ მიწათმოქმედების და მიწის ეკონომიკური ბუნებისაგან“.

„საადგილმამულო ბანკის არსის გამოსახატავად ნ. ნიკოლაძე მეტად ტევად ცნებას ხმარობს – განახლების ბანკი. თუ ადრე იგი თავადაზნაურობის კეთილდღეობის შესანარჩუნებლად იყო ჩაფიქრებული, თერგდალეულთა ხელში ეროვნული ცხოვრების განახლების იარაღად გადაიქცა“ (აკ. ბაქრაძე).

შენობაში, რომელშიც ბანკი მდებარეობდა ამჟამად საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკის | კორპუსია განთავსებული (ლ. გუდიაშვილის 3).

ილია ჭავჭავაძის თავმოთხოვული სიტყვა, 3 თებერვალს თფილისის თავადაზნაურობის კრეპაზი

„ეს წუთის სოფელი ისეთია, რომ ვინც თვითონ არ მხნეობს, ვინც თვითონ არ იბრძვის დღიურის ლუკმისათვის, იმისი ბედი გადაწყვეტილია. იმას შეიძლება ერთს დღეს, ან რამოდენიმე ხანს კაცმა კაცთმოყვარებით უშველოს, მაგრამ მას მერმედ ისევ მშიერია, ისევ გასაძლომია – და ერთი გკითხავთ: როდემდის უნდა ვაძლოთ ჩვენ?“

მე დარწმუნებული ვარ, რომ რაც დღეს ბანკში ფულია, სულ რომ დღესვე დავურიგოთ მცონარე მშიერებს, ხვალ უფრო ბევრი მშიერი მოგვადგება, – ხვალ რითდა გავცე პასუხი? რაც დღეს ბანკს ფული აქვს, ათჯერ იმაზედ მეტი ფული შეგვძინა ჩვენ ყმების განთავისუფლებამ, – განა მაგან მოჰსპო ივანეს და პეტრეს შიმშილი?

ვინც თვითონ არ ჭირნახულობს, ვინც თვითონ თავის მარჯვენით არ ცდილობს თავის სტომაქის ავსებას, ის, ბატონებო, ცხრილია, რომელიც მაინც არ აივსება, თუნდა მთელი მტკვარი გაუწყვეტლივ ზედ მიუშვათ. რა თანხა გაუძლებს მშიერს მცონარეობას? მარტო იმისთანა თანხა, რომელმაც იმოდენი უნდა იმატოს,

რამოდენსაც დააკლებთ. თუ ჩვენგანი ვინმე ამისთანა გრძნეულს თანხას შეადგენს, ჩვენ იმისათვის დიდის სიხარულით გზა დაგვიცლია.

ვიმეორებ: ერთხელ და ორჯელ რომ გააძლოთ მცონარე მშიერი, ეგ კაცმოყვარეობაა, მაგრამ მაინცადამაინც ამით სამუდამოდ წყლულს ვერ გავიმთელებთ, იმიტომ რომ თავის თავის წყლული თვითონ მცონარე მშიერი არის. ან რად გვინდა, რომ ამგვარ კაცთათვის ეგრე ვწუხვართ და ჩვენი მწუხარება იქამდინ მიგვყავს, რომ გვინდა ბანკი მაგ მწუხარებას ვანაცვალოთ. მცონარეობას რომ საზრდო მივსცეთ, ეგ მცონარეობის წაქეზებასა და გამრავლებას მოასწავებს. წაქეზება, ხელის გამართვა გაჭირვებულს ბეჯითობას უნდა, იმიტომ რომ მარტო ბეჯითობაა ჩვენი მხსნელი და ქვეყნისათვის ნაყოფიერი, – და არა მშიერს მცონარეობას, რომელიც იმოდენად დიდს პირს აღებს, რამოდენადაც დიდს ლუკმას აწვდით და რომელიც რამოდენად ძლიერია, იმოდენად აღარიბებს ქვეყანასა. ჩვენის ქვეყნის იარა მცონარეობაა. რაც ადრე მოვიშორებთ მაგ იარას, მით უფრო მაღლე მოვიპოვებთ ჯანმრთელობას, დღეგრძელობას და კეთილდღეობასა.

უნინაც მითქამს და ეხლაც მოგახსენებთ, რომ ბანკი ამ მხრით, ესე იგი, იმით, რომ ფულს ასესხებს, კაცის ამშენებელიც არის და დამლუპავიცა. ვინც ბეჯითია და მხნე, ვისაც გონება აქვს, გულმოდგინე შრომის სურვილი და მხოლოდ ფული აკლია, რომ თავისი საქმე წარიმართოს, ღვთის წყალობა თქვენა გაქვთ, რომ იმისათვის ბანკი ყოვლად მხსნელი სახსარი იყოს. მაგისთანა კაცს არა სასტიკი კანონი, ბანკის სიმკვიდრის ქვაუთხედად დადებული, ვერ დააბრკოლებს, ვერ დააფთხობს, გულს წინადვე ვერ გაუხეთქს, იმიტომ, რომ მხნე და ბეჯითია. ბეჯითობა კიდევ თითქმის ყოვლად შემძლებელია, ანგარიშიანია, იცის, რომ ფულს წინდაუხედავათ არავინ არ გაასესხებს, თუ ფულის დაღუპვა არ უნდა. ამისთანა კაცს იმ ბეჯითობასთან, იმ მხნეობასთან, იმ შეუწყვეტელ შრომის სურვილთან ოღონდ ფულის შოვნის გზაც მიეცით და რაც უნდა ძნელი გზა იყოს, იგი იმ გზას უსათუოდ გადალახავს. მარტო ამისთანა კაცი უნდა შეჰქაროდეს ჩვენს ბანკსა და ჩვენც, მოწყალეონ ხელმწიფენო, მარტო მაგისთანა კაცს უნდა წავხაროდეთ. კაცი ბეჯითი, მხნე, შრომის მოყვარე რამოდენსაც თავის თავს შეჰქმატებს ჩვენის ბანკის შემწეობით, იმოდენას შეჰქმატებს ჩვენს ქვეყანასაცა: თავის შემოსავალს ოცი კოდიც რომ მოუმატოს, ჩვენი ქვეყანა უწინდელზედ ოცის კოდით უფრო მდიდარი შეიქმნება იმის მეოხრებით და ჩვენის ბანკის შემწეობით.

თუ შევსწუხდებით ვისთვისმე, სწორედ ამისთანა კაცისათვის უნდა ვიწუხოთ. თუ ეს ასეა, მაშ ჩვენგან რამდენჯერმე წარმოთქმული მწუხარება მასზედ, რომ ბანკის კანონები სასტიკიაო, ნოტარიუსთან მეზარება მისვლაო და სხვა ამგვარი, – მეტია და სათაკილო ამისთანა კაცისათვისა. მეტყვიან, რომ თუ მართლა მარტო მაგისთანა კაცებს უნდა უხაროდესთ ბანკი, მაგისთანა კაცები ჩვენში ცოტანი არიანო, მაშ ბანკი რაღად გვინდოდაო? მეც სრულის ჩემის გულისტკვილით დაგეთანხმებით, რომ მაგისთანა კაცები ჩვენში ბევრი არ არიან, მაგრამ ჩვენი უგულითადესი სურვილია, რომ მარტო მაგისთანანი გამრავლდნენ. სხვანი კი, ესე იგი, ისინი ვისაც ბანკი უხარიან მარტო იმისთვის, რომ ფულებს მაღლე ვისესხებო და იმ ფულებით ქეითს გავსწევო, იმათთვის არამც თუ ჩვენი ბანკი, ყოველგვარი ბანკი წინადვე გათხრილი სამარეა.

ჩვენი ბანკი, მართალია, ამისთანა კაცსაც ფულს ასესხებს, რადგანაც ჩვენი ბანკი კაცს კი არ ანდობს ფულს, არამედ მის უძრავს ქონებას, მაგრამ ეს სესხი მოუღებს კიდეც ბოლოს ამგვარს კაცსა.

სესხს მოშორება უნდა და ეგ მოშორება მხოლოდ მაშინ შეიძლება, როცა კაცი ნასესხს ფულს ხეირიანად მოიხმარებს. თუ არა და გაეყიდება მამული და ამით უკანასკნელი ლუკმა გამოეცლება პირიდამა. ამგვარს კაცს არა ეშველება რა. ნურავის ნუ გვაქვს იმედი, რომ ამგვარს კაცს ბანკმა უშველოს რამე. ვინც თვისის ხელით წყლულს ხელახლად იწყლულებს, იმას ვერა მოარჩენს რა სიკვდილის მეტი.“

36 კონსტიტუცია ეკონომიკური იური

თავისუფლების 1

ქვემოთ მოცემულია საბაზრო ეკონომიკის თავისებურებები. დაასახელეთ თითოეული თავისებურების შესაბამისი მაგალითები თანამედროვე საქართველოს რეალობიდან.

საბაზრო ეკონომიკის ეპოდი ძირითადი პრინციპი

1. პერძო საკუთრება

შრომითი რესურსები, ბუნებრივი რესურსები, კაპიტალური რესურსები, აგრეთვე, ეკონომიკაში წარმოებული საქონელი და მომსახურება, მეტნილად კერძო პირებისა და კერძო ინსტიტუტების საკუთრებაა, ვიდრე სახელმწიფო საკუთრება. ამგვარი კერძო საკუთრება და კანონით უზრუნველყოფილი გარიგებების თავისუფლება ადამიანებს რესურსების ყიდვისა და გამოყენების ფართო არეალს სთავაზობს.

2. მეცარმეობისა და არჩევანის თავისუფლება

საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად კერძო მენარმეებს აქვთ რესურსების ყიდვისა და გამოყენების თავისუფლება, აგრეთვე საკუთარი შეხედულებისამებრ მათი ბაზარზე გაყიდვის თავისუფლება. მომხმარებლებს იმ საქონლისა და მომსახურების ნაკრების ყიდვის თავისუფლება გააჩნიათ, რომლებიც ყველაზე მეტად აკმაყოფილებს მათ ეკონომიკურ მოთხოვნილებებს. მუშაკები კი თავისუფალნი არიან იმ სამუშაოს მოძებნაში, რომლის შესაბამისი კვალიფიკაციაც გააჩნიათ.

3. პირადი ინტერესის მოტივი

„უხილავი ხელი“, რომელიც საბაზრო ეკონომიკის მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს, თითოეული ადამიანის მიერ პირად ინტერესებზე აგებულ მოტივაციას ემყარება. მომხმარებლების მიზანია საკუთარი ბიუჯეტიდან მაქსიმალური კმაყოფილების მიღება; მენარმეები თავიანთი ფირმებისათვის რაც შეიძლება მეტი მოგების მიღწევას ცდილობები; მუშაკებს მაღალი ხელფასები სურთ; რესურსების მფლობელები კი — ყველაზე მაღალ ფასად საკუთარი ქონების იჯარით გაცემას ან გაყიდვას ცდილობენ.

4. ეკონომიკური მეთოდება

ეკონომიკური მეტოქეობა ნიშნავს, რომ მყიდველებსა და გამყიდველებს ნებისმიერ ბაზარზე თავისუფლად შესვლა და გამოსვლა შეუძლიათ, და ბაზარზე დამოუკიდებლად მოქმედი მყიდველები და გამყიდველები არიან. სწორედ კონკურენცია ზღუდავს ერთი ეკონომიკური ერთეულის მიერ მეორის მიმართ ეკონომიკური ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებას, იმ პირობებში, როცა თითოეული მათგანი პირადი ინტერესების მიხედვით მოქმედებას ცდილობს.

5. პაზრებისა და ფასების სისტემა

საბაზრო ეკონომიკაში ძირითად მაკომინირებელ მექანიზმს პაზარი წარმოადგენს და არა სახელმწიფოს მიერ ცენტრალიზებული დაგეგმვა. პაზარი კონკრეტული საქონლის მყიდველებსა და გამყიდველებს აკავშირებს. გამყიდველებისა და მყიდველების უპირატესობები, შესაბამისად, სხვადასხვა ბაზარზე არსებულ მიწოდებასა და მოთხოვნაზე აისახება; პროდუქტებსა და რესურსებზე არსებული ფასების სისტემა მათი არჩევანის შედეგია. სწორედ ეს ფასებია მაჩვენებელი, რომლის მიხედვითაც ბაზრის მონაწილეები პირადი ინტერესებიდან გამომდინარე, თავიანთი არჩევანის თავისუფლებას ზომავენ.

6. სახელმწიფო შეზღუდული როლი

კონკურენტული საბაზრო ეკონომიკა ხელს უწყობს რესურსების ეფექტიანად გამოყენებას. რაკი ეკონომიკა თვითრეგულირებადია — იგი სახელმწიფოს არსებით ეკონომიკურ ჩარევას არ საჭიროებს. თუმცა საბაზრო სისტემასთან დაკავშირებული მთელი რიგი „წარუმატებლობები“ და არასასურველი შედეგები სახელმწიფოს აქტიურ, მაგრამ შეზღუდული ეკონომიკური როლის აუცილებლობას განაპირობებს.

ახლა, როცა საბაზრო ეკონომიკის თავისებურებები გავიხსენეთ, საინტერესოა, როგორ უწყობს ხელს ქვეყნის კონსტიტუცია ეკონომიკური სისტემის განვითარებას საქართველოში?

კონსტიტუცია როგორც ეკონომიკურ, ასევე პოლიტიკურ დოკუმენტს წარმოადგენს. ეს მტკიცებულება ჭეშმარიტია ყველა ქვეყნის კონსტიტუციის მიმართ. ეკონომიკური და პოლიტიკური თავისუფლება არსებითია ქვეყნის კეთილდღეობისა და ზრდისათვის. სწორედ ამიტომ სხვადასხვა ქვეყნის კონსტიტუციის შეტანილია საბაზრო ეკონომიკის ფუნქციონირების მხარდამჭერი და მასტიმულირებელი ბევრი პირობა. ამრიგად, ქვეყნის ეკონომიკის არსებით შტრიხებს კონსტიტუცია განსაზღვრავს.

გადავხედოთ კონსიტუციის პრეამბულას: „საქართველოს მოქალაქენი, რომელთა ურყევი ნებაა დაამკვიდრონ დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობილება, ეკონომიკური თავისუფლება, სოციალური და სამართლებრივი სახელმწიფო, უზრუნველყონ ადამიანის საყოველთაოდ ალიარებული უფლებანი და თავისუფლებანი, განამტკიცონ სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და სხვა ხალხებთან მშვიდობიანი ურთიერთობა, ეყრდნობიან რა ქართველი ერის მრავალსაუკუნოვანი სახელმწიფოებრიობის ტრადიციებს და საქართველოს 1921 წლის კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებს, საქვეყნოდ აცხადებენ ამ კონსტიტუციას.“

ახსენით, როგორ შეიძლება გამოყენებულ იქნას ეს ფრაზა საბაზრო ეკონომიკაში სახელმწიფოს ჩარევის დასაბუთებისათვის, მაგალითად, კანონი მინიმალური ხელფასის შესახებ, სოციალური დაცვა, უმუშევრობის კომპენსაცია, უსაფრთხოების წესის დაცვა.

სამართლი 2

ნაიკითხეთ შესატყვისი ნაწყვეტები საქართველოს კონსტიტუციიდან და განიხილეთ, როგორ უჭერს მხარს კონსტიტუცია ამ პრინციპებს.

მუხლი 30-ე, პუნქტი I — შრომა თავისუფალია. **პუნქტი II** — „სახელმწიფო ვალდებულია ხელი შეუწყოს თავისუფალი მენარმეობისა და კონკურენციის განვითარებას... გარდა კანონით დაშვებული შემთხვევებისა. მომხმარებელთა უფლებები დაცულია კანონით“.

ფულის მიმოქცევაში გავეხის შესახებ

95-ე მუხლის შესაბამისი პუნქტების მიხედვით: 1. საქართველოს ფულად-საკრედიტოსისტემის ფუნქციონირებას უზრუნველყოფს საქართველოს ეროვნული ბანკი. 2. საქართველოს ეროვნული ბანკი შეიმუშავებს და ახორციელებს ფულად-საკრედიტო და სავალუტო პოლიტიკას პარლამენტის მიერ განსაზღვრული ძირითადი მიმართულებების შესაბამისად. ეროვნული ბანკი არის ბანკთა ბაკი, საქართველოს მთავრობის ბანკირი და ფისკალური აგენტი. 4. ეროვნული ბანკი დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. ეროვნული ბანკის უფლება-მოვალეობა, საქმიანობის წესი და დამოუკიდებლობის გარანტია განისაზღვრება ორგანული კანონით. 5. ფულის სახელწოდება და ერთეული განისაზღვრება კანონით.

საავტორო უფლებების შესახებ

23-ე მუხლის II განყოფილებაში ნათქვამია, „ინტელექტუალური შემოქმედების თავისუფლება უზრუნველყოფილია. ინტელექტუალური საკუთრების უფლება ხელშეუვალია.“

ექსაორდინაციის შესახებ

94-ე მუხლის I პუნქტში ნათქვამია, რომ „სავალდებულოა გადასახადების და მოსაკრებლების გადახდა კანონით დადგენილი ოდენობითა და წესით“. **94-ე მუხლის II პუნქტი:** „გადასახადებისა და მოსაკრებლების სტრუქტურას, შემოღების წესს ადგენს მხოლოდ კანონი.“ III მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით „მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიეკუთვნება:... ა) საგარეო პოლიტიკა და საერთაშორისო ურთიერთობანი; გ) საგარეო ვაჭრობა, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმები; ზ) სახელმწიფო ფინანსები და სახელმწიფო სესხი; ფულის მოქრა; საბანკო, საკრედიტო და სადაზღვევო კანონმდებლობა.“

ჩხრეკვები და დაკავებები

მე-20 მუხლის II პუნქტი ამტკიცებს, რომ „არავის არ აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ბინაში და სხვა მთვლობელობაში, მათ მთვლობელ პირთა ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩატაროს ჩერეკა, თუარარის სასამართლოს გადაწყვეტილება ან კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობა“

პრცედურა

მე-15 მუხლის I პუნქტის მიხედვით: „სიცოცხლე ადამიანის ხელშეუვალი უფლებაა და მას იცავს კანონი. 17 მუხლის I პუნქტის მიხედვით „ადამიანის პატივი და ლირსება ხელშეუვალია. დაუშვებელია ადამიანის წამება, მის მიმართ არაპუმანური, სასტიკი ან პატივისა და ლირსების შემლახავი მოპყრობისა თუ დასჯის მეთოდების გამოყენება.“

უფლებამოსილების შენარჩუნება

მე-18 მუხლის I პუნქტი ამტკიცებს, რომ ადამიანის თავისუფლება ხელშეუვალია. თავისუფლების აღკვეთა ან პირადი თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვა დაუშვებელია სასამართლოს გადაწყვეტილების გარეშე.

- ერთად იმსჯელეთ შერჩეული ციტატების შესახებ.

ესე

მოამზადეთ თხზულება, რომელშიც უნდა ახსნათ, როგორ უწყობს ხელს კონსტიტუციის დებულებები ეკონომიკური თავისუფლებისა და ეკონომიკური სისტემის განსხვავებულ ტიპს

37-38 ათასი მილი პროდუქტი და ათასი ერთვნები პროდუქტი

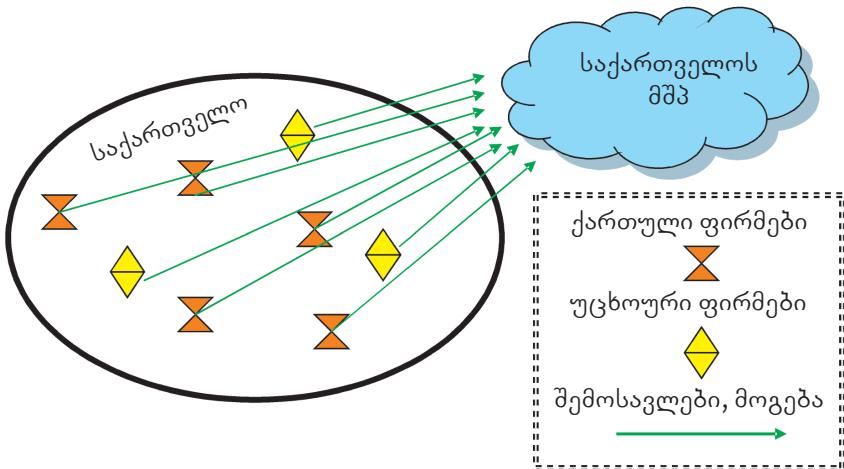
- გადმოსცემს თუ არა მონაცემებს ეკონომიკური ზრდის, ინფლაციისა და უმუშევრობის შესახებ ახალი ამბების საინფორმაციო სამსახური?
- რა სახის ინფორმაცია მოისმინეთ უკანასკნელ ხანს?

ეკონომისტებს ხშირად უწევთ ეკონომიკაში საქონლისა და მომსახურების, დასაქმების, შემოსავლებისა და ფასების რეალური დონის გაზომვა.

- ეკონომიკური ზრდის ძირითადი საზომია **მთლიანი შიდა პროდუქტი**.
- **საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)** არის ერთი წლის განმავლობაში საქართველოს ფარგლებში, ქართული და უცხოური ფირმების მიერ წარმოებული ყველა საბოლოო მოხმარების საქონლისა და მომსახურების (პროდუქტის) საბაზრო ღირებულებათა ჯამი.

საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)

რა არის საბოლოო პროდუქტი?

საბოლოო პროდუქტი, მაგალითად, პური, შეიცავს ისეთ შუალედურ პროდუქტებს, როგორიცაა ფქვილი, საფუარი და მარილი. ამ რესურსების ღირებულება უკვე ჩართულია საბოლოო პროდუქტის – პურის ღირებულებაში და ამრიგად, მშპ-ში მხოლოდ პურის ფასი შედის და არა პურის ფასს დამატებული მის დასამზადებლად გამოყენებული რესურსების ფასები.

იმ შაქრის ღირებულება, რომელსაც საკონდიტრო ფირმა ტკბილეულის დასამზადებლად ყიდულობს, არ შედის მშპ-ში. შაქარი, ამ შემთხვევაში, შუალედური პროდუქტია. მშპ-ში შედის იმ ტკბილეულის ღირებულება, რომელიც ამ შაქრისგან არის წარმოებული და რომელსაც ჩვენ საბოლოოდ ვყიდულობთ.

რა გედის მშპ-ში?

- ⌚ მშპ-ში შედის მხოლოდ საბოლოო მოხმარების პროდუქტი (საქონელი და მომსახურება);
- ⌚ მშპ-ში შედის უცხოური ბიზნეს-ფირმების მიერ მიღებული მოგება და ის შემოსავლები, რომელსაც უცხოელი მოქალაქეები საქართველოში იღებენ.

რა არ შედის მშპ-ში?

- ⌚ ის შემოსავლები (მოგება), რომელსაც იღებს საქართველოს მოქალაქეების საკუთრებაში მყოფი უცხოეთში არსებული კომპანიები;
- ⌚ ის შემოსავლები, რომლებსაც იღებენ საზღვარგარეთ მომუშავე საქართველოს მოქალაქეები;
- ⌚ აქციებისა და ობლიგაციების ყიდვა-გაყიდვა;
- ⌚ ტრანსფერტული გადასახდელები, ისეთები, როგორებიცაა დახმარებები სოციალური უზრუნველყოფისათვის, უმუშევრობის კომპენსაცია და სხვა;
- ⌚ ძველი (გამოყენებული) საქონლის ყიდვა-გაყიდვა.

მთლიანი შიდა პროდუქტის გამოთვლა

(C) მომხმარებელთა ხარჯები

+

(I) ფირმების ინვესტიციები

+

(G) სახელმწიფო ხარჯები საქონლისა და მომსახურების შეძენაზე

+

(X_n) წმინდა ექსპორტი (ექსპორტი მინუს იმპორტი)

=

მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)

$$\text{მშპ} = \text{C} + \text{I} + \text{G} + \text{X}_n$$

- C – არის მომხმარებელთა ხარჯები საქონლისა და მომსახურების შესაძენად.
- I – არის ბიზნეს-ფირმების ინვესტიციები და მოიცავს ყველა ახალი კაპიტალური საქონლის, მშენებლობის, მივლინებების, ახალი მექანიზმების შეძენის ხარჯებს, მარაგების რაოდენობაში მომხდარ ცვლილებებს.
- G – აღნიშნავს სახელმწიფოს მიერ საქონლისა და მომსახურების შეძენას (გარდა ტრანსფერტული გადასახდელებისა).
- X_n – აღნიშნავს ექსპორტს მინუს იმპორტი.

- მშპ, რომელიც გამოთვლილია როგორც მოცემული წლის მანძილზე წარმოების შედეგი და გამოისახება იმავე წლის ფასებში, არის **ნომინალური მშპ**.
- მშპ, რომელიც გამოთვლილია როგორც მოცემული წლის მანძილზე წარმოების შედეგი და გამოისახება საბაზისო (წინასწარ შერჩეული) წლის ფასებში, არის **რეალური მშპ**.
- რეალურ მშპ-ში ზრდის ტენდენცია ძირითადად განიხილება როგორც კარგი ეკონომიკური საქმიანობის შედეგი, ხოლო კლება – როგორც ცუდი საქმიანობის შედეგი.
- **რეალური მშპ ერთ სულ მოსახლეზე** ეკონომიკური კეთილდღეობის მაჩვენებელია. იგი გაიანგარიშება რეალური მშპ-ისა და ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობის თანაფარდობით.
- **საქართველოს მთლიანი ერთვეული პროდუქტი (მეპ)** – ერთი წლის განმავლობაში საქართველოს მოქალაქეების საკუთრებაში მყოფი ფირმების მიერ წარმოებული ყველა საბოლოო მოხმარების საქონლისა და მომსახურების საბაზრო ღირებულებათა ჯამი.

გაითვალისწიება თუ არა ეს, რომელც მშპ-ის ნაიღი?

ქვემოთჩამოთვლილთაგან, რომელი გაითვალისწინება, და რომელი არ გაითვალისწინება ამ ნლის მშპ-ის გაანგარიშებისას? ახსენით თქვენი გადაწყვეტილება.

1. ეკონომიკის ფაკულტეტის სტუდენტისათვის გამოყოფილი სახელმწიფო გრანტი;
2. ფერმერის მიერ ახალი ტრაქტორის ყიდვა;
3. წყალსადენის მუშის მიერ მეორადი სატვირთო მანქანის ყიდვა;
4. მექანიკოსის მომსახურება, რომელიც არემონტებს საკუთარი ავტომობილის რადიატორს;
5. პენსია, რომელსაც სახელმწიფო უხდის მოხუცებულს;
6. ბიზნეს-ფირმების მარაგების გადიდება;
7. სახელმწიფო მიერ ახალი ტანკების შეძენა ეროვნული გვარდისათვის;
8. შემოსავალი, რომელიც მიიღო სტილისტმა თმის შექრისათვის;
9. შემოსავალი, რომელიც აქციების გაყიდვის გზით მიიღო კომპანია „კოკა-კოლამ“.

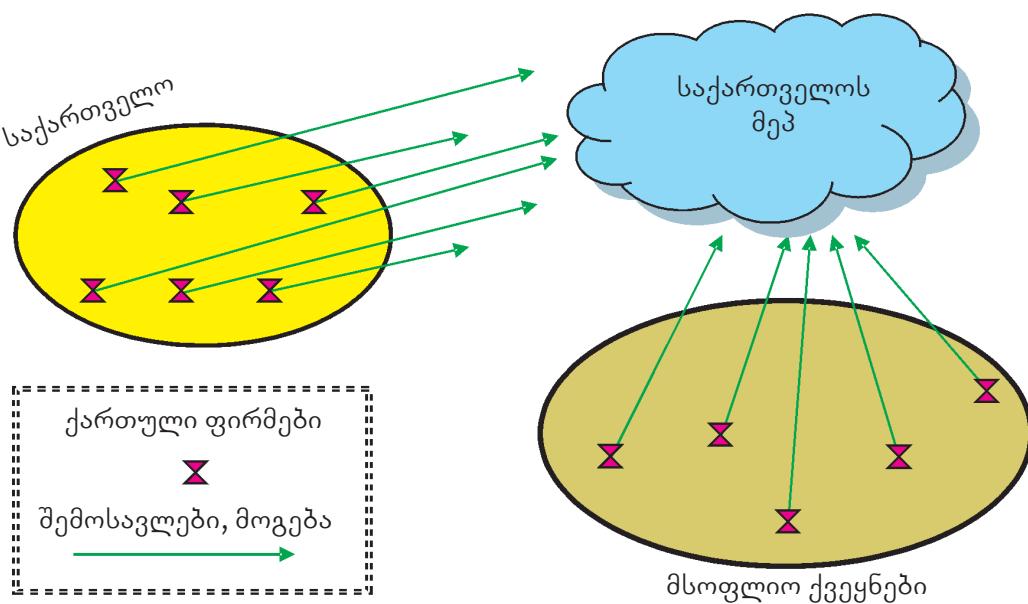
რა შედის მეპ-ში?

⌚ მეპ-ი მოიცავს იმ მოგებას, რომელსაც იღებენ საქართველოს მოქალაქეების საკუთრებაში მყოფი უცხოური კომპანიები, და იმ შემოსავლებს, რომლებსაც იღებენ საზღვარგარეთ მომუშავე საქართველოს მოქალაქეები (უცხოური ფაქტორები).

რა არ შედის მეპ-ში?

⌚ მეპ-ში არ შედის ის მოგება, რომელსაც იღებენ საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული უცხოელი მოქალაქეების საკუთრებაში მყოფი კომპანიები, და ის შემოსავლები, რომლებსაც იღებენ საქართველოში მომუშავე უცხოელი მოქალაქეები (უცხოური ფაქტორები).

საქართველოს მთლიანი ეროვნული პროდუქტი (მეპ)

მშპ-ი და მეპ-ი ოფიციალურად შემდეგი გაანგარიშების დახმარებით მიიღება

მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ)

+

უცხოური ფაქტორებიდან მიღებული შემოსავალი

+

უცხოური ფაქტორების გასავლები

=

მთლიანი ეროვნული პროდუქტი (მეპ)

საჭიროებები 2

გაითვალისწინება თუ არა ეს მშპ-ში და თუ გაითვალისწინება, სად?

თითოეულ ქვემოთჩამოთვლილ პოზიციას მიანიჭეთ შესაბამისი ასოები:

C საოჯახო მეურნეობათა (შინამეურნეობათა) მოხმარება;

I ინვესტიცია (კაპიტალის ფორმირება);

G სახელმწიფო მოხმარება;

N მშპ-ში არ გაითვალისწინება.

1. თქვენ დახარჯეთ 7 ლარი კინოში წასვლისათვის;
2. ოჯახმა სამშენებლო კომპანიას გადაუხადა 20 000 ლარი ამ წელს ბინის მშენებლობისთვის;
3. ოჯახმა გადაიხადა 100 000 ლარი იმ სახლისათვის, რომელიც სამი წლის წინ აშენდა;
4. თქვენ ახალი პიჯაკისათვის მკერავს 50 ლარი გადაუხადეთ;
5. სახელმწიფომ გაზარდა თავდაცვის ხარჯები 1 მლნ. ლარით;
6. სახელმწიფომ სოციალური დახმარების პროგრამის ფარგლებში პენსიონერს გადაუხადა 100 ლარი;
7. თქვენ იყიდეთ კომპანია „ყაზბეგის“ აქციები 1000 ლარად;
8. ფქვილის მწარმოებელმა ფირმამ წლის ბოლოს აღმოჩინა, რომ ხორბლისა და ფქვილის მარაგი 10 000 ლარით აჭარბებს იმ მარაგების ღირებულებას, რომელიც ფირმას ჰქონდა წლის დასაწყისში;
9. დიასახლისი, რომელიც ზრუნავს ოჯახზე და ქმარ-შვილზე საკმაოდ ბევრს მუშაობს;
10. დიდმა საავტომობილო ფირმამ იყიდა ახალი რობოტები ავტომობილების საწარმოებლად;
11. თქვენ იხდით 200 ლარს ბინის იჯარისთვის;
12. კომპანია „ყაზბეგმა“ ახალი ქარხანა ააშენა;
13. კომპანია „ლალიძის წყლებმა“ იყიდა კომპანია „კოკა-კოლას‘ აქციები;
14. თქვენ შეიძინეთ ახალი „ტოიოტა“, რომელიც იაპონიაშია წარმოებული;
15. თქვენ იხდით უნივერსიტეტში სწავლის საფასურს.

დავალება

1. მშპ-ში ჩვენ ვითვალისწინებთ ახალი საქონლის ან მომსახურების მხოლოდ საბოლოო საცალო ფასს. რატომ?
2. როდესაც სახლის მფლობელი მუშაობს სახლის დაღაგებაზე ან რემონტზე, ამ შრომის ფასი არ გაითვალისწინება მშპ-ში. რატომ?
3. არსებობს კი რაიმე საქონელი ან მომსახურება, რომელიც არ შედის მშპ-ში, მაგრამ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ჩვენს კეთილდღეობაზე?
4. შეიძლება თუ არა, ჩაითვალოს, რომ მშპ ზუსტად ასახავს კეთილდღეობას, თუ ეს მაჩვენებელი შეიცავს იმ საქონლისა და მომსახურების ღირებულებას, რომლებიც ამცირებენ ზოგიერთი ადამიანის კეთილდღეობას?

ს
საინტერესოა

პედიორების ინდექსია ყველაზე პედიორი ქვეყანა გამოავლინა

ბედნიერების მსოფლიო ბარომეტრის ბოლო გამოშვების მონაცემებით დღეს დედამიწის მოსახლეობის 53%-ს შეუძლია საკუთარ თავს ბედნიერი უწოდოს. ეს მონაცემები 2012 წლის 9 იანვარს გამოაქვეყნა ორგანიზაციამ „WIN-Gallup International“ 58 ქვეყნის 52913 ათასი ადამიანის გამოკითხვის შემდეგ.

სრულიად უბედურად მიაჩნია თავი რესპონდენტების 13%-ს, ხოლო მათმა 31%-მა ვერ შეძლო თავის მიკუთვნება ვერც ერთი კატეგორიისთვის, 35%-მა კი ვერ გასცა ზუსტი პასუხი. გამოკითხვამ აჩვენა, რომ ცხოვრებით ყველაზე უკმაყოფილო აღმოჩნდნენ საშუალო ასაკის ადამიანები (33%), იმ დროს როცა პენსიონერებსა და ახალგაზრდებს შორის ეს მაჩვენებელი შესაბამისად 43% და 44%-ს შეადგენდა.

საინტერესოა, რომ ბედნიერების მაჩვენებელი მნიშვნელოვნად დაბალია ათეიისტებს შორის, ვიდრე მორნმუნეებს შორის.

პლანეტაზე ყველაზე ოპტიმისტურები აღმოჩნდნენ ფიჯის მცხოვრებლები. მათი მოსახლეობის 89% კმაყოფილია საკუთარი თავითაც და გარემოთიც. გარდა ამისა, ყველაზე ბედნიერი ქვეყნების სიაში მოხვდნენ: ნიგერია, განა, ნიდერლანდები და შვეიცარია. ნათელია, რომ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები ყოველთვის არსებით გავლენას არ ახდენს მისი მოქალაქეების მსოფლმხედველობაზე.

რაც შეეხება ყველაზე არაბედნიერებს, ისინი ცხოვრებენ რუმინეთში, ეგვიპტეში, ლიტვაში, ერაყში, აშშ-ში, ლიბანსა და პაკისტანში. მაგრამ პესიმისზის რეკორდსმენები გახდნენ ირლანდიელები, რომლებიც საშუალო ევროპულ მაჩვენებელს 20%-ით ჩამორჩინან.

ამ მონაცემების გამოქვეყნებამ დიდი საზოგადოებრივი რეზონანსი და კამათი გამოიწვია.

პროგრესის რაიტინგი

„პროგრესის რეიტინგში“ რუსეთმა 97-ე ადგილი დაიკავა 101-დან. სიის | ადგილზე საქართველო აღმოჩნდა.

ანგარიში ავტორებმა ქვეყნები დაალ-

აგეს მსოფლიო ბანკის მონაცემების, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის და სხვა საერთაშორისო ანალიტიკური ცენტრების მონაცემების (კონკურენტუნარიანობის ინდექსის, ბიზნესის კეთების პირობები, ადამიანის პოტენციალის განვითარება, ეკონომიკური თავისუფლება და კორუფციის დონე) საფუძველზე.

აღმოჩნდა, რომ საქართველოს მაჩვენებლები 2006 წლიდან ყველა საკვანძო ინდექსით გაიზარდა და აინია 207 პოზიციით. ამ გადაადგილებაში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულა ბიზნესის კეთების პირობების ინდექსმა, რომლის მიხედვითაც თბილისი ბოლო 5 წელიწადში 112-დან 12-ე ადგილზე გადავიდა.

რეიტინგის შემქმნელები ცდილობდნენ არ ჩაერთოთ შედეგებში პოლიტიკური ელემენტები. როგორც ანალიტიკოსები თვლიან, საქართველოს წარმატების საიდუმლო იმაღება იმ რეფორმების მიღმა (ათზე მეტი რეფორმა), რომელიც საქართველოში საქმიანი კლიმატის გასაუმჯობესებლად გატარდა.

მაგალითად, ბოლო წლებში საქართველოში შეიქმნა აღმოსავლეთ ევროპაში და ცენტრალურ აზიაში შედარებით ეფექტური სისტემა მშენებლობების ნებართვისა.

რეიტინგის II ადგილი მაკედონიამ დაიკავა. მისი საერთო ზრდა რეიტინგების მიხედვით 160 პოზიციას შეადგენს.

III ადგილზე დომინიკის რესპუბლიკა აღმოჩნდა 114 პუნქტიანი ზრდით.

IV ადგილი ეგვიპტემ დაიკავა 94 პოზიციის გაზრდით.

V ადგილი კი – ხორვატიამ (94 პოზიციის ზრდა).

სიის დასაწყისში ფიგურირებს გვატემალა და ალბანეთი.

რუსეთმა ბოლოდან V ადგილი დაიკავა.

მასზე ცუდი მდგომარეობა აქვს ვენესუელას, ნიკარაგუას, უკრაინას და ბოლივიას.

წყარო: <http://beway.ru/n/indeks-schastya-vyyavil-samuyu-schastlivuyu-stranu-104>

39 ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების გარენაზე

როგორ არცევენ ექიმები პაციენტების ჯანმრთელობის მდგომარეობას?

ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები: ეკონომიკური ზრდა, უმუშევრობის დონე, სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (სფი), ინფლაცია, დეფლაცია.

- **ეკონომიკური ზრდა** — საზოგადოების მიერ საქონლისა და მომსახურების წარმოების ზრდა ანუ რეალურ მშპ-ს მდგრადი მატება.
- **უმუშევრობის დონე** — სამუშაოს აქტიურ მაძიებელთა წილი (%) დასაქმებულებისა და უმუშევრების, ანუ სამუშაო ძალის მთლიან რაოდენობაში.
- **სამოხსეარებლო ფასების ინდექსი (სფი)** — ფასების დონის ცვლილებების ყველაზე ხშირად გამოყენებული საზომია. მას იყენებენ ერთი წლის ფასების დონის შესადარებლად წინა ან მომდევნო პერიოდების ფასების დონესთან.

საპუნქტო 1

გაითვალისწიება თუ არა ეს, როგორც მშპ-ის ნაწილი?

გაეცანით ცხრილში მოცემულ ინფორმაციას. დაიყავით ჯგუფებად, აირჩიეთ მაჩვენებლები და შეადარეთ მონაცემები. შედეგები წარმოადგინეთ წერილობით. როდესაც ყველა ჯგუფი მზად იქნება, ჩაატარეთ ერთობლივი პრეზენტაცია.

საქართველოს ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები – 2004-2011 წწ.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	ფაქტ.	ფაქტ.	ფაქტ.	პროგ.	პროგ.	პროგ.	პროგ.	პროგ.
რეალური მშპ (ზრდის ტემპი)	5.9	9.6	9.4	10.0	7.5	7.0	7.0	7.0
ნომინალური მშპ (მლნ ლარი)	9824.3	11621.0	13783.9	16527.2	18878.0	21218.9	23851.7	26813.8
მშპ ერთ სულ მოსახლეზე (ლარი)	2275.5	2679.8	3124.5	3746.3	4279.2	4809.8	5406.6	6078.0
მშპ ერთ სულ მოსახლეზე (აშშ დოლარი)	1187.2	1478.4	1758.7	2243.3	2593.4	2915.0	3276.7	3683.6
სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (საშუალო პერიოდის განმავლობაში)	5.7	8.3	9.2	8.5	5 - 7	5.0	5.0	5.0
მიმღინარე ანგარიში (პროცენტულად მშპ- თან)	-6.6	-10.8	-15.2	-23.1	-20.7	-20.4	-19.8	-19.1

წყარო:

საქართველოს მთავრობა, ძირითადი მონაცემები და მიმართულებები 2008-2011 წლებისათვის

ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების ანალიზი – საქართველოს მსგავსი ძველები და ეკონომიკური კათილდღეობა

ცხრილში მოცემულია საქართველოს, ხორვატიისა და სლოვაკიის ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები. 1998 წელი გარდამავალი პერიოდი იყო სამცვე ქვეყნის ეკონომიკისათვის. წინა სავარჯიშოს მსგავსად, აქაც მოგეთხოვებათ სტატისტიკური მონაცემებზე დაკვირვება და დასკვნების გაკეთება.

ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლები –

საქართველო, ხორვატია, სლოვაკია – 1998 წელი

(მონაცემები გამოსახულია ეროვნულ ვალუტაში)

მაჩვენებლები	ქვეყნები		
	საქართველო*	ხორვატია**	სლოვაკია***
მშპ საბაზრო ფასებით (მიმდინარე ფასებით)	7231	138391	717399
მშპ საბაზრო ფასებით (მუდმივი ფასებით)	1775	126929	490529
მშპ-ის ზრდა (% წელიწადში)	2.90	2.52	4.40
კერძო მოხმარება (მუდმივ ფასებში)	2103	77957	241448
მთლიანი შიდა ინვესტიციები (მუდმივ ფასებში)	291	30041	187885
საერთო სახელმწიფოებრივი მოხმარება (მუდმივ ფასებში)	198	32252	111672
საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი (მუდმივ ფასებში)	743	53768	338246
საქონლისა და მომსახურების იმპორტი (მუდმივ ფასებში)	1620	67093	388723
ინფლაცია, სამომხმარებლო ფასები (% წელიწადში)	3.57	6.43	6.70
მოსახლეობის რიცხოვნობა, სულ	5445000	4501000	5391000
შრომისუნარიანი მოსახლეობის რიცხოვნობა, სულ	2666580	2115470	2911140
უმუშევრობა, სულ (% შრომისუნა- რიანი მოსახლეობის რიცხვიდან)	11.60

* მონაცემები გამოსახულია მლნ. ქართულ ლარებში;

** მონაცემები გამოსახულია მლნ. ხორვატულ კუნაში;

*** მონაცემები გამოსახულია მლნ. სლოვაკურ კრონებში;

წყარო: World Development Indicators CD-ROM, World Bank, 2000

ცხრილის მონაცემების განალიზების შემდეგ უპასუხეთ შემდეგ კითხვებს:

- თქვენი აზრით, ამ სამი ქვეყნიდან, რომელი ქვეყანა იყო ეკონომიკურად უფრო განვითარებული 1998 წელს?
- რა მაჩვენებლებით განისაზღვრება ქვეყნის ეკონომიკური სიძლიერე?
- შესაძლებელია თუ არა სამივე ქვეყნის ღირებულებითი მაჩვენებლების შედარება? თუ შესაძლებელია, როგორ უნდა მოხდეს ეს შედარება?

ისახებოთ

- რა ასოციაციებს იწვევს თქვენში სიტყვა „უმუშევრობა“?
- რა შეიძლება იყოს ადამიანის უმუშევრობის მიზეზი?
- რა მიგაჩნიათ ქვეყანაში მასობრივი უმუშევრობის მიზეზებად?

სიტუაცია ①

ანი მეზობლების საქმიანობით დაინტერესდა და აღმოაჩინა, რომ ბიძია გიორგი მე—2 წლია უშედეგოდ ეძებს სამუშაოს, მისი მეუღლე, ქალბატონი ეთერი დიასახლისია, არასოდეს უმუშავია და არც აპირებს. მათი ვაჟი ლაშა პროფესიით ექიმია, სტაურებას პრესტიულ საავადმყოფოში გადის, მართალია ხელფასს არ იღებს, მაგრამ იცის რომ ორ თვეში ერთ-ერთი თანამშრომლი პენსიაზე გავა და მის ადგილს დაიკავებს. ლაშას უმცროსი და ნინო ოჯახი რომ არჩინოს მაღაზიაში ყოველდღიურად 10 საათი მუშაობს. ნინოს სამუშაოს დაკარგვის ძალიან ეშინია. იცის რომ სამუშაოს პოვნა საქმაოდ რთულია: მისი მეგობარი ქეთი სამუშაოს უკვე აღარ ეძებს, რადგან ორი წლის განმავლობაში დასაქმება ვერაფრით მოახერხა. ნინოს მეორე მეგობარი, თამუნა, კი დღეში 2სთ-ით მეზობლის ბავშვს იტოვებს, მინიმალურ ანაზღაურებას იღებს და ნორმალურ სამუშაოზე ოცნებობს, რათა მძიმედ ავადმყოფ დედას აუცილებელი წამლები უყიდოს. მართალია, თავისუფალი სამუშაო ადგილი ჯერ არ ჩანს, მაგრამ ის იმედს არ კარგავს, კვლავ მოთმინებით ეძებს შესაფერის სამსახურს. რაც შეეხება ქალბატონ ნანას, ის საკუთარი სურვილით წამოვიდა სამსახურიდან, ორი თვის შემდეგ ახალ ხანგრძლივ ექსპედიციაში აპირებს წასვლას.

თქვენი აზრით, ზემოჩამოთვლილი ინდივიდებიდან, ვის შეიძლება ანიმ უწოდოს

1. დასაქმებული;
2. უმუშევარი;
3. სამუშაო ძალის გარეთ დარჩენილი;
4. არასრულად დასაქმებული;
5. იმედდაკარგული მუშახელი;
6. ნებაყოფლობით უმუშევარი.

ახსენით

- რატომ მოახდინეთ ასეთი განაწილება?
- თქვენი სიტყვებით როგორ განმარტავთ ზემოთ ჩამოთვლილ თითოეულ ეკონომიკურ ტერმინს?

მომავლის იმედებს ადამიანების უმრავლესობა საკუთარ ან ოჯახის წევრების შრომით შემოსავალთან აკავშირებს. სამუშაოს დაკარგვა ცხოვრების დონის შემცირებასთან ასოცირდება, რასაც ხშირად გაჭირვება, შიმშილი, ნერვიულობა, ოჯახური კონფლიქტები და უიმედობა მოსდევს. სამუშაოს შოვნა ადვილი არ არის, არავინ იცის უმუშევრად ყოფნა რამდენი წლის მანძილზე გაგრძელდება.

დასაქმებულები და უმუშევრები ერთად სამუშაო ძალას ქმნიან. ქვეყანაში რაც უფრო მეტი ადამიანია შრომით დაკავებული, უფრო მეტია ამ ქვეყნის მშპ. სამუშაო ძალა შრომისუნარიანი მოსახლეობის საერთო რაოდენობაა. უმუშევრობა მაკროეკონომიკური პრობლემაა.

- **დასაქმება** – ანაზღაურების მიღების მიზნით გაწეული საქმიანობა.
- **უმუშევრად ითვლება** შრომის ასაკის (16 წლიდან ზევით) მქონე პირი, რომელსაც სურს, შეუძლია მუშაობა და აქტიურად ეძებს შესაფერის სამუშაოს.
- ქვეყანაში უმუშევრობის მდგომარეობას ეკონომისტები უმუშევრობის დონით განსაზღვრავენ.
- **უმუშევრობის დონე** – სამუშაო ძალაში სამუშაოს აქტიურ მაძიებელთა წილი. მის გამოსათვლელად ოფიციალურად რეგისტრირებულ უმუშევართა მთლიანი რაოდენობა უნდა გაიყოს სამუშაო ძალაზე.

$$\text{უმუშევართა მთლიანი რაოდენობა} \\ \text{უმუშევრობის დონე} = \frac{\text{სამუშაო ძალა}}{\text{სამუშაო ძალა}} \times 100\%$$

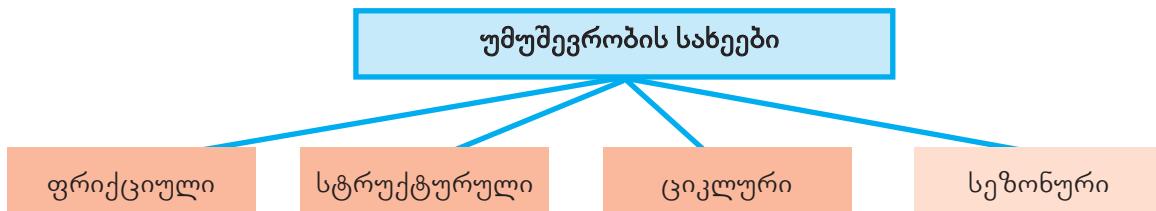
უმუშევარი ადამიანების გარკვეული ნაწილი სამუშაოს აქტიურად ეძებს, ზოგიერთი მათგანი ნებაყოფლობით უმუშევარია — არ მოსწონს შეთავაზებული სამუშაო და უკეთესის მოლოდინში ძებნას განაგრძობს, ნაწილი იძულებით უმუშევარია — ყველანაირ სამუშაოზე თანახმაა, მაგრამ დაბალი (შეუსაბამო) კვალიფიკიის, სამუშაო ადგილების არ არსებობის ან ასაკის გამო, ვერ ახერხებს დასაქმებას. სამუშაო ადგილის ხანგრძლივი და წარუმატებელი ძიების გამო გულგატებილი მოქალაქეები ხშირად უარს ამბობენ დასაქმების მცდელობაზე. მათ იმედდაკარგული მუშახელი ეწოდებათ.

სხვადასხვა ქვეყანას უმუშევართა რეგისტრაციის თავისი წესი გააჩნია. მაგ. აშშ-ში უმუშევრად ითვლება ადამიანი, რომელსაც სამსახური არ გააჩნია, შეუძლია და მზადაა იმუშაოს და ბოლო ექვსი კვირის მანძილზე აქტიურად ეძებს სამუშაოს. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მეთოდოლოგიის მიხედვით, უმუშევრად ითვლება პირი, ვისაც მოცემულ მომენტში სამუშაო და შესაბამისად მისგან მიღებული შემოსავალი არა აქვს, აქტიურად ეძებს მას და მზად არის შეუდგეს მუშაობას.

ვინ ითვლება უმუშევრად საქართველოს კანონმდებლობით?

დასაქმების შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად, უმუშევარია საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სამუშაო ასაკის შრომისუნარიანი პირი, რომელსაც არა აქვს სამუშაო, ეძებს მას და მზად არის სამუშაოს შესასრულებლად. სამუშაოს მაძიებელია სამუშაო ასაკის შრომისუნარიანი პირი (უმუშევარი ან დასაქმებული), რომელიც რეგისტრირებულია დასაქმების სამსახურში და მისი მეშვეობით ეძებს სამუშაოს.

ფორმული უმუშევრობა მიმდინარე, გარდაუვალი უმუშევრობაა. ის სამუშაოს ძებნასთან ან მოლოდინთან, სასწავლებლის დამთავრებასთან, საცხოვრებელი ადგილის შეცვლასთან, სამუშაო პირობების გაუმჯობესებასთან არის დაკავშირებული. ასეთი უმუშევრობის გამომწვევ მიზეზად ერთის მხრივ დამქირავებლისათვის სამუშაო ძალის შესახებ ინფორმაციის არქონაა მიჩნეული, მეორე მხრივ, მუშახელისათვის სასურველი ვაკანსიების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობა. ასეთ უმუშევრობას ხშირად ნებაყოფლობითად მიიჩნევენ. მაგალითად უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული, რომელიც მაღალანაზღაურებად სამუშაოს ეძებს, დროებით უმუშევრად რჩება, რადგან შემოთავაზებულ სამსახურებში ხელფასი არ აკმაყოფილებს.

სტრუქტურული უმუშევრობა ტექნოლოგიურ ძვრებთან არის დაკავშირებული, რის შედეგადაც ზოგიერთ პროფესიაზე მოთხოვნა იზრდება, ზოგიერთზე კლებულობს. თუ სამუშაო ძალა თავისი კვალიფიკაციით ეკონომიკის ახალ მოთხოვნებს არ შეეფერება, სამუშაო ადგილს ვერ მიიღებს. ამის გამო ზოგიერთ სფეროში დასაქმება მცირდება. რეალურად, ეკონომიკაში სამუშაო ადგილები არის, მაგრამ სწრაფი მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესის გამო ადამიანებს სამუშაოს შესასრულებლად კვალიფიკაცია არ ყოფილია. მაგალითად, როგორც კი ოფისი კომპიუტერებს შეიძენს ოფისის ყველა მენეჯერს, რომელიც კომპიუტერულ პროგრამებს არ ფლობს სამუშაოდან გაანთავისუფლებენ.

უნასხური უმუშევრობა ეკონომიკური ციკლის დაქვეითების ფაზასთან არის დაკავშირებული. ამ დროს საწარმოთა გარკვეული ნაწილი იხურება. არსებული სამუშაო ადგილები ყველა დარგში არასაკმარისია. შრომის მიწოდების მსურველი პევრია, დასაქმებას კი მხოლოდ ნაწილი ახერხებს, ამიტომ დანარჩენები უმუშევრად რჩებიან.

სეზონური უმუშევრობა ბუნებრივ სეზონებთან არის დაკავშირებული, როცა ამ სამუშაოზე ერთ სეზონში გაზრდილი მოთხოვნაა, მეორეში კი – შემცირებული ან საერთოდ არ არსებობს. ასეთ სფეროში დასაქმებულ ადამიანთა კატეგორია ნელინადის ნაწილს ნებაყოფლობით უმუშევრობაში ატარებს. მაგალითად, ზამთრის კურორტზე თხილამურების გამქირავებელი ზაფხულში უმუშევრად რჩება.

ისახავეთ

- მხარს დაუჭერთ თუ არა სისტემას, რომელშიც სრული თანასწორობის მიღწევის მიზნით შემოსავლები თანაბრად განაწილდება ანუ ნებისმიერ სამუშაოზე დასაქმებული ადამიანები ერთნაირ ხელფასს მიიღებენ?
- გაჩნდება თუ არა ასეთ სისტემაში პრობლემები?
- იქნება თუ არა ასეთ სისტემაში უმუშევრობა?
- რომელი სამუშაო ადგილები დარჩება შეუვსებელი?

დავალება

1. გამოთვალეთ ეკოლენდის უმუშევრობის დონე, თუ უმუშევართა მთლიანი რაოდენობა არის 120 000, ხოლო სამუშაო ძალა ქვეყანაში — 4 800 000-ია?
2. ჩაატარეთ საოჯახო გამოკითხვა და მოიპოვეთ ინფორმაცია იმის შესახებ, რომელი ორგანიზაციები ეხმარებიან მოქალაქეებს დასაქმებაში.
3. უმუშევრობის რომელ ტიპს მიეკუთვნებიან შემდეგი პიროვნებები?
 - ა) მაღალკვალიფიციური ბუღალტერი, დირექტორთან უთანხმოების გამოსამუშაოს ტოვებს და სხვა ადგილს ეძებს;
 - ბ) სოფლიდან ქალაქში ჩამოსული გოგონა რესტორანში დამლაგებლის ადგილს ეძებს;
 - გ) მბეჭდავ-მემანქანეთა განყოფილებიდან ყველა, ვინც კომპიუტერულ პროგრამებს არ ფლობდა გაანთავისუფლეს;
 - დ) ეკონომიკური კრიზისის გამო ბევრი საწარმო დაიხურა და სპეციალისტები უმუშევრად დარჩნენ;
4. რას აკეთებთ ან გააკეთებთ იმისათვის, რომ სკოლის დამთავრების შემდეგ უმუშევართა რიგებში არ მოხვდეთ?
5. ჩამოწერეთ უმუშევრობის სახეები, მათი გამოწვევი მიზეზები და უმუშევრობის კონკრეტულ სახესთან ბრძოლის ხერხები.

41 მსაც სახელმიწოდებელი პროცედურა?

სიტყვაცია ①

მთავრობისა და პარლამენტის შენობების წინ ხალხის მასა საპროტესტო მიტინგს აწყობს. ტელე და რადიო ჟურნალისტები საინფორმაციო გამოშვებებისათვის რეპორტაჟებს ამზადებენ. ოპერატორი ცდილობს ლოზუნგების ტექსტი კადრში მოახვედროს. მათი შინაარსი ძირითადად ასეთია:

„მოგვეცით სამუშაო!“

„სად არის დაპირებული მილიონი სამუშაო ადგილი?“

„მუშაობა გვინდა, სამუშაო არ არის!“

„მთავრობა ვალდებულია დამასაქმოს!“

მსგავს სურათს მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში შეხვდებით. უმუშევრები წარმატებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებშიც არიან. უმუშევრობის დონე ნულს არასოდეს უტოლდება. დასაქმებასთან დაკავშირებული პრობლემების გამო უმუშევრები პროტესტს გამოთქვამენ და პასუხს მთავრობისაგან ითხოვენ.

რამდენად სამართლიანად მიგაჩნიათ უმუშევართა პრეტენზიები მთავრობის მიმართ?

- როგორ გგონიათ, უმუშევრობა სახელმწიფო პრობლემა?
- როგორ უნდა გადაჭრას მთავრობამ სახელმწიფოში უმუშევრობის პრობლემა?
- ეთანხმებით თუ არა მ. ველერის გამონათქვამს – „ვისაც მუშაობა უნდა, შესაძლებლობებს პოულობს, ვისაც საქმის კეთება არ უნდა – მიზეზებს ეძებს.“ რატომ? პასუხი დაასაბუთეთ.

ეკონომიკის სტაბილიზაცია მთავრობის უმნიშვნელოვანესი ფუნქციაა. ამ ფუნქციის შესრულებისას ის სხვადასხვა პროგრამებისა და პოლიტიკის გატარებით უმუშევრობის შემცირებას ცდილობს.

ციკლური უმუშევრობის დასაძლევად ხშირ შემთხვევაში ფისკალური და მონეტარული პოლიტიკა გამოიყენება. გადაწყვეტილებები ეკონომიკური დაქვეითების შეჩერების და სამუშაო ადგილების გაზრდის ხელშესაწყობად არის მიმართული.

მთავრობის მიერ გატარებული ღონისძიებები

სტრუქტურული უმუშევრობის შესამცირებლად მთავრობის პოლიტიკა სამუშაოდან დათხოვნილი მუშაკების გადამზადებაზე და დასაქმების ახალი შესაძლებლობების შექმნაზეა მიმართული.

უმუშევრობის დონე ქვეყნის ეკონომიკური სიჯანსაღის ერთ-ერთი მთავარი საზომია. ქვეყანაში უმუშევრობის მაღალი დონე შრომითი რესურსების ნაწილობრივ (არასრულ) გამყენებას და მოსახლეობის დაბალ შემოსავლებს გულისხმობს.

- სრული დასაქმება** ნიშნავს, რომ შრომისუნარიანი და შრომის მსურველი მოსახლეობის მოთხოვნა სამუშაო ადგილებზე დაკმაყოფილებულია. სამუშაო ყველასათვის არსებობს, ვინც მზადაა, სურს და შეუძლია იმუშაოს.
- უმუშევრობის დონეს** სრული დასაქმების პირობებში პუნქტობრივი უმუშევრობა ეწოდება.

ციკლური უმუშევრობის არ არსებობის შემთხვევაში, უმუშევრობის ბუნებრივი დონე ფაქტიურად არის ფრიქციული და სტრუქტურული უმუშევრობის ერთობლიობაა.

უმუშევრობის
ბუნებრივი დონე

=

ფრიქციული
უმუშევრობა

+

სტრუქტურული
უმუშევრობა

უმუშევრობის ბუნებრივი დონე 5-6%-ს უტოლდება. დიდ, განვითარებულ ქვეყნებში, რომლის ეკონომიკაც სრული დასაქმების დონეზე ფუნქციონირებს, შეიძლება 2-3 მილიონი კაცი არ მუშაობდეს. ისინი ფრიქციული და სტრუქტურული უმუშევრები იქნებიან.

რაც უფრო დასცილდება ქვეყანაში უმუშევრობის დონე ბუნებრივ დონეს, მით უფრო უჭირს ქვეყნის ეკონომიკას.

უმუშევრობის დონესთან ერთად ეკონომისტები პოტენციურ სამუშაო ძალასაც ანგარიშობენ.

პოტენციური სამუშაო ძალის გამოსათვლელად ქვეყნის მოსახლეობის მთლიან რაოდენობას 16-წლამდე ასაკის მოქალაქეების რაოდენობას აკლებენ ინსტიტუციონალურ დაწესებულებებში მყოფი ადამიანების რაოდენობას.

ინსტიტუციონალურ დაწესებულებებში იგულისხმება თავისუფლების აღკვეთის ადგილები, სავალდებულო სამხედრო სამსახური, საავადმყოფოები და სანატორიუმები, მოხუცებულთა სახლები, უნარშეზღუდულთა სახლები, ფსიქიატრიული დაწესებულებები.

ითვლება, რომ ქვეყანაში ფარული უმუშევრობაა, თუ სასურველი სამუშაო ადგილების შეზღუდულობის გამო ადამიანების უმრავლესობა თანახმაა იმუშაოს არასასურველი დღე ან კვირა, არასასურველი, მისი კვალიფიკაციისათვის შეუფერებელი სამუშაო შეასრულოს.

დასაქმება საქართველოში

ათასი კაცი

წელი	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა (სამუშაო ძალა), ათასი კაცი	2023.9	2021.8	1965.3	1917.8	1991.8	1944.9	1959.3
დასაქმებული, ათასი კაცი	1744,6	1747,3	1704,3	1601,9	1656,1	1628,1	1664,2
უმუშევარი, ათასი კაცი	279,3	274,5	261,0	315,8	335,6	316,9	295,1
უმუშევრობის დონე %-ში	13,8	13,6	13,3	12,6	13,8	16,3	15,1

წყარო: სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

- როგორია უმუშევრობის დონის ცვლილება წარმოდგენილ წლებში?
- როგორ იცვლება საშუალო თვიური ხელფასის დონე ამავე წლებში?
- რა კავშირს ხედავთ ამ მონაცემების ცვლილებებს შორის?

შრომის ბაზარსაც, ისევე როგორც ეკონომიკაში არსებულ სხვა ბაზრებს, მოთხოვნისა და მიწოდების ძალები მართავენ. როდესაც ეკონომიკა დიდი რაოდენობით პროდუქციას აწარმოებს, იზრდება მოთხოვნა შრომაზე, შესაბამისად შრომის ანაზღაურებაც იზრდება.

ისახავეთ

- რა შედეგები შეიძლება მოიტანოს უმუშევრობამ ეკონომიკური კუთხით? არაეკონომიკური კუთხით?
- ორი ახალგაზრდიდან, რომელიც სამუშაოს ეძებს, ერთი — თორნიკე მშობლებთან ცხოვრობს, ჭერი და საკვები გარანტირებული აქვს, სწავლას განაგრძობს უნივერსიტეტში, თან აქტიურად ეძებს ისეთ სამუშაოს, რომელიც სწავლაში ხელს არ შეუშლის. მეორე, ლაშა კი ბინას თვითონ ქირაობს, თავს საკუთარი შემოსავლით ირჩენს და სწავლის საშუალება არა აქვს. ისიც მუდმივ სამსახურს ეძებს.

რომელი მათგანი უფრო ხანგრძლივად დარჩება უმუშევართა რიგებში?

სამუშაოზე მოწყობასთან, ასევე მასზე უარის თქმასთან დაკავშირებული დანახარჯები სხვადასხვა ადამიანისთვის სხვადასხვაა. ამ განსხვავებებს მათი კვალიფიკაცია, მუშაობის სტაჟი, ასაკი, შემოსავლების სხვა წყაროების არსებობა ან მოლოდინები განსაზღვრავს. ზემოთ მოცემული სიტუაციის გაანალიზებით, რა თქმა უნდა, თორნიკე ხანგრძლივად დარჩება უმუშევართა რიგში, რადგან სასურველი სამუშაოს პოვნამდე მუშაობას არ დაიწყებს. ლაშას ლოდინის საშუალება არ აქვს, ის ყველანაირ სამუშაოს დათანხმდება, თუმცა უკეთესი სამუშაოს ძებნას გააგრძელებს.

1. **შეეცადეთ პრესაში შესაბამისი მონაცემები მოიძიოთ და კითხვებს უპასუხოთ:**
 - ა) ოფიციალური მონაცემებით რას უდრის უმუშევრობის დონე საქართველოში?
 - ბ) რამდენად რეალურად ასახავს ეს მონაცემი სიტუაციას?
 - გ) თქვენი აზრით, რა შეიძლება იყოს უმუშევრობის ოფიციალური სტატისტიკის უზუსტობის მიზეზი?
 - დ) რატომ არ რეგისტრირდება შესაბამის სამსახურებში ყველა დაუსაქმებელი უმუშევრად?

დავალება

უმუშევრობის ტიპებს შეუსაბამეთ კონკრეტული ლონისძიებები, რომელთა გატარებაც შეუძლია მთავრობას უმუშევრობის დასაძლევად. იმუშავეთ ჯგუფებში

უმუშევრობის ტიპი

ფრიქიული უმუშევრობა

სტრუქტურული
უმუშევრობა

ციკლური
უმუშევრობა

ლონისძიებები

ინფორმაციის გავრცელება ვაკანსიების შესახებ;

დასაქმების სამსახურის გააქტიურება;
სუბსიდიები საქმიანობის წამოსაწყებად;

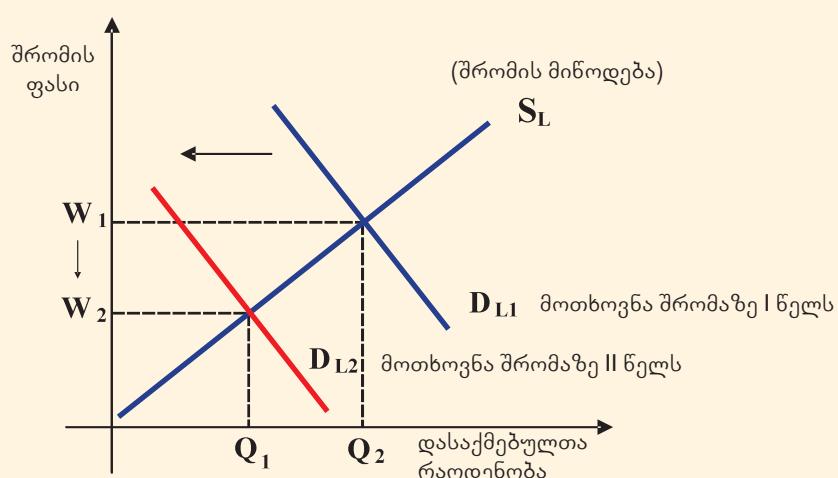
სუბსიდიები ხელფასების გასაცემად;
კანონი დასაქმების შესაძლებლობების
გამარტივების შესახებ;
დასაქმების საზოგადოებრივი სამსახურის შექმნა.

- მოიფიქრეთ, როგორ შეუძლია მთავრობას უმუშევრობის ხანგრძლივობის შემცირება?

დასაქმება არის ანაზღაურების მიღების მიზნით, ინდივიდუალური ან საზოგა-
დოებრივი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად განეული საქმიანობა.

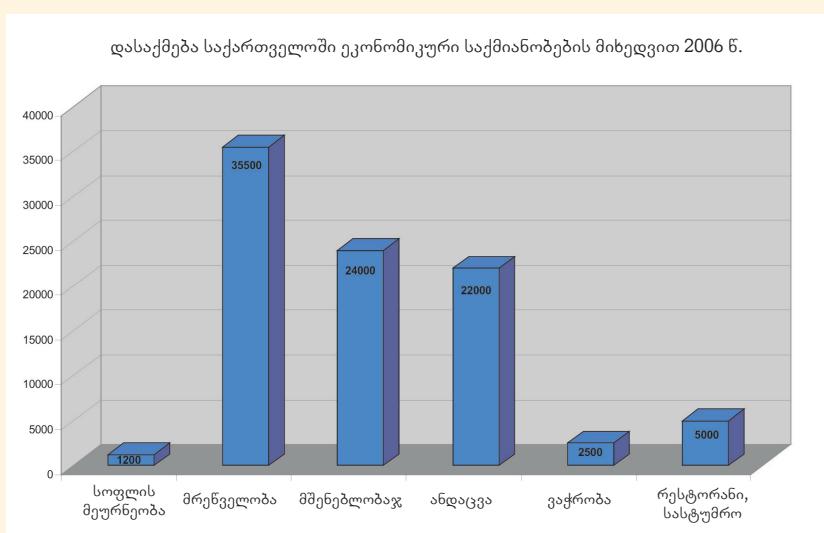
დასაქმების დონის გამოსათვლელად საჭიროა, 16 წელზე მეტი ასაკის დასაქ-
მებული ადამიანების საერთო რაოდენობა (მათ შორის პენსიონერი დასაქ-
მებულებიც), გავყოთ პოტენციურ სამუშაო ძალაზე და შედეგი პროცენტებში
გამოვსახოთ.

$$\text{დასაქმების დონე} = \frac{\text{დასაქმებულები 16 წლის ზევით}}{\text{პოტენციური სამუშაო ძალა}} * 100\%$$

ნახაზიდან ჩანს, რომ თუ ეკონომიკური კრიზისის გამო შრომაზე მოთხოვნა ერ-
თი წლის განმავლობაში ეცემა, მცირდება დასაქმებულთა რაოდენობაც და შრომის
ფასიც.

მოიფიქრეთ: რას გვიჩვენებს Q_2 , Q_1 და W_2 , W_1 მონაკვეთები.

42-43 ერთ პროგრესა ევორი აოსტინს...

- ალექსანდრე მაკედონელი ამბობდა: „შრომაზე მეფური და ფუფუნებაზე მონური, არაფერიაო“. რას ნიშნავს ეს გამონათქვამი?

სიტყაცია ①

პატარა სასაუზმის მთელი პერსონალი სამუშაოდან იმის გამო დაითხოვეს, რომ სასაუზმემ ქუჩის მეორე მხარეს ახლად გახსნილ რესტორანთან კონკურენციას ვერ გაუძლო.

სასაუზმის ასაკოვან მზარეულებს გიგას და ნოდარს რესტორანში მუშაობის დასაწყებად კვალიფიკაცია არ ჰყოფნით; არადა, თავისი ხელფასით ორივე საკმაოდ დიდ ოჯახებს არჩენდა. გიგას ინვალიდი შვილი, მოხუცებული მშობლები და დიასახლისი მეუღლე ჰყავს, ნოდარს — სტუდენტი შვილები.

უმუშევრად დარჩენილებმა დახმარებისათვის **დასაქმების სააგენტოებს** მიაკითხეს, თან ისიც განაცხადეს, რომ ნებისმიერი სირთულის სამუშაო პირობები მათვის მისალებია და დაბალ ხელფასზეც დათანხმდებოდნენ. ამასთან ერთად, მოკლე დროში კვალიფიკაციის ამაღლებასაც დაპირდნენ. სააგენტოში მათი საკონტაქტო მონაცემები კი დატოვეს, მაგრამ დარწმუნებული არც ერთი არ არის, რომ ხელახლი დასაქმება დროულად მოხდება. ალმოჩნდა, რომ თავისუფალი სამუშაო ადგილები ჯერ-ჯერობით არ არის. ამიტომ გადაწყვიტეს ხვალიდან სასაუზმების, პატარა რესტორნების და კაფეების შემოვლა დაიწყონ და მათ საკუთარი შრომა შესთავაზონ.

რა შეიძლება ვუწოდოთ პროცესს, რომელიც სამუშაოდან დათხოვნის შემდეგ დაიწყეს გიგამ და ნოდარმა?

- გრძელვადიანი იქნება თუ მოკლევადიანი ჩამოთვლილი პირების უმუშევრობა? რომელ არგუმენტებს ეყრდნობა თქვენი მოსაზრება?
- თქვენი დაკვირვებით, როგორია დასაქმებულთა შორის ასაკიანი და ახალგაზრდა სპეციალისტების თანაფარდობა?
- რომელ პროფესიაზეა მეტი მოთხოვნა?

პროცესს, რომლის მეშვეობითაც მშრომელები მათი გემოვნების და უნარის შესაბამის სამუშაოს პოულობენ **სამუშაოს ძიება** ეწოდება.

რადგან ადამიანები ერთმანეთისაგან მოთხოვნებით და კვალიფიკაციით განსხვავდებიან, ისინი სამუშაოს სურვილისა და უნარის მიხედვით ეძებენ, ყველა სამუშაო ადგილი მათვის ერთნაირად გამოსადევი არ არის.

მიუხედავად იმისა, რომ დამსაქმებლებსაც და სამუშაოს მაძიებლებსაც განცხადების განთავსება გაზიერებსა, ინტერნეტში, რადიოსა თუ სატელევიზიო მორბენალ სტრიქონზე შეუძლიათ, განთავსებისათვის საჭირო ხარჯების გაღება ყველასათვის ხელმისაწვდომი არ არის, ამიტომ ინფორმაცია სამუშაოს მაძიებლისა და სამუშაოს შესახებ ნელა ვრცელდება.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში **სამუშაო ადგილებზე მწვავე კონკურენციაა**, სამუშაოს ის მიღებს, ვისაც იმ კონკრეტულ სფეროში ყველაზე მაღალი კვალიფიკაცია აქვს. **მაღალი პროფე-**

სიული უნარის მქონე მუშაკებზე მოთხოვნა ყოველთვის არსებობს, შესაბამისად მათი ანაზღაურებაც მაღალია. მენარმეებმა იციან, რომ ასეთი მუშაკების შრომის ნაყოფიერება მაღალია (სხვებზე მეტ და ხარისხიან პროდუქციას ქმნიან), ამიტომ მათ უკეთეს სამუშაო პირობებს უქმნიან.

დაჩქარებული ტექნოლოგიური პროგრესის გამო, საწარმოები ახლებური და მრავალგვარი უნარ-ჩვევების მქონე მუშაკებს მოითხოვენ. ხშირად სამუშაო არსებობს, უფროსი ასაკის ადამიანებს კი დამქირავებელთა თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი ცოდნა არ გააჩნიათ: უჭირთ ან საერთოდ ვერ საუბრობენ უცხო ენაზე, არ ფლობენ კომპიუტერულ პროგრამებს, თანამედროვე ტექნოლოგიებს. რადგან ცხოვრების წინსვლამ ასეთი საჭიროებები მოიტანა, ბევრ ქვეყანაში ე.წ. „ზრდასრულთა განათლების პროგრამებით“ უფროსი ასაკის ადამიანებს გადამზადებაში, პროფესიის შეცვლაში, ახალი უნარების განვითარებაში ეხმარებიან. თუ ადამიანს მუშაობის დაწყება სურს, მან სიცოცხლის ბოლომდე სიახლეების შესწავლის და პროფესიული სრულყოფის მზადყოფნა უნდა გამოთქვას.

სამუშაოს ძიებით გამოწვეული უმუშევრობა გარდაუვალია. რაც მეტი სამუშაო ადგილია ქვეყანაში, მით ნაკლებია სამუშაოს ძიების დრო.

უმუშევრობას სერიოზული უარყოფითი შედეგები მოაქვს როგორც ეკონომიკური, ისე სოციალური კუთხით უმუშევრებისა და მათი ოჯახის წევრებისათვის, მთელი საზოგადოებისათვის.

ეკონომიკური დანაკარგები

- წარმოებული და ბაზარზე გატანილი პროდუქციის რაოდენობის შემცირება;
- საწარმოების მიერ ბიუჯეტში საგადასახადო შენატანების შემცირება;
- სახელმწიფო ხარჯების ზრდა უმუშევართა შემწეობების გასაცემად;
- ქვეყნიდან სამუშაო ძალის მიგრაცია.

სოციალური პრობლემები

- ცხოვრების დონის გაუარესება;
- შრომის ბაზარზე კონკურენციის ზრდა;
- შრომის ანაზღაურების შემცირება;
- სოციალური უთანასწორობის გაძლიერება;
- უმუშევართა შორის სტრესების, ავადმყოფობების, ნარკომანიის, ალკოჰოლიზმის, დანაშაულების ზრდა;
- ოჯახები და საზოგადოებრივი კონფლიქტები;
- კადრების დისკვალიფიკაცია;
- ოჯახების ნგრევა;
- საერთო სოციალური დაძაბულობა, რომელიც შეიძლება სოციალურ აფეთქებამდეც მივიდეს.

სოციალურ პრობლემებს ეკონომისტებმა უმუშევრობის არაეკონომიკური შედეგები უწოდეს. ხანგრძლივი უმუშევრობა ადამიანებში სტრესებს იწვევს. მათი ნაწილი სამუშაოს შოვნის იმედს კარგავს და წყვეტს სამუშაო ადგილის ძებნას. ისინი სამუშაო ძალიდან გამოთიმულად ითვლებიან, თუმცა რეალურად მუშაობა სურთ. როცა ადამიანი საკუთარ ქვეყანაში დასაქმების იმედს კარგავს, ლეგალურად ან არალეგალურად ცდილობს ისეთ ქვეყანაში მოხვდეს, სადაც დასაქმება არ გაუჭირდება. დაბალი ეკონომიკური განვითარების ქვეყნების სამუშაო ძალის დიდი ნაწილი ქვეყანას ტოვებს და სამუშაოს სხვადასხვა ქვეყნებში ეძებს. იწყება მასობრივი შრომითი მიგრაცია. სწორედ ამიტომ სახელმწიფოების უმეტესობა მოსახლეობის ეკონომიკურ გააქტიურებაზე და უმუშევრობის დონის შემცირებაზე ზრუნავს, რაც თავის მხრივ ეკონომიკური პროგრესის საშუალებას იძლევა. სხვადასხვა სამთავრობო პროგრამები ყოველთვიური შემწეობის სახით ფინანსურ დახმარებას უწევენ უმუშევრებს, მათ დასაქმების სპეციალური სააგენტოები დოროებით დასაქმებაში ეხმარებიან. პრობლემის სიმწვავის გამო, 2012 წლის ივლისში საქართველოში დასაქმების სამინისტრო შეიქმნა.

ვითამოთ არჩევნობი

ჯგუფური მუშაობა

უმუშევრობა საზოგადოების მტკიცნეული პრობლემაა. მოსახლეობის გულის მოსახურისა და საარჩევნო პროგრამებში პოლიტიკოსები ყოველთვის უმუშევრობის შემცირების და ახალი სამუშაო ადგილების გარანტიას იძლევიან. არჩევნებში გამარჯვების შემდეგ კი დანაპირების შესრულება უჭირთ.

იმისათვის რომ კარგად გაიაზროთ თუ რომელი საკითხების გადაჭრასთან და რომელ სირთულეებთან არის დაკავშირებული უმუშევრობის პრობლემის დაძლევა, ვითამაშოთ „არჩევნები.“

დაიყავით არანაკლებ ოთხ ჯგუფად. თითოეულ ჯგუფს მიანიჭეთ ნომერი და აირჩიეთ ლიდერი, რომელიც „საქართველოს მთავრობაში“ მოსახვედრად იპრძოლებს.

ჯგუფის დანარჩენი წევრები მას დაეხმარებიან მოამზადოს „საქართველოში უმუშევრობის დაძლევის პროგრამა“, რომელსაც კლასის წინაშე წარადგენს. გამარჯვებული კანდიდატი მოდელირებულ „მთავრობაში“ მოხვდება.

უმუშევრობის დაძლევის პროგრამა /არანაკლებ შვიდპუნქტიანი/, იმ თანმიმდევრული ღონისძიებების ჩამონათვალი უნდა იყოს, რომელთა განხორციელებაც თქვენი აზრით ხელს შეუწყობს ადამიანების დასაქმების მნიშვნელოვან ზრდას.

გაფრთხილება!

თქვენს პროგრამაში არ უნდა მოხვდეს წინადადება „სამუშაო ადგილების შესაქმნელად გავხსნი ბევრ ახალ სანარჩოს.“ „მთავრობის წევრები“ სანარჩოებს თვითონ ვერ გახსნიან.

პრეზენტაციებს ყურადღებით მოუსმინეთ, დასრულების შემდეგ ყველა თქვენგანი ამომრჩეველი ხდება. მასწავლებლის მიერ დარიგებულ მისაწებელ ფურცლებზე დააწერეთ თქვენი ჯგუფის ნომერი. ეს ფურცელი თქვენს ხმას გამოხატავს. ის დაფაზზე იმ ჯგუფის გრაფაში მიაკარით, რომლის პროგრამაც ყველაზე მეტად მოგენინათ. უფლება არ გაქვთ საკუთარ ჯგუფს მისცეთ ხმა!

შეფასება!!!

გამარჯვებული იქნება ის ჯგუფი, რომლის პროგრამაც მეტ ხმას მიიღებს, შესაბამისად ჯგუფის თითოეული წევრი მასწავლებლისაგან უმაღლეს შეფასებას დაიმსახურებს. უმაღლეს შეფასებას მიიღებს ის მონაწილეც, რომელიც არგუმენტირებულად ახსნის საკუთარ არჩევანს.

რჩევა!!!

გაიხსენეთ დასაქმების რა რეალური პერსპექტივა არსებობს თქვენს რეგიონში, რომელი დარგის აღორძინებაა შესაძლებელი და მოამზადეთ საინტერესო საარჩევნო პროგრამები. მოიფიქრეთ ეფექტური საარჩევნო ლოზუნგი.

გისურვებთ წარმატებას!

№	კანდიდატი №1	კანდიდატი №2	კანდიდატი №3	კანდიდატი #4
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

დასაქმება ბიზნეს სექტორში

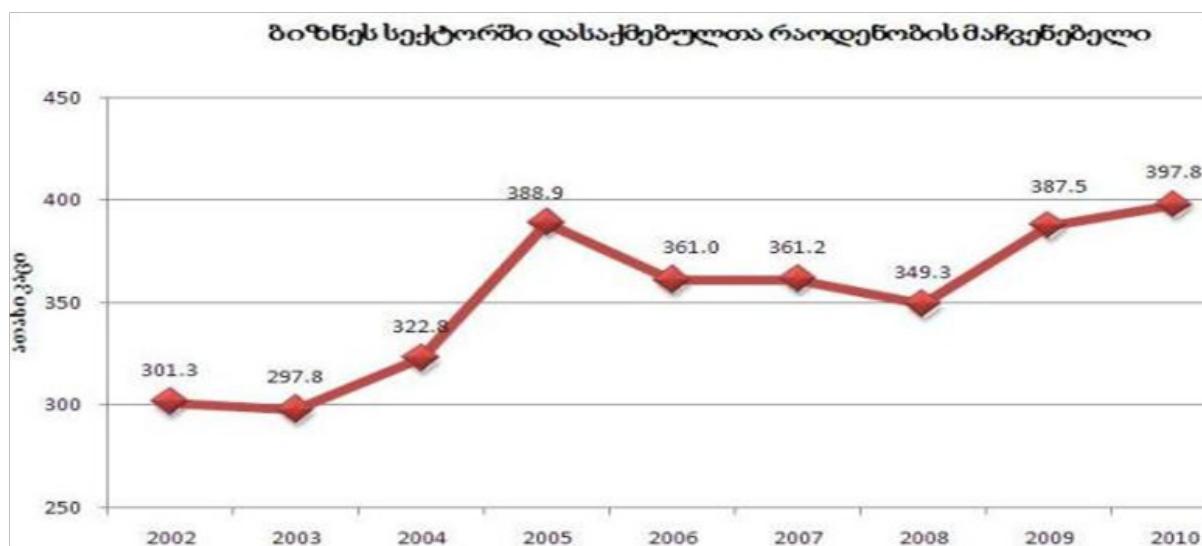
ბიზნეს სექტორი დროის პერიოდი	მონაცემები 2010 წ	მონაცემები I კვარტ. 2011წ	მონაცემები II კვარტ. 2011 წ	მონაცემები III კვარტ. 2011 წ	მონაცემები IV კვარტ. 2011წ
ბრუნვა მლნ.ლარი	24400.7	5719.1	6124.3	6879.8	7627.7
გამოშვებული	13303.7	2962.1	3341.2	3767.4	4166.2
პროდუქცია, მლნ.ლარი	13303.7	2962.1	3341.2	3767.4	4166.2
დასაქმებულთა	592.7	643.0	683.9	717.7	806.9
რაოდენობა, კაცი	397 806	350 258	352 100	360 064	379 172
დასაქმებულთა საშუალო თვიური შრომის ანაზღაურება, ლარი	592.7	643.0	683.9	717.7	806.9

ნებარ:

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2012წ. საწარმოთა დეკლარირებული მონაცემები. www.geostat.ge.

1. როგორ იცვლება 2011 წლის თვითონეულ კვარტალში ბიზნეს სექტორში
 - გამოშვებული პროდუქციის რაოდენობა?
 - დასაქმებულთა რაოდენობა?
 - დასაქმებულთა საშუალო თვიური შრომის ანაზღაურება?
2. როგორ ახსნით 2011 წლის პირველ კვარტალში დასაქმებულთა საშუალო თვიური ანაზღრაურების ზრდას დასაქმებულთა შესაბამისი რაოდენობის ზრდის ფონზე?

ნებარ:

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2012წ. საწარმოთა დეკლარირებული მონაცემები. www.geostat.ge.

სიტუაცია ②

დაიყავით სამ ჯგუფად. დავუშვათ, თითონეული ჯგუფი არის მთავრობის მრჩეველი და დაგევალათ საინტერესო ეკონომიკური პროექტების წამოწყება

- I **ჯგუფი.** ადამიანების დასაქმების, მატერიალური რესურსების წარმოების მიზნით;
 - II **ჯგუფი.** გაცვლის და მოხმარების გაზრდის მიზნით;
 - III **ჯგუფი.** განაწილების პროცესების სრულყოფის მიზნით.
- მოიფიქრეთ თითო რეალისტური, განხორციელებადი და შედეგზე ორიენტირებული პროგრამა და წარმოადგინეთ კლასის წინაშე.

ეს სიცოდურესთა

- ზოგიერთი სოციოლოგის აზრით, სამუშაოს დაკარგვით განცდილ სტრესს მხოლოდ მეუღლის ან უახლოესი მეგობრის გარდაცვალება ან დაპატიმრება თუ აღემატება.
- მსოფლიო ბანკის მიერ საქართველოში უმუშევრობის მაქსიმალური მაჩვენებელი 1992 წელს არის დაფიქსირებული.
- საქართველოს რეგიონების მიხედვით განსხვავებულია ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის რაოდენობა და დასაქმების მაჩვენებლები. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით დასაქმებულთა უმეტესობას თვითდასაქმებულები შეადგენს. ქვეყანაში საშუალოდ დასაქმებულთა 57.3% თვითდასაქმებულია.
- სამუშაოს მაძიებლებთაგან მხოლოდ მცირე ნაწილს ენიჭება უმუშევრის სტატუსი და ენიშნება შემწეობა. მაგალითად, ბოლო წლებში თბილისში უმუშევრის სტატუსი მიერიქება და შესაბამისად შემწეობას იღებს უმუშევართა მხოლოდ 6,3-7%.

15 წლის და უფროსი ასაკის მოსახლეობის განაწილება ებრომიტური აქტივობის მიხედვით რეგიონალურ ჰრილში, 2011									ათასი კაცი
	კახეთი	თბილისი	შიდა ქართლი	ქვემო ქართლი	აჭარის ა.რ	სამეგრე ლო-ზემო სვანეთი	იმერეთი ზეგაონები **	დანარჩენი ზეგაონები **	საქართვე ლო
სულ აქტიური მოსახლეობა	195.0	437.4	144.1	195.5	189.3	211.0	370.4	216.6	1959.3
დასაქმებული	177.6	309.4	131.2	177.2	155.3	176.2	336.1	201.2	1664.2
დაქირავებული	41.8	251.2	35.0	54.4	56.8	44.5	101.8	46.4	632.0
თვითდასაქმებული	135.8	57.3	96.2	122.5	98.1	127.7	233.6	154.1	1025.4
გაურკვევლი	0.0	0.9	0.0	0.2	0.4	4.0	0.7	0.7	6.8
უმუშევარი	17.4	128.0	12.8	18.3	34.0	34.8	34.3	15.4	295.1
მოსახლეობა სამუშაო ძალის გარეთ	82.7	361.6	59.6	108.8	94.1	87.6	161.4	90.0	1045.9
უმუშევრობის დონე %	8.9	29.3	8.9	9.4	18.0	16.5	9.3	7.1	15.1
აქტიურობის დონე %	70.2	54.7	70.7	64.2	66.8	70.7	69.6	70.6	65.2
დასაქმების დონე %	64.0	38.7	64.4	58.2	54.8	59.0	63.2	65.6	55.4

*რაჭა-ლეჩებუმისა და ქვემო სვანეთის ჩათვლით; ** სამცხე-ჯავახეთი, გურია, მცხეთა-მთიანეთი; ცხრილებში მოცემული მაჩვენებლები მიღებულია შინამცურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევიდან.

საჯარიკო

2

იმუშავეთ ჯგუფებში

ქვემოთ მოცემულია უმუშევრების სია. მიუთითეთ, უმუშევრობის რომელ სახეობას წარმოადგენს თითოეული — ფრიქიულის, სტრუქტურულის თუ ციკლურის. განსაზღვრეთ რომელი სახელმწიფო პოლიტიკა ან პროგრამა იქნება ეფექტური, თითოეული უმუშევარის დასახმარებლად.

- უნივერსიტეტის კურსდამთავრებული, რომელიც პირველად ეძებს სამუშაოს;
- რუსთავის მეტალურგიული ქარხნის მეფოლადე, რომელიც ქარხანის დახურვის შედეგად უმუშევრად დარჩა;
- ბუღალტერი, რომელმაც სამსახური დატოვა ოჯახთან ერთად საცხოვრებლად სხვა ქალაქში გადასვლის გამო;
- დურგალი, რომელიც უმუშევარი დარჩა საამშენებლო მასალების გაძვირებისა და გადასახადების გაზრდის გამო ბინამდებლობის შემცირების შედეგად;
- ხორცის პროდუქტების გადამამუშავებელი ქარხნის მუშაკი, რომელიც სამსახურიდან პროდუქციის რეალიზაციის შემცირების გამო წარმოების შეზღუდვის შედეგად დაითხოვეს;
- დიასახლისი, რომელმაც მუშაობის დაწყება გადაწყვიტა;
- ძველი ქსელების სატელეფონო სადგურის ოპერატორი, რომლის სამუშაო ადგილი გაუქმდა სატელეფონო კომპანიის მიერ ახალი კომპიუტერიზებული მოწყობილობების დამონტაჟების გამო;
- საპენსიო ასაკის გამო განთავისუფლებული პროფესიონი.

რა განზოგადებას გააკეთებდით უმუშევრობის სამი სახის შესამცირებლად მიმართული სახელმწიფო პოლიტიკის/პროგრამების შესახებ?

ისახავდეთ

- ჩამოთვალეთ, რომელი საქონელი და მომსახურება გაძვირდა ბოლო ერთი წლის განმავლობაში?
- რამდენი პროცენტით გაძვირდა შაქრის ფხვნილი ერთი წლის განმავლობაში, თუ 1კგ ამ პროდუქტის ფასი ერთი წლის განმავლობაში 1,5 ლარიდან 2.3 ლარამდე შეიცვალა?
- ვინ დარჩა შაქრის გაძვირებით მოგებული? ვინ დაზარალდა?
- რატომ იზრდება ფასები საქონელსა და მომსახურებაზე ყოველწლიურად?
- რატომ არის, რომ ზოგიერთ ქვეყანაში ფასები ძალიან ხშირად მატულობს, მაშინ, როცა სხვა ქვეყნებში სტაბილურია?

სიტუაცია 1

ზოგჯერ მთავრობის წევრები და პოლიტიკოსები აცხადებენ, რომ შეუძლიათ „სოციალური დაავადებები“ – სიღარიბე, უსახლკარობა და შიმშილი აღმოფხვრან, თუ ბიუჯეტში საკმარისი ფული იქნება.

დავუშვათ, აღმოჩნდა მილიონერი, რომელსაც გადაწყვეტილი აქვს სახელმწიფო ბიუჯეტში ასი მილიონი დოლარის შეტანა, თუ მისი პირობა შესრულდება: მომავალი თვიდან თითოეულ ადამიანს პენსია, ხელფასი, სტიპენდია და დახმარება 10 – ჯერ გაეზრდება.

განსაზღვრეთ, როგორ შეიცვლება ქვეყანაში სიტუაცია მომავალი თვიდან, თუ მთავრობა მილიონერის წინადადებას მიიღებს? დაასაბუთეთ თქვენი პროგნოზი.

- შესაძლებელია თუ არა მსგავსი სოციალური სიდუხჭირის „განკურნება“ მოსახლეობისათვის ფულის დარიგებით?
- შესაძლებლად მიგაჩნიათ, რომ სახელმწიფოს მიერ მეტი ფულის დაბეჭდვა და ბრუნვაში გაშვება, მოხმარების გაზრდისა და ქვეყნის კეთილდღეობის საწინდარი გახდეს?

სამართლი

1

მასწავლებელი აუქციონზე გასაყიდად უნიკალური ტკბილეულის შეკვრას გამოიტანს. აუქციონისთვის ერთადერთი მისაღები „კუპიურა“ მასწავლებლის მიერ დარიგებული ეკონოლარები იქნება.

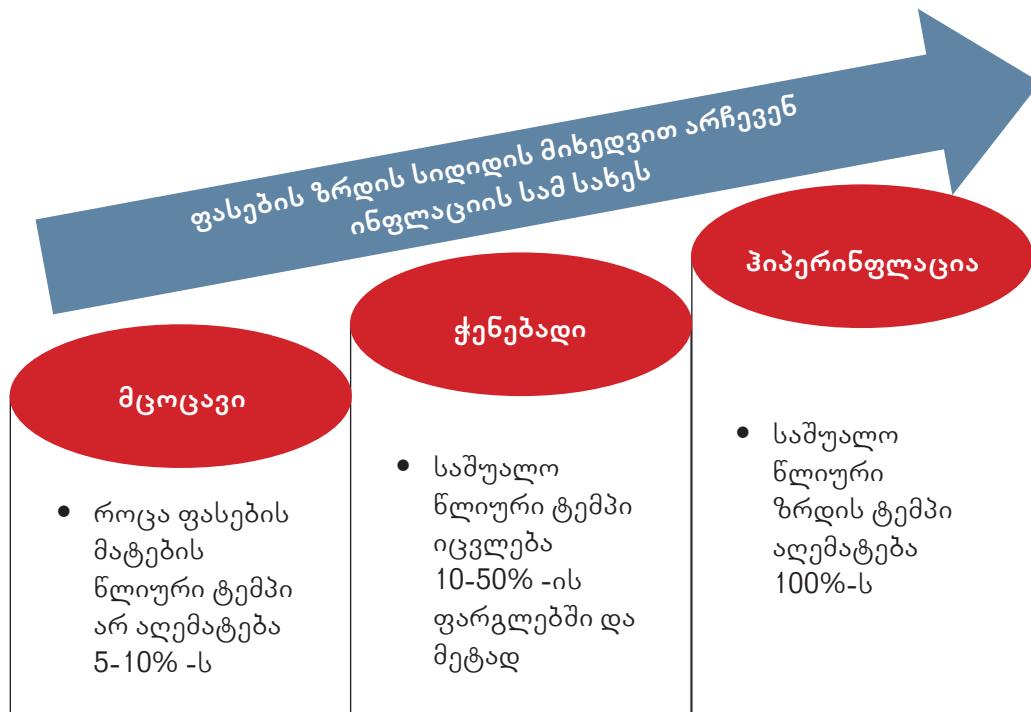
- უნიკალური ტკბილეულის საწყისი ფასი 2 ეკონოლარია. გამარჯვებული ფასი დაწერეთ დაფაზე.
- მასწავლებელი ერთხელ კიდევ დაგირიგებთ „ფულიან“ კონვერტებს, რომელშიც 3-ჯერ მეტი ფულია და აუქციონზე გასაყიდად ტკბილეულობის მეორე შეკვრას გამოიტანს. ამ შეკვრაშიც იმავე რაოდენობის და სახის ტკბილეულია, რამდენიც პირველ შეკვრაში იყო. საწყისი ფასიც იგივეა. აუქციონი გრძელდება. დაწერეთ გამარჯვებული ფასი.
- შეადარეთ აუქციონის ორივე რაუნდის შედეგები.

- რატომ აინია ფასმა მეორე აუქციონზე, როცა კანფეტების რაოდენობა იგივე იყო?
- როგორ იმოქმედა მოსწავლეებისთვის მეტი ფულის მიცემამ მეორე რაუნდში კანფეტების რაოდენობაზე?
- რა შედეგი მოიტანა საქონლისა და მომსახურების რაოდენობის უცვლელობის შემთხვევაში ფულის რაოდენობის გაზრდამ?

- **ინფლაცია** — (ლათინურად „inflation”“ გაბერვა) ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ფასების საერთო დონის ზრდის პროცესი. ფასების მნიშვნელოვნად გაზრდა ფულის გაუფასურებას იწვევს. ინფლაცია ფულის გაუფასურების, მისი მსყიდველობითი უნარის მნიშვნელოვნად შემცირების პროცესია.
- **ცხოვრების ფასი** — თანხა, რომელიც ადამიანის არსებობისათვის აუცილებელ საქონელში (საკვები, ტანსაცმელი, ბინა და სხვა) უნდა გადავიხადოთ.
- თუ ქვეყნის ეკონომიკაში საქონლისა და მომსახურების წარმოება ბევრად უფრო სწრაფად იზრდება, ვიდრე ფულის რაოდენობა, საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების დაცემა იწყება. ამ პროცესს **დეინფლაცია** ეწოდება.
- **ფულის მსყიდველობითი უნარი** არის ფულის ღირებულება. ფულის ღირებულება ინფლაციის პერიოდში მცირდება და დეფლაციის დროს იზრდება.

ეკონომიკაში ფულის რაოდენობის გაცილებით სწრაფი ზრდა, ვიდრე ქვეყანაში წარმოებული პროდუქციის რაოდენობის ზრდაა, ინფლაციას იწვევს. ინფლაციის გამომწვევი ძირითადი მიზეზებია:

▲ **მოთხოვნის ზრდა** სხვადასხვა მიზეზების გამო საქონელზე მოთხოვნა გაზრდილია, იქმნება დეფიციტი და ფასები მატულობს.

▲ **დანახარჯების ზრდა** წარმოების დანახარჯებზე (რესურსები, ნედლეული) ფასების ზრდას თან სდევს საქონელსა და მომსახურებაზე ფასების ზრდა;

▲ **მიწოდების შოკი** წარმოების მოცულობასთან შედარებით ფულის მიწოდების მეტისმეტად სწრაფი ზრდა ფასების მატებას იწვევს;

▲ **ხელფასისა და ფასის სპირალი:** ხელფასების ზრდის ტემპი ხშირად წარმოების ზრდის ტემპს წინ უსწრებს, მენარმეები მოგების შესანარჩუნებლად ფასებს ხელვონურად ზრდიან.

ინფლაცია არ ნიშნავს აბსოლუტურად ყველა საქონელსა და მომსახურებაზე ფასის ზრდას. კლებადი მოთხოვნის მქონე პროდუქტებზე, როგორიცაა მოძველებული, არასეზონური, მეორადი ან მოდიდან გასული საქონელი, ფასები შეიძლება შემცირდეს. თუმცა, ბაზარზე არსებული ყველა საქონლისა და მომსახურების ფასების საშუალო დონე მატულობდეს.

ინფლაცია ზოგადად ქვეყნისათვის საზიანოდაა მიჩნეული. თუმცა, ფასების მოულოდნელი ზრდა მოსახლეობის ერთი ნაწილისათვის თუ წამგებიანია, მეორე ნაწილისათვის მოგების მომტანი ხდება.

- რა პირობებში გამოიწვევს დამატებითი შემოსავლები ან დანახარჯები ინფლაციას?
- რა პირობებია საჭირო იმისათვის, რომ ფულის მიწოდების გაზრდამ ინფლაცია არ გამოიწვიოს?
 - ვინ შეიძლება დარჩეს მოგებული ინფლაციის შედეგად?
 - ვინ შეიძლება დარჩეს მოგებული დეფლაციის* შედეგად?

მოულოდნელი ინფლაცია აზარალებს ფიქსირებული შემოსავლების მქონე ადამიანებს და მათ, ვინც ფული გაასესხა ფიქსირებული სარგებლის განაკვეთით. მოგებული რჩება ის, ვინც ფული ისესხა ფიქსირებული სარგებლის განაკვეთით. ამდენად, ინფლაცია უფრო შემოსავალების გადანაწილებას ახდენს, და არა მთლიანი რეალური შემოსავლების შემცირებას.

ინფლაციის მსგავსად, დეფლაციაც ადამიანების გარკვეული ჯგუფისათვის მომგებიანია, სხვა ჯგუფებს კი აზარალებს. ანუ ფასების საყოველთაო შემცირებას (არასასურველ დეფლაციას) შედეგად რესურსების გაფლანგვა მოაქვს.

ისახებათ

- რაში ხარჯავს საქართველოს მოსახლეობა დამატებით (არადაგეგმილ) შემოსავლებს?
- რა მოხდება, თუ ერთ დღეს, ყველა მეანაბრე საბანკო ანგარიშებიდან ფულს მოხსნის და ხარჯვას დაიწყებს?

	2006	2007	2008	2009	2010	2012
წლიური ინფლაციის დონე	8.8	11.0	5.5	3.0	11.2	2.0

წყარო:

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2012წ. www.geostat.ge.

დავალება

1. როგორ პროგნოზს გააკეთებდით ფასების საერთო დონის შესახებ, თუ წარმოების მოცულობა იზრდება 2%-ით წელიწადში, ფულის მიწოდება კი – 12%-თ?
2. როგორი სოციალური შედეგები შეიძლება მოჰყვეს ინფლაციას, თუ ქვეყანაში 25%-იანი ინფლაციაა?

პენსიონერები

ბიზნესმენი,
რომელმაც ბანკიდან
კრედიტი აიღო

საჯარო სკოლის
პედაგოგები

ვინ
მოიგებს
და ვინ წააგებს
ქვემოთ ჩამოთვლილთაგან?

ადვოკატები

ბინის მფლობელი,
რომელმაც მდგმურთან
ერთნაირი ხელშეკრულება გააფორმა

შემნახველ
ბანკი ანაბრის
მფლობელები

კრედიტორები

* დეფლაცია – პროდუქტებისა და მომსახურების ფასების შემცირების გრძელვადიანი პროცესი.

ეს
საინფორმაცია

ინფლაცია ისტორიის სხვადასხვა ეტაპზე უამრავი ქვეყნისათვის სერიოზული პრობლემა იყო. მან მოიცვა რომის იმპერია, ესპანეთი და ინგლისი მეთექსმეტე საუკუნეში,. შეერთებული შტატები — სამოქალაქო ომის პერიოდში, გერმანია — მე-20 საუკუნის 20-იან წლებში, შეერთებული შტატები და სამხრეთ ამერიკის მრავალი ქვეყანა — გასული საუკუნის 70-იან წლებში, საბჭოთა რუსეთის გარდამავალი ეკონომიკა. 90-იან წლებში ამ პრობლემამ კვლავ იჩინა თავი: ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპა, ბალტიისპირეთი, აგრეთვე პოსტსაბჭოური ქვეყნების უმრავლესობა ინფლაციაში მოიცვა.

„ბედნიერი ძველი დრო“

ჩაატარეთ ბებია-ბაბუების და ასაკოვანი მეზობლების გამოკითხვა, თუ რომელი საქონელი იყო მათ ახალგაზრდობაში ძალიან იაფი. ჩამონერეთ 10 მნიშვნელოვანი პროდუქტი. გაარკვიეთ მათი ძველი ფასები და შეადარეთ ამავე საქონლის ან მომსახურების დღევანდელ ფასს. განსაზღვრეთ ინფლაციის მაჩვენებელი (რამდენი %-ით გაიზარდა ამ პროდუქტების ფასები საწყის ფასთან შედარებით?).

ცსე

ქართული ინფლაციის ისტორია

ჩაატარეთ საოჯახო გამოკითხვა: ოჯახის წევრების გამოკითხვის საშუალებით საქართველოში XX საუკუნის 90-იანი წლების ჰიპერინფლაციის და მისი შედეგების შესახებ მოიპოვეთ ინფორმაცია. გაარკვიეთ, როგორ მოხდა ინფლაციის პროცესის შეჩერება? მოპოვებული ინფორმაცია თხზულებაში განაზოგადეთ.

ისახავდეთ

1. იცნობთ ლარიბ ადამიანებს? მდიდრებს?
2. რა ნიშნების მიხედვით მოახვედრეთ ეს ადამიანები ერთ ან მეორე კატეგორიაში?
3. აღნერეთ ლარიბი ადამიანის პორტრეტი, არა მხოლოდ საზოგადოებაში დამკვიდრებული გარეგნული სტერეოტიპის მიხედვით.
4. ჩამოწერეთ მაჩვენებლები, რომელითაც თქვენი აზრით შეიძლება სიღარიბის შეფასება.
5. უფრო ხშირად რა ასაკის ადამიანები გვხვდებიან ლარიბების კატეგორიაში?
6. როგორ შეიძლება სიღარიბის ზღვარის შემცირება?

სიტუაცია ①

დღესდღეობით მსოფლიოში 2 მილიარდზე მეტი ადამიანი ზღვარს მიღმა ცხოვრობს. მიუხედავად ეკონომიკური აღმავლობისა, მთელ რიგ განვითარებად ქვეყნებში დღითიდღე მატულობს ლარიბების რიცხვი, ამავდროულად იზრდება დისპროპორცია მდიდრებსა და ლარიბებს შორის.

თქვენი აზრით, რა არის ამის მიზეზი?

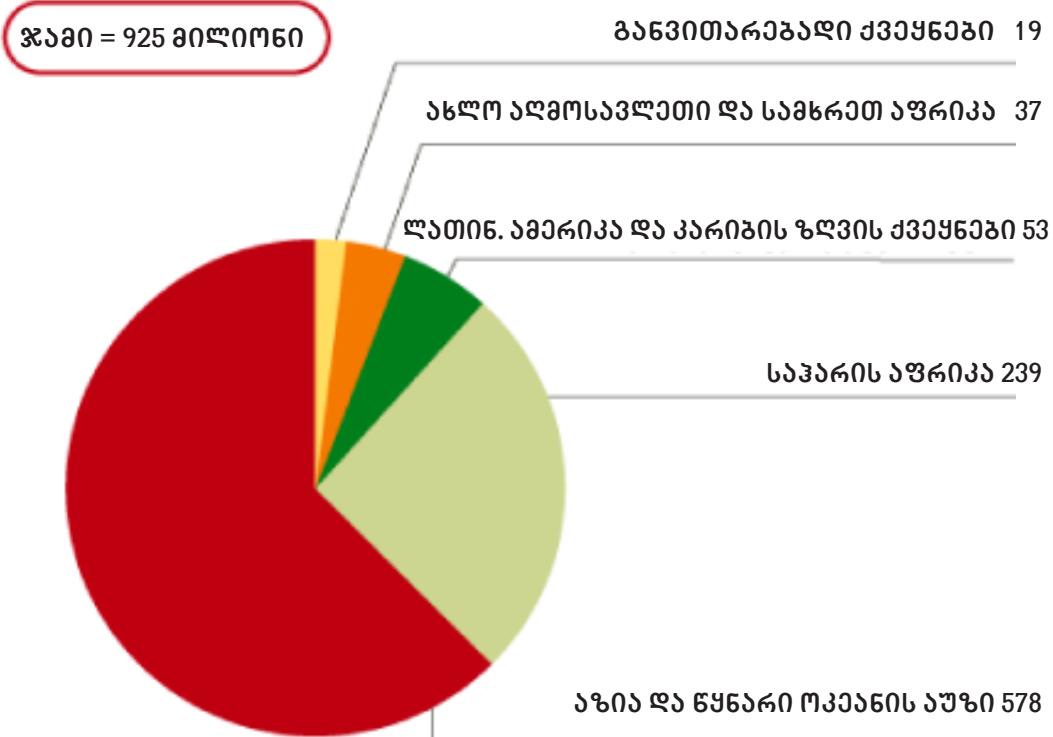

სიღარიბის ზღვარს ქვევით მყოფი მოსახლეობა					
	2007	2008	2009	2010	2011
საარსებო შემწეობის მიმღები მოსახლეობა	279,474	368,431	436,309	430,603	411,091
წილი სამუალო წლიურ მოსახლეობასთან (%)	6.4	8.4	9.9	9.7	9.2

წყარო:

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური. 2012წ. www.geostat.ge.

მშიცი ადამიანები

უკანასკნელი ოცი წლის განმავლობაში სილარიბე საქართველოსთვისაც მწვავე პრობლემად იქცა, რაც დაკავშირებული იყო, ერთის მხრივ, საქართველოში არსებულ რთულ პოლიტიკურ სიტუაციასთან, ხოლო მეორეს მხრივ, არასწორად გატარებულ ეკონომიკურ-სოციალურ პოლიტიკასთან.

ცნება სილარიბის შინაარსი ყველასათვის ნათელია, მაგრამ სილარიბის ოფიციალური განსაზღვრება შემოთავზებული იქნა 60-იან წლებში აშშ-ში, რომლის მიხედვითაც ოჯახი ღარიბად ითვლება, თუ მისი შემოსავალი ნაკლებია სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ დადგენილი ოჯახის ნორმალური უზრუნველყოფისათვის გასააწევი ხარჯების გასამმაგებულ რაოდენობაზე.

სოფლის მეურნეობის სამინისტრო ყოველწლიურად ანარმოებს სურსათის მოხმარების ნორმალური დონის აუცილებელი დანახარჯების შეფასებას, რომელიც საკმარისია კვების რაციონის უზრუნველსაყოფად. შემდეგ ამ სიდიდის სამზეგამრავლებით მიიღება სილარიბის ოფიციალური ზღვარი. ეს განსაზღვრება მარტივად შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ: დაბალშემოსავლიანია ოჯახი, რომელიც კვებაზე, საშუალოდ, საკუთარი შემოსავლის 1/3-ს ხარჯავს.

საქართველოში ღარიბი ოჯახი საკუთარი შემოსავლის 80%-ზე მეტს კვებაზე ხარჯავს, რაც ჩვენს ქვეყანაში იჯახების შემოსავლების ძალზე დაბალ დონეზე მიუთითებს.

2008 წელს გაერომ განსაზღვრა საერთაშორისო აბსოლუტური სილარიბის (სილატაკის) ზღვარი, რომელიც შეადგენს \$ 1,25 (2005 წლის მსყიდველობითი უნარიანობის პარიტეტის მიხედვით). ამ კრიტერიუმით სილატაკის ზღვარს ქვემოთ საქართველოში ცხოვრობდა მოსახლეობის 13,4% (2009 წლის ადამიანური განვითარების მოხსენება დეპორტ). იმავე კრიტერიუმით, აზერბაიჯანსა და უკრაინაში ღატაკი იყო მოსახლეობის 2%, ხოლო სომხეთში - 3,7%.

2011 წლის თებერვალში საქართველოში ოთხსულიანი ოჯახის საარსებო მინიმუმად ითვლებოდა 281,2 ლარი (ანუ თვეში \$165). წელიწადზე გადაანგარიშებით ეს თანხა დაახლოებით 2000 აშშ დოლარს შეადგენს). ეს რიცხვი შეგვიძლია, შევადაროთ აშშ-ის ოფიციალურ სტატისტიკურ მონაცემებს. აშშ-ში ოთხსულიანი ოჯახისთვის სილარიბის ზღვრად 2009 წელს განსაზღვრული იყო 21 756 დოლარი; ე.ი. აშშ-ში საქართველოზე 10-ჯერ და მეტად უფრო „მდიდარი“ ღარიბები ცხოვრობენ.

■ **სილარიპის ზღვარი** - შემოსავლის ის დონეა, რომლის ქვემოთაც შეუძლებელია ადამიანის კვების მინიმალური დონის და მისი სხვა (არაკვებით) ძირითად მოთხოვნილებათა ერთობლივი დაკმაყოფილება. ეს დამახასიათებელია ცალკეული ქვეყნისათვის და არ ექვემდებარება სხვა ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებლებთან შედარებას.

ქვეყანაში, სადაც ცხოვრების უფრო მაღალი დონეა საზოგადოებას სილარიპის უფრო მაღალი ზღვარი აქვს. ალბათ, გაინტერესებთ, რისთვისაა საჭირო სილარიპის ზღვარის დადგენა? ეს გვესაჭიროება იმისათვის, რომ გამოვავლინოთ მოსახლეობის ყველა ჯგუფი, ვისი შემოსავლებიც დადგენილი დონის ქვემოთაა და მათ დახმარება ან გარკვეული მომსახურება გაეწიოთ, რათა მათი შემოსავალი დადგენილ დონემდე ამაღლდეს.

სილარიპის დონის განსაზღვრა გარკვეულილად შეიცავს სუბიექტურობის ელემენტს. ამის გამო, სხვადასხვა მეთოდების გამოყენების შედეგად სილარიპის სხვადასხვა ზღვარს ვიღებთ. საქართველოშიც, გაანგარიშების განსხვავებული მიდგომის საფუძველზე, სილარიპის 4 სხვადასხვა ზღვარი ჩამოყალიბდა: „ოფიციალური სილარიპის ზღვარი“ ეყრდნობა ოფიციალურ მინიმალურ კვების კალათას და განსაზღვრავს სამუშაო ასაკის მქონე მამაკაცების საარსებო დონეს. კვების კალათის ღირებულება, რომლის შემადგენლობა ტოლია 2500კ/კალ/დღეში, სილარიპის ზღვრის 70%-ს შეადგენს, ხოლო დანარჩენი არაკვებით კომპონენტებზე მოდის. ეს არის ფულადი თანხა, რომელიც მოიცავს ჯანდაცვის, განათლების, ყველა სახის გადასახადების გადახდის ოდენობას.

„გადასინჯული სილარიპის ზღვარი“ იყენებს კვების კალათის ნაკლებ კალორიულობას (2200კ/კალ/დღეში) და მცირეოდენ განსხვავებას უჩვენებს საკვები და არასაკვები პროდუქტების პროპორციებში (65:35). „რეკომენდირებული სილარიპის ზღვარი“, რომელიც ჩამოყალიბდა მსოფლიო ბანკის მიერ, სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტთან და შესაბამის სამინისტროებთან თანამშრომლობის შედეგად, იყენებს უფრო იაფი კვების კალათას.

არსებობს სხვადასხვა მოსაზრებები, რომ სილარიპეს საქართველოში უფრო განსხვავებული ხასიათი აქვს, ვიდრე სხვა დაბალ შემოსავლიან ქვეყნებში.

დღეს სილარიპის დაძლევა გაეროსა და მთელი რიგი საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ დასახელებულია როგორც ყველაზე მნიშვნელოვანი გლობალური პრობლემა.

თქვენი აზრით, რამდენად შეიძლება სილარიპის მიხედვით განისაზღვროს ადამიანის უფლება და თავისუფლება?

სილარიპე არის ადამიანის უფლებების და თავისუფლების ერთ-ერთი ყველაზე განმსაზღვრელი ფაქტორი, ვინაიდან ღარიბები მოკლებული არიან არჩევანის თავისუფლებას, მათ ხშირად არა აქვთ საცხოვრებელი ადგილი და ნორმალური კვება, ვერ იღებენ განათლებასა და ჯანმრთელობის დაცვის მომსახურებას, ყოველივე იმას, რასაც შეძლებული ადამიანი აღიქვამს როგორც ბუნებრივ მოვლენას.

სილარიპე შეიძლება გაგებულ იქნას ორი მიმართულებით — **აბსოლუტური და შედარებითი მნიშვნელობით**.

წარმოიდგინეთ, რომ შეგიძლიათ იყიდოთ აუცილებელი საკვები, ბინა და საჭიროების შემთხვევაში ექიმთან ვიზიტიც მოახერხოთ ანუ არ იყოთ ღარიბი და შეგეძლოთ ფიზიკური არსებობა. ეკონომისტები ამ მდგომარეობის ამსახველ მაჩვენებელს სილარიპის **აბსოლუტურ მაჩვენებელს** უწოდებენ. მაგრამ დამეთანხმებით, რომ ადამიანის ხარისხიანი ცხოვრების დონე სხვა მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობებსაც გულისხმობს. აუცილებელია, რომ დაბალი შემოსავლის გამო ადამიანმა თავი მორალურად დაჩარცინულად და საზოგადოებისაგან გარიყულად არ იგრძნოს. შეგვიძლია წარმოვადგინოთ ძალზე მდიდარი საზოგადოება (მაგალი-

თად აშშ), სადაც მოსახლეობის ნაკლებად უზრუნველყოფილ ჯგუფებს შეუძლიათ თავს უფლება მისცენ იქონიონ ყველაფერი, რაც საჭიროა ცხოვრებისათვის, მაგრამ მაინც ღარიბები იყვნენ, რადგან მათ არ შეუძლიათ დაიკმაყოფილონ მთელი რიგი მოთხოვნილებები: გართობის, მოგზაურობის, ფულის თავისუფლად ხარჯვის და რასაკვირველია, არაფერი იმ ფუფუნებიდან, რომელიც ადამიანისათვის ძალზე მიმზიდველია და გამოსულია ფიზიოლოგიური მოთხოვნილების ფარგლებიდან. ასეთ ანალიზს შეფარდებითი სილარიბის ცნებასთან მივყავართ. ასეთი მიდგომით ღარიბებად შეიძლება ჩაითვალონ ისინი, ვისი შემოსავლებიც არ აღემატება ქვეყანაში საშუალო შემოსავლების 50%-ს (შეიძლება 40%- 60%-ს).

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემებით სილარიბის აბსოლუტური და ფარდობითი ზღვრები (ლარებში) ასეა წარმოდგენილი:

მოსახლეობის უთანაბრობის მაჩვენებლები

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	ქალაქი	სოფელი	ქალაქი	სოფელი	ქალაქი	სოფელი	ქალაქი	სოფელი
მედიანური მოხმარების 40 წელიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი პროცენტის სენტო მყოფი მოსახლეობის წილი	8.893543562	23.03225945	12.80776797	26.17274118	24.63656985	8.79859738	22.0612544	10.89311925
მედიანური მოხმარების 40 წელიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი პროცენტის სენტო მყოფი მოსახლეობის წილი	10.06076371	24.09636289	8.1	22.8	10.7	23.7	23.28229867	9.440541942
მედიანური მოხმარების 40 წელიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი პროცენტის სენტო მყოფი მოსახლეობის წილი	11.26434581	26.03701056	12.05245605	24.93511049	9.233301895	21.33942073	6.955041119	7.332259395
მედიანური მოხმარების 40 წელიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი პროცენტის სენტო მყოფი მოსახლეობის წილი	11.92359438	26.18065312	11.94124632	26.74561012	9.459947611	22.13932694	7.798309849	12.94008204
მედიანური მოხმარების 40 წელიანური მოხმარების 60 პროცენტის ქვევით მყოფი პროცენტის სენტო მყოფი მოსახლეობის წილი	10.44666229	22.97229376	9.995475815	22.74535193	12.798309849	18.84027551	12.86258259	22.97229376

- **სიღარიბის დონე** ან სხვაგვარად, ღარიბების რაოდენობის ინდექსი, ღარიბი მოსახლეობის ნილია მთელ მოსახლეობაში.

სიღარიშე და საერთოვალო

საქართველოს ყველა რეგიონში სიღარიშის დონე საკმაოდ მაღალია, თუმცა ბოლო წლებში შეინიშნება მდგომარეობის გაუმჯობესების ტენდენცია, როგორც მონაცემები გვიჩვენებენ, განსაკუთრებით მაღალია სიღარიშის დონე გურიაში, რაჭა-ლეჩხუმში, ზემო და ქვემო სვანეთსა და სამეგრელოში.

არსებობს სხვადასხვა მოსაზრებები, რომ სიღარიშეს საქართველოში უფრო განსხვავებული ხასიათი აქვს, ვიდრე სხვა დაპალშემოსავლიან ქვეყნებში. ზოგიერთი მკვლევარი ამტკიცებს, რომ საქართველოში არც ერთი მსოფლიო პრაქტიკაში მიღებული სიღარიშის მაჩვენებელი არ გამოიყენება. და ამას ასე ასაბუთებს:

✓ ჯანმრთელობის მდგომარეობისა და სიღარიშის დონის ურთიერთდამოკიდებულების ტიპიური უნივერსალური ტენდენცია საქართველოში არ მუშაობს.

✓ საქართველოში გამოხატული არ არის ცნობილი ურთიერთდამოკიდებულება განათლების ნიშით მოსახლეობის აღნერასა და სიღარიშის დონეს შორის. სიღარიშის დონეს, განსხვავებით, ტრადიციულად ღარიბი ქვეყნებისგან, არავითარი გავლენა არ აქვს კვებაზე. აღსანიშნავია, რომ ღარიბი ქართული ოჯახის ტიპიური კვების რაციონი განისაზღვრება ისტორიული ტრადიციებით და არა სიღარიშის დონით.

✓ ერთადერთი მოცულობითი მაჩვენებელი, რომელიც მკაფიოდ ყოფს მოსახლეობას ღარიბებად და არაღარიბებად და ასახავს მათ ცხოვრების წესს, არის ოჯახისა და პიროვნების დანახარჯები (თითქმის იგივე ითქმის საკვებზე განეულ დანახარჯებზე).

არავითარი მნიშვნელოვანი განსხვავება არ შეინიშნება სოფლის და ქალაქის მოსახლეობის მიერ მოხმარებას შორის. ამ თვალსაზრისით საქართველო განსხვავდება მსოფლიოს ღარიბი ქვეყნების უმრავლესობისგან და აქვს მოხმარების იგივე სტრუქტურა, როგორც ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს. ამავე დროს, სოფლის მოსახლეობა ნატურით საკვებ პროდუქტებს გაცილებით უფრო მეტად მოიხმარს, ვიდრე ქალაქის მოსახლეობა. მეტიც, სოფლებში ნატურით საკვების მოხმარება იზრდება ეკონომიკური კეთილდღეობის შემცირებასთან ერთად.

ხელფასის, როგორც შემოსავლის ძირითადი წყაროს როლი, ბევრად მაღალია ქალაქად. სოფლად კი ხელფასი მხოლოდ შემოსავლების 10-12%-ს შეადგენს. სოფლად მაღალია შემოსავლები სოფლის მეურნეობის პროდუქტების გაყიდვიდან, იგი 80-85%-ს უდრის, მინა შინამეურნეობების დიდი ნაწილის შემოსავლების ძირითად წყაროს წარმოადგენს. რაც შეეხება არასასოფლო თვითდასაქმებიდან მიღებულ შემოსავლებს, მისი როლი უფრო მცირეა, შეიძლება გაიზარდოს სამენარეო კლიმატის გაუმჯობესების შემთხვევები.

ღარიბი მოსახლეობის საარსებო წყაროს მნიშვნელოვანნილად განაპირობებს ახლობლების თანადგომა, ადრე დაგროვებული ქონების გაყიდვა და ნასესხები ფული. ამგვარი შემოსავლების დაახლოებით მესამედი მოდის.

სიღარიშე ქალაქად და სოფლად მნიშვნელოვნად განსხვავებულ მოვლენას წარმოადგენს. სიღარიშე ქალაქად ძირითადად დაკავშირებულია არასაკმარის კვებასთან, რაც საერთო ჯამში უფრო მნვავე და ღრმა სიღარიშის მაჩვენებელია.

სოფლად კი სიღარიშე არასაკმარის კვებასთან იშვიათ შემთხვევაშია დაკავშირებული, თუმცა ეს მხოლოდ იმ ფაქტითაა განპირობებული, რომ სოფლად კვების პროდუქტების მოხმარებას ძირითადად საკუთარი წარმოების სურსათი განსაზღვრავს.

სოფლად მოსახლეობის უმთავრეს პრობლემას ფულადი რესურსების დეფიციტი და ინფრასტრუქტურის არასაკმარისი განვითარება განაპირობებს, რაც შესაბამისად ამცირებს ხელმისაწვდომობას მომსახურების ძირითად სახეებზე.

მიუხედავად სიღარიშის შედარებით უფრო მნვავე და ღრმა ხასიათისა, ქალაქად შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა განათლებისა და ჯანმრთელობის დაცვის მომსახურებაზე მისანვდომობის მხრივ. ქალაქად მდგომარეობის გაუმჯობესების პერსპექტივა უფრო მეტია. ქალაქის მოსახლეობას შედარებით უფრო მიუწდება ხელი განათლების მიღებაზე, რაც მათი დასაქმების და

შესაბამისად ეკონომიკური მდგომარეობის გაუმჯობესების პერსპექტივას ქმნის.

ის ფაქტი, რომ ქალაქთან შედარებით სიღარიბის დონე სოფლად თითქმის ყოველთვის დაბალია, სულაც არ ნიშნავს, რომ სოფლად სიღარიბის პრობლემა ნაკლებად მნვავე ხასიათისაა. სოფლად სიღარიბის ზღვარს ზემოთ ყოფნას განსაზღვრავს საკუთარი მოსავალი ან საკუთარი წარმოების მეცხოველეობის და მეფრინველეობის პროდუქტები. ეს კი მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია კლიმატურ პირობებზე. სიღარიბის ზრდა შეიძლება აგრარულ რეგიონებში გახშირებულმა გვალვებმაც გამოიწვიოს. ამდენად სოფლად სიღარიბის ზღვარს ზემოთ ყოფნის მთავარ განმსაზღვრელ რესურსს მინა წარმოადგენს.

საოჯახო მეურნეობების გამოკვლევის არსებული მონაცემებით, საქართველოში

შრომისუნარიანი მოსახლეობის ნახევარზე მეტი სოფლის მეურნეობაშია დასაქმებული, ხოლო მთლიანი მოსახლეობის ნახევარზე ცოტა ნაკლები ცხოვრობს სოფლად (ამასვე მოწმობს 2002 წლის მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის დააღწია დაახლოებით ორმოცმა მილიონმა ადამიანმა).

ანგარიშში ასევე ნათქვამია, რომ სწრაფი განვითარების მქონე რამოდენიმე ქვეყანაში – მაგ.: რუსეთში და ყაზახეთში – შემოსავლები ღარიბი მოსახლეობის სასარგებლოდ გადანაწილდა, რის გამოც სიღარიბის დონე მოსალოდნელზე უფრო სწრაფი ტემპით შემცირდა. ამის საპირისპიროდ, საქართველოსა და პოლონეთში შემოსავლების გადანაწილება ღარიბი მოსახლეობის სასარგებლოდ არ მოხდა და სიღარიბის დონე გაიზარდა. ყველაზე მკვეთრად სიღარიბე დედაქალაქებში შემცირდა.

აქედან გამომდინარე, რეკომენდირებულია გაგრძელდეს სამეწარმეო რეფორმა, სოფლის სწრაფი განვითარება და ჩამორჩენილ რეგიონებში არსებული შესაძლებლობების განვითარების ხელშეწყობა. რეფორმის სხვა პრიორიტეტებს შორის სახელდება ძირითადი მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესება, უკეთესი და უფრო მიზანმიმართული სოციალური დაცვის უზრუნველყოფა, განსაკუთრებით ღარიბი მომსახურე პირებისათვის და ბავშვებისათვის.

ანგარიშის ავტორთა აზრით, ეკონომიკური ზრდის დასაჩქარებლად და ღარიბი მოსახლეობისათვის მისი სარგებლიანობის უზრუნველსაყოფად საჭიროა: სახელმწიფოს მიერ სოციალური დაცვის მინიმალური გარანტიების შექმნა უპირველეს ყოვლისა უნდა განხორციელდეს მოსახლეობის უღარიბესი, სიღატაკის ზღვარს მიღმა დარჩენილი ფენებისათვის, მინიმალური ხელფასისა და მინიმალური პენსიის ე.წ საარსებო მინიმუმის საფუძველზე დაწესების მეშვეობით.

როგორ დავძლიოთ სიღარიბე?

მსოფლიოს განვითარების 2000/2001 წლის ანგარიშის მიხედვით, ქვეყნებმა უნდა განახორციელონ შემდეგი ქმედებები რათა დაძლიონ სიღარიბე:

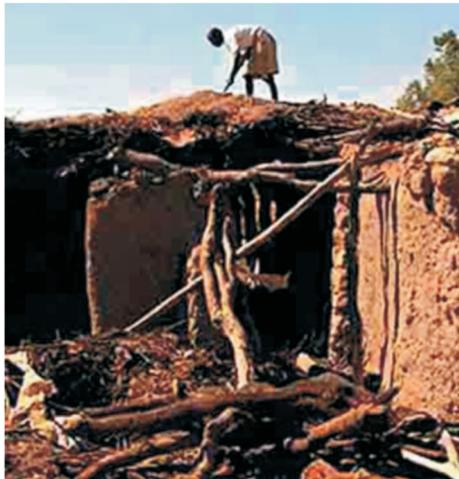
- დააჩქარონ ეკონომიკური ზრდა;
- დააჩქარონ სწორი ეკონომიკური განვითარება რაც ხელს უწყობს შესაძლებლობების ზრდას ღარიბებისათვის;
- უნდა დააფინანსონ ბავშვების ჯანმრთელობა, კვება და განათლება;
- შეამცირონ შემოსავლების უთანსწორობა;
- შეამცირონ ღარიბების მოწყვლადობა ეკონომიკური კატაკლიზმების, მათ შორის ვაჭრობის შოების ჩათვლით;
- უნდა უზრუნველყონ მთავრობების პასუხისმგებლობა და ტრანსპარანტობა;
- აიცილონ თავიდან სამოქალაქო ომის საშიშროება.

სიღარიბესთან ბრძოლის პოლიტიკა განსხვავებული უნდა იყოს მოხუცებისა და სტუდენტებისათვის, უმუშევრებისა და ინვალიდებისათვის, მარტოხელა დედებისათვის და ა.შ. ვინაიდან ყველა მათგანისათვის სიღარიბის ზღვრის ზევით ასვლის ალბათობები განსხვავებულია. შესაბამისად უნდა ტარდებოდეს მათგანის სახელმწიფოს ხელშემწყობი პოლიტიკაც.

როგორ დაძლიოს საქართველოში მცხოვრებმა ღარიბმა სიღარიბე?

47-48 ეკონომიკური ზრდა თუ ეკონომიკური განვითარება?

დასახელი

- მაღალი ეკონომიკური განვითარების მქონე რომელ ქვეყნებს იცნობთ?
- რატომ ითვლება ეს ქვეყნები ეკონომიკურად ძლიერად?

სიტუაცია ①

ტელეეკრანზე არაერთხელ გინახავთ მსოფლიოს უღარიბესი ქვეყნები: ადამიანები, რომლებიც ხანგრძლივი შიმშილის გამო ისე დასუსტებულან, რომ მოძრაობა უჭირთ, უსახლკაროები, მთელ ცხოვრებას სიბინძურესა და აუტანელ სიცხეში თუ ყინვაში ჩაბნელებულ მათხოვრებით სავსე ქუჩებში რომ ატარებენ, მასობრივი ეპიდემიის საფრთხის ქვეშ.

1. ჩამოთვალეთ უკიდურესად გაჭირვებული ასეთი ქვეყნები.
2. რას უნდღებენ განსაკუთრებით დაბალი ცხოვრების დონის მქონე ქვეყნებს?
 - რას ურჩევდით ასეთი ქვეყნის მთავრობას, რით უნდა დაიწყოს ქვეყნის ეკონომიკურ-სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესებისათვის აქტიური მოქმედებები?
 - თქვენი აზრით, განსხვავდება თუ არა განვითარებადი ქვეყნების ამჟამინდელი ეკონომიკური მდგომარეობა მსოფლიოს უძლიერესი სახელმწიფოების იმ მდგომარეობისაგან, როცა ისინი ეკონომიკური განვითარების სტადიაში შედიოდნენ?
 - რა გაძლევთ ასეთი დასკვნის გაკეთების საფუძველს?

სხვადასხვა ქვეყანაში ეკონომიკური კეთილდღეობა, გამოხატული ერთ სულ მოსახლეზე მშპ-ს რაოდენობით, განსხვავებულია. მსოფლიოს უმდიდრეს ქვეყნებში ადამიანების საშუალო შემოსავალი, უღარიბეს ქვეყნებთან შედარებით, რამოდენიმე ათეულჯერ მეტია.

საქონლისა და მომსახურების წარმოების ზრდის ფაქტორები

შეზღუდული და
კლებადი რესურსი

მიწა,
შრომა,
კაპიტალი

ადამიანების მზარდი
მოთხოვნილებები

ახალი
ტექნოლოგიები,
ტელეფონები,
დასვენების
ფორმები და სხვ.

მოსახლეობის
რაოდენობის
სწრაფი ზრდა

XXI საუკუნეს,
კაცობრიობის 6
მლრდ. შეხვდა

- ქვეყანაში ცხოვრების დონე საქონლისა და მომსახურების წარმოების უნარზე – **მნარმოებლობაზეა** დამოკიდებული. წლიდან წლამდე, თაობიდან თაობამდე, ხანგრძლივი დროის განვითარების ქვეყნაში წარმოების შესაძლებლობის მუდმივ ზრდას ეკონომისტები **ეკონომიკურ ზრდას** უწოდებენ. **ეკონომიკურ ზრდას** განაპირობებს ეკონომიკური ეფექტიანობა და სრული დასაქმება.

„ეკონომიკური ზრდის“ ცნება განვითარებული ეკონომიკის მდგომარეობის ასაღწერად გამოიყენება. ასეთ ქვეყნებში ერთ სულ მოსახლეზე გაანვარიშებული მთლიანი შიდა პროდუქტის სიდიდე მაღალია. შესაბამისად, მაღალია ცხოვრების დონეც. წარმოებაში ახალი ტექნოლოგიების დანერგვა კიდევ უფრო აუმჯობესებს საქონლისა და მომსახურების წარმოების შესაძლებლობებს და ინოვაციური პროდუქტების (ახალი თაობის კომპიუტერები, ავტომობილები, თვითმფრინავები და სხვა) შექმნას, რაც თავის მხრივ ცხოვრების დონის შემდგომ ამაღლებას უწყობს ხელს. თავის მხრივ, **ეკონომიკური ზრდა ფასების სტაბილურ დონეს განაპირობებს**.

ზოგიერთ ქვეყნებში წარმოების ზრდის ტემპი მოსახლეობის ზრდის ტემპს ჩამორჩება. ასეთია აფრიკის, აზიის, სამხრეთ ამერიკის ბევრი ქვეყანა. ასეთ ქვეყნებში **ეკონომიკური ზრდა არ შეიმჩნევა**. ისინი ისევ ცუდი სოციალურ-ეკონომიკური პირობებით, უმუშევრობის მაღალი დონით, სიღატაკით, გაუნათლებლობით, სიკვდილიანობის მაღალი მაჩვენებლებით გამოირჩევან. სიცოცხლის ხანგრძლივობა საშუალოდ 46,5 წელია.

განუვითარებელი ქვეყნების ეკონომიკური მდგომარეობის ასაღწერად უფრო „**ეკონომიკური განვითარების**“ ცნება გამოიყენება, ვიდრე ეკონომიკური ზრდის. ამ ქვეყნებში განვითარება გაიგივებულია მასობრივი სიღატაკის, შიმშილის, ავადმყოფობის, უნიგნურობის, უბინაობის და უმუშევრობის, უთანასწორობის დაძლევასთან.

- ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პროცესი მოსახლეობის ცხოვრების დონის ამაღლებას გულისხმობს.

განვითარებად ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოშიც, ეკონომიკური განვითარების მიღწევა მხოლოდ ხანგრძლივი პერიოდის ეკონომიკური ზრდის საფუძველზეა შესაძლებელი. პრიორიტეტი მდგრადი განვითარების კონცეფციას* ენიჭება, ამიტომ ეს პროცესი როგორც ქვეყნის მთავრობის, ისე მოსახლეობის მხრიდან საკმაო დროსა და ძალისხმევას, მოთმინებასა და თანამიმდევრულ გადაწყვეტილებებს მოითხოვს. ეკონომიკური ზრდა ფასების სტაბილურ დონესა და ეკონომიკურ უზრუნველყოფას განაპირობებს.

ცხრილი 1. წარმოების წლიური ზრდის ტემპი, %-ში ქვეყნების ჯგუფების მიხედვით 1970-2004 წლებში

წლები	1970-80	1990-2000	2000	2004
მსოფლიო	4.3	3.3	4.7	3.0
განვითარებული ქვეყნები	3.6	2.73	.8	2.8
განუვითარებელი ქვეყნები	5.5	5.65	.7	4.6
აფრიკა	3.6	2.3	2.8	3.4
აზია	5.1	7.6	6.8	6.5
ახლო აღმოსავლეთი	6.4	4.0	5.8	4.5
ლათინური ამერიკა	6.1	3.4	4.0	-0.1
გარდამავალი ქვეყნები	5.0-	3.0	6.6	4.1
მათ შორის საქართველო		-6.6	2.0	5.4

წყარო: FMI; L'Etat du monde. P.: 2006

დააკვირდით მონაცემებს და ახსენით

- რატომ არ შეიცვალა მნიშვნელოვნად წარმოების ზრდის ტემპი განვითარებულ ქვეყნებში მოცემულ პერიოდში?
- როგორ ხდებოდა წარმოების ზრდა საქართველოში მოცემულ პერიოდში?
- რამ განაპირობა ეკონომიკური ზრდის ასეთი ტემპი?

განვითარება შეიძლება განვითილოთ როგორც მრავალმხრივი პროცესი, რომელიც იწვევს მნიშვნელოვან ცვლილებებს სოციალურ სტრუქტურაში, ადამიანთა ქცევებში, საზოგადოებრივ ურთიერთობებში, ეკონომიკაში და დასაქმებაში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეკონომიკური განვითარების არსი ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების ყველა სფეროს გარდაქმნაა, რაც გულისხმობს:

- ეკონომიკური თავისუფლების მაღალ ხარისხს;
- მრეწველობის განვითარებას;
- ქალაქების ურბანიზაციას (ზრდა-განვითარებას);
- მოსახლეობის კულტურული და საგანმანათლებლო დონის ამაღლებას;
- ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების, სიღარიბის დაძლევას;
- ქვეყნის ეკონომიკური მექანიზმის სრულყოფას;
- ინფრასტრუქტურის განვითარებას.

ინფრასტრუქტურის განვითარება იმ დარგების და საწარმოების განვითარებას გულისხმობს, რომელთა საქმიანობაც ეკონომიკის ფუნქციონირებისათვის ხელსაყრელ პირობებს ქმნის: გზების, ხიდების, რკინიგზის, არხების, აეროდრომების მშენებლობა, ელექტრო და წყალმომა-

* მდგრადი განვითარების კონცეფცია გულისხმობს ეკონომიკური ზრდის ისეთ ფორმას, რომელიც უზრუნველყოფს საზოგადოების კეთილდღეობას მოკლე, საშუალო და ხანგრძლივი ვადით. იგი ეფუძნება პრინციპს, რომლის თანხმად, დღევანდველობის მოთხოვნილებები უნდა დაკმაყოფილდეს ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მომავალ თაობებს. მდგრადი განვითარება გულისხმობს პირობების შექმნას გრძელვადიანი ეკონომიკური განვითარებისათვის გარემოს დაცვის საკითხების მაქსიმალური გათვალისწინებით.

რაგების უზრუნველყოფა, ჯანდაცვაზე, მომსახურებაზე, განათლებაზე და ა.შ.

რა თქმა უნდა, დასახელებული ამოცანების წარმატებით გადაჭრა დროის მცირე მონაკვეთში შეუძლებელია, მით უფრო, მხოლოდ საკუთარი რესურსების ხარჯზე. ამიტომ, მეტად მნიშვნელოვანია საერთაშორისო მხარდაჭერა, მაგრამ ამ მხარდაჭერას მაშინ შეუძლია სარგებლის მოტანა, თუ მოცემული ქვეყანა აქტიურად ქმნის თავისი განვითარების პირობებს, წარმოების მეტ შესაძლებლობებს, ზრუნავს ცხოვრების ზოგადი დონის ამაღლებაზე.

საერთაშორისო ორგანიზაციები და ეკონომიკურად ძლიერი ქვეყნები განვითარებად ქვეყნებს ფინანსურ დახმარებას უწევენ. სხვა სახელმწიფოების ხალხთან და საწარმოებთან ურთიერთობა განვითარებად ქვეყნებს დემოკრატიული და ეკონომიკური ცვლილებების სტიმულს აძლევს და პრობლემების დაძლევაში ეხმარება.

თუ საქართველო შეძლებს ეკონომიკური განვითარების ისეთი ტემპის მიღწევას, რომ მომავალმა თაობებმა იცხოვრონ უკეთ, ვიდრე წინა თაობები ცხოვრობდნენ. მომავალ თაობებს უფრო მეტი საქონლისა და მომსახურების მოხმარება უნდა შეეძლოთ, ვიდრე წინა თაობებს, მაშინ რეალური ეკონომიკური ზრდა მიღწეული იქნება.

ისახავეთ

იმუშავეთ ჯგუფებში და მოიფიქრეთ არგუმენტები

რომელი განცხადება შეგვიძლია გავაკეთოთ?

- საქართველო ეკონომიკური განვითარების გზას ადგას!
- საქართველო აქტიური ეკონომიკური ზრდის პროცესშია!

ეს საინიციატივა

ბოლო წლებში საქართველომ მეტნაკლებად გადაჭრა ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფის რამდენიმე პრობლემა. დაინტ კვების მრეწველობის განვითარება, განათლების რეფორმა, ინფრასტრუქტურის განვითარება, თუმცა, მთელი რიგი დარგები ფაქტობრივად კვლავ არ ფუნქციონირებს, ამავე დროს საქართველოში არსებული საწარმოები ნედლეულისა და მასალების მოთხოვნის დიდ ნაწილს იმპორტით იკმაყოფილებენ. მცირეა იმ საწარმოთა წილი (13%), ვისი პროდუქციაც, ნაწილობრივ ან მთლიანად საექსპორტოა. მთლიანი შიდა პროდუქტის შექმნაში მცირეა მძიმე მრეწველობის წილი (17.6%).

ურბანიზაციის კოეფიციენტი საქართველოში შეადგენს 55.7%-ს. ამ მაჩვენებლით იგი ჩამორჩება ეკონომიკურად განვითარებულ ქვეყნებს, მაგრამ აღმატება განუვითარებელი ქვეყნების ანალოგიურ მაჩვენებელს. იგივე შეიძლება ითქვას კულტურულ-საგანმანათლებლო დონეზეც.

ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებას ხელისუფლება სხვადასხვა გზით ცდილობს:

- უცხოური ინვესტირების ხელშეწყობით;
- ბიუჯეტის სახსრების დაზიანებითა და ინვესტირებით;
- განათლების სისტემის გაძლიერებით;
- ადამიანთა და საკუთრების უფლებების დაცვით;
- პოლიტიკური სტაბილურობის შენარჩუნებით;
- მეზობელ ქვეყნებთან აქტიური სავაჭრო ურთიერთობების დამყარებით;
- ახალი ტექნოლოგიების დანერგვისა და მეცნიერული კვლევების ხელშეწყობით.

ეკონომიკური რეფორმები

ბოლო წლების განმავლობაში საქართველოში მნიშვნელოვანი ეკონომიკური რეფორმები განხორციელდა. აღნიშნული რეფორმები მიმართული იყო **მიმზიდველი სამეწარმეო გარემოს ჩამოყალიბებისკენ, რაც უცხოური ინვესტიციების შემოდინების, ახალი სამუშაო ადგილების შექმნის, ეკონომიკის ყველა დარგში სამეწარმეო აქტივობის ზრდისა და ქვეყნის მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების საფუძველს წარმოადგენს.**

ქვეყანაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად ჩამოყალიბდა ეფექტიანი, პროფესიონალური და გამჭვირვალე საჯარო სამსახური.

ეკონომიკის დერეგულირებისაკენ მიმართული პოლიტიკის შედეგად, **მნიშვნელოვნად შემცირდა სახელმწიფოს მიერ რეგულირებადი სფეროების რაოდენობა და გამარტივდა რეგულირების პროცედურები.**

აღსანიშნავია ქვეყანაში განხორციელებული პრივატიზაციის პოლიტიკა, რამაც ხელი შეუწყო, როგორც პირდაპირი უცხოური და ადგილობრივი ინვესტიციების, ასევე კერძო სექტორის როლის ზრდას ქვეყნის ეკონომიკაში.

ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია ქვეყანაში **კერძო მეწარმეობის განვითარება**, მისთვის ხელსაყრელი გარემოს შექმნის გზით. ეკონომიკური რეფორმები მიმართულია ლიბერალიზაციასა და კერძო სექტორის განვითარებაზე დაფუძნებულ ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფისკენ. ამ მიმართულებით საქართველოს ხელისუფლებამ გადადგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები:

ლიბერალური საგადასახადო პოლიტიკა - საგადასახადო სისტემაში განხორციელებული რეფორმების შედეგად, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობა ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალურია ევროპაში. მნიშვნელოვნად არის შემცირებული გადასახადების როგორც რაოდენობა 21-დან 6-მდე (2004-2008), ასევე, საგადასახადო განაკვეთები. საქართველოში მოქმედი საგადასახადო კოდექსის მიხედვით დღეისათვის მოქმედებს ექვსი გადასახადი, მათ შორის 5 საერთო სახელმწიფო და 1 ადგილობრივი.

აღსანიშნავია, რომ 2007 წელს საგადასახადო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების შედეგად, **მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა საგადასახადო სისტემაში.** კერძოდ, 2008 წლის 1 იანვრიდან გაუქმდა სოციალური გადასახადი და შეიქმნა ერთიანი საშემოსავლო გადასახადი (2008წ. - 25%; 2009 წლიდან - 20%), ხოლო მოგების გადასახადის განაკვეთი შემცირდა 20%-დან 15%-მდე. გადასახადის გადაკვეთი დივიდენდებსა და პროცენტებზე დღეისათვის შეადგენს 5%-ს ნაცვლად 2005 წელს არსებული 10%-სა. გარდა ამისა, საქართველოში დაინერგა მნიშვნელოვანი პროცედურული და ინსტიტუციური სიახლენი, საგადასახადო დავების განხილვის გამარტივებული სისტემა, რაც კიდევ უფრო მიმზიდველს გახდის ქვეყანას მეწარმეებისა და უცხოელი ინვესტორებისათვის. დაგეგმილია საგადასახადო სისტემის შემდგომი ლიბერალიზაცია.

საბაჟო რეფორმა – საქართველოს საბაჟო კოდექსის მიხედვით მნიშვნელოვნად გამარტივდა საბაჟო პროცედურები. საბაჟო ტარიფების რეფორმის შედეგად, გაამარტივდა და შემცირდა საგარეო ვაჭრობასათან დაკავშირებული ხარჯები.

საიმპორტო ტარიფების რაოდენობა გაუქმდა პროდუქციის დაახლოებით 90 პროცენტზე და ამასთან, ამჟამად მოქმედებეს მხოლოდ სამი სახის ტარიფი (0%, 5%, 12%), ადრე არსებული 16-ის ნაცვლად. საბაჟო გადასახადები დაწესებულია მხოლოდ ზოგიერთი სახის სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციაზე და სამშენებლო მასალებზე. გარდა ამისა, ქვეყანაში არ მოქმედებს რაოდენობრივი შეზღუდვები (ქვოტები) იმპორტსა და ექსპორტზე.

ბიზნესის ლიცენზიირების/ნებართვების მოდერნიზებული სისტემა – ლიცენზიებისა და ნებართვების სისტემის რეფორმირების შედეგად, ლიცენზიებისა და ნებართვების რაოდენობა 84 პროცენტითაა შემცირებული. დღეისათვის, ლიცენზიები და ნებართვები საჭიროა მხოლოდ მაღალი რისკის შემცველი პროდუქციისა და მომსახურების, ბუნებრივი რესურსების გამოყენებისა და სპეციფიკური საქმიანობის წარმოებისათვის.

მნიშვნელოვნად გამარტივდა ლიცენზიებისა და ნებართვების გაცემის პროცედურები, დამკვიდრდა „ერთი სარემლის“ და „დუმილი თანხმობის ნიშანია“ პრინციპი.

თავისუფალი ინდუსტრიული ზონა - ქვეყანაში საინვესტიციო გარემოს კიდევ უფრო ლიბერალ-

იზაციისა და შესაბამისად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის მიზნით, მიღებულ იქნა კანონი “თავისუფალი ინდუსტრიული ზონების შესახებ”, რომლის თანახმად, ასეთი ზონა შესაძლოა შეიქმნას 10 ჰექტარზე მეტ ტერიტორიაზე, საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით, მისივე, ან ინვესტორის ინიციატივის საფუძველზე. ზონაში მოქმედებს განსხვავებული საგადასახადო რეჟიმი, გამარტივებულია რეგისტრაციისა და სხვა პროცედურები.

თავისუფალი ზონების დაარსება და ფუნქციონირება ხელს შეუწყობს თანამედროვე ტექნოლოგიების შემოდინებას, გააჩენს მოთხოვნას კვალიფიციურ შრომით ძალაზე და დადებითად აისახება როგორც რეგიონის, ასევე ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებაზე.

ტექნიკური რეგულირების სისტემის რეფორმა – საერთაშორისო ბაზარზე ქართული პროდუქციისა და მომსახურებისათვის ტექნიკური ბარიერების მოხსნა საქართველოს ეკონომიკის შემდგომი განვითარების ერთ-ერთ აუცილებელ წინაპირობას წარმოადგენს.

ამ მიზნის რეალიზებისათვის, საქართველოში განხორციელდა ტექნიკური რეგულირების სფეროს რეფორმა, რომელიც ხელს შეუწყობს:

- საერთაშორისო ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების აღმოფხვრას;
- საინვესტიციო გარემოს გაჯანსაღებას;
- ქართული პროდუქციის უცხოურ ბაზრებზე შეღწევადობის შესაძლებლობის გაზრდას;
- საერთაშორისო და ევროკავშირის მოთხოვნებთან დაახლოებას;
- ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წინაშე აღებული ვალდებულებების შესრულებას, რაც ძირითადად გამოიხატება სავალდებულო სტანდარტებიდან ნებაყოფლობით სტანდარტებზე გადასვლაში;
- ტექნიკური რეგულირების სფეროში მომსახურების გამჭვირვალობას.

აღნიშნული რეფორმის შედეგად მოხდა ნებაყოფლობითი სტანდარტების სისტემაზე გადასვლა და სისტემაში სახელმწიფოს მარეგულირებელი როლის შემცირება, რაც მნიშვნელოვნია სამენარმეო საქმიანობის გაფართოებისათვის.

საქართველოში ნებაყოფლობითი სტანდარტიზაციის დანერგვა მეწარმეს საშუალებას აძლევს:

- შეარჩიოს ქვეყანაში რეგისტრირებული სტანდარტი თავისი საქმიანობისათვის;
- აიღოს ნებისმიერი ქვეყნის ან ნებისმიერი საერთაშორისო ან რეგიონული სტანდარტი და გამოიყენოს საქმიანობისათვის;
- შეიმუშაოს საკუთარი სტანდარტი ახალი პროდუქციისათვის, დაარეგისტრიროს სტანდარტების, ტექნიკური რეგლამენტების და მეტროლოგიის ეროვნულ სააგენტოში და გამოიყენოს თავისი საქმიანობისათვის;
- მიიღოს კონსულტაციები სტანდარტების შერჩევისა და შემუშავებისათვის.

სახელმწიფო ქონების პრივატიზაცია – საქართველოს მთავრობის მიერ საინვესტიციო გარემოს გაუმჯობესებისა და კერძო ინვესტიციების მოზიდვისათვის მიმდინარე რეფორმათაგან მნიშვნელოვანია 2004 წელს დაწყებული პრივატიზაციის პროცესი, რომლის უმთავრესი მიზანია სახელმწიფო საკუთრებაში დარჩენილი ობიექტების განსახელმწიფოებრიობა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტანდარტიზაციისათვის, კერძო სექტორის ზრდისა და განვითარებისათვის, ადგილობრივი და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვისათვის, ქვეყანაში არსებული რესურსების ეფექტიანი გამოყენებისთვის და ა.შ.

ლიბერალური შრომის კოდექსი – საქართველოს ახალმა შრომის კოდექსმა შრომითი ურთიერთობების სფეროში მნიშვნელოვანი სიახლეები შეიტანა, გაამარტივა რა ურთიერთობები დამსაქმებლებსა და დასაქმებულებს შორის.

რეფორმის შედეგად, ერიტაგე ოუნდატიონ-ის და სხვა ანალიტიკური ცენტრების მიერ საქართველოს შრომის კოდექსი აღიარებულია, როგორც მსოფლიოს ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური, რადგან მან მნიშვნელოვნად შეამცირა დაქირავების და სამუშაოდან გათავისუფლების ხარჯები.

შეღავათიანი საგარეო-სავაჭრო რეჟიმები – საქართველოს საგარეო-სავაჭრო ბრუნვა 2003 წლიდან ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რასაც ქვეყნის ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკაც უწყობს ხელს.

წყარო: საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მასალები.
<http://www.economy.ge>

თანამიმდევრულმა ღონისძიებებმა მკვეთრი ეკონომიკური ზრდის ეფექტი 3—4 წელიწადში უნდა მოიტანოს. თითოეული ადამიანი ქვეყნის ეკონომიკის ნაწილია, ამიტომ ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა თითოეული მათგანის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებით ხდება, ეკომომიკური ზრდის შედეგი თითოეულ მათგანთან მიღის.

ქვეყანაში ეკონომიკური ზრდა თვალსაჩინო მაშინ იქნება, თუ საქონლისა და მომსახურების წარმოების მოცულობის ზრდასთან ერთად, მნიშვნელოვნად ამაღლდება ცხოვრების საშუალო დონე, როცა ამას მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი საკუთარ თავზე იგრძნობს.

სამართლებრივი მომსახურები

დაცემაროთ მთავრობას!

წარმოიდგინეთ, რომ საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური მრჩევები ხართ და მიიღეთ დავალება, მოამზადოთ ტიპიური ეკონომიკური პრობლემების სრული ჩამონათვალი.

- რომელ პრობლემებს შეიტანდით თქვენს სიაში?
- რას ურჩევდით მთავრობას, რა ღონისძიებები უნდა გაატაროს ამ პრობლემებთან გამკლავების მიზნით?

ღონისძიებების პროგრამის შესადგენად შეგიძლიათ იმუშაოთ ჯგუფებში.

კითხვები და დავალებები

1. რა იგულისხმება ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში?
2. ეკონომიკის რომელ სფეროებს მოიცავს საქართველოს განვითარების ძირითადი მიმართულებები? რომელი მიმართულება მიგაჩნიათ პრიორიტეტულად? პასუხი დაასაბუთეთ.
3. მსოფლიოს ზოგიერთი ულარიბესი ქვეყანა ეკონომიკური ზრდის დაჩქარებას შიდა ბაზარზე ორიენტირებული პოლიტიკით ცდილობს. ეს დანარჩენ სამყაროსთან ურთიერთობის შეზღუდვას ნიშნავს. ასეთი გადაწყვეტილების არგუმენტად სამამულო ბაზრის უცხოური საქონლის კონკურენციისაგან დაცვა და ადგილობრივი წარმოების განვითარება განიხილება. მართებულად მიგაჩნიათ თუ არა ასეთი გადაწყვეტილებები? პასუხი დაასაბუთეთ.
4. ეთანხმებით თუ არა, რომ განვითარებული ქვეყნების ინტერესებში შედის განვითარებადი ქვეყნებისათვის ფინანსური და ჰუმანიტარული დახმარების განევა, რადგან ეს ქვეყნები შემდგომში ეკონომიკურად ძლიერი ქვეყნის პროდუქციის მომხმარებლები გახდებიან.
5. გამოიწვევს თუ არა საერთაშორისო ვაჭრობის შეზღუდვის, მაგალითად ტარიფების მნიშვნელოვნად შემცირება ან გაუქმება, სწრაფ ეკონომიკურ ზრდას?
6. თქვენი აზრით, რა აუცილებელი ღონისძიებები უნდა გატარდეს ქვეყანაში იმისათვის, რომ თითოეულმა ოჯახმა იგრძნოს ეკონომიკური ზრდა?
7. რომელ სოციალურ ჯგუფს სჭირდება საქართველოში ყველაზე მეტად საზოგადოების თანადგომა?

დაწერთ თხზულება საქართველოს მომავალზე. აღწერეთ, როგორ წარმოგიდგენიათ ის მას შემდეგ, რაც ზემოთ ჩამოთვლილი რეფორმები განხორციელდება.

ესე

ფისკალური და აონეტიკური პოლიტიკის როლი ეკონომიკაში

49

ფისკალური პოლიტიკა

გისტაბეთ

- გაიხსენეთ, რა ინფორმაციას გვაძლევს ეკონომიკის შესახებ მთლიანი შიდა პროდუქტი (GDP)?

სიტყვაცდა 1

ალბათ, ტელეეკრანებიდან არა ერთხელ მოგისმენიათ პენსიების და სოციალური დახმარებების, სახელმწიფო დაზღვევის გაზრდის მოთხოვნა. პრეტენზიები განსაკუთრებით არჩევნების წინ მატულობს. პოლიტიკოსები კი, გაბედულად იძლევიან დაპირებებს გადასახადების შემცირებასა და სოციალური დახმარებების გაზრდის, უფასო საავადმყოფოების გახსნის, სახელმწიფო ვალის გასტუმრების შესახებ.

დავუშვათ, რომ ხართ ეკონომიკის ექსპერტი და სატელევიზიო გადაცემაში მიგინვიეს. თქვენგან მოითხოვენ შეაფასოთ გადასახადების და სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯების ერთდროულად შემცირების დაპირებების შესრულების საკითხი.

- როგორ კომენტარს გააკეთებდით? რომელ არგუმენტებს მოიყვანდით?
- რა რჩევას მისცემთ ქვეყნის მთავრობას, როგორ მოახდინოს ქვეყანაში ეკონომიკური რყევების რეგულირება?
- როგორ იქმნება სახელმწიფო ბიუჯეტი?
- რომელი ძირითადი მუხლებია გათვალისწინებული ქვეყნის ბიუჯეტში?
- ფლობთ თუ არა ინფორმაციას საქართველოს სახელმწიფო საბიუჯეტო პრიორიტეტების განსაზღვრის პროცესთან დაკავშირებით?
- თქვენი აზრით, თუ ქვეყანა ეკონომიკური კრიზისის პირობებშია, მთავრობა უნდა ჩაერიოს ეკონომიკაში? რატომ? რა ფორმით უნდა მოხდეს ეს ჩარევა?

სელისუფლების ორი ძირითადი ინსტრუმენტი, რომელიც სახელმწიფოს ეკონომიკური მიზნების მისაღწევად სჭირდება („სახელმწიფოს ორი ხელი“) არის: **ფისკალური პოლიტიკა**, რომლის საშუალებითაც მთავრობა განსაზღვრავს გადასახადებსა და ხარჯებს და **მონეტარული პოლიტიკა**, რომლის საშუალებითაც იგი მართავს ფულის მიმოქცევას.

■ **ფინანსური (საპიუჯეტო-საგადასახადო) პოლიტიკა** (ინგ. Fiscal policy) არის სამთავრობო პოლიტიკა, რომლის მიზანია სახელმწიფოში სტაბილური ეკონომიკური სისტემის ბიზნეს-ციკლის უზრუნველყოფა, მოკლევადიანი ეკონომიკური რყევების შემცირება და სტაბილური ეკონომიკური სისტემის შენარჩუნება, ანუ ფინანსური (საპიუჯეტო-საგადასახადო) პოლიტიკა არის მთავრობის პოლიტიკა დანახარჯების, გადასახადების და სესხების შესახებ.

სახელმწიფომ რომ შეძლოს მაკროეკონომიკური ბალანსის შენარჩუნება, უნდა გამოიყენოს მოკლევადიანი ფინანსური პოლიტიკის ძირითადი ინსტრუმენტები - სახელმწიფო ბიუჯეტის შემოსავლები და ხარჯები - გადასახადები და საერთაშორისო საფინანსო ვალდებულებები, ტრანსფერები, და სახელმწიფოს მიერ საქონლისა და მომსახურების შესყიდვები და მათი საშუალებით მოახდინოს მთლიანი შიდა პროდუქტის და საერთო მოთხოვნის სტაბილიზაცია.

ეფექტიანი საგადასახადო პოლიტიკის გატარებას შეუძლია მნიშვნელოვნად შეუწყოს ხელი სახელმწიფოს ძირითადი ეკონომიკური ამოცანების გადაჭრას.

ფინანსური ფუნქცია

-->

- ყოველი ინდივიდის/საწარმოს შემოსავლის ნაწილის გადანაწილება სახელმწიფოს სასარგებლობა

მასტაბილიზებელი ფუნქცია-->

- გადასახადების გამოყენება არსებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკურისტრუქტურის მხარდაჭერის მექანიზმის სახით.

მარეგულირებელი ფუნქცია-->

- გადასახადებისა და მოსაკრებლების გამოყენება საზოგადოებრივი წარმოების სტრუქტურაზე, ღინამიკაზე და მოდერნიზაციის ტემპებზე ეკონომიკური ზემოქმედების საშუალებებად.

საგადასახადო პოლიტიკა მოქმედებს საკანონმდებლო და სხვა ნორმატიული აქტების მიღების საფუძველზე, რომელიც ადგენს ქვეყანაში:

- გადასახადების სახეებს;
- გადამხდელთა წრეს;
- საგადასახადო განაკვეთებს;
- საგადასახადო შეღავათებს;
- გადამხდელთა პასუხისმგებლობას;
- გადასახადების განაწილებას ბიუჯეტის დონეებს შორის.

**ეფექტური
საგადასახადო
დატვირთვა**

ვინ ატარებს
რეალურად ამა თუ
იმ გადასახადის
ტვირთს ? ვინ
სარგებლობს
ამ გადასახადის
გაუქმებით ან
შემცირებით?

**საგადასახადო
პოლიტიკის ძირითადი
მაჩვენებლები**

**საგადასახადო
კაპიტალიზაცია**

როგორია
გადასახადების
შემცირებით
გამოწვეული
გვერდითი
ეფექტი? რამდენად
გამოიხატება
კონკრეტული
საქონლის ბაზრის
მონაწილეთა
კაპიტალის ზრდაში?

ოპტიმალური საგადასახდო დაბეგვრა

საგადასახადო შეღავათების შემოღების
შემდეგ ბაზრის რომელი სეგმენტი ხდება
მიმზიდველი ინვესტორისათვის და იწყება
კაპიტალის მოდინება?

თუ ქვეყანაში ხარჯების შემოსავალზე გადამეტება ქმნის ბიუჯეტის დეფიციტს, მაშინ მთავრობა პირველ რიგში აფინანსებს ბიუჯეტის მიმდინარე ხარჯებს. თუ დეფიციტის აღმოფხვრა მაინც არ მოხერხდა, მაშინ გამოიყენება ბიუჯეტის ხარჯების სეკვესტრის მექანიზმი.

**გადასახადების
დაგეგმვა**

**გადასახადების
რეგულირება**

**გადასახადების
კონტროლი**

რა შეიძლება გახდეს არაეფექტური საბიუჯეტო პოლიტიკის მიზეზი?

- ბიუჯეტის დეფიციტი;
- მაღალი საგარეო ვალი;
- ქვეყანაში არსებული დაბალი საინვესტიციო აქტიობა;
- მოუწესრიგებელი ბიზნეს-გარემო;
- საწარმოო სექტორის დაბალი აქტივობა;
- ექსპორტის დაბალი მაჩვენებლები.

ეკონომიკური კრიზისის ან აღმავლობის პირობებში, მთავრობას შეუძლია შეცვლოს გადასახადების სახე და მასშტაბი, ხარჯების სტრუქტურა, ისევე როგორც სესხების მოცულობა და ფორმები, რომ ამით ხელი შეუწყოს ფინანსური სისტემის ფუნქციონირებას, სტიმული მისცეს ეკონომიკური ზრდას და შეამციროს კრიზისის ეფექტი დაუცველი ჯგუფების მიმართ. ამით მთავრობა პირდაპირ ან არაპირდაპირ გავლენას ახდენს ეკონომიკური რესურსების გამოყენებაზე.

- **საპიუჯეტო სისტემა** - ქვეყნის ყველა სახელმწიფო სტრუქტურების ბიუჯეტების (ფონდის) ერთიანობა, რომელიც დაფუძნებულია ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ მოწყობაზე, ეკონომიკურ ურთიერთობებსა და იურიდიულ ნორმებზე.
- **საპიუჯეტო პროცესი** - სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოების კანონით განსაზღვრული საქმიანობა, რომელიც მოიცავს ბიუჯეტების შედგენას, განხილვას, მიღებასა და შესრულებისათვის. საბიუჯეტო პროცესის შემადგენელი ნაწილია საბიუჯეტო რეგულირება. ის წარმოადგენს სხვადასხვა დონის ბიუჯეტებს შორის შემოსავლის წყაროების კანონით განსაზღვრულ გადანაწილებას.
- **სეკვესტრი** - დარჩენილი ფინანსური წლის მანძილზე საბიუჯეტო ხარჯების ყოველთვიური პროპორციული შემცირება ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის ყველა მუხლის მიხედვით.

გაიხსენეთ, რომ $GDP = C + I + G+NX$. ფორმულის მარცხენა მხარეს წარმოადგენდა მთლიანი შიდა პროდუქტი (მშპ), ანუ იმ ყველა საბოლოო საქონლისა და მომსახურების ღირებულება, რასაც აწარმოებს წარმოების ეკონომიკა. მარჯვენა მხარეს: კერძო მოხმარება (C), კერძო ინვესტიციება (I), სახელმწიფოს მიერ საქონლისა და მომსახურების შეძენა (G) და ექსპორტის მინუს იმპორტი (წმინდა ექსპორტის X). ამ განტოლებას ნათელია, რომ ხელისუფლებას გავლენები ეკონომიკურ საქმიანობას (მშპ) პირდაპირ ან არაპირდაპირ აკონტროლებენ მოქმედი (C), ინვესტიციების და ექსპორტ-იმპორტს შორის თანაფარდობის შეცვლით (NX შეცვლით) იცვლება გადასახადები, ტრანსფერები და ხარჯები. ფისკალური პოლიტიკა, პირდაპირ ზრდის ან ამცირებს საერთო მოთხოვნას, სახელმწიფო ხარჯების.

ცხრილი 1. საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის ძირითადი მაჩვენებლების დასახელება (მლნ. ლარი)

დასახელება	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
შემოსავლები	802.7	933.3	1,732.9	2,213.0	3,293.3	4,293.6	5,517.7	4,917.0	5,421.1	6,388.8
გადასახადები	567.9	602.3	975.3	1,407.3	2,130.3	3,010.5	4,541.6	4,161.7	4,592.4	5,802.0
საშემოსავლო გადასახადი	18.5	20.0	16.4	0.0	0.0	0.0	1,218.3	1,053.2	1,119.0	1,439.5
მოგების გადასახადი	9.3	11.8	11.3	0.0	324.9	533.1	592.1	517.7	576.0	832.2
დღვ	370.9	368.5	598.7	987.4	1,332.7	1,973.7	2,069.0	2,051.8	2,203.1	2,784.3
აქციზი	118.3	135.7	213.1	295.1	338.6	428.6	518.4	443.2	560.8	615.2
საბაზო გადასახადი	50.9	66.3	131.8	124.2	132.4	52.0	51.9	35.9	70.4	93.2
იმპორტის გადასახადი	0.0	0.0	2.1	0.0	-	-	-	-	-	-
სხვა არაკლასიფიცირებული გადასახადები	0.0	0.0	1.9	0.6	1.7	23.1	91.8	60.0	63.1	37.6
სოციალური შენატანები	154.8	222.7	402.2	428.8	502.8	722.1	-	-	-	-
გრანტები	22.6	48.4	160.1	104.5	194.0	208.6	617.2	387.7	471.4	263.1
სხვა შემოსავლები	57.4	59.9	195.3	272.4	466.2	352.4	359.0	367.5	357.7	323.7
ხარჯები	839.7	915.6	1,432.2	2,012.7	2,669.4	3,890.0	5,554.7	5,367.2	5,466.5	5,926.8
შრომისა ანაზღაურება	93.9	131.5	233.0	336.7	451.5	603.5	913.1	941.6	993.5	1,012.5
საქონელი და მომსახურება	183.1	169.3	319.2	420.2	678.5	1,483.8	1,508.8	879.9	881.6	989.0
პროცენტი	146.7	168.5	142.4	120.1	100.5	97.4	119.3	167.2	200.7	282.7
სუბსიდიები	92.0	57.0	112.7	421.5	419.0	267.3	362.5	447.3	196.3	196.7
გრანტები	65.1	69.8	128.2	181.4	222.7	197.3	858.9	861.2	1,099.6	1,220.0
სოციალური უზრუნველყოფა	258.9	319.5	480.5	466.0	597.2	892.5	1,286.1	1,419.9	1,481.1	1,540.9
სხვა ხარჯები	0.0	0.0	16.2	66.8	200.0	348.2	506.1	650.1	613.7	685.0

ბიუჯეტის საოპერაციო სალდო	-37.0	17.7	300.7	200.3	623.9	403.6	-37.0	-450.3	-45.0	462.0
არაფინანსური აქტივების ცვლილება	100.0	94.2	248.1	23.1	278.7	274.0	324.6	746.7	873.5	755.8
ბიუჯეტის მთლიანი სალდო	-137.0	-76.5	52.6	177.2	345.2	129.6	-361.6	-1,197.0	-918.5	-293.8
ფინანსური აქტივების ცვლილება	-4.5	64.2	93.6	110.7	264.4	144.1	600.5	-499.5	357.4	289.3
საშინაო	-4.5	64.2	93.6	110.7	264.4	144.1	600.5	-499.5	357.4	289.3
საგარეო	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
მონეტარული ოქრო და ნასესხობის სპეციალური უფლება	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ვალდებულებების ცვლილება	132.5	140.7	41.0	-66.5	-80.8	14.5	962.2	697.5	1,276.0	583.2
საშინაო	47.6	50.0	12.5	-32.0	-25.9	-20.0	-52.4	26.4	123.5	35.2
საგარეო	84.9	90.7	28.5	-34.5	-54.9	34.5	1,014.6	671.1	1,152.5	548.0

წყარო: საქართველოს პარლამენტის 2010 წლის 17 დეკემბრის №4107-რს კანონი „საქართველოს 2011 წლის სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“.

დავალება

დააკვირდით მონაცემებს და ახსენით

- რომელი მუხლებშია გამოხატული ზრდის დინამიკა? რომელ მუხლებშია გამოხატული კლების დინამიკა?
- თქვენი აზრით რა შეიძლება იყოს ამის მიზეზი?
- როგორ ეფექტს მოიტანდა ასეთი ცვლილებები სოციალურად დაუცველი მოსახლეობისთვის?

ისახავოთ

იმუშავეთ ჯგუფებში და მოიფიქრეთ არგუმენტები საქართველოს ფისკალური პოლიტიკის სასარგებლოდ და საწინააღმდეგოდ.

სასიცოდეო სამინისტრო

საქართველომ მეტნაკლებად გადაჭრა ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფა ეფექტური საგადასახადო — საბიუჯეტო პოლიტიკის გატარებით. ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის შემადგენელი ნაწილი საფინანსო-საბიუჯეტო პოლიტიკა, მოიცავს სახელმწიფოში ფინანსების ორგანიზაციისა და გამოყენების ღონისძიებათა ერთობლიობას სახელმწიფო ფუნქციებისა და ამოცანების განსახორციელებლად. საფინანსო-საბიუჯეტო პოლიტიკა ერთიანია საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე და ტარდება საგადასახადო, ფულად-საკრედიტო, ფასების და სავალუტო პოლიტიკასთან შეთანხმებით. ფისკალურ პოლიტიკას ქვეყანაში ატარებს მთავრობა, სახელმწიფო. საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის პროექტს შეიმუშავებს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო.

საქართველოს საბიუჯეტო პოლიტიკის სამართლებრივ ბაზისს წარმოადგენს საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ 2009 წლის 18 დეკემბერს იქნა მიღებული და 2010 წლის 1 იანვრიდან შევიდა ძალაში. საქართველოს პარლამენტი იღებს კანონს „საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტის შესახებ“, რომლის ფარგლებში მტკიცდება საქართველოს ცენტრალური ბიუჯეტი, ცალ-ცალკე განისაზღვრება აფხაზეთისა და აჭარის ერთეულების ბიუჯეტებისათვის გადასაცემი მიზნობრივი ტრანსფერტები. ასევე პარლამენტის მიერ მტკიცდება სპეციალური სახელმწიფო ფონდების შემოსავლისა და გასავლის ძირითადი მაჩვენებლები.

წყარო. www.parlament.ge. საქართველოს მთავრობის ძირითადი მონაცემები და მიმართულებები / 2007-2010)

თქვენი აზრით, რას გულისხმობს ე.წ. „ქამრების შემოჭერის პოლიტიკა“?

სამართლებრივი დაცვის დანერგვის მთავრობას!

კიდევ ერთხელ დაცვის დანერგვის მთავრობას!

წარმოიდგინეთ, რომ საქართველოს მთავრობის ეკონომიკური მრჩევლები ხართ და მიიღეთ დავალება, მოამზადოთ მომავალი წლის ფისკალური პოლიტიკის პრიორიტეტების გეგმა. ღონისძიების პროგრამის შესადგენად შეგიძლიათ ჯგუფებში იმუშაოთ.

კიდევ ერთხელ და დაცვის დანერგვი

ეკონომისტების რამდენიმე ჯგუფი მსჯელობს, თუ როგორ უნდა მოიქცეს მთავრობა ეკონომიკური კრიზისის პირობებში ეკონომიკური ციკლების სამართავად და პროცესის გასაადვილებლად. მათი აზრები გაიყო:

ეკონომისტების I ჯგუფი მოითხოვს: შევამციროთ გადასახადები, მაგრამ სამთავრობო ხარჯები იგივე დავტოვოთ. ის პიროვნებები, რომლებსაც გადასახადების შემცირების შედეგად გაუჩნდათ ზედმეტი შემოსავალი, ამ ფულს ისევ ეკონომიკაში დააბანდებენ.

ეკონომისტების II ჯგუფი მოითხოვს: მთავრობამ გაზარდოს ხარჯები უფრო მეტად, ვიდრე მას შემოსავალი აქვს გადასახადების სახით. ამით მთავრობა ფულს ჩადებს ისევ ეკონომიკაში და ამით დააჩქარებს ეკონომიკური აქტივობის ტემპებს.

ეკონომისტების III ჯგუფი ამტკიცებს, რომ ორივე მიდგომა მხოლოდ მოკლევადიან ეფექტს მოიტანს. ამასთან არსებობს საფრთხე, რომ გადასახადების შემცირებას მივყავართ ეკონომიკის ზედმეტად სტიმულაციისაკენ, რასაც შედეგად ინფლაცია მოყვება და სახელმწიფოს ეკონომიკა უფრო რთულ სიტუაციაში აღმოჩნდება. ინფლაციის ძირითადი მიზეზი მთავრობის არასწორი ფისკალური და ეროვნული ბანკის არასწორი მონეტარული პოლიტიკა. საჭიროა კომბინირებული გეგმა სიტუაციის რეგულირებისათვის.

ეკონომისტების IV ჯგუფი ამტკიცებს, რომ ქვეყანაში ინფლაციის 90% გამოწვეულია გარე ფაქტორებით. მსოფლიო ბაზარზე მიდის ძალიან რთული პროცესები: ნავთობი, ისევე როგორც საბაზისო კვების პროდუქტები (წინიბურა, შაქარი, ხორბალი) ძირდებადა მომავალი წლის მოსავლის ბედი არასახარბიეროა. ინფლაციური პროცესები გაძლიერდება გარდაუვალია.

- იმსჯელეთ, რა საფუძველი აქვს ეკონომიკის ექსპერტთა ამ პროგნოზს?
- გაიყავით ჯგუფებად და მოიფიქრეთ თითოეული ჯგუფის მხარდაჭერი არგუმენტები

სახელმწიფოს ფისკალური პოლიტიკა და ჩემი ოჯახი.

ისახავეთ

- რაში ხარჯავს საქართველოს მოსახლეობა დამატებით (არადაგეგმილ) შემოსავლებს?
- რა მოხდება, თუ ერთ დღეს, ყველა მეანაბრე საბანკო ანგარიშებიდან ფულს მოხსნის და ხარჯვას დაიწყებს?
- რა პირობებში გამოიწვევს დამატებითი შემოსავლები ან დანახარჯები ინფლაციას?
- რა პირობებია საჭირო იმისათვის, რომ ფულის მიწოდების გაზრდამ ინფლაცია არ გამოიწვიოს?
- შეგამოითებთ თუ არა ინფორმაცია იმის შესახებ, რომ ქვეყანაში ინფლაციამ 20 %-ს გადააჭარბა? რატომ?

სრუაცია ①

წარმოიდგინეთ, რომ ქვეყანაში ფულმა გაუფასურება დაიწყო. შემთვებულმა მოსახლეობამ უძრავი ქონების შეძენა დაიწყო, მაგრამ ფასების ყოველდღიური მატების გამო, სახლების, ბინების, მიწის ნაკვეთების თუ მანქანების მეპატრონეები გაყიდვისაგან თავს იკავებენ. იციან, რომ აღებული ფულიც გაუფასურდება, ამიტომ სიმდიდრის შენახვა ქონების სახით ურჩევიათ.

მიწის ნაკვეთებით და სახლებით ვაჭრობის შემცირებამ ბინათმშენებლობის შემცირება გამოიწვია. შესაბამისად მშენებლები, დურგლები და ავტოსელოსნები სამუშაოს გარეშე დარჩინენ. ხე-ტყის და ლითონის მასალებით ვაჭრობამაც საგრძნობლად იკლო. მანქანებით ვაჭრობის შემცირებამ ზოგიერთი ავტოსარემონტო სახელოსნების დახურვა ხელოსნების უმუშევრად დარჩინა გამოიწვია.

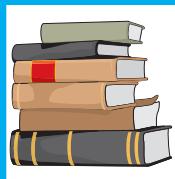
ეკონომიკის მიწისტრმა სატელევიზიო ინტერვიუში განაცხადა, რომ რადგან ინფლაცია საბაზრო ეკონომიკის „მუდმივი სენია“, აქტიური ღონისძიებების გატარება საჭირო არ არის, ბაზარი თვითონ დაარეგულირებს მას ყოველგვარი დამატებითი ჩარევის გარეშე.

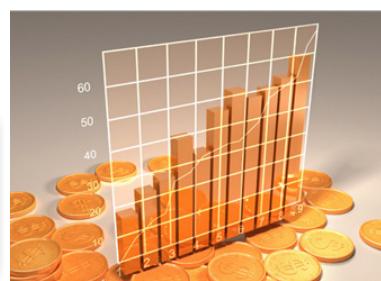
როგორ ფიქრობთ, ქვეყნის პრეზიდენტსა და მის გუნდს მოეწონებათ ასეთი პოლიტიკა? რატომ?

- როგორ შეაფასებენ მთავრობის ასეთ პოზიციას ოპოზიციური ძალები?
- თქვენ როგორ შეაფასებთ ეკონომიკის მიწისტრის პოზიციას?
- რა რჩევას მისცემთ მთავრობას, როგორ დაარეგულიროს ქვეყანაში ეკონომიკური სიტუაცია?

ინფლაციის რეგულირებისათვის მთავრობა მონეტარულ პოლიტიკას ატარებს.

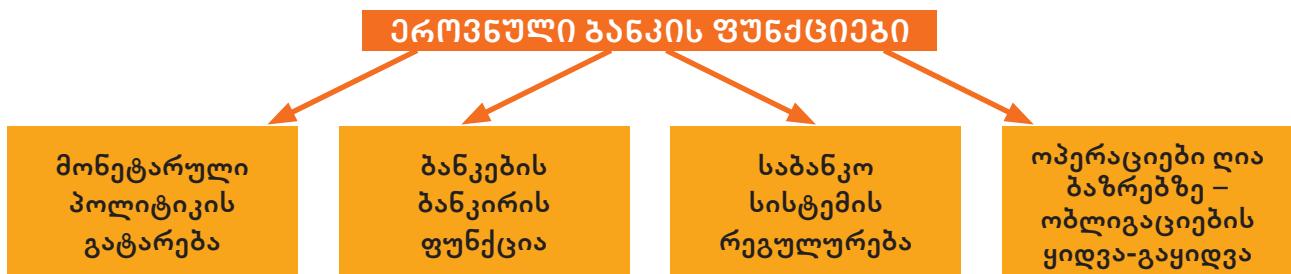

■ მონაცარული პოლიტიკა ქვეყანაში ფულის ფასის, კრედიტების რაოდენობის, სარგებლის განაკვეთის, ბანკების რეზერვების ნორმის დადგენას ნიშნავს.

მონეტარულ პოლიტიკას ქვეყნის მთავარი ბანკი ატარებს. საქართველოში ასეთი ბანკი საქართველოს ეროვნული ბანკია. ქვეყნის მთავარი ბანკები ხელისუფლების მიერ არის დაარსებული საბანკო სისტემისა და ქვეყანაში ფულის რაოდენობის კონტროლის მიზნით.

ქვეყნის ეკონომიკის ინტერესებიდან გამომდინარე, ცენტრალური ბანკი ამცირებს ან ზრდის ქვეყანაში ფულის მიწოდებას და კრედიტის ხელმისაწვდომობას. ცენტრალური ბანკების ძირითადი როლი ინფლაციის და/ან დეფლაციის თავიდან აცილება, ფულის მიწოდების განსაზღვრაა.

მონეტარული პოლიტიკის გატარება. ცენტრალური ბანკი მნიშვნელოვან კონტროლს ახორციელებს სახელმწიფოში ფულის მიწოდებაზე, სარგებლის განაკვეთსა და კრედიტის ხელმისაწვდომობაზე (სარგებლის განაკვეთზე). როდესაც ფულის მიწოდების საშუალო დონე მატულობს, იზრდება ინფლაციის დონეც. ფულის მიწოდების ისე დარეგულირება, რომ მკვეთრი ინფლაცია ან დეფლაცია არ გამოიწვიოს, ცენტრალური ბანკის სერიოზული პრობლემაა. ცენტრალური ბანკი უშვებს ეროვნულ ვალუტას – ბანკნოტებსა და მონეტებს.

ოპერაციები ლია ბაზრებზე. მსოფლიოს ბევრი ქვეყანა თავისი ცენტრალური ბანკის საშუალებით ყიდულობს და ყიდის სახელმწიფო ფასიან ქაღალდებს. რადგან ფასიანი ქაღალდების შეძენა ფულით ხდება, შესაბამისად ეკონომიკაში ფულის მასა იზრდება ან კლებულობს. სახელმწიფოს მიერ ფასიანი ქაღალდების შეძენა ზრდის ფულის მასას, გაყიდვა – ამცირებს ფულის მასას ეკონომიკაში. ცენტრალური ბანკებისათვის სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებით ვაჭრობა მონეტარული პოლიტიკის ძირითი იარაღია.

როგორც ბანკების ბანკი. საბანკო სისტემა ორ საფეხურიანია: **ცენტრალური ბანკები და კომერციული ბანკები.** ცენტრალური ბანკები კომერციულ ბანკებს სხვადასხვა მომსახურებას სთავაზობენ. მაგალითად, ცენტრალური ბანკი იმ მილიონობით ჩეკს ამუშავებს, რომლებიც მთელი ქვეყნის კომერციული ბანკების ანგარიშებზე აისახება. თანამედროვე ელექტრონული საგადასახადო სისტემის საშუალებით იმ ბანკებიდან, სადაც ცალკეული პირების ან ფირმების მიერ ჩეკი გამოიწერა, იმ ბანკებში ხდება გადარიცხვა, სადაც ფული ანგარიშზე აისახა. მსგავსი ოპერაციების განხორციელება მაშინაც კი შესაძლებელია, როცა ეს ბანკები მილიონობით კილომეტრით არის ერთმანეთისაგან დამორჩებული. **ცენტრალური ბანკი კომერციულ ბანკებზე გასცემს კრედიტებს – ასრულებს „ბანკების ბანკის“ ფუნქციას.** საპროცენტო განაკვეთს, რომელსაც ცენტრალური ბანკი ასეთ კრედიტებზე ანესებს, დისკონტური ნორმა ეწოდება. დისკონტის შემცირება ზრდის ფულის მიწოდებას.

საბანკო სისტემის რეგულირება. ცენტრალური ბანკი არეგულირებს ქვეყანაში ბანკების საქმიანობას და უსაფრთხო საქმიანობის უზრუნველსაყოფად ზედამხედველობას უწევს მათ. ცენტრალური ბანკი კომერციული ბანკებისაგან ფულის გარკვეული რეზერვის შექმნას ითხოვს. რეზერვი საბანკო ანაბრების ის ნაწილია, რომლის გასესხებაც არ შეიძლება. რეზერვების ზრდა ფულის მიწოდებას ამცირებს, ზრდის მოთხოვნას. ხშირ შემთხვევაში ცენტრალური ბანკები დამოუკიდებელია სახელმწიფოს აღმასრულებელი და საკანონმდებლო შტოებისაგან. ქვეყნის მთავარ ბანკს ისეთი მონეტარული პოლიტიკის გატარების უფლება აქვს. რომელიც ეკონომიკას თავიდან ააცილებს ან შეამცირებს ინფლაციას. მსგავს პოლიტიკას ცენტრალური ბანკი მაშინაც ატარებს, როცა მისი გადაწყვეტილებები პოლიტიკოსებში ან საზოგადოებაში არაპოპულარულია.

- ფასების საერთო დონე ფულზე მოთხოვნა–მიწოდების კანონით რეგულირდება.
- ფულის ჭარბი მიწოდება ინფლაციის ერთ-ერთ გამომწვევ მიზეზად განიხილება.
- ცენტრალური ბანკი უშვებს ეროვნულ ვალუტას – ბანკოტებსა და მონეტებს.

ფულის პაზრის რეგულირებისათვის ეროვნული კანონის მიერ გაფარებული ღონისძიებები

გაიხსენეთ!

თამაშში „აუქციონი“ მასწავლებელი „ცენტრალური ბანკის“ ფუნქციას ასრულებდა. ის იღებდა გადაწყვეტილებებს ფულის მიწოდების შეცვლაზე. თქვენ მონმენი იყავით, თუ როგორ გაიზარდა ფასები ბრუნვაში დიდი რაოდენობით ფულის გაშვების შემდეგ.

იღსებეთ

- რატომ არის ქვეყნისათვის ცენტრალური ბანკის დამოუკიდებლობა უკეთესი?
- რა მიზეზები შეიძლება ჰქონდეთ ოფიციალურ პირებს, როცა ისინი მკაცრ მონეტარულ პოლიტიკას უჭერენ მხარს?
- თქვენი აზრით რას გულისხმობდა უილ როჯერსი გამონათქვამში „დედამიწის არსებობის დასაწყისიდან მოყოლებული სამი უდიდესი გამოგონება შეიქმნა: ცეცხლის შენახვა, ბორბალი და ცენტრალური ბანკი“.

ეს
საინტერესოა

• საბანკო სისტემა

მე-20 საუკუნის დასაწყისში მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში მხოლოდ 18 ცენტრალური ბანკი იყო, 1999 წლისათვის კი თითქმის ყველა ქვეყანას ჰქონდა ცენტრალური ბანკი. მათ შორის:

საქართველოში – ეროვნული ბანკი;

აშშ-ში – ფედერალური სარეზერვო სისტემა (Federal Reserve (Fed));

რუსეთში – ცენტრო ბანკი (Центро Банк);

გერმანიაში – ბუნდეს ბანკი (Bundes Bank);

ინგლისში – ინგლისის ბანკი (Bank of England).

საბანკო სისტემის განვითარების მხრივ განსაკუთრებული მიღწევებით გამოირჩევა ქვეყნები: იაპონია, აშშ, ავსტრალია, პონტ-კონგი, შვეიცარია,

ლუქსემბურგი, გერმანია, ავსტრია, საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი. ამავე ქვეყნებში პანკებისადმი მოსახლეობის ნდობის ხარისხი ყველაზე მაღალია.

თანამედროვე საბანკო სისტემა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ყალიბდებოდა. ცნობილია, რომ ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 2700 წლის ნინ პაპილონსა და ასურეთში ფულადი სახსრების შენახვა და სასესხო ოპერაციები კანონებით რეგულირდებოდა. სესხები გაიცემოდა არა მარტო ფულადი ფორმით, არამედ ცალკეული საქონლის სახითაც: ფინიკით, შალით, ზეთით.

მონათმფლობელურ საპერძნეთში მონასტრები ფულის და ძვირფასეულობის საცავადაც გამოიყენებოდა. ზოგიერთი ღვთისმსახური ბანკირის ფუნქციასაც ასრულებდა. მათ ებარათ საცავების გასაღებები, სისტემატურად აღრიცხავდნენ არსებულ სიმდიდრეს, შემოსავლებს და გასავლებს. შემდგომში ეს ტრადიცია მთელ ევროპაში გავრცელდა.

ეართული ფულის ისტორია

მრავალსაუკუნოვანი არსებობის განმავლობაში საქართველო ყოველთვის იყო მსოფლიოს მნიშვნელოვანი მოვლენების აქტიური მონაწილე. ამდენად, გასაკვირი არ არის, რომ პირველი მონეტების შემოღებიდან არც ისე დიდი ხნის შემდეგ, ძ.წ. VI საუკუნეში ძველ კოლხეთში, უკვე მიმოქცევაში იყო ვერცხლის მონეტა „კოლხური თეთრი“, რომელიც მსოფლიოს ერთ-ერთ უძველეს მონეტად მიიჩნევა.

კოლხური სტატერი,
ძ.წ. VI ს.

საქართველოში არ არის კუთხე, სადაც შემონახული არ იყოს სხვადასხვა ლითონისაგან დამზადებული მონეტები შორეული წარსულიდან. აյ აღმოჩენილი ქართული და უცხოური მონეტების თანმიმდევრული ცვალებადობა ზუსტად ასახავს ჩვენი ქვეყნის წარსულს და ქვეყანაში მომხდარ ისტორიულ მოვლენებს. ქართული მონეტების მიმოქცევის 26 საუკუნოვან პერიოდში დროისა და პირობების შესაბამისად იცვლებოდა მონეტის გარეგნული მხარეზედ ალბეჭდილი მეფეების სახელები, წარწერათა შინაარსი, მონეტების ფორმები. ზოგჯერ მოჭრილ ფულზე უცხო სიუჟეტები და უცხოური წარწერები ჩნდებოდა, რაც პოლიტიკურ-ეკონომიკური მიზეზებით იყო ნაკარნახვი.

ფარნაგაზ I -ს მონეტა

მიუხედავად ამისა, საქართველო თითქმის უწყვეტად ინარჩუნებდა სახელმწიფოებრიობის ერთ-ერთ უმთავრეს რეგალიას - საკუთარ ფულს. მაშინ, როცა VI საუკუნის 80-იან წლებში ქართლში არაბები პატონობდნენ ქართლის ერისმთავრები გურგენი და სტეფანოზი ახერხებდნენ მოეჭრათ მონეტა, რომელსაც ასომთავრული წარწერები და ქრისტიანული რელიგიის სიმბოლო - ჯვარი ამშვენებდა.

მოგვიანებით, დავით III კურაპალატმა მოჭრა ვერცხლის მონეტა, რომელზეც გამოსახული იყო ჯვარი და ენერა: „ერისტე შეინწყალე დავით კურაპალატი“. გაერთიანებული საქართველოს პირველი მეფე ბაგრატ III კი არაბული ტიპის მონეტებს ჭრიდა, რაც ეკონომიკური მოსაზრებით იყო განპირობებული. ქართველი მეფენი ხშირად უშვებდნენ ორენოვან მონეტებს, ძირითადად გავრცელებული იყო ქართულ-ბერძნული, ქართულ-არაბული, ქართულ-სპარსული მონეტები.

კოლხური თეთრი

ქართულნარწერიანი მონეტებიდან აღსანიშნავია მონეტა, რომელზეც მოხსენიებული არიან „მეფეთ-მეფე გიორგი“ და „მეფე და დედოფალი თამარი“. იგი გიორგი III-მ მაშინ გამოუშვა, როცა თავისი ასული თანამოსაყდრედ გამოაცხადა. ასევე აღმოჩენილია დავით აღმაშენებლის უნიკალური მონეტა, რომელიც ბრიტანეთის მუზეუმშია დაცუ-

ული. მასზე იკითხება ტექსტი: „ქრისტე, ადიდე დავით, მეფე აფხაზთა, ქართველთა, რანთა, კახთა და სომეხთა“.

აბაზი ფულის ერთეული, ვერცხლის მონეტა. შემოილო ირანში აპას I-მა (აქედან სახელწოდება). აბაზი სწრაფად გავრცელდა მეზობელ ქვეყნებში კერძოდ, საქართველოში.

დავით VI დირჰემია

დავით აღმაშენებლის
უნიკალური მონეტა

1804 წლიდან თბილისში დაიწყო ახალი ტიპის, ე.ნ. რუსულ-ქართული ვერცხლისა და სპილენძის მონეტების მოჭრა, რომელთა შუბლზე ქართული ასოებით ამოტვიფრული იყო „თბილისი“, ზურგზე - ნომინალი, თარილი და მონეტის მომჭრელის რუსული ინიციალები.

1918 წელს დამოუკიდებელი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დროებითმა მთავრობამ

საკუთარი ფულის ნიშნების შემოღება გადაწყვიტა. 1919 წლიდან ბრუნვაში იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ფულის ბონები, რომელთა წარწერებიც ქართული იყო, თუმცა უკანა მხარეს რუსულ-ფრანგული წარწერებიც ჰქონდა. ბონებს ახლდა მთავრობის თავმჯდომარისა და ფინანსთა მინისტრის ხელმოწერები. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის ხელისუფლება მყარი ვალუტის შექმნასაც აპირებდა, რისთვისაც ესკიზიც კი შეიქმნა, მაგრამ 1921 წელს საბჭოთა რუსეთის მიერ საქართველოს ანექსიამ პროექტის განხორციელებას ხელი შეუშალა.

ეროვნული ვალუტის შემოღება მხოლოდ 1995 წელს მოხერხდა, როცა 2 ოქტომბრიდან ბრუნვა დაიწყო ლარმა. ქართული ლარის ქვეყანაში დამკვიდრებით გაგრძელდა ქართული ფულის მოჭრის მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია.

გიორგი XII-ს დრამა
მოჭრილი აბაზი

სიტყვა „ლარი“, რომელიც შეიტანა ქართული ეროვნული ვალუტის ძირითადი ერთეულის სახელწოდებად, ძველი ქართული სიტყვაა და ნიშნავს ზოგადად განძს, ქონებას. სახელწოდება „ლარი“ ქართული ფულის ერთეულის დასახელებად 1991 წელს წამოაყენა აკადემიკოსმავთ ჩანგრევისტისათვის შედგენილ პროექტში.

ეროვნულ ბანკს გააჩნია უფლება, განახორციელოს საქართველოს ტერიტორიაზე ფულის ნიშნების გამოშვება. ასევე, ეროვნულ ბანკს აქვს ექსკლუზიური უფლება, დაამზადოს მიმოქცევის ან სხვა მიზნით, სამახსოვრო ფულის ნიშნები. ეროვნული ბანკის საბჭო განსაზღვრავს და ამტკიცებს ლარის ბანკნოტებისა და მონეტების დიზაინს, შემადგენლობას და სხვა მახასიათებლებს, რის შემდეგაც იწყება ფულის ნიშნების ბეჭდვისა და მოჭრის პროცესში ჩაშვება. ქართული ფულის ნიშნები წამყვან ევროპულ ორგანიზაციებში მზადდება.

ნიკოლოზ I-ის დრამა
მოჭრილი აბაზი

საქართველოს ტერიტორიაზე მზა ფულის ნიშნების ტრანსპორტირებას და შემდგომ ეროვნული ბანკის საცავებში მათ შენახვას ეროვნული ბანკი უზრუნველყოფს. მოსახლეობას ფულის ნიშნები კომერციული ბანკების მეშვეობით მიეწოდება.

საქართველოს ეროვნული ბანკი სისტემატურად ახორციელებს ხმარებისათვის გამოუსადეგარი ფულის ნიშნების მიმოქცევი-დან ამოღებას და მათ ჩანაცვლებას შესაბამისი ოდენობის ახალი მონეტებითა და ბანკნოტებით. გამოუსადეგარი ფულის ნიშნების განადგურება ეროვნული ბანკის საბჭოს მიერ დადგენილი წესის შესაბამისად ხდება.

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი; [http://www.nbg.gov.ge/](http://www.nbg.gov.ge;); icode.ge

საქართველოს მინისტრობის და ეკონომიკური განვითარება

51-52 ეს ჩვენი
პაციუნა

ტერიტორია: ქვეყნის ფართობი შეადგენს 69.700 კვ. კმ-ს.

საზღვრების სიგრძე — 1771 კმ-ს, მათ შორის სახმელეთო — 1.461 კმ (სომხეთი, აზერბაიჯანი 322კმ, რუსეთი 723კმ, თურქეთი 25კმ2) და საზღვაო — 310კმ.

ბუნება: ქვეყნის ტერიტორია ძირითადად მთებს უკავია, ბუნება მრავალფეროვანია — სუბტროპიკული და კავკასიონის მყინვარებამდე; უმაღლესი მწვერვალია მთა შხარა 5.068მ, უდაბლესი წერტილი — შავი ზღვა (0მ); სახნავ-სათესი მიწა — 16%, საძოვრები — 25%, ტყეები — 34%. მთავარი მდინარეები მტკვარი და რიონი.

ბუნებრივი რესურსები: ტყეები, ჰიდროენერგია, მანგანუმი, რკინის მადანი, სპილენძი, ქვანახშირის და ნავთობის მცირე მარაგი; მთისა და ზღვის კლიმატური კურორტები.

დღევანდელი ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული დაყოფით საქართველოში 2 ავტონომიური რესპუბლიკა, 64 მუნიციპალიტეტი და 5 თვითმმართველი ქალაქი, მათ შორის, დედაქალაქი თბილისია. კონსტიტუციის თანახმად ქვეყნის სახელმწიფო-ტერიტორიული მოწყობა უნდა განისაზღვროს საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ცენტრალური ხელისუფლების იურისდიქციის აღდგენის შემდეგ.

მოსახლეობის რაოდენობის დადგენა მოსახლეობის საყოველთაო აღწერის საშუალებით ხდება. 1989 წლის აღწერით **საქართველოს მოსახლეობა** 5,443,000 კაცი იყო. 2012 წლის ოფიციალური მონაცემების მიხედვით, საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ კონტროლირებად ტერიტორიაზე მოსახლეობა დაახლოებით 4.497 მლნ-ს შეადგენს.

ეთნიკური შემადგენლობა (საქართველოს 2002 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით): ქართველები — 83,8%, აზერბაიჯანელები — 6,5%, სომხები — 5,7%, რუსები — 1,5%, ოსები — 0.9 %, იეზიდები — 0.4%, ბერძნები — 0.3%, ქისტები — 0.2%, უკრაინელები — 0.2%, აფხაზები — 0,1%;

რელიგიური შემადგენლობა (ძირითადად საქართველოს 2002 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით): მართლმადიდებელი ქრისტიანები — 84.00%, მუსლიმანები — 9.9%, სომები გრიგორიანელები — 3.9%, კათოლიკეები — 0.8%, იეზიდები — 0.4%, იუდეველები — 0,1%, ნესტერიანელები — 0.1% და სხვები.

დიდი ქალაქები: თბილისი — 1.162.400, ქუთაისი — 194.700, რუსთავი — 120.800, ბათუმი — 124.300, სოხუმი — 43.000, გორი — 49.500, ზუგდიდი — 84,000, ფოთი — 47,800, ცხინვალი — 7,000.

საქართველოს ეკონომიკა ტრადიციულად შემოიფარგლება შავი ზღვის ტურიზმით; ციტრუსის, ხილისა და ვაზის კულტურით; მანგანუმისა და სპილენძის მოპოვებით; შემდეგი სამრეწველო პროდუქციის წარმოებით: ღვინო, ლითონი, მანქანამექანიზმები, ქიმიკატები და საფეიქრო ნაწარმი.

ქვეყანა ენერგორესურსების, ბუნებრივი აირისა და ნავთობის პროდუქტების დიდი რაოდენობით იმპორტიორია. შიდა ენერგორესურსს ჰიდროენერგია წარმოადგენს, რომელიც საკმარისი არაა. საქართველოს ეკონომიკა დიდ საბიუჯეტო კრიზისს განიცდიდა. სწორი საგადასახადო პოლიტიკის გატარებისა და კორუფციასთან აქტიური ბრძოლის შედეგად, 2005 წლიდან საქართველოს ბიუჯეტი აღარ არის დეფიციტური, პირიქით — ბიუჯეტი პრეფიციტურია.

საქართველო ენერგო-რესურსების სიმცირეს განიცდის, მაგრამ ბოლო წლებში ენერგიის მინოდება თანდათანობით უმჯობესდება, ისე რომ თბილისი სინათლის ქალაქადაც კი გამოცხადდა. ქვეყანა დიდ იმედებს ამყარებს საერთაშორისო სატრანსპორტო დერეფანზე: ნავთობსადენზე და გაზსადენზე.

საქართველოს
საინიციატივი

ბაქო-თბილისი-ჯეიპანის ნავთობსადენი (ინგ.: Baku-Tbilisi-Ceyhan pipeline - BTC) - 1.760 კმ სიგრძის სადენია, რომლის დანიშნულებაა გადაუმუშავებელ ნავთობის ტრანსპორტირება კასპიის ზღვაში აზერბაიჯანის შირაქ-გუნეშლის ნავთობის საბადოდან ხმელთაშუაზღვის სანაპირომდე. ის გადის ბაქოზე, თბილისა და მთავრდება ჯეიპანში, თურქეთის ხმელთაშუაზღვისპირა პირგრძი. ეს არის მსოფლიოში სიგრძით მეორე ნავთობსადენი (პირველია დრუჟბას ნავთობსადენი, რომელსაც ნავთობი რუსეთიდან ცენტრალურ ევროპაში გადააქვს). მისი მშენებლობა საქართველოში 2005 წელს დასრულდა.

მილსადენი მთელ სიგრძეზე მიწაშია ჩამარხული. უმაღლეს წერტილში, სადაც იგი კავკასიის მთებს კვეთს მილსადენი ზღვის დონიდან 2800 მეტრის სიმაღლეს აღწევს. მას დღეში ერთი მილიონი ბარელი ნავთობის გატარება შეუძლია და აზერი-შირაგი-გუნაშლის საბადოს სრული განვითარების საექსპორტო მოთხოვნებს პასუხობს.

თჩ მილსადენი სრულ ექსპლუატაციაში 2006 წელს იქნა გაშვებული. მილსადენში გატარებული ნავთობის ნაკადი სტაბილურად იზრდებოდა და გასულ წელს იგი დღეში დაახლოებით 800 000 ბარელ ნავთობს აწვდიდა მსოფლიო ბაზრებს. ამ ნავთობსადენის ოპერირების შედეგად, პროექტის ფუნქციონირების პერიოდში, პირდაპირი სატრანზიტო შემოსავლების სახით, საქართველოს ბიუჯეტი დაახლოებით 50 მილიონ აშშ. დოლარს მიიღებს.

დასავლეთ მარშრუტის საექსპორტო მილსადენი

დასავლეთ მარშრუტის საექსპორტო მილსადენი (ჭლ) ბაქო-სუფსის მილსადენის სახელითა ცნობილი. დასავლეთ მარშრუტის საექსპორტო მილსადენი -ის მიერ განხორციელებული პირველი ინვესტიციაა საქართველოში და 1999 წლიდან ფუნქციონირებს.

ბაქო-სუფსის ადრეული ნავთობის მილსადენის მშენებლობა აზერბაიჯანის საერთაშორისო საოპერაციო კომპანიამ დააფინანსა. მილსადენის მშენებლობის ფარგლებში ასევე მოხდა სუფსის ტერმინალის მშენებლობაც. ბაქო-სუფსის ადრეული ნავთობსადენის სიგრძე 830 კმ-ია (საქართველოს მონაკვეთი 375 კმ), სუფსის ტერმინალის ტევადობა - ერთი მილიონი ბარელი.

დასავლეთის მარშრუტის საექსპორტო მილსადენით ხორციელდება კასპიის ზღვის ტერიტორიაზე მდებარე ჩირაგის საბადოდან, სანგაჩალის ტერმინალის გავლით ნავთობის ჩატვირთვა სუფსის ტერმინალში. ჭლ-ის გავლით სანგაჩალიდან ნავთობი 1998 წლის დეკემბერში გამოუშვეს, 1999 წლის იანვრში კი საქართველოში შემოვიდა.

საექსპორტო საქონელია: ციტრუსი, ჩაი, ღვინო, მინერალური წყლები, სოფლის მეურნეობის სხვა პროდუქტები; სხვადასხვა სახის მანქანა-მექანიზმები და ლითონები; ქიმიკატები; საფეიქრო ნაწარმი.

იმპორტირებული საქონელია: ნავთობი, მარცვლეული (ხორბალი) და სხვა საკვები პროდუქტები, მანქანა-მექანიზმები, სატრანსპორტო აღჭურვილობა.

ტურიზმის განვითარების ისტორია

საქართველოში ტურიზმის განვითარება 19-20 საუკუნეების მიჯნაზე იწყება. ფაქტურად იგი მასშტაბურ ხასიათს XX საუკუნის მეორე ნახევრიდან, განსაკუთრებით კი მეორე მსოფლიო ომის შემდგომი წლებიდან იღებს. ამ პერიოდში ექსპლუატაციაში შევიდა კეთილმოწყობილი ტურისტული ბაზები და სასტუმროები თბილისში, სოხუმში, ბათუმში, ქუთაისში, ვარძიაში და სხვა. დაიწყო ტურიზმის აღმშენებლობის პროცესი გაგრაში, ქობულეთში, აბასთუმანში, წყალტუბოში და სხვა.

გასული საუკუნის 80-იან წლებში საქართველოს აღერიცხებოდა 624 სასტუმრო, ტურისტული ბაზა, მოტელი, კემპინგი და სხვა მსგავსი დაწესბულება, რაც ჯამში 1522 ათასს ადგილს შეადგენდა. შედარებით სუსტი იყო სამოქალაქო სასტუმროების ქსელის განვითარება. ეს მონაცემები თავისითავად მეტყველებდნენ საქართველოს დიდ ტურისტულ პოტენციალზე, მაგრამ მათ მიღმა უნდა დავინახოთ ის, რომ ტურიზმი, რომელიც არსებობდა გასული საუკუნის 80 წლებში, თავისი ფორმით და შინაარსით წარსულს ჩაბარდა. მასთანავე დაგვიტოვა ბევრი არასწორი შეხედულება და სტერეოტიპი.

მსოფლიო სტატისტიკის მიხედვით, ქვეყნის შემოსავლების 2/3-ზე მეტი შიდა ტურიზმზე მოდის და მხოლოდ 1/3-ია საერთაშორისო ტურიზმი-დან. საქართველოს შესაბამისი ინფრასტრუქტურისა და სათანადო მენეჯმენტის პირობებში რამდენიმე მლნ ტურისტის მიღება შეუძლია. ტურიზმი კომპლექსური დარგია. ეს არ არის საქმიანობის მხოლოდ ერთი სფერო. მასთან დაკავშირებულია ტრანსპორტი, სასტუმრო, კვება, გასართობი, სამედიცინო და საინფორმაციო მომსახურება. ამ დარგების ერთობლივი ფუნქციონირება ეკონომიკის გაძლიერების საწინდარია.

საქართველოს გააჩნია უდიდესი ტურისტული და საკურორტო პოტენციალი. საქართველო ამჟამად აღიქმება როგორც ახალი, ჯერ კიდევ უცნობი ქვეყანა და ამდენად საინტერესოა მისი აღმოჩენა ყოველი მოგზაურისთვის თუ ტურისტისთვის. ქვეყნის მონახულების სურვილს კიდევ უფრო აძლიერებს 1999 წელს ჩატარებული არქეოლოგიური აღმოჩენა, როდესაც თბილისის მახლობლად, დმანისში აღმოჩინეს პალეოლიტური ხანის უძველესი ადამიანის ჩინჩხის ფრაგმენტი, რომელიც თარიღდება 1 მილიონ 700 ათასი წლით. ამ აღმოჩენით საქართველო გახდა პირველი ევროპელის სამშობლო.

ქვეყანაში 12 000 ისტორიული ძეგლი, 150 მუზეუმი და მრავალი საგანძუროა, რომელიც დღითიდღე, თანდათანობით იზრდება. წყარო: საქართველოს ტურიზმის დეპარტამენტი.

ტურიზმის დღეს

ტურიზმის სექტორი არის ერთ-ერთი ყველაზე სწრაფად მზარდი სექტორი საქართველოში. არსებობს მრავალი შესაძლებლობა ტურიზმის სფეროში ინვესტიციების განსახორციელებლად, დაწყებული საზღვაო კურორტებით გაგრძლებუ-

ლი მთის კურორტებით, სათხილამურო სპორტით, მინერალური წყლებით, გამაჯანსაღებელი, კულტურული და სხვა სახის ტურიზმით. საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონი მდიდარია ტურისტული ღირშესანიშნაობებით.

საქართველოში ტურიზმის განვითარების ნათელი მაგალითია აჭარის რეგიონის შავი ზღვის სანაპირო. რეგიონში მოქმედებს ან გახსნის პროცესშია პრაქტიკულად ყველა მსოფლიო ბრენდის სასტუმრო.

ვითარდება და აქატუალური ხდება ღვინის ტურიზმი. უცხოელების დაინტერესება ქართული მევენახეობითა და ღვინის ნარმოებით სულ უფრო იზრდება. სოფლის მეურნეობის სამინისტრო და ტურიზმის დეპარტამენტი ამ ფაქტს ღვინის ტურიზმის განვითარებით და მსოფლიო ბაზარზე ქართული ღვინის პოპულარიზაციით ხსნიან.

„ტურიზმის მსოფლიო ორგანიზაციის“ ანგარიშის თანახმად, ტურიზმი მთელ მსოფლიოში თითქმის 5%-ით გაიზარდა და 2011 წელს ტურისტების რიცხვმა 983 მილიონს მიაღწია.

ზრდის დინამიკით განსაკუთრებით გამოიჩინება ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ზოგიერთი ქვეყანა. ამ რეგიონშია გაერთიანებული საქართველოც, რომლის ტურისტული ნაკადის ზრდის მაჩვენებელი 39 %-ია. ეს მაჩვენებელი მეზობელ აზერბაიჯანში 22%-ს შეადგენს, სომხეთში - 11%-ს, ხოლო რუსეთში კი - 12%-ს.

წყარო: საქართველოს საგარეო საქმეთ სამინისტრო; <http://www.mfa.gov.ge>

ერთული ნაოსეობა

ბათუმის საზღვაო ნავსადგური ისტორიულად ითვლებოდა კავკასიის რეგიონის ლოგისტიკურ ცენტრად. კერძოდ, ის არის საქართველოს ერთ-ერთი ნავსადგური, რომლის საშუალებით საქართველო გახდა ტრანზიტული ქვეყანა. დღეს ბათუმის ნავსადგური თამაშობს დიდ როლს რეგიონის ცხოვრებაში და განვითარებაში.

ბათუმის და ფოთის შავი ზღვის პორტები რეინიგზით უერთდება კავკასიის და ცენტრალური აზიის ქვეყნებს და შავი ზღვის რეგიონს აკავშირებს. ფოთის პორტს პირდაპირი საბორნე მიმოსვლა აქვს ილიჩევსკის (უკრაინა), ვარნის (ბულგარეთი) პორტებთან. კიდევ ერთმა სარკინიგზო ბორანმა დაინტერესი მიმოსვლები ფოთის პორტ და პორტ კავკასიას (რუსეთი) შორის.

ბათუმი არის საქართველოს უდიდესი საპორტო ქალაქი და წარმოადგენს ნავთობის მნიშვნელოვან საექსპორტო წერტილს. 1878 წელს დაფუძნებული, ბათუმის ბუნებრივ ყურეში მდებარე ნავსადგური, ქალაქის ჩრდილო-აღმოსავლეთ ნაწილშია. საქართველოს აზერბაიჯანული და ყაზახური ნავთობის გადაზიდვებმა ბათუმის პორტი ევროპა-აზიის სატრანსპორტო დერეფნის მაკავშირებელ ხიდად აქცია. ბათუმის პორტში იტვირთება ნავთობი და ნავთობპროდუქტები 8 ჰექტარის ფართობის და 755 მეტრი სიგრძის 4 ნავმისადგომზე. მშრალი ტვირთი იტვირთება 17.5 ჰექტარის ფართობზე გაშლილ 1590 მეტრი სიგრძის ორ ნავმისადგომზე.

პორტს აქვს შესაძლებლობა გადაზიდოს 15-18 მლნ. ტონა ნავთობპროდუქტები წლიურად. მშრალი ტვირთებისთვის ეს მაჩვენებელი 2.3-2.5 მილიონ ტონას შეადგენს წლის განმავლობაში. საკონტეინერო გადაზიდვების ტერმინალის განსაზღვრული ტვირთბრუნვა 47-50 ათას კონტეინერს შეადგენს წელიწადში.

ქალაქი ფოთი საქართველოს ერთ-ერთი უძველესი საპორტო ქალაქია, რომელიც ჩვენ წელთ აღრიცხვამდე VII საუკუნით თარიღდება. თანამედროვე პორტი აშენებული იქნა 1907 წელს. ფოთის პორტი

49 ჰექტარზეა განლაგებული და მთელი წლის გან-
მავლობაში მუშაობს. ამჟამად პორტის მფლობელო-
ბაში არის ტვირთის ტრანსპორტირების კომპლექსი
რომელიც 14 ნავმისადგომისგან შედგება და 2650 მე-
ტრი სიგრძისაა. 11 ნავმისადგომი აღჭურვილია 6-40
ტონაზე გათვლილი პორტატული ამნებით. ტვირთის
ტრანსპორტირებისათვის საჭირო პირობები მორგე-
ბულია ყველანაირი ტვირთის და თხევადი პროდუქტის
გადასაზიდად. ტვირთბრუნვა ფოთის პორტში მუდმი-
ვად იზრდება.

ყულევის პორტი მდინარე ხობისხევის შენაკადთა-
ნაა. პორტს 100,000 და 65,000 ტონიანი გემების სამ მისადგომზე მიღების საშუალება ექნება. ყუ-
ლევის პორტი ერთერთი ყველაზე ღრმა პორტია შავ ზღვაზე.

ეს
საინიციატივა

„რისხებით აენთო მეფე აიეტ, შურისძიება უბრძანა კოლხებს,
და შეაცურეს კოლხებმა ზღვაში აურაცხელი საბრძოლო გემი.“
აპოლონიოს როდოსელი

ძვ. ნ. V საუკუნის ერთი უცხოური წყაროს თანახმად ფაზისში თავს იყრიდა
სამოც სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე ხალხი. აქ გადიოდა მსოფლიო მნიშვნე-
ლობის დიდი სავაჭრო-სატრანზიტო მაგისტრალი, რომელიც შორეული ინ-
დოეთიდან მოემართებოდა კასპიის ზღვამდე, ხოლო შემდგომ, ამიერკავკასიის
ქვეყნებზე გავლით (მდ. მტკვარი – სურამის უღელტეხილი – მდ. ყვირილა – მდ.
რიონი) აღწევდა შავ ზღვამდე დღევანდელ ფოთთან (ძველი ფასისი). ამ გზის
ცალკეული მონაკვეთები, რომელთაც თავდაპირველად ლოკალური მნიშვნე-
ლობა ჰქონდათ, ისახებოდა ჯერ კიდევ წინარე ელინისტურ პერიოდში. ელინ-
ისტური ხანიდან კი, როდესაც ვაჭრობამ „მსოფლიო“ ხასიათი მიიღო, გაიმართა
ერთიანი გზა ფასისიდან ინდოეთამდე.

სტრაბონის ცნობით ფასისში დიდი მოცულობით ინარმოებოდა გემთსაშენი
მასალა: ხე-ტყე, სელის ტილო, ქერელი, ფისი და ცვილი.

ქსენოფონტე მოსინიკთა შესახებ: „მიიღეს რა ერთგულების საწინდარი
ელინთაგან, მოსინიკები წავიდნენ და მეორე დღეს გამოცხადნენ 300 ნავით,
რომლებშიაც სამ-სამი კაცი იჯდა. თითოეული ნავიდან ორ-ორი ნაპირზე ამოვ-
იდა და მწყობრში ჩადგა, თითო კი ნავში დარჩა. ნავში დარჩენილნი გაბრუნდ-
ნენ, ამოსულები კი საბრძოლო წესით მოეწყნენ შემდეგნაირად: დალაგდნენ
ასეულებად გუნდის მსგავსად – ერთმანეთის პირდაპირ. ყველა მათგანს ეპყრა
სუროს ფოთლის მოყვანილობის, ხარის თეთრი ტყავით შემოჭიმული დანწული
ფარი. მარჯვენა ხელში ეჭირათ ექვსი არშინის სიგრძის ხელშუბები, რომელთ-
აც წინ მახვილები ჰქონდათ, ხოლო უკან – მომრგვალებული ბოლო. მეომრებს
ტილოს ტომრის მსგავსი ქსოვილის მუხლამდე პერანგი ემოსათ, თავზე კი
პატლაგონიელთა მსგავსი ტყავის მუზარადი ეხურათ; გარდა ამისა, მათ ჰქონ-
დათ რკინის შუბნაჯახი. მაშინ ერთმა მათგანმა დაიწყო სიმღერა და დანარჩე-
ნებიც სიმღერით დაიძრნენ, გაიარეს ელინთა პოპლიტების წინ და ერთბაშად
ეკვეთნენ მტერს“.

აპოლონიოს როდოსელის (ძვ. ნ. III საუკუნე) ცნობით „კოლხებს შენახული
აქვთ მამაპაპური ძველი კირბები, წერილსვეტები, და იმ კირბებზე ნაჩვენებია
გზები ყოველთა ზღვათა და ხმელთა“.

გერმანელი მკვლევარის კარლ რიტერის აზრით „ეს ფირფიტები იყო
პირველდაწყებითი რუკები და შესაძლოა ისინი ჰქონდა ჰეროდოტეს, როცა მან
ჩამოთვალა ჩრდილოეთის ხალხების, ბოსფორისა და პონტოს სავაჭრო გზები“.

მისივე აზრით – „კარტოგრაფიული ხელოვნების პატივ-დიდება სრულიადაც არ ეკუთვნის მცირე აზის ბერძნებს. ეს ფირფიტები ბევრად უფრო ადრე გამოიყენებოდა კოლხ მოგზაურ-ვაჭართა მიერ“.

ზემოთთქმული იმაზე მეტყველებს, რომ ჩვენი წინაპრები არა მარტო თავისი დროის მოწინავე საზღვაოსნო ცოდნას ფლობდნენ, არამედ განვითარებულ დამწერლობასაც.

სახელგანთქმული მკვლევარი ტურ ჰეიერდალი თვლის, რომ ხის გემების აგება ფინკიელებზე უადრეს უნდა დაეწყოთ ხეთებსა და ხმელთაშუა ზღვის მცირე აზის სანაპიროზე მცხოვრებ ხალხებს, რომელთაც კედრის ხის მასალა უხვად მოეპოვებოდათ.

აქვე გავიხსენოთ რუსთველის მიერ აღნერილი მეკობრეთა ნავი: „გამოჩნდა ნავი მეკობრე დროშითა მეტად გრძელითა, მას ნავსა, ნავთ სალექელად, სახნისი ჰგია ძელითა“.

კოლხთა მაღალი სანაოსნო კულტურა ნათლად ჩანს არგონავტების მითშიც. თავად ბერძენთა აღიარებით, რომ არა ჯადოქრობა, არგონავტები აიეტის მიერ დადევნებული ფლოტისგან თავს ვერ დაიხსნიდნენ.

ასევე მრავლისმეტყველია დღემდე შემონახული გამოთქმა – „ლაზის ბალი ზღვააო“.

XIX საუკუნემდე მოდის კვალი მდინარის სწრაფი გადალახვის მიზნით საგანგებო სამარჯვების გამოყენებისა. როგორც ჩანს, ეს იყო სახელდახელო ბორანის მსგავსი რამ, რუმბებისა თუ ტიკებისაგან შეკრული.

თუ რატომ დაკარგა წინაპარმა ეს უპირატესობა, ამისი გაჩერეკა შორს წაგვიყვანს. ერთი მიზეზი იოანე-ზოსიმესეული ლაზარეს (ანუ ჩვენი ენის, ანუ ჩვენი ერის) გადაღლა და ხანგრძლივი მიძინება უნდა იყოს.

ხუმრობა საქმე ხომ არ არის რამდენიმე ათასწლეულის განმავლობაში მოწინავე ცივილიზაციის ტვირთის ტარება.

წყარო: ზნენი სამამაცონი, ნაოსნობა/კ. ჭუმბურიძე/ <http://alternativa.ge/2009/04/29>

საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულები

ქ. თბილისის მერია	კახეთი	ქვემო ქართლი
აფხაზეთის არ	მცხეთა-მთიანეთი	შიდა ქართლი
აჭარის არ	რაჭა-ლეჩეთუმი და ქვემო სვანეთი	
გურია	სამეგრელო-ზემო სვანეთი	
იმერეთი	სამცხე-ჯავახეთი	

საქართველოს ადგილი მსოფლიო თანამემობრბაზი

საქართველო არის:

1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის (gaero – UNO, United Nations Organization, შემოკლებით UN, United Nations) წევრი;
2. ევროსაბჭოს (EU, European Union) წევრი;
3. ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთო – OSCE, Organization for Security and Co-operation in Europe) წევრი;
4. შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაციის (BSEC – Organization Of The BLACK SEA ECONOMIC COOPERATION) წევრი;
5. „გუამის“ (GUUAM – საქართველო, უკრაინა, უზბეკეთი, აზერბაიჯანი და მოლდოვა) გაერთიანების წევრი;
6. საერთაშორისო საგალუტო ფონდის (IMF, International Monetary Fund) წევრი;
7. მსოფლიო ბანკის (WB, World Bank) წევრი;
8. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (WTO, World Trade Organization) წევრი;
9. ევროპის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის ბანკის (EBRD, European Bank for Reconstruction and Development) წევრი.

სამართლი

რა ვიცით ჩვენი ქვეყნის შესახებ?

მოცემული მასალიდან აირჩიეთ თქვენთვის საინტერესო საკითხები, გაერთიანდით მცირე ჯგუფებად და 10 წუთის მანძილზე შეეცადეთ დაამუშაოთ არჩეული საკითხები. დაახასიათეთ თქვენს მიერ არჩეული საქართველოს ბუნებრივი რესურსები, მოიშველიეთ საქართველოს გეოგრაფიიდან და ისტორიიდან ცოდნა და გააკეთეთ პატარა ჩანახატი.

დამატებითი საკითხები

საქართველოს პუნეპრივი რასერსები

მიწის რესურსები

მიწა ერთ ერთი მთავარი ეროვნული სიმდიდრეა, რომელსაც განსაკუთრებული

გაფრთხილება და დაცვა ესაჭიროება. ნიადაგის წილად საქართველოს ბუნებრივი სიმდიდრის თითქმის ნახევარი მოდის.

საქართველო მთიანი ქვეყანაა. ბარის ზონა ქვეყნის ტერიტორიის მხოლოდ 40% მოიცავს. აქ მიწის რესურსები ხასიათდება სასოფლოსამეურნეო ათვისების მაღალი დონით, სავარგულების მაღალი ბუნებრივი ნაყოფიერებით.

მიწის რესურსების ტერიტორიული განაწილება ვერტიკალური ზონალობის პრინციპს ემყარება:

I ზონა (ზღვის დონიდან 250 მეტრამდე) — უპირატესად გავრცელებულია დასავლეთ საქართველოს სუბტროპიკული კულტურები.

II ზონა (250-500მ) — მებალეობა-მებოსტნეობის, მევენახეობის, მემინდვრეობის (ძირითადად სიმინდი) გავრცელების არეალი.

III ზონა (500-1000მ) — ჭარბობს თავთავიანი კულტურები, ბუნებრივი საკვები სავარგულები, მეცხოველეობა.

IV ზონა (1000-1500მ) — სათიბ-საძოვრები: მემინდვრეობა სუსტადაა განვი თარებული.

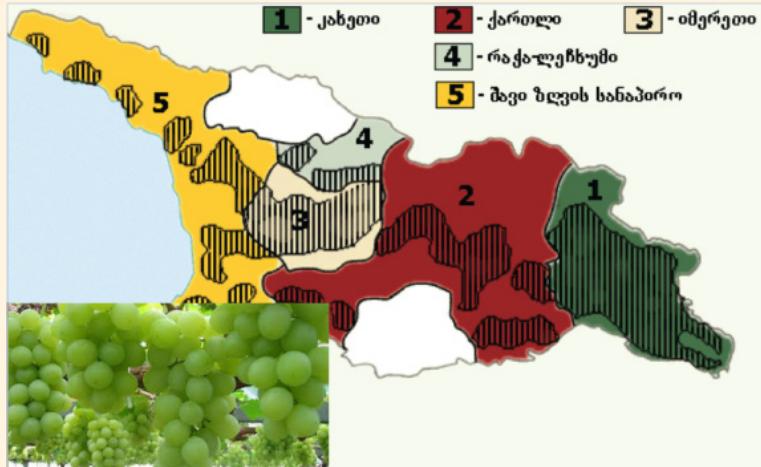
V ზონა (1500-2000მ) — ძირითადად სათიბ-საძოვრები.

VI ზონა (2000 მეტრის ზემოთ) — მინათმოქმედება არ არსებობს.

გამოყენების თვალსაზრისით, საქართველოს ტერიტორია შეიძლება დაიყოს სამ ნაწილად:

1. სამინათმოქმედო ტერიტორია — 15.8%;
2. ბუნებრივ-სამეურნეო ფართობი (ტყე, ბუჩქნარი, სათიბ-საძოვრები) — 70.6%;
3. სოფლის მეუნეობაში გამოუყენებელი მინა — 13.6%.

მინის რესურსების ეკოლოგიური პრობლემებიდან აღსანიშნავია სავარგულების მნიშვნელოვანი საწილის (33%) ეროზია. ყოველწლიურად აღმოსავლეთ საქართველოში სავარგულების ერთი ჰექტარიდან ირეცხება 100-300 ტონა ნიადაგი, დასავლეთ საქართველოში — 150-200 ტონა, რის გამოც დაბალინტენსიურ სავარგულებად იქცა 25 ათასი ჰექტარი, 20 ათასი კი მთლიანად გამოვიდა მწყობრიდან. ენერგოკრიზისის და უკონტროლობის გამო გაჩეხილმა ტყეებმა უფრო მეტად გააძლიერა ქარისმიერი ეროზია. ნიადაგი დაბინძურებულია მძიმე ტოქსიკური ლითონებით. განსაკუთრებით მაღალია ტოქსიკური ელემენტების შემცველობა საავტომობილო გზების გასწვრივ 10-კილომეტრიან ზოლში, დაბალი ხარისხის საწვავის გამოყენების გამო. საქართველოში 218 ათასი ჰექტარი მინა დამლაშებული და ბიცობიანია.

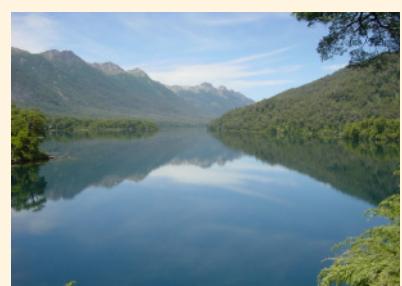

გასაკვირი არ არის, რომ უძველესი ცივილიზაციის ქვეყანა მარცვლეული კულტურების ერთ-ერთ სამშობლოსაც წარმოადგენდა. მსოფლიოში ცნობილი ხორბლის 19 სახეობიდან საქართველოში დღემდე შემორჩენილი 14 სახეობა. საქართველო, ასევე, ადრეული მევენახეობისა და მეღვინეობის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან კერად ითვლება. მსოფლიოში ცნობილი ვაზის 4 ათასი სახეობიდან საქართველოში შემორჩენილია 500 მათგანი.

საქართველოს მევენახეობა-მეღვინეობა მოქცეულია დიდი კავეასიონის ქედის შუა და დასავლეთ ნაწილში, შავი ზღვისა და კასპიის ზღვის აუზთა შორის, რომელთა ზემოქმედება განსაზღვრავს აქაური ბუნებრივი პირობების მრავალფეროვნებას და საუკეთესო გარემოს ქმნის ორიგინალური და მაღალხარისხოვანი მევენახეობა-მეღვინეობის განვითარებისათვის. მევენახეობა-მეღვინეობის მკვეთ რად განსხვავებულ თავისებურებათა საფუძველზე ქვეყნის ტერიტორია დაყოფილია ორად, აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოდ, რომელზედაც გამოყოფილია ხუთი მევენახეობა-მეღვინეობის ზონა. (იხილე სქემა).

წყლის რესურსები

ქვეყანა მდიდარია მიწისქვეშა და მიწისზედანწყლებით. საქართველოში 25 ათასზე მეტი დიდი და მცირე მდინარეა 61.5 კუბური კმ წყლის ჩამონადენით და 850 ტბა 0.7 კუბური კმ წყლის მარაგით. ქვეყნის ჰიდროენერგეტიკული რესურსების პოტენციალი 60 მილიარდი კვტ საათს აღნევს, რაც დღეისთვის 11 პროცენტითაა გამო ყენებული. საქართველო მდიდარია მინერალური წყლებითაც. დღეისათვის აღრიცხულია 2300-მდე მინერალური წყარო, რომელთა საერთო დებეტიც 130 მილიონი ლიტრი წელიწადში. გამოყენების მაჩვენებელი აქაც ძალიან დაბალია.

ტყის რესურსები და მათი დაცვა

საქართველო მთაგორიანი ქვეყანაა. ამიტომ აქ ტყეები

თითქმის მთლიანად მთის ფერდობებზეა (97,7%).

დასავლეთ საქართველოს ტყეები იწყება ზღვის დონიდან და ფარავს დაბლობებსა და მთისწინა კალთებს, ზღვის დონიდან 5000მ სიმაღლეზე.

აღმოსავლეთ საქართველოში, მშრალი რაიონების დაბლობებსა და მთისწინა კალთებზე (შირაქი, ელდარი, მცხეთის მოდამოები და სხვა), ზღვის დონიდან 400-დან 600 მ-მდე გავრცელებულია არიდული ანუ ნათელი ტყეები.

ტყე დედამიწის ეკოლოგიურ სისტემათა მთლიანი კომპლექსისათვის გლობალური და სასიცოცხლო ფაქტორია. ბიოსფროში უანგბადის 60%-ზე მეტს გამოყოფს ხმელეთის მცენარეულობა და მისი მთავარი კომპონენტი — ტყე.

ტყეს მრავალმხრივი ფუნქციები აქვს: პირველ რიგში იგი მზის ენერგიის მძლავრი აკუმულატორია. ის არსებითად გავლენას ახდენს კლიმატის ფორმირებაზე, ბუნებაში წყლის წრებრუნვაზე, ატმოსფეროში აირგაცვლაზე და ამგვარად, ეს ქმნის ადამიანისათვის საჭირო პირობებს.

ტყე ასუფთავებს ჰაერს მტვრისაგან. ერთი ჰექტარი ტყე წლის განმავლობაში, 50-70 ტონა მტვერს ფილტრავს, ხოლო ამის შესაბამისად, საქართველოს ტყეები მთლიანად — 135-190 მლნ. ტონამდე.

ტყე არეგულირებს თოვლდნობის ინტენსივობას, მნიშვნელოვნად ამცირებს ჰაერის სისწრაფეს, იცავს სასარგებლო ფაუნას და მიკროორგანიზმებს. ტყის მრავალი მცენარე გამოყოფს ფოტონციტებს, რომლებიც თრგუნავენ დამაავადებელ ორგანიზმებს და ამით აჯანსაღებენ გარემოს. ტყე — მძლავრი სანიტარულ ჰიგიენური ფაქტორია, რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის სიცოცხლეს და ჯანმრთელობას.

ტყეს გააჩნია უდიდესი სანიტარულ-ჰიგიენური და სამკურნალო თვისება. შეუფასებელია მისი ესთეტიკური მნიშვნელობაც. ტყე არის ატმოსფეროს ქიმიური შემადგენლობის შენარჩუნების ერთ-ერთი ფაქტორი, განსაკუთრებით სამი ნივთიერების — უანგბადის, ნახშირბადის და აზოტის ბალანსში. გათვლილია, რომ 1 ჰა ტყეს შეუძლია, წელიწადში შთანთქას 5-10 ტონა ნახშირმუავა აირი და გამოყოს 10-20 ტონა უანგბადი. ტყეებს ხატოვნად პლანეტის „მწვანე ფილტვებს“ უნდღებენ.

ასევე უდიდესი ტყეების ნებლილი აზოტის ბუნებრივ ბალანსში. როგორც ცნობილია ფოთლები, ნიწვები, ტოტები და ფესვების ნაწილები, ხვდებიან რა ნიადაგში, ბაქტერიების დახმარებით თანდათანობით სასუქად გარდაიქმნებიან. ტყეებს შეუძლიათ აქტიურად გააუვნებელყონ ქიმიური და ატმოსფერული დაბინძურება, განსაკუთრებით ამ თვისებით გამოირჩევიან ნიწვოვანი მცენარეები, რომლებიც გამოყოფენ ფიტონციდებს, რომლებიც კლავენ მრავალი დაავადების გამომწვევ მიკრობებს, აჯანსაღებენ ჰაერს.

ტყეს ენიჭება განსაკუთრებული როლი მდინარეების ჰიდროლოგიური უზრუნველყოფის საქმეში, ნიადაგის ეროზიის, გაუდაბნოების აღმოფხვრაში უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მდინარეების, წყალსაცავების, არხების ნაპირებზე ტყის შენარჩუნებას, რადგანაც ისინი ბუნებრივი ფილტრის როლს ასრულებენ და წყალს იცავენ დაბინძურებისაგან.

ქვეყნის ეკონომიკის განვითარებასა და მოსახლეობის ცხოვრებაში, ტყის განსაკუთრებული მნიშვნელობა მისი დაცვის აუცილებლობას განაპირობებს. ტყის დაცვა სახელმწიფოებრივი ამოცანაა. სახელმწიფო ტყის ფონდი 3006,4 ათასი ჰექტარია, ხოლო ტყით დაფარული ფართობი — 2773,4 ათასი ჰექტარი ანუ ქვეყნის ტერიტორიის 39,9 პროცენტი.

სახელმწიფო ნაკრძალები და ეროვნული პარკები

„ნაკრძალი მიწის ისეთი ნაკვეთია, რომელიც გამოყოფილია საერთო სახმარი ფართობიდან და გამოცხადებულია ხელშეუხებელ ტერიტორიად. ნაკრძალში დასაცავია ყოველი ცოცხალი (მცენარე, მდელო, ცხოველი) და ღირსშესანიშნავი მკვდარი ბუნება (გამოქვაბული, კარსტული მღვიმე, სტალაქტიტები, წყარო, კლდე და სხვა). ნაკრძალში აკრძალულია ხის მოქრა, ბალახის თიბვა, საქონლის ძოვება, ნაყოფის შეგროვება და კრეფა, სოკოს შეგროვება, ნადირობა“ — ასე განმარტავდა ნიკო კეცხოველი ნაკრძალის რაობას და აქვე დასძენდა „. . . მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ ადამიანი ნაკრძალის ცხოვრებაში არ ჩაერევა — ადამიანი ვალდებულია თვალყ-

ური ადევნოს ნაკრძალს და საჭიროების შემთხვევაში ჩაერიოს კიდეც მის ცხოვრებაში (მავნებელთა შესევა, მტაცებელი ცხოველების მეტისმეტი გამრავლება ან მეტისმეტი შემცირება. ცნობილია, რომ მსოფლიოს ზოგიერთ ნაკრძალში მგლის ამონყვეტის შედეგად ირემთა არვე დაჩიავდა. საჭირო გახდა მგლის უკან დაბრუნება”

„ნაკრძალში არ უნდა ირგვებოდეს ეგზოტიკური მცენარენი. აღდგენა უნდა ხდებოდეს ადგილობრივი სახეობებით. არავითარ შემთხვევაში ნაკრძალში არ უნდა შევიყვანოთ სხვა მხარის ცხოველი, რადგან იგი არღვევს არსებულ მყარ წონასწორობას. უეჭველად დიდი შეცდომა იყო, როდესაც ბორჯომის ხეობაში ალუტის ციივი შეიყვანეს, რომელიც ისე მომრავლდა, რომ ადგილობრივი ციივი განდევნა” — განაგრძობდა იგი.

საქართველოში ნაკრძალებსა და ეროვნულ პარკებს 239 ათასი ჰექტარი უკავია, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 3,4 და ტყით დაფარული ფართობის 8,6 %-ს შეადგენს. საქართველოს ნაკრძალებში აღრიცხულია ასეულობით სახეობის ყვავილოვანი მცენარე, ათეულობით სახეობის ცხოველი. საქართველოს სახელმწიფო ნაკრძალები და ეროვნული პარკებია: ალგეთის (თეთრიწყარო, მანგლისი), ახმეტის (ახმეტა), აჯამეთის (ბალდათი, ვარციხე), ბიჭვინთა-მიუსერის (გაგრა), ვაშლოვანის (დედოფლისწყარო), კინტრიშის (ქობულეთი), კოლხეთის (წყალტუბო), ლაგოდეხის (ლაგოდეხი), ლიახვის (გორი), მარიამჯვარის (საგარეჯო, ნინოწმინდა), რინის (გუდაუთა), საგურამოს (მცხეთა, საგურამო), სათაფლიას (წუალტუბო), ფსოუ-გუმისთის (სოხუმი), ყაზბეგის (ყაზბეგი) სახელმწიფო ნაკრძალები, ბორჯომ-ხარაგაულის (ბორჯომი), კოლხეთისა და თბილისის ეროვნული პარკები (თბილისი).

ნიაღისეული რესურსები და მოპოვებითი მრეწველობა

საქართველო ერთ-ერთი მდიდარი ქვეყანაა ბუნებრივი რესურსებით. ამჟამად ცნობილია 300-მდე მინერალურ-სანედლეულო საბადო, რომელთაგან ნახევარზე მეტი საექსპლოატაციოა. შესწავ ლილია 11 ნავ თობის საბადო, 28 მილიონი ტონა მარაგით. ამასთან, ვარაუდობენ ნავთობის მოძიებულია 400 მილიონი ტონა ქვანახშირის საბადოები. აჭარაში, შავი ზღვის სანაპიროზე ვარაუდობენ დიდი რაოდენობის ბუნებრივი აირის არსებობას.

ქვეყნისათვის დიდ სიმდიდრეს წარმოადგენს ჭიათურის მანგანუმი, რომლის მარაგი დღეისათვის 215 მილიონი ტონით განისაზღვრება. ვარაუდობენ სპილენძისა და ტყვია-თუთიის, ბარიტის, დიატონიტის სამრეწველო მარაგებს. დიდი რაოდენობითაა ცემენტის წარმოებისათვის საჭირო ნედლეული, მოსაპირკეთებელი მასალები, მარმარილო, ლითონიური დარიშხანი და სხვ.

მნიშვნელოვანი რესურსული პოტენციალის რანგში უნდა იქნას განხილული ქვეყნის გეოპოლიტიკური მდებარეობაც, რაც ევროპის და აზიის ქვეყნებს შორის დამაკავშირებელ დერეფნის როლში გამოიხატება.

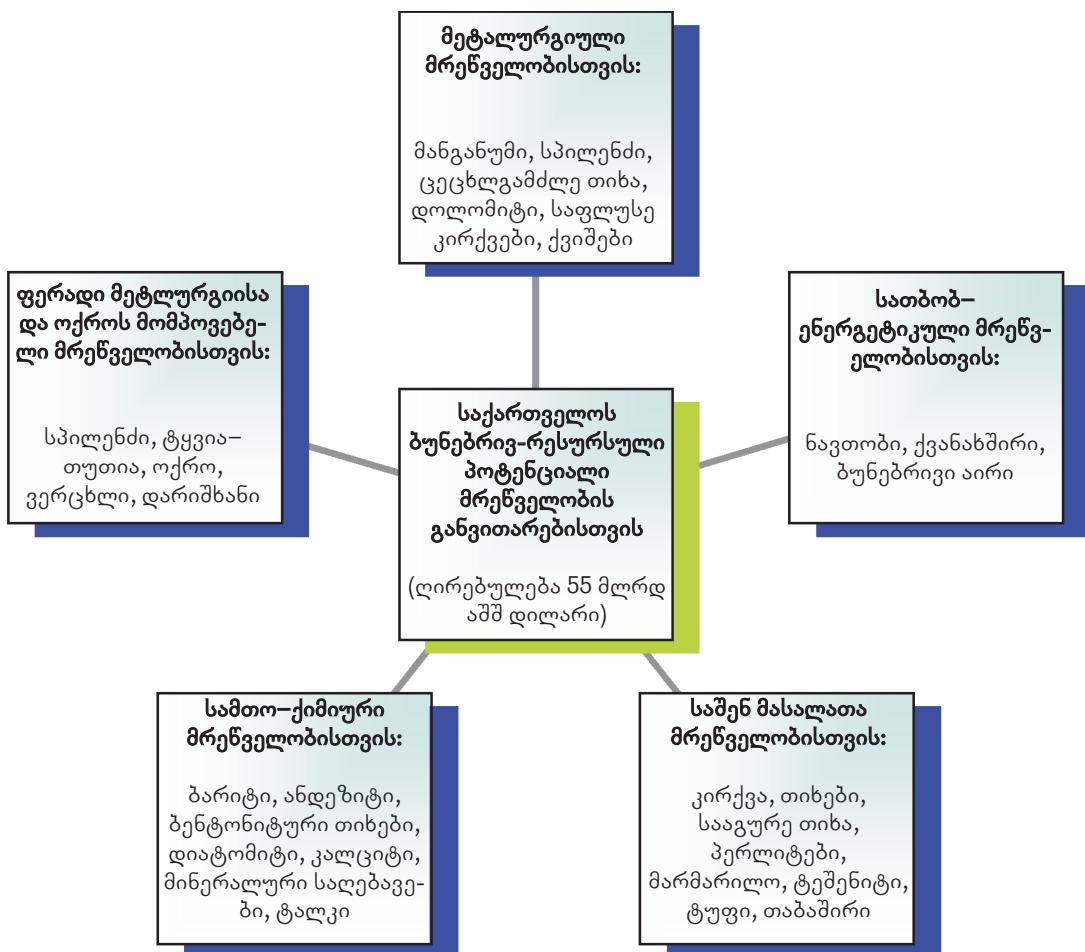
საკურორტო პოტენციალი

თვალწარმტაცი ბუნება, მრავალფეროვნი ლანდშაფტი, შავი ზღვის სუბ-ტროპიკული ზონა, მდინარეები და ჩანჩქერები, კლდეში ნაკვეთი ქალაქები, კურორტები და მინერალური წყლები, ისტორიული ძეგლები, ტრადიციული ქართული სტუმართმოყვარეობა და განთქმული ქართული სამზარეულო — საქართველოს ტურიზმის ქვეყნად ქმნის.

საქართველოში არის 102 კურორტი და 182 საკურორტო ადგილი, რომლებიც უნიკალურ სიმდიდრეს წარმოადგენს. აქ 100-მდე კარსტული მღვიმეა, რომელთა გამოყენებაც სხვადასხვა დაავადებათა სამკურნალოდაა შესაძლებელი. მნიშვნელოვანია კულტურულ ძეგლთა სიმრავლე და ეთნოგრაფიული თავისებურებები.

საქართველოს ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი საქართველოს ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი მოიცავს ბუნების, ჰავის, რელიეფის, ნიადაგების, წყლის საფარის, მცენარეული გეოლოგიური აგებულების, სასარგებლო წილისეულის, მათი მარაგების და ა.შ. დახასიათებასა და შეფასებას.

სქემაში მოცემულია საქართველოს ბუნებრივ-რესურსული პოტენციალი მრეწველობის განვითარებისათვის.

წყარო: საქართველოს ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, სტატისტიკის დეპარტამენტი, 2005 წელი

კიბეჭვი და დავალებები

1. ჩამოთვალეთ საქართველოს ტერიტორიულ-ადმინისტრაციული ერთეულები;
2. დაახასიათეთ საქართველოს ადგილი მსოფლიო თანამეგობრობაში;
3. დაახასიათეთ საქართველოს ბუნებრივი რესურსები;
4. რუკაზე დაიტანეთ საქართველოს ბუნებრივი რესურსები;
5. შეადგინეთ ცხრილი, სადაც ჩანერთ საქართველოს ადმინისტრაციულ-ტერიტორიულ ერთეულებს და იმ ბუნებრივ რესურსებს, რომლებიც ამ რეგიონებში არსებობს;
6. მოძებნეთ საქართველოს რეგიონები, სადაც მსგავსი ბუნებრივი რესურსები არსებობს;
7. რა დამოკიდებულებაა ბუნებრივ-რესურსულ პოტენციალსა და მრეწველობის განვითარებას შორის?

საქართველოს ეკონომიკის პერსპექტივები.

ესე

53 ეკონომიკური და ფინანსური პრიზისები

■ **ეკონომიკური პრიზისი** არის ეკონომიკური ციკლის შემადგენელი ფაზა ისევე, როგორც პიკი, ფსკერი და აღმავლობა. ეკონომიკური კრიზისების წარმოშობა ობიექტური კანონზომიერებაა და მისი გვერდის ავლა თითქმის შეუძლებელია.

მსოფლიო ეკონომიკისათვის მნიშვნელოვანია მოხდეს კრიზისების სწორი და დროული პროგნოზირება, რათა წინასწარ შემუშავდეს ის ღონისძიებები, რომლებიც ხელს შეუწყობს აღნიშნული კრიზისების სინქრონულად, რბილად გადატანას.

ეკონომიკური კრიზისი საბაზრო ეკონომიკის დამახასიათებელი თვისებაა და შეიძლება ითქვას, რომ - აუცილებელი ატრიბუტიც. ვინაიდან მას ზოგჯერ პოზიტიური ეფექტებიც აქვს.

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენა სხვადასხვა ქვეყნის მიმართ განსხვავებულია, ეს დამოკიდებულია იმაზე, თუ თითოეული ქვეყანა რამდენადაა ინტეგრირებული მსოფლიო ეკონომიკურ პროცესებში, რომელიც მოიცავს ქვეყნის ეკონომიკის დამოკიდებულებას ექსპორტ-იმპორტზე, ტრანსაციონალური კომპანიების არსებობას, მეზობელ ქვეყნებში არსებულ ეკონომიკურ მდგომარეობას. ასევე მნიშვნელოვანია მისი გეოპოლიტიკური მდებარეობა, აქვს თუ არა ხელისუფლებას შემუშავებული ეკონომიკური საფრთხის დამცავი მექანიზმები და ღონისძიებები.

ქვეყანაში ეკონომიკური კრიზისის არსებული დონის და სტადიის განმსაზღვრელი ძირითადი მაჩვენებლები

მთლიანი შიდა პროდუქტის რეალური ზრდის ტემპი

ინფლაციისა და უმუშევრობის დონე

საფინანსო-საპანკო სისტემის ნდობა

ქვეყანაში ინვესტიციების მოცულობა და მისგან

მიღებული მოგების პროცენტი

მოსახლეობის სოციალური დაცულობა

განათლების დონე

სახელმწიფო ვალდებულებების

შესრულების ხარისხი

და სხვა

იმ შემთხვევაში თუ ამ მაჩვენებლების დაცემას აქვს ხანგრძლივი ხასიათი (ზედიზე 2 კვარტალი) მაშინ ეკონომიკის ასეთ მდგომარეობას ეწოდება რეცესია, ხოლო თუ ეს პროცესი უფრო ხანგრძლივია შემდეგ ყალიბდება დეპრესია.

ეკონომიკური კრიზისები XIX საუკუნის პირველი ნახევრიდან იღებს სათავეს და ის პირველ ეტაპზე მეორდებოდა 8-10 წელიწადში ერთხელ. ხოლო XX საუკუნეში მისი გამოვლინების პერიოდები შედარებით ხანგრძლივია.

ეკონომიკური კრიზისის ძირითადი მიზეზები:

- მოგების ნორმის შემცირება;
- გაურკვეველი სიტუაცია ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე;
- მომავლისადმი რწმენის დაკარგვის სხვადასხვა სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორები და სხვა.

ეს
სისტემა

XX საუკუნის 30-ანი წლების ეკონომიკური კრიზისი

მსოფლიო ეკონომიკისათვის პირველი მნიშვნელოვანი გაკვეთილი იყო XX საუკუნის 30-ანი წლების ეკონომიკური კრიზისი. ეს იყო პერიოდი, როდესაც მსოფლიო ეკონომიკური განვითარების ცენტრმა ევროპიდან გადაინაცვლა ამერიკის შეერთებულ შტატებში. თუმცა, ამ კრიზისის გამომწვევი მიზეზები დღევანდელი მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გამომწვევი ფაქტორებისაგან განსხვავებული იყო და შედეგებიც უფრო ძირი მძიმე. კერძოდ მოსახლეობის დაბალი მსყიდველობითუნარიანობის გამო წარმოებულ პროდუქციაზე მნიშვნელოვნად დაეცა მოთხოვნა, რამაც გამოიწვია დიდი რაოდენობით საქონლის გაუსაღებლობა, „ჩანოლა“. ამას შედეგად მოჰყვა სავაჭრო, სამრეწველო, სატრანსპორტო კომპანიების და ასევე მსხვილი საბანკო სტრუქტურების მასობრივი გაკოტრება, ფასიანი ქაღალდების კატასტროფული გაუფასურება. 1932 წელს აშშ-ს სამრეწველო პროდუქციის მოცულობა თითქმის 50%-ით შემცირდა, 80%-ით შემცირდა ავტომობილების წარმოება. გაკოტრდა ათასობით ბანკი, საგარეო ვაჭრობა შემცირდა 3-ჯერ და ქვეყნის ეკონომიკა დაეცა 1911 წლის დონეზე. უმუშევრობამ მოიცვა მოსახლეობის ნახევარი.

იმდროინდელი მმართველები იძულებული იყვნენ გამოეყენებინათ სახელმწიფო სტიმულირების, რეგულირების და ეკონომიკის დაგეგმვის უფრო აქტიური მექანიზმები. მის მიერ შემუშავებული იქნა ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლის ე.წ „ახალი კურსი“. ეს იყო ეკონომიკაში სახელმწიფო რეგულირების ცნობილი კეინსიანიზმის თეორიების რეალიზაცია.

ჯ.მ კეინსი, რომლის ზოგადი თეორიის არსი მდგომარეობდა იმაში, რომ საბაზრო მექანიზმი ველარ მოქმედებს ავტომატურად. ბუნებაში არ არსებობს სრულყოფილი კონკურენცია, რომ საბაზრო ეკონომიკის გამართული, მდგრადი ფუნქციონირება შეუძლებელია თუ არ მოხდა სახელმწიფოს ჩარევა ეკონომიკაში. კეინსმა ფაქტიურად დაასაბუთა, რომ სახელმწიფოს ჩარევა ეკონომიკაში, მთავრობის ფუნქციების გათართოება ერთადერთი საშუალებაა ეკონომიკური კრიზისების, დეპრესიის, უმუშევრობის თავიდან ასაცილებლად, რომ განვითარებული კაპიტალიზმის პირობებში ყველა მნიშვნელოვანი პრობლემის გადაწყვეტა უნდა ვეძებოთ არა რესურსების მინოდების სფეროში, არამედ მოთხოვნის სფეროში. სწორედ ეფექტიანი მოთხოვნა, მისი კომპონენტები, მოხმარება და დაგროვება არის ეკონომიკური ზრდისა და წონასწორობის მთავარი წყარო.

სწორედ აღნიშნული თეორია გახდა საფუძველი იმისა, რომ ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა მოახდინა აქტიური ჩარევა ქვეყნის ეკონომიკაში და განახორციელა რადიკალური მარეგულირებელი და იძულებითი ღონისძიებები.

ასეთმა კომპლექსურმა ღონისძიებებმა ქვეყანა კატასტროფული მდგომარეობიდან გამოიყვანა.

თანამედროვე ეკონომიკური კრიზისი და კრიზისიდან გამოსავლის ძიება

თანამედროვე მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ძირითად მიზეზად მიჩნეულია ამერიკის უმსხვილესი იპოთეკური კომპანიების გაუზრებელი, ხშირ შემთხვევაში არაპროგნოზირებადი მოქმედება; კერძოდ, ობლიგაციების დიდი რაოდენობით გაყიდვა, მისი გაუმჯობესებლობა, საკრედიტო და საინვესტიციო ფუნქციების შერწყმა-არევა. რამაც მომხმარებლისთვის იპოთეკური კრედიტების აღება გაამარტივა და მიმოქცევაში დოლარის მოცულობის მკვეთრი ზრდა გამოიწვია. ამას მოჰყვა საბაზო სექტორის სრული კრახი. ამ პროცესს თან სდევდა საფონდო ბირჟის კრიზისი; ფინანსური ინსტრუმენტების არასწორად გამოყენება; ნავთობის ფასების შესამჩნევი გაძვირება; საერთაშორისო სარეიტინგო სააგენტოების ხშირად არასწორი შეფასებები და რაც ყველაზე მთავარია აშშ-ს მარეგულირებელი სამსახურების („ფედერალური

რეზერვების სამსახური“) მიერ პროცესების იგნორირება, უმოქმედება, მათი გაუმართავი და უპასუხისმგებლო საქმიანობა.

კრიზისამდე აშშ-ში იპოთეკური კრედიტები ძალიან იაფი იყო - წლიური 5%, თანაცადგილობრივი კანონმდებლობით, იპოთეკით დატვირთული ქონების გაყიდვის შესაძლებლობა არსებობს. იპოთეკური პროგრამები სხვა მხრივაც ძალიან მოქნილი იყო. მაგალითად, მომხმარებელი პირველ წლებში ძალიან მცირე თანხას იხდიდა. ეს ყველაფერი მაცდურად გამოიყურებოდა მოსახლეობისათვის და რომ არა აშშ-ის იპოთეკური ობლიგაციები, რომელიც ქვეყნის მთავარი საფონდო და საიმედო ინსტრუმენტია, ეს კრიზისი შეიძლება, ასეთი კატასტროფული არ ყოფილიყო. სწორედ ეს ობლიგაციები იყიდეს უმხვილესმა ფინანსურმა ინსტიტუტებმა და გავრცელდა არა მარტო ამერიკის კონტიგენტზე, არამედ ევროპაშიც, „დომინოს“ პრინციპით.

ამ კრიზისში მთელი მსოფლიოს საბანკო სისტემა აღმოჩნდა ჩათრეული, რამაც მოსახლეობაში პანიკა გამოიწვია და ხალხმა თავისი ანაბრების დაბრუნება მასობრივად მოითხოვა, რამაც სიტუაცია კიდევ უფრო დაამძიმა.

ამერიკელი მეცნიერის, ნობელის პრემიის ლაურიატის ჯოზეფ სტიგლიცის აზრით (ამჟამად ხელმძღვანელობს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ანტიკრიზისულ ბიუროს) სწორედ გლობალიზაცია და ეროვნული ეკონომიკების ურთიერთგამჭოლობა გახდა დამატებითი ფაქტორი კრიზისის გალრმავებისა. მის რევოლუნდაციებს შორის, მნიშვნელოვანია რომ მსოფლიო, ეროვნული და კერძო ფინანსური ინსტიტუტები გახდეს მაქსიმალურად გამჭირვალე, დაცული იქნეს ერთიანი სტანდარტები ფინანსურ სექტორში, შეიქმნას ვალუტის ერთიანი, მსოფლიო რეზერვები.

ეკონომიკის კარგახსნილობას ურთიერთსაპირისპირო მოვლენები მოსდევს: ერთ მხრივ მიმდინარეობს სხვადასხვა ქვეყნების მეურნეობათა ინტეგრაცია, იქნება თავისუფალივაჭრობის ზონები, ხოლო მეორე მხრივ ცალკეული ქვეყნები ამჟღავნებენ მსოფლიო ბატონობის სურვილს.

მსოფლიო ეკონომიკის გლობალიზაციის გალრმავებამ თავისი ნეგატიური მხარები მკაფიოდ გამოავლინა. კრიზისმა გადაინაცვლა თითქმის ყველა კონტინენტზე, შეირყა საბანკო სექტორები აზიის უდიდეს ქვეყნებში - ჩინეთში, ინდოეთში, იაპონიაში, აგრეთვე მსხვილ ქვეყნებში ბრაზილიაში, რუსეთში, კანადაში.

კრიზისის მასშტაბურობამ და გავრცელების სისწრაფემ მთავრობის დაბნეულობა გამოიწვია. თავიდან თითოეული სახლემნიფო ცდილობდა დამოუკიდებლად შებრძოლებოდა კრიზისულ პროცესებს, მაგრამ შემდგომ ყველასთვის ნათელი გახდა, რომ ავტონომიურ რეზიმში კრიზისის დაძლევა შეუძლებელი იყო. სწორედ ამიტომ აუცილებელი გახდა მსოფლიოს დიდ სახელმწიფოებს შეთანხმებულად და სინქრონულად ემიქტებათ, დიდი ოცეულის სახით.

2009-2010 წლები იყო მცდელობა, მსოფლიოს ეკონომიკური კრიზისისთვის თავი დაეღწიათ, თუმცა ეს მცდელობა არცთუ ადვილი გამოდგა. აღსანიშნავია, რომ მსოფლიო გლობალური ფინანსურ-ეკონომიკური კრიზისის დროს „დიდმა ოცეულმა“ („დიდ ოცეულზე“ მოდის მთელი მსოფლიოს მოსახლეობის 70%-მდე, მთლიანი შედაპროდუქტის 90% და მსოფლიო ვაჭრობის 80%) კრიზისის მძიმე შედეგების მაქსიმალურად შესარბილებლად გადამწყვეტი როლი შეასრულა.

მიუხედავად იმისა, რომ თითოეულ ქვეყანას საკუთარი მიზნები და ამოცანები ჰქონდა, საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება მაინც ერთიანი კონსენსუსით ხდებოდა, რაც ძირითადად შემდეგ მიმართულებებს მოიცავდა:

- ეკონომიკის სახელმწიფო სტიმულირება;
- საერთაშორისო ფინანსური ინსტიტუტების რეგულირების გამკაცრება და მათი საქმიანობის გამჭვირვალეობის გაზრდა;
- პროტექციონიზმის მინიმიზაცია ვაჭრობისა და ეკონომიკის სხვა სექტორებში.

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისი და საქართველო

საქართველოში მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენა შედარებით ნაკლებად იგრძნობა, რაც ძირითადად გამოწვეულია ქვეყნის ეკონომიკის შედარებით დაბალი ინტეგრირულობით მსოფლიო ეკონომიკაში. მსოფლიო ბაზარზე საქართველო, წარმოდგენილია როგორც იმპორტი-ორი ქვეყანა, ვინაიდან იმპორტი თითქმის 5-ჯერ აჭარბებს ექსპორტს.

ჩვენ მივიღეთ დახმარება 4,5 მილიარდი დოლარის ოდენობით, საერთაშორისო თანამეგობრობიდან და საფინანსო ინსტიტუტებიდან, რამაც საშუალება მოგვცა შეგვენარჩუნებინა ლარის კურსი და გარკვეულად ეკონომიკური სტაბილურობა.

ძირითადი ეკონომიკური პრობლემები ქვეყანას უფრო აგვისტოს საომარი მოქმედებისაგან შეექმნა, ვიდრე მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისისგან. 2009 და 2010 წლებს შემოსული ინვესტიციების ოდენობამ საგრძნობლად მოიკლო. ეს გამომდინარე იყო მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისიდან, ვინაიდან უცხოური ინვესტიციები მთელს მსოფლიოში 30%-მდე შემცირდა.

ალსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 2010 წელს საქართველოში ეკონომიკის სტიმულირებისათვის განხორციელდა თითქმის 1,5 მლრდ ლარის სტიმულირება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან. ხოლო 2011 წელს განსაზღვრული იყო თითქმის ამდენივე. ასევე ძალზე მნიშვნელოვანია დედაქალაქის პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს ძველი თბილისის რეაბილიტაციას, სამშენებლო კომპანიების სტიმულირებას, სამუშაო ადგილების შენარჩუნებას, საბანკო სექტორის ჩართვას ამ საქმეში და ა.შ. ინსტიტუციურად ბიუჯეტიდან აღნიშნული სტიმულირების განხორციელება, არ არის კლასიკური ფორმა და შესაძლებელია საკამათო იყოს, მაგრამ არ უნდა დაგვავინყდეს, რომ დღეს ქვეყანა იმყოფება რთული ეკონომიკური გამოწვევების წინაშე და ყველაფერი უნდა გაკეთდეს, რათა დროულად დაძლეული იქნას კრიზისის შედეგები და დაინტენსიური ზრდა.

დღესდღეობით ქვეყანა თითქმის მთლიანად დამოკიდებულია იმპორტზე საუბარია სასურ-სათო პროდუქციაზე. მდგომარეობის გაუმჯობესება დამოკიდებულია მთელ რიგ სტრუქტურულ რეფორმებზე: კრედიტების გაცემა, თესლის და წარმოების საშუალებების შესაძლებად, წარმოების, მიწოდებისა და გასაღების ორგანიზაციების შექმნა, პროდუქციის რეალიზაციისათვის შენახვის პირობების გაუმჯობესება. ამიტომ ყველაზე მნიშვნელოვანია სახელმწიფო ბიუჯეტი-დან მხარდაჭერა, სოფლის მეურნეობის განვითარებაზე.

როგორ ფიქრობთ, შეიძლება ისეთ ქვეყანას, როგორიც საქართველოა იმპორტის სახით შემოჰქონდეს ხახვი, პომიდორი, ბადრიჯანი, კარტოფილი?

სოფლის მეურნეობა არის მატერიალური წარმოების ერთ-ერთი ძირითადი დარგი, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოყვანა და შინაური ცხოველების მოშენება მემცენარეობისა და მეცხოველეობის პროდუქციის მიღების მიზნით. სოფლის მეურნეობის მთავარი დარგებია: მე-აპრეშუმეობა, მეპოსტნეობა, მეპოცვრეობა, მევენახეობა, მეთევზეობა მეთესლეობა, მემცენარეობა, მენადირეობა, მეტყველეობა, მეფრინველეობა, მეფუტკრეობა მელორეობა, მეცხენეობა, მეცხვარეობა, მეცხოველეობა, მეჩაიეობა, მეხილეობა. 2012 წლიდან სოფლის მეურნეობის დაფინანსება 150 მილიონი ლარით იზრდება და ინფლაციის პრევენციის მიმართულებით სოფლის მეურნეობის ხელშეწყობა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია.

რა გავლენას ახდენს მსოფლიო საფინანსო კრიზისი საქართველოს ეკონომიკაზე?

ფინანსური რესურსები უფრო ძვირი გახდა და და ხელმისაწვდომობა შემცირდა. აქედან გამომდინარე, საქართველოს ეკონომიკაში თავისითავად ფულადი ნაკადების შემცირება და ინვესტიციების შემცირებაც მოხდა. ამან უბრალო მომხმარებლის დონეზეც კი გამოიწვია კრედიტების გაძვირება. ცნობილია, რაც უფრო ძვირია ფული, უფრო ნაკლები ფულია ეკონომი-

კაში. უფრო ნაკლები ფული ნიშნავს ეკონომიკის შენელებას ან დაცემას.

მსოფლიო ფინანსური კრიზისის საქართველოზე გავლენის თაობაზე განსხვავებულ აზრი არ-სებობს: რუსეთის საფინანსო და საფონდო ბაზარზე განვითარებული კრიზისი საქართველოზე გავლენას ვერ მოახდენს, რადგან ამ ორ ბაზარს შორის ძალიან სუსტი კავშირი არსებობს. გაც-ილებით სერიოზულია მსოფლიო ბირჟებზე წარმოქმნილი კრიზისი.

რაც შეეხება საქართველოს საბანკო სექტორს, ის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების კლე-ბას და, შესაბამისად, საკრედიტო რესურსების სიმწირეს ჯერ კიდევ აგვისტოს მოვლენებამდე განიცდიდა. სამხედრო კრიზისმა კი საქართველოს საბანკო სექტორიდან კაპიტალის 12%-ის გა-დინება გამოიწვია. ბოლო დროს ბანკებში გადინებული კაპიტალის დაბრუნება დაიწყო.

მსოფლიოს საფონდო ბირჟებზე აქციათა კურსის ვარდნას - კრიზისს - წინ უსწრებდა გადაწყვეტილება საქართველოსთვის საერთაშორისო ფინანსური დახმარების შესახებ. რუსე-თის სამხედრო აგრესის შედეგად დაზარალებული საქართველოს ეკონომიკის რეაბილიტაცი-ისთვის აშშ-მა ერთი მილიარდი დოლარი, ევროკავშირმა 500 მილიონი ევრო, ხოლო საერთაშორ-ისო სავალუტო ფონდმა 750 მილიონი აშშ დოლარი გამოყო. მათი დიდი ნაწილი საქართველოს ინფრასტრუქტურისა და საინვესტიციო მიმზიდველობის აღდენას მოხმარდება. კერძოდ კი, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტით საქართველოს ეროვნული ბანკის სავალუტო რეზერვები შეივსო, რაც საქართველოში ფინანსური საქართველოში სტაბილურობის ძირითად ფაქტორს წარ-მოადგენს.

მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის გავლენა ერთულ საპანცო სექტორზე

საქართველოში ბოლო წლებია საბანკო სფერო მნიშვნელოვნად განვითარდა და საქართ-ველოს ეკონომიკის ხერხემლადაც ჩამოყალიბდა, 2008 წლის დასაწყისისთვის საბანკო სისტე-მის აქტივებმა 8 მილიარდს გადააჭარბა, რაც ქვეყნის მთლიანი შიდა პროდუქტის 40%-ზე მე-ტია. სწორედ ამან გამოიწვია ის აუიოტაჟი, რაც საბანკო სექტორში შექმნილ მდგომარეობას მოჰყვა, რადგან საბანკო სფეროში არსებულ მდგომარეობაზე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ქვეყნის მდგომარეობა.

საბანკო სექტორი კრიზისის დროს ყველაზე მეტად მგრძნობიარეა და ამ მხრივ არც ქართუ-ლი შემთხვევა ყოფილა გამონაკლისი. ივნისში ჩვენს ქვეყანაში მოქმედმა თითქმის ყველა ბანკმა გაზარდა საპროცენტო განაკვეთები კრედიტებზე, ბანკებიდან მასიურად ხდებოდა თანამშრომ-ლების დათხოვნა, გაძვირდა იპოთეკური და სამომხმარებლო კრედიტები, რამაც პრობლემები შეუქმნა როგორც სამშენებლო კომპანიებს, ისე ადგილობრივ წარმოებასაც.

ეს მოვლენა ბანკებმა მსოფლიო ფინანსურ კრიზისა და ინფლაციას მიაწერეს. ამას ისიც დაემატა რომ აგვისტოს ხუთდღიანი ომის შემდეგ მოსახლეობამ მასიურად დაიწყო ბანკები-დან ანაბრების გატანა, საქართველოს ეროვნული ბანკის ინფორმაციით, აგვისტო-სექტემბერში ბანკებიდან 300 მილიონ ლარზე მეტი იქნა გატანილი, საქართველოსი არსებული ბანკების აქტივე-ბი კი 700 მილიონი ლარით შემცირდა, ამ ყველაფერმა კომერციულ ბანკებს უფრო გაუმძაფრა პრობლემები და ზოგიერთი მათგანი კრახის წინაშეც კი აღმოჩნდა.

საქართველომ ფინანსური რესურსები ტრანშების სახით მიიღო საერთაშორისო სავალუტო ფონდის კრედიტი საქართველოს ეროვნული ბანკის რეზერვების შესავსებად იქნა გამოყენებუ-ლი, რაც საქართველოსი ფინანსური სტაბილურობის ძირითად ფაქტორს წარმოადგენს. სავალუ-ტო ფონდის დახმრებამ ლარის კურსს გაამყარა.

თუ გსურთ ჩაუღრმავდეთ ეკონომიკის კლასიკოსების მოსაზრებებს, ფლობთ ინგლისურს და მუსიკაც გიყვართ, შემდეგი ინტერნეტრესურსი ნამდვილად დაგაინტერესებთ:

"Fear the Boom and Bust" a Hayek vs. Keynes Rap Anthem
In Da Fed [With Lyrics] - An EPIC Economics Rap
Fight of the Century: Keynes vs. Hayek Round Two
Dorian Electra - Roll With The Flow

54 საერთაშორისო ერთიანობის ენიჭვადობა პაციუნის ეკონომიკის განვითარებისთვის

- თქვენი აზრით, რა ადგილი უკავია საქართველოს თანამედროვე მსოფლიოში?
- როგორ ფიქრობთ, ქვეყანაში ეკონომიკური საქმიანობა რამდენად ემსახურება ძლიერი სახელმწიფოს აღმშენებლობას?
- საქართველოს ეკონომიკური საქმიანობის რომელი სფერო მიგაჩნიათ მნიშვნელოვნად მისი საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებისათვის?

სიტყვაცია ①

უმსხვილესმა ევროპულმა ფარმაცევტულმა კომპანიამ ამიერკავკასიაში გრანდიოზული საქმის წამოწყება გადაწყვიტა და პროექტის განხორციელების მიზნით სახელმწიფოს შერჩევა დაიწყო. მან ექსპერტებს სთხოვა შეეფასებინათ საქართველოს, აზერბაიჯანის და სომხეთის ეკონომიკური განვითარების ძირითად მაჩვენებლები და წარმოედგინათ დასკვნა საუკეთესო საინვესტიციო გარემოს შესახებ.

1. დავუშვათ, თქვენ ხართ ამ ჯგუფის ექსპერტი, რა დასკვნას წარუდგენდით პოტენციურ ინვესტორს?
2. რომელ ფაქტორებს დაუყრდნობით დასკვნის გაკეთებისას?
3. დაიხმარეთ ინტერნეტრესურსები და შეავსეთ ქვემოთმოცემული ცხრილი, შემდეგ კი გადაამოწმეთ თქვენი პირველადი დასკვნა:

#	ინდიკატორი	საქართველო	აზერბაიჯანი	სასომხეთი
1	მთლიანი ეროვნული პროდუქტი			
2	მთლიანი შიდა პროდუქტი			
3	ეკონომიკის ზრდის ტემპი			
4	სამომხმარებლო კალათის ოდენობა			
5	სიღარიბის დონე			
6	უმუშევრობის დონე			
7	ჰუმანური განვითარების ინდექსი			

გლობალიზაციის პირობებში თანამედროვე ურთიერთდამოკიდებულ სამყაროში საერთაშორისო თანამშრომლობა უმნიშვნელოვანეს როლს თამაშობს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაში. გლობალიზაციის პირობებში საერთაშორისო ურთიერთობების წარმართვისას, „ეკონომიკური განზომილება“ უდიდეს მნიშვნელობას იძენს. ქვეყნები ცდილობენ ისეთი საერთაშორისო ურთ-

იერთობები დაამყარონ, რომ უკეთ დაიცვან მსოფლიო ბაზარზე ეკონომიკური და პოლიტიკური ინტერესები, რომელის ეკონომიკურ ინტერესებს ემსახურება.

მსოფლიო მეურნეობის სისტემა რთული მექანიზმია, რომლის შემადგენლობაშიც არიან ეროვნული ეკონომიკები, ტრანსეროვნული კორპორაციები და ქვეყნების გაერთიანებები. მსოფლიო ბაზარზე ეროვნული ეკონომიკების თანამშრომლობა განმტკიცებულია საქონლის, მომსახურებისა და ეკონომიკური რესურსების მოძრაობით.

საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობები სხვადასხვა ქვეყნის ინდივიდებს, ჯგუფებს, მეწარმეებსა თუ კომპანიებს შორის მყარდება. მათი კლასიფიკაცია შესაძლებელია შემდეგი ფორმების მიხედვით:

1. საერთაშორისო ვაჭრობა საქონლითა და მომსახურებით;
2. სამუშაო ძალის საერთაშორისო მიგრაცია;
3. კაპიტალის საერთაშორისო მიგრაცია;
4. ტექნოლოგიების (ცოდნის) საერთაშორისო გადაცემა;
5. ქვეყნებს შორის საწარმოო სპეციალიზაცია;
6. საერთაშორისო სავალუტო ურთიერთობები;
7. საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების საქმიანობა.

„მთელ მსოფლიოში მთავრობები აგრძელებენ ფულის ჩადებას ეკონომიკაში და საპროცენტო ფსონები მაღალი არ გახლავთ“, - ამბობს განვითარებადი ბაზრების ჯგუფის Franklin Templeton Investments-ის მმართველი დირექტორი **მარკ მობიუსი**.

მისი პროგნოზით, მსოფლიო ეკონომიკა ზრდას გააგრძელებს - თუმცა არცთუ ისე სწრაფი ტემპით. მობიუსი განსაკუთრებით პერსპექტიულს უწოდებს ბრაზილიის, რუსეთისა და თურქეთის ბაზრებს - კერძოდ, იმ ბანკების აქციებს, რომლებიც არ არიან დატვირთული ევროპული ვალებით.

წყარო. www.forbesgeorgia.ge

ქვეყნის სავალუტო შემოსავლები მით მეტია, რაც უფრო წარმატებით ეწევა ქვეყანა ექსპორტულ საქმიანობას. თუ ქვეყანაში იმპორტი უფრო წარმატებულად ხორციელდება, ვიდრე ექსპორტი, მაშინ სჭარბობს სავალუტო რესურსების გადინება. შესაბამისად, სახელმწიფოს სავაჭრო ბალანსის დადებითი სალდოს ჩამოყალიბებას, ანუ საექსპორტო პროდუქციის სიჭარბეს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

ქვეყნებს შორის საუკუნეების მანძილზე ჩამოყალიბებული ურთიერთობები თანამედროვე „საინფორმაციო ერაში“ შეიცვალა და საერთაშორისო ვაჭრობის განმსაზღვრელი ვაჭრობის ლიბერალიზაცია, ქვეყნების პროდუქციის ერთმანეთის ბაზრებზე თავისუფალი დაშვება და ვაჭრობის შემაფერხებელი ბარიერების შემცირება გახდა.

სტაბილური ეკონომიკური ზრდა სახელმწიფოს ძლიერების საფუძველია. საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი მიმართულებაა ქვეყნებთან ურთიერთმომგებიანი ეკონომიკური თანამშრომლობის განვითარება, რომელიც ხელს შეუწყობს ქვეყანაში ინვესტიციების მოზიდვას და საექსპორტო ბაზრის დივერსიფიცირებას.

მრავალმხრივი ეკონომიკური თანამშრომლობის ფორმატები ვაჭრობის და ეკონომიკური კავშირების განმტკიცების, ეკონომიკური უსაფრთხოების და განვითარების ხელშეწყობის მიზნით გამოყენებულია მრავალმხრივი ფორმატები, როგორიცაა გაეროს ქვედანაყოფები, განყოფილებები და სპეციალიზებული სააგენტოები (მათ შორის WB, IMF, UNECE, WFP, ECOSOC), ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია (WTO), ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB), აზიის განვითარების ბანკი (ADB), შავი ზღვის ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია (BSEC), დემოკრატიისა და ეკონომიკური განვითარების ორგანიზაცია – სუამი. ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (OECD) და სხვა, რომლებიც მიზნად ისახავს წევრ-ქვეყნებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობების განვითარებას, რეგიონის წარმატებული განვითარების ხელშეწყობას და საერთაშორისო და ევროპულ სტრუქტურებთან ურთიერთობათა დაახლოებას. მუშავდება მრავალმხრივი ეკონომიკური პროექტები.

ისახავთ

ზრდელი კაზიოუ პუზინსკი,

პოლონელ-ამერიკელი პოლიტოლოგი,
სოციოლოგი და სახელმწიფო მოღვაწე

ცნობილია ზბიგნევ ბჟეზინსკის მოსაზრება იმის შესახებ, თუ რას ეფუძნება თანამედროვების ერთ-ერთი ზესახელმწიფოს ამერიკის შეერთებული შტატების ძლიერება. მას მიაჩნია, რომ: „ვერცერთი სახელმწიფო ვერ შეედრება ამერიკას სახელმწიფოს ძლიერების ოთხ მთავარ კომპონენტში, ესენია - სამხედრო, ეკონომიკური, ტექნილოგიური და კულტურული კომპონენტები.“

თქვენ რას დაასახელებდით საქართველოს ძლიერების კომპონენტებად?

მასშტაბური რეგიონული პროექტები, რომლებშიც საქართველო მონაწილეობს, სამუშაო ადგილების შექმნის, ქვეყნის ეკონომიკური ზრდისა და კონკურენტულიანობის გაძლიერების მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

საქართველოს გააჩნია ტრანსნაციონალური პროექტების განხორციელების კარგი გამოცდილება, განსაკუთრებით ენერგეტიკისა და ტრანსპორტის სფეროში. ამ ტიპის ურთიერთობების შემდგომი გაღრმავება, ერთობლივი რეგიონული ეკონომიკური პროექტების დაგეგმვისა და რეალიზაციის საქმეში მონაწილეობა საქართველოს ეკონომიკური განვითარებისათვის მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

XXI საუკუნეში ენერგეტიკული უსაფრთხოების პოლიტიკა სახელმწიფო პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილი გახდა. ამ თვალსაზრისით, საერთაშორისო არენაზე მიმდინარე პროცესებში საქართველოს თავისი გამოკვეთილი როლი გააჩნია - მნიშვნელოვანია ქვეყნის ტერიტორიაზე ენერგეტიკული, სატრანსპორტო და სატრანზიტო მნიშვნელოვანი მაგისტრალების არსებობა. საქართველოს ენერგეტიკული უსაფრთხოების პოლიტიკის პრიორიტეტია ენერგორესურსების სატრანზიტო ქვეყნის სტატუსის განმტკიცება. თავისი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, საქართველოს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლის შესრულება ევროპის ენერგეტიკულ უსაფრთხოების უზრუნველყოსაყოფად. საქართველოზე გადის ცენტრალური აზისა და კასპიის ზღვის ენერგორესურსების ისეთი სატრანზიტო მაგისტრალები, როგორიცაა „ბაქო-თბილისი-ჯეიპანის“ და „ბაქო თბილისი-სუფსის“ ნავთობსადენები და „ბაქო-თბილისი-ერზერუმის“ გაზისადენი. არსებობს დიდი პოტენციალი აღნიშნული რეგიონებიდან ენერგორესურსების საქართველოს გავლით ევროპის ბაზრებზე ტრანსპორტირების, რათა მოხდეს ტრანსკასპიური გაზსადენის, და სხვა პერსპექტივული პროექტების რეალიზაცია.

შეერთებული შტატების მთავრობა ყოველთვის გამოხატავდა ინოვაციებისა და ტექნილოგიური მიღწევების მხარდაჭერას და ევრაზიაში ენერგეტიკული უსაფრთხოების გაძლიერების სურვილს. „ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და საქართველოს განზრახული გვაქვს უზრუნველყოფით გაძლიერებული თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების, ბიზნესისა და სამეცნიერო კვლევის სფეროში.../წყარო. აშშ-საქართველოს ქარტია სტრატეგიული პარტნიორობის შესახებ/

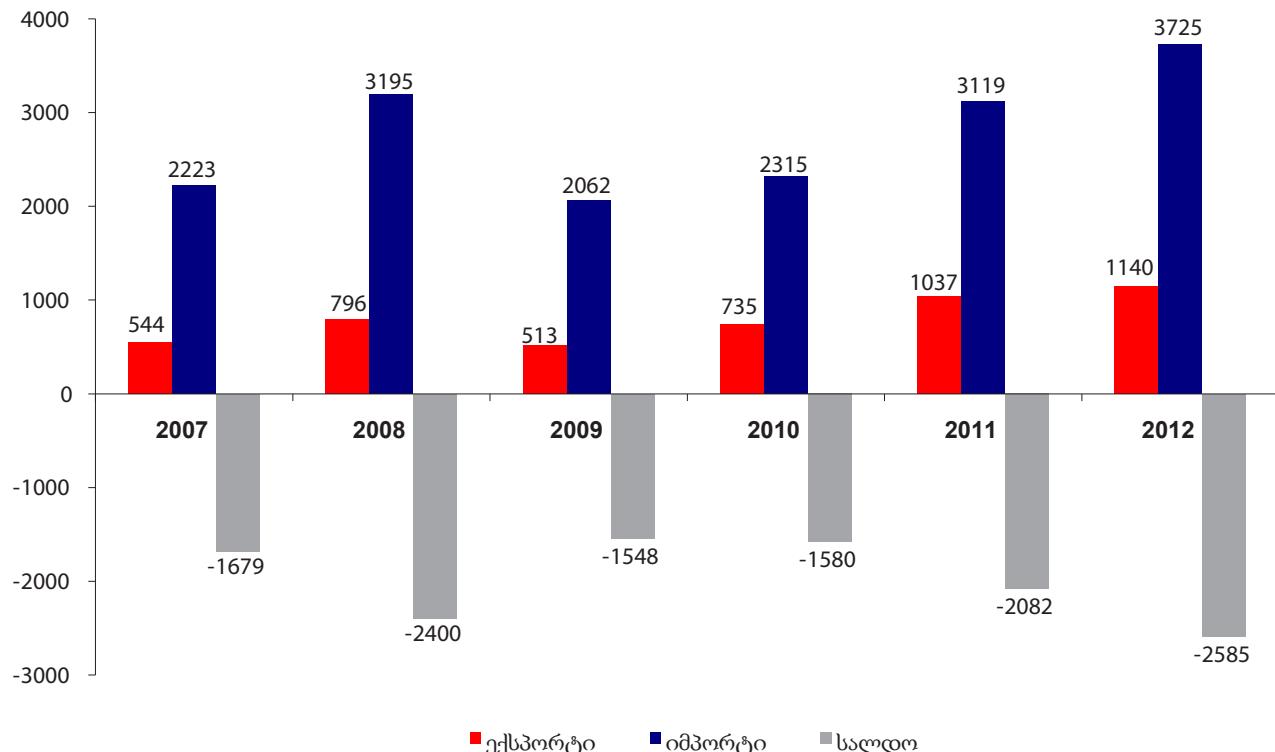
საქართველოს ეკონომიკის მდგრადი განვითარებისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ეკონომიკური ურთიერთობის გაღრმავება სხვადასხვა განვითარებულ ქვეყნებთან და საერთაშორისო სტრუქტურებთან. მაგ., საგულისხმოა ისრაელთან ეკონომიკის, ტურიზმისა და კულტურის სფეროებში თანამშრომლობა, უკრაინასთან, გერმანიასთან, ჩინეთთან სავაჭრო ურთიერთობების განვითარება.

2012 წლის იანვარ-ივნისში საქართველოში საქონლით საგარეო სავაჭრო ბრუნვამ 4866 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 17 პროცენტით მეტია. აქედან, ექსპორტი 140 მლნ. აშშ დოლარი იყო (10 პროცენტით მეტი), ხოლო იმპორტი – 3725 მლნ. აშშ დოლარი (19 პროცენტით მეტი). საქართველოს უარყოფითმა სავაჭრო ბალანსმა

2012 წლის იანვარ-ივნისში 2585 მლნ. აშშ დოლარი და საგარეო სავაჭრო ბრუნვის 53 პროცენტი შეადგინა.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობაში ჩამოყალიბებულ ზოგად ტენდენციებს ასახავს გრაფიკული გამოსახულება 2007-2012 წლების იანვარ-ივნისის დინამიკური მნიჭივის მიხედვით.

საგარეო ვაჭრობის ზოგადი მაჩვენებლები 2007-2012 წწ. იანვარ-ივნისში (მლნ. აშშ დოლარი)

შეღავათიანი საგარეო-სავაჭრო რეჟიმები.

საქართველოს საგარეო-სავაჭრო ბრუნვა 2003 წლიდან ზრდის ტენდენციით ხასიათდება, რასაც ქვეყნის ლიბერალური სავაჭრო პოლიტიკაც უწყობს ხელს. საქართველოში მოქმედებს შეღავათიანი სავაჭრო რეჟიმები:

- თავისუფალი ვაჭრობის რეჟიმი – დსთ-ს ქვეყნებთან და თურქეთთან (2008 წლის 1 ნოემბრიდან);
- „უპირატესიხელშეწყობის რეჟიმი“ (MFN) – მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებთან;
- პრეფერენციების განზოგადებული სისტემა (GSP) – აშშ-სთან, კანადასთან, იაპონიასთან, შვეიცარიასა და ნორვეგიასთან;
- GSP+ – ევროკავშირთან (7200 სახეობის პროდუქციაზე) 2005 წლიდან.

საქართველოს 33 ქვეყანასთან აქვს გაფორმებული ხელშეკრულება ორმაგი დაბეგვრის თავიდან აცილების შესახებ, ხოლო 32 ქვეყანასთან - ინვესტიციების ურთიერთდაცვისა და წახალისების თაობაზე.

მიმდინარეობს მოსამზადებელი სამუშაოები ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების (FTA) მოლაპარაკებების დაწყების თობაზე.

წყარო: საქართველოს ეკონომიკის და მდგრადი განვითარების სამინისტროს მასალები. <http://www.economy.ge>

საქართველოსა და გარესამყაროს ურთიერთდამოკიდებულება.

- პროექტი №1 „ახალი ამბების რეალიზაციები საქართველოს რეგიონებიდან
- პროექტი №2 ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე ნადირობა
- პროექტი №3 ფასები და დრო – როგორ გაძვირდა ცხოვრება
- პროექტი №4 ცხოვრების დონე
- პროექტი №5 სოციალური მდგრადართობის ანალიზი
- პროექტი №6 ბაზრის ანალიზი

პროექტებზე მუშაობისას საინტერესო მასალაჲბის მოპოვებაში დაგეხმარებათ შემდეგი ინტერნეტ-რესურსები:

1. www.geostat.ge – საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური;
2. www.newsgeorgia.ge – ახალი ამბები. საინფორმაციო სააგენტო, საქართველო;
3. <http://moe.caucasus.net> – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო;
4. www.ncsa.ge - გლობალური გარემოს დაცვის მიზნით ქვეყნის შესაძლებლობათა გაძლიერების საჭიროების თვითშეფასება
5. www.climatechange.telenet.ge – გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტრო; კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი
6. www.parliament.ge – საქართველოს პარლამენტი;
7. www.civil.ge/geo – საქართველოს გაეროს ასოციაცია – ინტერნეტ-უურნალი;
8. www.president.gov.ge – საქართველოს პრეზიდენტი;
9. <http://www.mfa.gov.ge> – საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო;
10. <http://www.geocities.com/kanonebi> – საქართველოს კანონთა კრებული;
11. <http://www.geplac.org> - ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი;
12. www.president.gov.ge – საქართველოს პრეზიდენტი;
13. <http://www.geocities.com/kanonebi> – საქართველოს კანონთა კრებული;
14. <http://www.geplac.org> – ეკონომიკური პოლიტიკისა და სამართლებრივი საკითხების ქართულ-ევროპული საკონსულტაციო ცენტრი;
15. http://www.delgeo.cec.eu.int/ge/eu_global_player/index1.html – ევროკომისიის წარმომადგენლობა საქართველოში;
16. <http://www.eu-integration.gov.ge/geo/georgiaandegallery.php> - საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის სამთავრობო კომისია.
17. <http://www.economy.gov.ge> - ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო;
18. <http://www.economy.gov.ge/geo/departments.php?key=5> – ეკონომიკური განვითარების სამინისტრო, ტრანსპორტის დეპარტამენტი;
19. <http://www.statistics.ge/Main/Ge/Agriculture/index.html> - საქართველოს პირველი ეროვნული სასოფლო-სამეურნეო აღწერა.

ეპონომიკური ტერმინების ლექსიკონი

აბსოლუტური უპირატესობა – თანაბარი რაოდენობის რესურსების პირობებში სხვა მწარმოებელთან შედარებით საქონლის ან მომსახურების მეტი ერთეულის წარმოების შესაძლებლობა. იხ., ასევე, შედარებითი უპირატესობა.

ადამიანური კაპიტალი – ადამიანთა ჯამრთელობა, განათლება, კვალიფიკაცია და უნარები.

ადამიანური რესურსები – საქონლისა და მომსახურების წარმოებისთვის საჭირო ადამიანური ძალისხმევის რაოდენობა და ხარისხი.

ალტერნატიული ღირებულება – მომდევნო უკონები ალტერნატივის ღირებულება, რომელზეც უარი უნდა ვთქვათ, რადგან შეზღუდული რესურსები გამოყენებულია სხვა მიზნისათვის.

არასრულყოფილი კონკურენცია – საბაზო სტრუქტურა, რომელშიც ფირმები არ არიან ფასის მიმღებები, მაგრამ სამაგიუროდ უნდა იპოვონ ფასისა და გამოშვების ისეთი დონე, რომლის დროსაც შესაძლებელი იქნება მოგების მაქსიმზაცია. იხ., ასევე, სრულყოფილი კონკურენცია.

არაპირდაპირი გადასახადი – გადასახადი, რომლის საგადასახადო ტვირთის გადაბარება გადასახადის გადამხდელს (კერძო ან იურიდიულ პირს) სხვა ადამიანზე ან ადამიანთა ჯგუფზე შეუძლია.

აქციზი – პროდუქტის ერთეულზე დაწესებული გადასახადი.

აშკარა დანახარჯები – იგივე საბუღალტრო დანახარჯები ნედლეულზე, მასალებზე, ელექტროენერგიაზე, ტექნოლოგიებზე, ხელფასზე და ა.შ.

ბაზარი – ადგილი, ინსტიტუტი სადაც ხშირად წარმოებს საქონლის და მომსახურების გაცვლა.

ბაზარი – ადგილი, სადაც მყიდველები (მომხარებლები) და გამყიდველები (მწარმოებლები) ერთმანეთს ხვდებიან.

ბაზრის სტრუქტურა – ბაზრის კონკურენციის დონე, რომელიც ხასიათდება დაწყებული მრავალი მყიდველითა და გამყიდველით, დამთავრებული რამდენიმე ან სულაც ერთი მყიდველითა და გამყიდველით. იხ., ასევე, კონკურენცია.

ბაზრის წარმატებლობა (ჩავარდნა) – ზოგიერთი საქონლისა და მომსახურების სისტემატური ჭარბწარმოება ან ნაკლწარმოება, რომელიც წარმოიქმნება არარეგულირებად საბაზრო სისტემაში და თან ახლავს ისეთი პრობლემები, როგორიცაა საზოგადოებრივი საქონელი, თანამდევი ეფექტები ან არასრულყოფილი კონკურენცია.

ბაზრის წილი – რა ნაწილი უკავია კომპანიის მიერ წარმოებულ პროდუქციას ამ დარგში მოლიანად წარმოებული პროდუქციის ოდენობიდან.

ბარტერი – ერთი საქონლის ან მომსახურების სხვა საქონელზე ან მომსახურებაზე პირდაპირი გაცვლა ფულის გამოყენების გარეშე.

ბიუჯეტი – იურიდიული დოკუმენტი, სადაც აღწერილია სახელმწიფოს ფულადი შემოსავლები და ხარჯები.

ბუნებრივი რესურსები - ბუნების მიერ ნაბოძები ნობათი - მიწა, ოკეანეები და მდინარეები, ნავთობი და მინერალური წყლები, კლიმატური პირობები.

ფირმები – ეპონომიკური ერთეულები, რომლებიც იყენებენ საოჯახო მეურნეობის საწარმოო რესურსებს, რათა საქონელი ან მომსახურება საოჯახო მეურნეობებსა და სახელმწიფო ორგანიზაციებს მიაწოდონ. იხ., ასევე, კორპორაციები, ამხანაგობები, ერთპიროვნული მფლობელობები.

გადასახადები – საგადადებულო გადასახდელები, რომელსაც საოჯახო მეურნეობები და ფირმები სახელმწიფოს სასარგებლოდ იხდიან.

გაცვლა – ერთი სახის საქონლისა ან მომსახურების გაცვლა სხვა საქონელსა და მომსახურებაზე ან ფულზე.

გაცვლის კურსი – ერთი ქვეყნის ფულადი ერთეულის ფასი გამოხატული სხვა ქვეყნის ფულადი ერთეულით.

გასამრჯელო - შრომითი რესურსების საფასური, რომელიც, ხელფასისგან განსხვავებით, არ არის დამოკიდებული ნამუშევარი საათების რაოდენობაზე. იხ., ასევე, ხელფასი.

დაზოგვა – განკარგვად შემოსავლებს (შემოსავალი გადასახადის გადახდის შემდეგ) გამოკლებული სამომხმარებლო დანახარჯები.

დარგი – ფირმების ჯგუფი, რომელიც მსგავს პროდუქტებს აწარმოებს.

დასაქმება- ანაზღაურების მიღების მიზნით გაწეული საქმიანობა.

დასაქმების დონე - მთელი მოსახლეობის 16 წლის და ზემოთ ასაკის დასაქმებული ადამიანების (მათ შორის პენსიონერი დასაქმებულებიც) პროცენტული წილი სამუშაო ძალაზე-ლიკა

დასაქმების დონე – მთელი მოსახლეობის 16 წლის და ზემოთ ასაკის დასაქმებული პროცენტული წილი. იხ., ასევე, უმუშევრობის დონე.

დეფიციტი – სიტუაცია, რომელიც წარმოიქმნება, როცა საქონელზე მოთხოვნის რაოდენობა მიწოდების რაოდენობაზე მეტია, ანუ როცა საქონელის ფასი საბაზრო წონასწორულ ფასზე ნაკლებია.

დეფლაცია – ქვეყანაში წარმოებული ყველა საქონლის და მომსახურების ფასების საერთო დონის შემცირება.

დიგიდენდი – აქციონერის შემოსავალი, რომელსაც ის იდებს კორპორაციის მოგებიდან.

ერთპიროვნული მფლობელობა – ბიზნესის სამართლებრივი ფორმა, როცა მესაკუთრებს უფლება აქვთ ფირმის მთელ მოყენაზე. მაგრამ, ამავე დროს, პერსონალურად არიან პასუხისმგებელნი ფირმის ვალებზე და კორპორაციის მესაკუთრებისაგან განსხვავებით არ აქვთ შეზღუდული პასუხისმგებლობა.

ეკონომიკური ეფექტიანობა – ნიშნავს შეზღუდული რესურსების ფარაოთიან გამოყენებას.

ეკონომიკური ზრდა – ქვეყანაში შექმნილი რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის (მშპ) ზრდა.

ეკონომიკური მოგება – ფირმის მთლიან შემოსავალს მინეს ყველა აშკარა და ფარული საწარმო დანახარჯი, ყველა ალტერნატიული ღირებულების, მათ შორის მოგების ჩათვლით.

ეკონომიკური თავისუფლება – არჩევანის თავისუფლება: მომხმარებლებისათვის – თუ როგორ დანახარჯონ ან დაზოგონ შემოსავალი, მეშვაკებისათვის – სად დაიწყონ ან შეიცვალონ სამუშაო, მეწარმეებისათვის – დაიწყონ ახალი ბიზნესი ან დახურონ ძველი ფირმა.

ეკონომიკური თანასწორობა – არის ეკონომიკური საქმიანობის სამართლიანობა გაცვლის ან შემოსავლების განაწილების დროს – დაბეგვრისას, დაბალ შემოსავლიანი ოჯახებისათვის დახმარების პროგრამების სასარგებლოდ და სხვ.

ეკონომიკური სტაბილურობა – ტენდენციები, როდესაც ეკონომიკა არ ირდევება ინფლაციით, დეფლაციით, უმუშევრობის მაღალი დონით და სხვა არასასურველი მოვლენებით.

ეკონომიკური სტიმულები – მოტივაციური ფაქტორები, რომლებიც ზემოქმედებენ ცალკეული პირებისა და ორგანიზაციების ქცევაზე, მათ შორის ფირმებსა და სახელმწიფო ორგანოებზე. საბაზრო ეკონომიკაში ფასები, მოგება და ზარალი მნიშვნელოვან ეკონომიკურ სტიმულებს წარმოადგენს.

ეკონომიკური სისტემა – კანონების, ადამიანური ფასეულობების, ინტერესების, ორგანიზაციების ერთობლიობა, სადაც ხდება ეკონომიკური გადაწყვეტილებების მიღება.

საზოგადოების მიერ გამოყენებული ინსტიტუციონალური სტრუქტურა, რომელსაც საზოგადოება იყენებს იმის

ეკონომიკური ციკლი – ქვეყანაში ეკონომიკური

აქტივობის საერთო დონის რეევები გაფართოებისა და შეზღუდვის პერიოდების მონაცემებით, რაც ხშირად ხასიათდება სხვადასხვა ხანგრძლივობით და სირთულის ხარისხით. როგორც წესი, იზომება რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტით (მშპ).

ემბარგო – კონკრეტულ ქვეყანასთან ვაჭრობის სრული გამორიცხვა.

ერთობლივი მიწოდება – ცხრილი ან გრაფიკი, რომელიც გვიჩვენებს გამოშვებული პროდუქციის (რეალური მშპ) მოცულობას, რომელიც შეიძლება იწარმოოს ფასების სხვადასხვა დონის პირობებში. გრძელვადიან პერიოდში გრაფიკი გვიჩვენებს რეალური მშპ-ს მუდმივ დონეს ფასების სხვადასხვა დონისათვის, რასაც განსაზღვრავს ეკონომიკის საწარმოო შესაძლებლობა სრული დასაქმების პირობებში. მოკლევადიან პერიოდში ერთობლივი მიწოდების გრაფიკი გვიჩვენებს რეალური მშპ-ს სხვადასხვა დონეს ფასების ცვლილებისას.

ერთობლივი მოთხოვნა – ცხრილი (ან გრაფიკი), რომელიც გვიჩვენებს გამოშვებული პროდუქციის (რეალური მშპ) მოცულობას, რომელზეც არსებობს მოთხოვნა ფასების სხვადასხვა დონის პირობებში.

ვაჭრობა – ნებაყოფლობითი გაცვლა ორ ან მეტი ინდივიდს ან/და ქვეყანას შორის სარგებლის მიღების მიზნით.

ზღვრული ამონაგები – წარმოების საერთო ამონაგების ცვლილება საქმიანობის დამატებითი ერთეულის გაყიდვისას.

ზღვრული დანახარჯები – წარმოების საერთო დანახარჯების ცვლილება წარმოებული პროდუქციის ერთი ერთეულით ზრდის შემთხვევაში.

ზღვრული შემოსავალი - წარმოების მთლიანი შემოსავლის ცვლილება საქმიანობის დამატებითი ერთეულის გაყიდვისას.

ზღვრული პროდუქტი – წარმოებული პროდუქტის ნაზრდი, დამატებითი პროდუქტი (გამოშვება), რომელიც შეიქმნა დამატებითი მომუშავის (ცვალებადი რესურსი) ხარჯზე.

თანმდევი (გარე) ეფექტები - „მესამე პირის“ ეფექტები, როცა პროდუქციის წარმოებასთან ან მოხმარებასთან დაკავშირებული სარგებლის ან დანახარჯის ნაწილი გაცვლებას ახდენს (გადადის) მასზე, ვისაც პირდაპირ არც უწარმოებია და არც მოუხმარია. იხ., ასევე, ბაზრის ჩავარდნა.

ინდივიდუალური საწარმო (ერთპიროვნული მფლობელობა) – ბიზნესის ისეთი ფორმა, რომელსაც ერთი ადამიანი ან ოჯახი ფლობს და რომელსაც ფირმის გალდგბულებებზე პირადი ქონებრივი პასუხისმგებლობა აკისრია.

ინფლაცია - ქვეყანაში წარმოებული საქონლის და მომსახურების ფასების საშუალო დონის ზრდა. სხვანაირად, ინფლაცია ფულის გაუფასურების, მისი მსყიდველობითი უნარის მნიშვნელოვნად შემცირების პროცესია.

კაპიტალური რესურსები (ძირითადი კაპიტალი) – საქონლი, რომელიც წარმოებულია და გამოიყენება სხვა საქონლისა და მომსახურების საწარმოებლად. მაგალითად: შენობება-ნაგებობები, იარაღები და მანქანა-მოწყობილობები.

ქოტები – ლიმიტები, რომლებიც წესდება სახელმწიფოს მიერ შემოდებული კანონების ან ნორმატიული აქტების შესაბამისად საერთაშორისო ვაჭრობაში იმპორტირებული ან ექსპორტირებული საქონლის რაოდენობის შეზღუდვისათვის. მბრძანებლურ ეკონომიკაში, ჩვეულებრივ, სახელმწიფო საგეგმო ორგანოები განსაზღვრავენ საქონლის და მომსახურების მწარმოებლების საწარმო მიზანს.

კლებადი ზღვრული სარგებლიანობა – ფართოდ გავრცელებული დამოკიდებულება, როცა საქონლის ყოველი მომდევნო დამატებითი ერთეულის მოხმარებით მიღებული კმაყოფილება (ზღვრული მოხმარება) მცირდება.

კონგლომერაციული შერწყმა – განსხვავებული საქმიანობის ორი ან მეტი საწარმოს ერთ მმართველობაში გაერთიანება.

კონკურენცია – ორი ან მეტი ადამიანის ან ორგანიზაციის მისწავლება მიიღონ ერთი და იგივე საქონლი, მომსახურება ან საწარმო და ფინანსური რესურსები. მომხმარებლები მეტოქეობას უწევენ სხვა მომხმარებლებს, მწარმოებლები კი – სხვა მწარმოებლებს. იხ., ასევე, საბაზო სტრუქტურა.

კორპორაცია – ბიზნეს-ფირმის სამართლებრივი ფორმა, სადაც მესაკუთრების სავალო პასუხისმგებლობა ფირმის წინაშე შეზღუდულია ინგესტირების მიზნით შესყიდული აქციების წილის მიხედვით. კორპორაცია რეგისტრირდება სახელმწიფოს მიერ და ფირმის ინდივიდუალურ მესაკუთრეთაგან დამოუკიდებლად მოქმედებს, როგორც იურიდიული ერთეული.

კლიენტი – ცალკეული პირი, რომელიც საქონელსა და მომსახურებას ყიდულობს. **კრიტერიუმი** – სარგებლიანობის სტანდარტები ან ზომები, რომლებსაც ადამიანები იმისათვის იყენებენ რომ შეაფასონ, რა უფრო მნიშვნელოვანია.

ლიკვიდურობა – ზოგიერთი, მაგრამ არა ყველა ფინანსური და ფიზიკური აქტივების მახასიათებელი. მაღალლიკვიდური აქტივების ქცევა ნაღდ ფულად შესაძლებელია ძალიან მოკლე დროში უმნიშვნელო დანახარჯებით ან დანახარჯების გარეშე.

მარკეტინგი – იდეების, საქონლისა და მომსახურების კონცეფციის, ფასწარმოქმნის, პრომოუშენისა და გავრცელების დაგეგმვისა და შესრულების პროცესი.

მბრძანებლური (საკომანდო) ეკონომიკა – ეპონომიკა, სადაც წარმოებისა და განაწილების (დისტრიბუციის) საკითხთა უმეტესობა წყდება ცენტრალიზებული დაგეგმვითა და კონტროლით.

მდგრადობა ბაზარზე ბიზნესის მომგებიან მდგრადიებაში ხანგრძლივი არსებობა.

მეწარმეება – ადამიანური რესურსი, რომელიც საკუთარ თავზე იღებს საქონლისა და მომსახურების წარმოებისათვის საჭირო საწარმო რესურსების ორგანიზების რისკს.

მეწარმეები – ადამიანები და ფირმები, რომლებიც საწარმო რესურსებს იყენებენ საქონლის და მომსახურების საწარმოებლად.

მეწარმეების უნარი – ბაზარზე ახალი ან უკეთესი საქონლის და მომსახურების შემოსატანად ხელსაყრელი შესაძლებლობების დანახვა და მათზე დროული რეაგირება, შეზღუდული რესურსების კონკურენტზე ეფექტიანად გამოყენება და ახალი იღების და ტექნოლოგიების დანერგვა.

მთლიანი ეროვნული პროდუქტი (მპ) – მთლიანი შიდა პროდუქტის (მპ) აღტერნატივა, რომელიც იზომება ერთ წელიწადში წარმოებული საქონლის და მომსახურების ღირებულებით. მეპი ზომავს ქვეყნის რეზიდენტების (მოქალაქეთა) აუთივნილი რესურსებით წარმოებულ პროდუქციას, მიუხედავად იმისა, თუ სად არის ეს რესურსები განცდაგებული. მშპ განსაზღვრავს ქვეყნის საზღვრებში არსებული რესურსებით წარმოებულ შედეგს, მიუხედავად იმისა, თუ ვისი საკუთრებაა ეს რესურსები.

მთლიანი შიდა პროდუქტი (მპ) – კალენდარული წლის განმავლობაში ქვეყნაში წარმოებული ყველა საბოლოო საქონლისა და მომსახურების საბაზო ღირებულება. იხ., ასევე, მთლიანი ეროვნული პროდუქტი (მპ).

მთლიანი შემოსავალი – შემოსავალი, რომელსაც ფირმა იღებს საქონლის რეალიზაციიდან. იგი იანგარიშება, როგორც გამოშვებული პროდუქციის ფასისა და რაოდენობის ნამრავლი.

მიწა (ბუნებრივი რესურსები) – „ბუნების ნაბობები“: ოკეანები, პაერი, მინერალური რესურსები და ტყეები, ასევე მიწის ათვისებული ნაკვეთები, რომელთა გამოყენება შეიძლება საქონლისა და მომსახურების წარმოებისათვის. როდესაც ხორციელდება ინვესტირება მიწისა და ბუნებრივი რესურსების გასაუმჯობესებლად, ეს რესურსები ნაწილობრივ კაპიტალურ რესურსებად გარდაიქმნება.

მიწოდება - ცხრილი ან გრაფიკი, რომელიც გვიჩვენებს, თუ საქონლის ან მომსახურების რამდენი ერთგული სურთ და შეუძლიათ გაყიდონ მწარმოებლებს ფასის ყველა შესაძლო დონის პირობებში დროის გარკვეულ პერიოდიში.

მიწოდების დეტერმინანტი - მიწოდების ცვლილების არაფასისმიერი ფაქტორი.

მიწოდების კანონი - რაც უფრო მაღალია საქონლისა და მომსახურების ფასი, მით მეტია მიწოდების სიდიდე. და პირიქით, რაც ნაკლებია ფასი, მით უფრო ნაკლებ საქონელსა და მომსახურებას მიაწოდებენ გამყიდველები.

მოგება - მეწარმეთა უნარის და რისკის შედეგად მიღებული შემოსავალი, რომელიც იანგარიშება ფირმის საერთო ამონაგებიდან ყველა პირდაპირი და არაპირდაპირი ხარჯების გამოკლებით.

მოგების ჩვეულებრივი ნორმა (ნორმალური მოგება) - საკმაოდ მაღალი მოგება იმისთვის, რომ აანაზღაუროს მეწარმის მიერ კონკრეტული საქონლის და მომსახურების წარმოებასთან დაკავშირებული აშკარა და ფარული დანახახარჯები (ალტერნატიული ღირებულების ჩათვლით), რომლითაც მწარმოებელი ვერ ახერხებს მოცემულ ბაზარზე შესვლას ან გამოსვლას. ჩვეულებრივი მოგება არის წარმოების კონკრეტური დანახახარჯი, რადგან მოგების შედარებით დაბალი დონე მწარმოებელს აიძულებს მიმართოს საქონლის ან მომსახურების წარმოებისათვის რესურსების გამოყენების რამე სხვა შესაძლებლობას.

მოთხოვნა - სურვილი, რომელიც შესაძლებელია დაკმაყოფილდეს საქონლის ან მომსახურების მოხმარებით.

მოთხოვნა - ცხრილი (გრაფიკი), რომელიც გვიჩვენებს, თუ რა რაოდენობის საქონლის ან მომსახურების ყიდვა სურთ და შეუძლიათ მყიდველებს ნებისმიერ შესაძლო ფასად დროის გარკვეულ პერიოდში.

მოთხოვნის კანონი - რაც უფრო იზრდება საქონლისა და მომსახურების ფასი (სხვა თანაბარ პირობებში), მით უფრო მცირდება მოთხოვნის სიდიდე.

მოთხოვნის დეტერმინანტი - მოთხოვნის ცვლილების არაფასისმიერი ფაქტორი.

მომსახურება - ადამიანების, ფირმების ან სახელმწიფო უწყებების საქმიანობა ეკონომიკური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

მომსმარებელი - ადამიანი, რომელიც საქონელსა და მომსახურებას იყენებს საკუთარი ეკონომიკური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად.

მონეტარული პოლიტიკა - ქვეყნის ცენტრალური ბანკის მიერ ფულის მოწოდებასა და კრედიტის ხელმისაწვდომობის საქმეში გატარებული ცვლი-

ლებები და დონისძიებები ფასების სტაბილურობის, სრული დასაქმებისა და ეკონომიკური ზრდის ზომიერი დონის უზრუნველსაყოფად.

მონოპოლია - ბაზრის ისეთი სტრუქტურა, სადაც ერთადერთი გამყიდველი კონკრეტულ ბაზარზე აწარმოებს ან ყიდის ყველა საქონელსა ან მომსახურებას და ამ ბაზარზე სხვა ფირმების შესვლის ბარიერები ძალიან მაღალია.

მონოპოლისტური კონკურენცია - ბაზრის სატრუქტურა, სადაც ოდნავ დიფერენცირებულ საქონელს შედარებით მცირე მეწარმეთა დიდი რაოდენობა ყიდის და ამ ბაზარზე ახალი ფირმების შესვლის ბარიერები დაბალია.

მონოფსონია - ბაზრის სტრუქტურა, სადაც ერთადერთი მყიდველი შეისყიდის კონკრეტული საქონლის, მომსახურების ან საწარმოო რესურსების მთელ რაოდენობას.

მუდმივი (ფიქსირებული) დანახახარჯები - ისეთი დანახარჯები, რომლებიც არ იცვლება წარმოების მოცულობის ცვლილების დროს. მათ მიეკუთვნება შენობების, ნაგებობების კაპიტალურ რემონტთან, ადმინისტრაციასთან დაკავშირებული ხარჯები. იხ. ასევე ცვალებადი დანახარჯები.

მტაცებლური ფასები - დანახარჯებზე ნაკლები ფასების დაწესება.

მწარმოებლები - ადამიანები და ფირმები, რომლებიც საწარმოო რესურსებს იყენებენ საქონლის და მომსახურებლად.

მწარმოებლობა - დროის ერთეულში გამოშვების (საქონლის ან მომსახურების) მოცულობის შეფარდება წარმოებაში გამოყენებული რესურსების (წარმოების ფაქტორების) ერთეულთან.

ობლიგაცია - სახელშეკრულებო ვალდებულება გარკვეული თანხის განსაზღვრულ ვადაში დაბრუნების შესახებ, ნასესხები თანხის სარგებლის დადგენილი განაკვეთის ჩათვლით.

ოლიგოპოლია - ბაზრის სტრუქტურა, სადაც მცირე რაოდენობის შედარებით მსხვილი ფირმები აწარმოებენ ან ყიდიან საქონლის ან მომსახურების მთელ რაოდენობას კონკრეტულ ბაზარზე და ახალი ფირმის ბაზარზე შესვლის ბარიერები საკმაოდ მაღალია. ზოგი ოლიგოპოლია აწარმოებს ერთგვაროვან საქონელს, ზოგი კი - განსხვავებულს.

პარტნიორობა (ამხანაგობა) - ინდივიდუალური მფლობელობის მსგავსი ბიზნეს-ფირმის სამართლებრივი ფორმა, რომელიც ითვალისწინებს ორი ან მეტი მესაკუთრის არსებობას. ისინი წინასწარ განსაზღვრული განაკვეთის საფუძველზე თანხმდებიან მოგების ან წაგების წილის შესახებ. როგორც წესი, ყველა პარტნიორი პასუხისმგებელია ფირმის ვალდებზე და არ არის დაცული შეზღუდული პასუხისმგებლობით, რასაც სახელმწიფო ავრცელებს კორპორაციის მფლობელებზე.

პირდაპირი გადასახადი – რომელსაც გადასახადის გადამხდელი უშუალოდ სახელმწიფოს უხდის.

პროგრესული გადასახადი – მაღალი შემოსავლის მქონე მაღალი საპროცენტო განაკვეთით იბეგრება, ხოლო დაბალი შემოსავლის მქონე დაბალი საპროცენტო განაკვეთით.

პროპორციული გადასახადი – როდესაც ყველა გადასახადის გადამხდელი ერთნაირი საპროცენტო განაკვეთით იბეგრება.

პრეფიციტი - მდგომარეობა, როდესაც სახელმწიფო გადასახადებიდან მიღებული და სხვა შემოსავლები აჭარბებს სახელმწიფო ხარჯებს. იგი, ჩვეულებრივ, განისაზღვრება ორმეტვიანი პერიოდით, ანუ ქვეყნის საფინანსო წლით.

პროცენტი - რეალური და ფინანსური კაპიტალის დროის გარკვეული პერიოდით გამოყენებისათვის დაწესებული გადასახადი, რომელსაც რესურსების გამოყენებელი უხდის რესურსების მფლობელს.

რაციონალურობა (გონივრული, მიზანშეწონილი) – ეკონომიკური თვალსაზრისით შემოსავლების მაქსიმალური სარგებლით გამოყენების სურვილს გულისხმობს. რაციონალურობის ანტონიმია – ირაციონალურობა.

რაციონალური მოლოდინი – არსებული ინფორმაციის საფუძველზე - მათ შორის სახელმწიფოს დღევანდელი და მომავალი პოლიტიკური აქციების შედეგების წინასწარი განკვრეტით ჩამოყალიბებული მოლოდინი ინფლაციის მომავალი ტემპის ან სხვა ეკონომიკური მოვლენების თაობაზე.

რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტი (რეალური მშპ) - მთლიანი შიდა პროდუქტი, რომელიც იანგარიშება დოლარებში უცვლელი მსეიდველობითი კურსით. მას ანგარიშობენ ნომინალური მშპ-ს (მიმდინარე ფასებით გამოთვლილი მშპ) შესაბამისი ფასების ინდექსთან, როგორც წესი - ფასების ფარულ დეფლატორთან შესაბამისობაში მოყვანით.

რენტა – გადასახადი მიწის ან სხვა სახის საკუთრების გამოყენებისათვის.

რეცესია – ქვეყნის ეკონომიკური საქმიანობის დაცემის დონე, რომელიც, ჩვეულებრივ, იზომება რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის შემცირებით უკანასკნელი ორი კვარტლის (მაგალითად, ექვსი თვის) განმავლობაში.

საბაზრო ეკონომიკა – არის ეკონომიკური სისტემა, რომელიც ბაზარზე მყიდველებისა და გამყიდველების კოორდინირებით პასუხს სცემს კითხვებს: რა, როგორ და ვისოფის.

საბუღალტრო მოგება – მოგება, რომელსაც ფირმა იღებს მთლიან შემოსავალსა და აშერა დანახულების შორის სხვობით.

საგადამხდელო ბალანსი - ქვეყნის საერთაშორისო ტრანსაქციების, საქონლის, მომსახურების, ფიზიკური და ფინანსური აქტივების აღრიცხვა, გამოხატული ფულადი მაჩვენებლებით.

საგადასახადო განაკვეთი – არის გადასახადის ოდენობა, რომელიც პროცენტებში გამოისახება. საქართველოში გადასახადი გამოიანგარიშება ფულად გამოსახულებაში და გადაიხდება ლარებში.

საგაჭრო ბალანსი - ქვეყნის საგადამხდელო ბალანსის ანგარიშთა ნაწილი, რომელიც მოიცავს მხოლოდ საქონლის იმპორტსა და ექსპორტს (იგივე საქონელი, ანუ „ხელშესახები საგნები“). როდესაც საგაჭრო ბალანსს „არახელშესახები საგნები“ ანუ მომსახურება ემატება, მიიღება ქვეყნის საგადამხდელო ბალანსი, აღრიცხული მიმდინარე ფასებში.

საზოგადოებრივი საქონელი - საქონელი, რომლის ერთი პირის მიერ გამოყენება არ ამცირებს იმ საქონლის რაოდენობას, რაც სხვებისათვის არის ხელმისაწვდომი და რომლის მოხმარებაც არ შეიძლება იყოს შეზღუდული მხოლოდ იმათ-თვის, ვინც იხდის საქონლისთვის. საზოგადოებრივი საქონლის მაგალითებია: შუქურები, ქუჩის განათება და ეროვნული თავდაცვა.

საზოგადოებრივი მოხმარებები – საქონელი და მომსახურება შეიძლება მოხმაროს ერთზე მეტად პირმა და ამავე დროს არ შემცირდეს სხვების მიერ მოსახმარი პროდუქტის რაოდენობა.

საკუთრების უფლებების სამართლებრივი უზრუნველყოფა – საკუთრების ყველა უფლებების დაცვა სხვების მიერ უკანონო მიტაცებისა და კონტრლისაგან.

სამომხმარებლო ფასების ინდექსი (სფი) - ფასების ინდექსი, რომლითაც იზომება სამომხმარებლო საქონლისა და მომსახურების ფიქსირებული კალათის ღირებულება და დარღება ამ კალათის ღირებულება საბაზისო პერიოდთან. იხ., ასევე ფასების დეფლატორი.

სამუშაო ძალა - სახელმწიფოში 16-წლისა და მეტი ასაკის ყველა ის ადამიანი, რომელიც დასაქმებულია ან აქტიურად ექცევს სამუშაოს.

საოჯახო მეურნეობები - ცალკეული პირები ან საოჯახო ერთეულები, რომლებიც როგორც მომხმარებლები ყიდულობენ საქონელს და მომსახურებას, ხოლო როგორც რესურსების მფლობელები ყიდიან ან აქტიურებენ საწარმოო რესურსებს. იხ., ასევე, წრებრუნვის მოღელი.

სარგებლიანობა - მომხმარებლის მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების აბსტრაქტული საზომი, რომელიც გამომდინარებს საქონლის, მომსახურების მოხმარებიდან.

საქონელი - ხელშესახები საგნები, რომლებიც აგრძელებული ეკონომიკურ მოთხოვნილებებს.

საქონლისა და მომსახურების ბაზარი – ბაზარი, სადაც საქონელსა და მომსახურებას ყიდულობენ და ყიდიან.

საქონელშემავსებელი – საქონელი ან მომსახურება, რომელიც სხვა საქონლის და მომსახურების გარეშე შეიძლება გამოყენებელი იქნას. მაგალითად, ავტომანქანის ზეთი და ბენზინი.

საქონელშემცვლელი (სუბსტიტუტი) – საქონელი ან მომსახურება, რომელიც შეიძლება სხვა საქონლის ან მომსახურების ნაცვლად იქნას გამოყენებული. მაგალითად, საქონელშემცვლელია კარაჟი და ერბო.

საშუალო ერთობლივი დანახარჯები – ფირმის წარმოების ერთობლივი ხარჯები შეცარდებული წარმოებული პროდუქციის რაოდენობასთან. ხშირად იგი გამოისახება საშუალო ერთობლივი დანახარჯების გრაფიკით, რომელიც გვიჩვენებს ფირმის საწარმოო შესაძლებლობებს გამოშვების ნებისმიერ დონეზე.

საწარმოო რესურსები – ძირითადი სახის რესურსი, რომელიც გამოიყენება საქონლის და მომსახურების საწარმოებლად. სახელდობრ, მიწა ანუ ბუნებრივი რესურსები, ადამიანური რესურსები (მათ შორის შრომა და მეწარმეობა) და კაპიტალური რესურსები.

საწარმოო შესაძლებლობათა ზღვარი - ცხრილი ან გრაფიკი, რომელიც გვიჩვენებს ეკონომიკის საწარმოო სიმძლავრეს სრული დასაქმების პირობებში ორი საქონლის ან საქონლთა ჯგუფის იმ შესაძლო კომბინაციის მეშვეობით, რომელთა წარმოებაც შესაძლებელია არსებული საწარმოო რესურსების რაოდენობის, ტექნოლოგიის დონის პირობებში.

სახელმწიფო დეფიციტი – მდგომარეობა, როცა სახელმწიფოს საგადასახადო და სხვა შემოსავლები ნაკლებია სახელმწიფო დანახარჯებზე. ის, ჩვეულებრივ, ოორმეტვიანი პერიოდით გაიანგარიშება, რაც შეესაბამება სახელმწიფოს საფინანსო წელს. დეფიციტი უნდა დაფინანსდეს სახელმწიფო სესხებით. ეროვნული მთავრობის მიერ წლიური დეფიციტის მოლიან ჯამს მინუს წლიური ნამეტები არის სახელმწიფო ვალი.

სახელმწიფო ვალი - მთავრობის მოედი ვალი მათ მიმართ, ვისგანაც ისესხა, რათა დაეფარა დაგროვებული განსხვავება ბიუჯეტის წლიურ დეფიციტსა და ბიუჯეტის წლიურ ნამეტს შორის.

სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციები – საბაზრო ეკონომიკაში სახელმწიფო უწყებები ამჟარებენ და ინარჩუნებენ სამართლებრივ სისტემას კომერციული და საზოგადოებრივი ქცევის რეგულირებისათვის, კონკურენციის ხელშეწყობისათვის, საზოგადოებრივი საქონლის წარმოების უზრუნველყოფისათვის ბაზრის ჩავარდნებზე.

რეაგირების მიზნით, თანმდევი ეფექტების კორექტირებისათვის, შემოსავლების გადანაწილებისათვის და მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის პოლიტიკის გატარებისათვის. ამ ფუნქციების შესასრულებლად სახელმწიფომ დაბეგვრისა და ან სესხის აღების საშუალებით უნდა გადანაწილოს რესურსები.

სიჭარბე – სიტუაცია, რომელიც წარმოიქმნება, როცა მიწოდების მოცულობა ადგმატება მოთხოვნის მოცულობას, ანუ როცა საქონელის ფასი საბაზრო წონასწორულ ფასზე დაბალია.

სოციალური გადასახადი – გადასახადი შრომის ანაზღაურების ფონდიდან.

სეციალიზაცია – სიტუაცია, როდესაც ადამიანები აწარმოებენ უფრო შეზღუდული ასორტიმენტის საქონელს და მომსახურებას, ვიდრე მოიხმარენ. სპეციალიზაცია ზრდის შრომის ნაყოფიერებას, მაგრამ იგი ასევე მოითხოვს ვაჭრობას და აძლიურებს ურთიერთდამოკიდებულებას.

სრული დასაქმება – (ასევე, უმუშევრობის ბუნებრივი დონე) მთელი სამუშაო ძალის დასაქმება, ფრიქიული და სტრუქტურული უმუშევრების გამოკლებით. სრული დასაქმება ნიშნავს, რომ შრომისუნარიანი და შრომის მსურველი მოსახლეობის მოთხოვნა სამუშაო ადგილებზე დაგმაყოფილებულია.

სრულყოფილი კონკურენცია - ბაზრის სტრუქტურა, სადაც მრავალრიცხვანი მცირე ფირმები აწარმოებენ და ყიდიან ერთნაირ საქონელს. ამ სახის ფირმები არ განსაზღვრავენ ფასებს და არც სვეროში შესვლისა და გამოსვლის რაობები შვნელოვანი ბარიერები არსებობს. შესაბამისად, გრძელვადიან პერსპექტივაში ამ დარგის ფირმები მიიღებენ მხოლოდ ჩვეულებრივ მოგებას. იხ., აგრეთვე, არასრულყოფილი კონკურენცია.

სტრუქტურული უმუშევრობა - უმუშევრობა, რომელიც გამოწვეულია ეკონომიკაში ისეთი ცვლილებებით, როცა წარმოიქმნება შეუსაბამობა სამუშაოს მაძიებელთა კვალიფიკაციასა და არსებული ვაკანსიების მოთხოვნებს შორის.

სტრატეგია – მიზნის მისაღწევი მოქმედების ძირითადი გეგმა (მარკეტინგ შე).

ტარიფი – გადასახადი იმპორტირებულ საქონელსა ან მომსახურებაზე.

ტრადიციული ეპონომიკა – ეკონომიკა, რომელშიც წარმოებისა და განაწილების ეკონომიკური საკითხების გადაჭრა ემყარება წარსულის ჩვევებსა და ადამ-წესებს.

ტრესტები – იმგვარ საწარმოთა გაერთიანებები, რომლებიც შეგავშირების გარეშე, მეტოქები იქნებოდნენ.

ტრანსფერტული გადასახდელები - გადახდები, რომელთა სანაცვლოდ არ ხდება საქონლის და მომსახურების მიწოდება. სახელმწიფოს ტრანსფერტული გადასახადელები მოიცავს: სოციალური უზრუნველყოფის გადასახადებს და უმუშევრობის დაზღვევის გადასახადებს.

უმუშევრობა - უმუშევრობა არსებობს მაშინ, როცა ადამიანები, რომელთაც სურთ იმუშაონ თავიანთი კვალიფიკაციის შესაბამისად არსებული ანაზღაურების სისტემის პირობებში, ვერ შოულობენ სამუშაოს, ან ელოდებიან ახალი სამუშაოს დაწყებას, ან აქტიურად ეძებენ სამუშაოს, მაგრამ არ გააჩნიათ სათანადო კვალიფიკაცია მოცემულ მომენტში არსებული სამუშაო ადგილების დასაპავებლად.

უმუშევრობა - მაკროეკონომიკური პრობლემა, როცა ადამიანები, რომელთაც სურთ იმუშაონ თავიანთი კვალიფიკაციის შესაბამისად, არსებული ანაზღაურების სისტემის პირობებში აქტიურად ეძებენ, მაგრამ ვერ შოულობენ სამუშაოს, ან არ გააჩნიათ სათანადო კვალიფიკაცია მოცემულ მომენტში არსებული სამუშაო ადგილების დასაპავებლად.

უმუშევრობის დონე - მთელ სამუშაო ძალაში უმუშევართა პროცენტული წილი. იხ., ასევე, დასაქმების დონე.

უნივერსალურობა - ყველა საქონელი და მომსახურება პირად საკუთრებაშია და ყველა პრივატული და შეზღუდვა მათ გამოყენებაზე მთლიანად განსაზღვრულია.

ურთიერთდამოკიდებულება - მდგომარეობა, როდესაც ერთი პიროვნების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები ან მოვლენები, რომლებსაც ადგილი აქვს მსოფლიოს ერთ ნაწილში ან კონომიკის ერთ დარგში, გავლენას ახდენს სხვა პირების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე ან მსოფლიოს სხვა ნაწილში მიღინარე მოვლენებზე ან კონომიკის სხვა დარგებზე.

ურთიერთშემაგრებელი საქონელი - საქონელი ან მომსახურება, რომლებიც ერთად მოიხმარება. მაგალითად, მარჯვენა და მარცხენა წინდა, ჩოგანი და წოგბურთის გაკვეთილი.

ფარული დანახარჯები - ხელიდან გაშვებულ შესაძლებლობები, ანუ ალტერნატიული დანახარჯები.

ფასი - ფულის რაოდენობა, რომელსაც ადამიანები იხდიან საქონლისა და მომსახურების ყიდვისას ან დებულობენ საქონლისა და მომსახურების გაყიდვით.

ფაქტორების ბაზარი - ბაზარი, სადაც წარმოების ფაქტორებს ყიდულობენ და ყიდიან.

ფისკალური პოლიტიკა - საგადასახადო შემოსავლებში და გასავლებში ფედერალური მთავრობის მიერ სრული დასაქმების, ფასების ხტაბილურობის და ეკონომიკური ზრდის მისაღწევად გატარებული ცვლილებები (ლონისძიებები).

ფიქსირებული გადასახადი - გულისხმობს განსაზღვრული, მყარი საგადასახადო განაკვეთის დაწესებას.

ფიქციული უმუშევრობა - მოკლევადიანი უმუშევრობა, რომელიც დაკავშირებულია შრომის ბაზარზე სამუშაო ძალის მოძრაობასთან. მაგალითად, როცა ადამიანები იცვლიან სამუშაოს ან პირველად იწყებენ სამსახურს.

ფული - ყველაფერი, რაც მიღებულია საქონლის ან მომსახურების საბოლოო გადახდისათვის და ამრიგად გაცვლის საშუალების ფუნქციას ასრულებს. ფული ასევე გამოიყენება თვლის ერთეულად, ამით საშუალებას გვაძლევს ერთმანეთს შევადაროთ სხვადასხვა საქონლისა და მომსახურების ეკონომიკური დირებულება და არის, აგრეთვე, დაზოგვის საშუალება.

ფულის მყიდველობითი უნარი - ფულის დირებულება.

ფულის მიმოქცევის სიჩქარე - ქვეყნის საგალურო ერთეულის ბრუნვის დროის საშუალო ხანგრძლივობა წელიწადში.

შედარებითი უპირატესობა - საქონლის ან მომსახურების სხვა მწარმოებელთან შედარებით ნაკლები ალტერნატიული დირებულებით წარმოების შესაძლებლობა. შედარებითი უპირატესობა სპეციალიზაციისა და ვაჭრობის ეკონომიკური საფუძველია. იხ., ასევე, აბსოლუტური უპირატესობა.

შეზღუდულობა - მდგომარეობა, როდესაც ადამიანის მოთხოვნილება აჭარბებს მის დასაქმაყოფილებლად არსებული რესურსების რაოდენობას. შეზღუდულობის პრობლემის წინაშე დგანან ინდივიდები და ორგანიზაციები, ფირმებისა და სახლმწიფო უწყებების ჩათვლით.

შემოსავალი - საოჯახო მეურნეობების მიერ საკუთარი საწარმოო რესურსების გაყიდვით ან იჯარით მიღებული სახსრები. მაგალითად, დაქირავებული მშრომელები დებულობენ ხელფას ან ჯამაგირს საკუთარი შრომის სანაცვლოდ.

შერეული ეგონომიკური სისტემა - ეკონომიკური სისტემა, რომელშიც სახელმწიფო კონტროლის ელემენტები შერწყმულია კერძო მფლობელობასთან.

შრომის დანაწილება - მდგომარეობა, როდესაც მომუშავეები ასრულებენ საწარმოო პროცესის მხოლოდ ერთ ან რამდენიმე საფეხურს (მაგ., ამწყობ კონვეირზე მუშაობა).

ჩვეულებრივი აქცია - კორპორაციის საკუთრების ნაწილობრივი უფლება, რომელიც თითოეული აქციის მფლობელს საშუალებას აძლევს მოთხოვოს შესაბამისი წილი კორპორაციის აქტივებიდან და შემოსავლებიდან.

ჩვეულებრივი საქონელი - საქონელი, რომელზეც მოთხოვნა იზრდება მომსმარებლის შემოსავლის ზრდის შესაბამისად.

ცვალებადი ხარჯები - ხარჯები, რომლებიც იცვლება ფირმის წარმოების მოცულობის დონის ცვლილებების შესაბამისად. იხ., ასევე, მუდმივი ხარჯები.

ციდლური უმუშევრობა - ქვეყნის ეკონომიკური საქმიანობის საერთო დონის რეევებით გამოწვეული უმუშევრობა. იხ., ასევე, ბიზნეს ციკლი.

ცხოვრების ფასი - თანხა, რომელიც უნდა გადავიხადოთ საქონელში, რომელიც აუცილებელია ადამიანის არსებობისათვის: საკვებში, ტანსაცმელში, ბინაში და სხვა.

წარმოების ფაქტორები - იხ. საწარმოო რესურსები.

წონასწორული ანუ საბაზრო ფასი - ფასი, რომლის დროსაც მყიდველების მიერ მოთხოვნილი რაოდენობა უდრის გამყიდველების მიერ მიწოდებულ რაოდენობას.

წრებრუნვა (შემოსავლის) - ეკონომიკური მოდელი, რომელიც გვიჩვენებს საოჯახო მეურნეობებისა და ბიზნეს-ფირმების ურთიერთქმედებას საქონლისა და მომსახურების და საწარმოო რესურსების ბაზრებზე გაცელის საშუალებით.

ხელფასი - შრომის საფასური, რომელიც პირდაპირ კავშირშია სამუშაო დროის დანახარჯებთან ან გამოშვებული პროდუქციის მოცულობასთან. იხ. გასამრჯელო.

ჭენებადი ინფლაცია - ინფლაციის საშუალო წლიური ტემპი იცვლება 10-50% -ის ფარგლებში და და მეტად.

პიპერინფლაცია - ინფლაციის საშუალო წლიური ზრდის ტემპი აღემატება 100%-ს.

